

UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

**Cu titlu de manuscris
C.Z.U:343.1 (043.3)**

COVALCIUC ION

**MĂSURILE SPECIALE DE INVESTIGAȚII AUTORIZATE DE
PROCUROR ÎN PROCESUL PENAL**

SPECIALITATEA: 554.03. – Drept procesual penal

Teză de doctor în drept

Conducător științific:

Tudor OSOIANU
doctor în drept,
conferențiar universitar

Autor: _____

CHIȘINĂU 2018

© Covalciuc Ion, 2018

CUPRINS

ADNOTARE.....	4
LISTA	
ABREVIERILOR.....	7
INTRODUCERE.....	8
I. SITUAȚIA ÎN MATERIA CERCETĂRILOR ȘTIINȚIFICE PRIVIND MĂSURILE SPECIALE DE INVESTIGAȚII.....	15
1.1. Materialele științifice naționale consacrate măsurilor speciale de investigații.....	15
1.2. Materialele științifice consacrate măsurilor speciale de investigații publicate în alte state.....	24
1.3. Concluzii la capitolul I	40
II. NATURA JURIDICĂ A MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚII AUTORIZATE DE PROCUROR.....	43
2.1. Noțiunile: - activitate specială de investigații și măsurile speciale de investigații.....	43
2.2. Principiile activității speciale de investigații.....	53
2.3. Caracterizarea măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror.....	63
2.4. Concluzii la capitolul II.....	88
III. DISPUNEREA ȘI REALIZAREA MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚII AUTORIZATE DE PROCUROR.....	90
3.1. Temeiurile și condițiile privind efectuarea măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror.....	90
3.2. Exigențele procedurale privind dispunerea, efectuarea și consemnarea măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror.....	99
3.3. Particularitățile controlului privind măsurile speciale de investigații autorizate de procuror.....	112
3.4. Particularitățile utilizării rezultatelor măsurilor speciale de investigații în probatoriul penal.....	128
3.5. Concluzii la capitolul III.....	143
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	145
BIBLIOGRAFIE.....	148
ANEXE.....	170
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	174
CV-ul AUTORULUI.....	175

ADNOTARE

Covalciuc Ion, „Măsurile speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal”,
teză de doctor în drept la specialitatea

554.03- Drept procesual penal, Chișinău, 2018

Structura tezei: introducere, trei capitole, 144 pagini text de bază, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 319 titluri.

Cuvintele-cheie: activitate specială de investigații; măsuri speciale de investigații, proces penal, autorizare, procuror, control judiciar; urmărirea vizuală; controlul transmiterii sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite; investigația sub acoperire; supravegherea transfrontalieră; livrarea controlată; colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată; cercetarea obiectelor și documentelor; achiziția de control etc

Domeniul de studiu. Lucrarea este consacrată măsurilor speciale de investigații în procesul penal.

Scopul și obiectivele lucrării rezidă în realizarea unui studiu complex al măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal, având drept finalitate statornicirea doctrinei în domeniu, evaluarea oportunității de desăvârșire a cadrului legal și de instituire a bunelor practici în acest domeniu. Pentru realizarea acestui scop am considerat necesară realizarea următoarelor **obiective:** analiza comprehensivă a surselor de specialitate în vederea determinării gradului de studiere a măsurilor speciale de investigații în procesul penal; determinarea noțiunii și esenței măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal, stabilirea corelației cu activitatea specială de investigație; examinarea și analiza principiilor măsurilor speciale de investigații; evaluarea garanțiilor procesuale privind respectarea drepturilor omului oferite de cadrul legal în procesul de realizare a măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror prin prisma jurisprudenței CtEDO; examinarea și analiza temeiurilor și condițiilor de realizare a măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal; evaluarea cadrului normativ privind dispunerea, autorizarea, realizarea și consemnarea măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal; elucidarea particularităților controlului privind măsurile speciale de investigații autorizate de procuror în procesului penal; etc.

Noutatea și originalitatea lucrării este marcată prin faptul că reprezintă o cercetare complexă a măsurilor speciale de investigații autorizate de către procuror atât din perspectiva de mijloc de realizare a activității speciale de investigații cât și în calitate de procedeu probator în cadrul procesului penal. În baza opiniilor doctrinare în domeniu, dinamicii cadrului normativ și a materialelor practice relevante, au fost studiate măsurile speciale de investigații autorizate de către procuror, identificarea naturii acestora, a impactului pozitiv, dar și a interferenței cu drepturile omului.

Problema științifică soluționată constă în conceptualizarea naturii juridice a măsurilor speciale de investigații, în general, și a celor autorizate de către procuror în procesul penal, în special, potrivit ultimelor modificări legislative, fapt care a permis identificarea reperelor ce vor asigura efectuarea acestora nu numai în cadrul legal, dar și în spiritul dreptului, în vederea utilizării la maximum a oportunităților oferite organelor judiciare, fără să fie pusă în pericol siguranța drepturilor și libertăților omului.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării rezidă în sistematizarea lucrărilor din domeniu atât din țară cât și de peste hotare cu scoaterea în evidență a celor mai importante idei care se referă la obiectul de studiu dar, totodată, și o încercare de analiză a aspectele pozitive și criticabile ale acestora, formularea unor idei proprii referitoare la activitatea specială de investigații cât și studierea fenomenului din alte perspective.

Implementarea rezultatelor științifice. Elaborările teoretico-practice pe segmentul măsurilor speciale de investigații autorizate de către procuror au fost implementate în procesul didactic al Facultății de Drept și Științe sociale a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți. Subiectul este implementat și în activitatea organelor abilitate cu efectuarea măsurilor speciale de investigații.

РЕЗЮМЕ

Ковалчук Ион, «специальные розыскные мероприятия с разрешения прокурора в уголовном процессе», диссертация на соискание ученой степени доктора права по специальности 554.03 - Уголовное процессуальное право, Кишинэу, 2018

Диссертация содержит: Введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, библиографию из 319 наименований, 144 страницы основного текста.

Ключевые слова: специальная розыскная деятельность; специальные розыскные мероприятия; уголовный процесс; разрешения; прокурор; судебный контроль; визуальное наблюдение, контроль за передачей или получением притязаемых, принимаемых, востребованных или предлагаемых денег, услуг либо иных материальных или нематериальных ценностей, розыскная деятельность под прикрытием, трансграничный надзор, контролируемая поставка, сбор образцов для сравнительного исследования, исследование предметов и документов, контрольная закупка.

Область исследования. Диссертация посвящена специальным розыскным мероприятиям производимых в рамках уголовного процесса.

Цель исследования заключается в комплексном изучении специальных розыскных мероприятий производимых с разрешения прокурора в уголовном процессе, для фиксации научной базы в данной области, возможностей изменения в законодательстве, и практического применения.

Задачи исследования: краткий анализ экспертных источников для определения степени изучения специальных розыскных мероприятий производимых с разрешения прокурора в уголовном процессе; определение понятия и сущности специальных розыскных мероприятий производимых с разрешения прокурора в уголовном процессе, установление взаимосвязи со специальной розыскной деятельностью; обзор и анализ принципов специальных розыскных мероприятий; анализ процессуальных гарантий, соблюдения прав человека, в процессе проведения специальных розыскных мероприятий, в свете практики ЕСПЧ; обзор и анализ оснований и условий проведения специальных розыскных мероприятий производимых с разрешения прокурора в уголовном процессе; оценка правовой базы инициации, авторизации, проведения и документирования специальных розыскных мероприятий в уголовном процессе и т.д.

Научная новизна и оригинальность полученных результатов состоит в том, что настоящая диссертация являет собой первым комплексным изучением специальных розыскных мероприятий проводимых с разрешения прокурора, как средства реализации специальной розыскной деятельности, так и как средства доказывания в уголовном процессе. Впервые, на основании научных взглядов, динамики правовой базы и практических материалов были изучены специальные розыскные мероприятия с разрешения прокурора как социальное явление, природа этих явлений, позитивные и негативные воздействия, а также вмешательство в права человека.

Научная задача особой важности нашедшая решение состоит в концептуализации правового характера специальных розыскных мероприятий в целом и специальных розыскных мероприятий проводимых с разрешения прокурора в уголовном процессе в частном в свете последних законодательных изменений, что позволило выявить ориентиры, способные обеспечить их проведение не только в правовых рамках и в духе права, для полного использования возможностей, открывающихся судебным органам, и в то же время без угрозы безопасности для прав и свобод человека.

Теоретическая значимость и практическая применимость диссертации состоит в систематизации как отечественных, так и зарубежных работ в данной области, с выявлением самых ценных идей, а также их анализ. Формулировка собственных идей относительно специальной розыскной деятельности.

Апробация результатов диссертационного исследования. Полученные результаты были применены в учебном процессе Государственного Университета „А. Руссо” мун. Бэлць, а также в практической деятельности правовых органов.

ANNOTATION

Covalciuc Ion, "Special measures of investigation authorized by the prosecutor", Law PhD thesis entitled to specialty 554.03- Criminal Procedural Law, Chişinău, 2018

The thesis includes: Introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 319 titles, 144 basic text pages.

Keywords: the special activity of investigation; special investigative measures, criminal proceedings, authorization, prosecutor, judicial control; visual tracking; control of the transmission of money or other material extorted value; covert investigation; cross-border surveillance; controlled delivery; collecting samples for comparative research; research of objects and documents; the acquisition of control etc.

The field of study. The operative investigation.

The PhD thesis main goal and objectives lies in identifying the mechanisms used by the legislator for the practical realization of the desiderata outlined in the legislation governing special measures of investigation authorized by the prosecutor, the shortcomings in this process, and legislative changes likely to contribute to the improvement of the legal framework. Purpose for which I have considered necessary to achieve the following **objectives**: analysis of the activity of special investigation, its historical evolution, with the identification of the material sources and the formal which regulated the special measures of investigation; the study of scientific approaches in the field, both of the local authors as well as across the borders of the Republic of Moldova; identification of the defining elements that characterize the notion of a special activity of investigations and special investigations, as the basics in the field, establishing the relationship between these notions; the identification and analysis of the principles of the activity of special investigation, provided by the legislation in the field, but and the recommended doctrine and practice; the determination of the notion and the essence of special measures of investigation authorized by the prosecutor, the identification of elements that are similar to them and that distinguish them from the rest of the special measures of investigation, and other activities with analog character; analysis of the legal regime of special measures of investigation authorized by the prosecutor, the formulation of proposals necessary to improve the legislation in the field.

The scientific novelty and originality of the achieved results is marked by the fact that it is a first complex research of the special measures of investigation authorized by the prosecutor, both from the perspective of the middle of conducting special investigations as well as in the quality of evidence process in the framework of the criminal process. For the first time, based on the opinions of the doctrinal in the field, the dynamics of the normative framework and practical materials relevant, have been studied the special measures of investigation authorized by the prosecutor as a social phenomenon, with the identification of their nature, the positive impact and not only, but also of the interference with human rights.

The important scientific problem solved besides the definition of the legal nature of the activity of special investigation in general and special measures of investigation authorized by the public prosecutor in particular in the light of recent legislative changes, also resides in the highlighting of the parts which would ensure the conduct of activities not only within the legal framework but also in the spirit of the law.

The theoretical importance and practical value of the work lies in systematizing the work in the field both in the country as well as abroad with highlighting the most important ideas that relate to the subject of study and attempt of the analysis of the positive aspects and criticism of them, formulating their own ideas on the work of the special investigation and study of the phenomenon from other perspectives.

The implementation of the scientific results. Theoretical and practical elaborations of the special measures of investigation authorized by the prosecutor were implemented in the teaching process of the Faculty of Law and social Sciences of the State University "Alecu Russo" from Bălţi. The subject was implemented also in the activity of authorized bodies carrying out special measures of investigation.

LISTA ABREVIERILOR

alin. – alineat

AOI – activitate operativă de investigații

ASI – activitate specială de investigații

MSI – măsuri speciale de investigații

art. – articol

CNA – Centrul Național Anticorupție

CP RM – Cod penal al Republicii Moldova

CPP RM – Codul de procedură penală al Republicii Moldova

CPP Rom. – Codul de procedură penală al României

CEDO – Convenția Europeană a Drepturilor Omului

CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

CSJ – Curtea Supremă de Justiție

HP CSJ – hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție

DUDO – Declarația Universală a Drepturilor Omului

DIP MJ – Departamentul Instituției Penitenciare al Ministerului Justiției

Ed. – Editura

lit. – literă

MAI – Ministerul Afacerilor Interne

nr. – număr

p. – pagină

pct. – punct

RND – Revista Națională de Drept

RSSM – Republica Sovietică Socialistă Moldovenească

SIS – Serviciul de Informații și Securitate

UE – Uniunea Europeană

URSS – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste

vol. – volum

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei cercetate. Metoda proactivă de investigare a infracțiunilor devine tot mai solicitată în ultima perioadă, fiind recomandată nu doar de către specialiști pentru cercetarea anumitor categorii de infracțiuni, dar și în diverse acte internaționale, cum ar fi, de exemplu, Convenția Națiunilor Unite din 20.12.1988 contra traficului ilicit de stupefiante și de substanțe psihotrope, Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate din 15.11.2000, Convenția de aplicare a Acordului Schengen din 14.06.1985, toate conținând dispoziții care obligă statele contractante să aplice măsuri necesare pentru autorizarea livrărilor supravegheate. Convenția penală a Consiliului Europei din 27.01.1999 cu privire la corupție obligă fiecare parte să adopte măsuri legislative și alte măsuri, inclusiv cele care permit utilizarea tehnicii speciale de investigare conform legislației naționale, care sunt necesare pentru a facilita colectarea dovezilor cu privire la infracțiunile penale stabilite în convenție și să le permită identificarea, cercetarea, înghețarea și sechestrarea instrumentelor și produselor corupției ori a bunurilor, a căror valoare corespunde acestor produse. Șirul exemplelor, în acest sens, poate fi continuat. Ideea ce se desprinde din cele consemnate este că există o categorie de infracțiuni, care urmează să fie documentate chiar în momentul comiterii, fapt determinat de evoluția fenomenului infracțional în ultima perioadă, în special a infracțiunilor latente, și ineficiența unor metode clasice, reactive în cercetarea lor. În altă ordine de idei, deși specialiștii în domeniu identifică apariția activității speciale de investigații odată cu activitățile primare ale statului de cercetare a infracțiunilor, primele acte normative autohtone în acest domeniu au apărut doar odată cu adoptarea Legii privind activitatea operativă de investigații nr. 45-XIII din 12.04.1994. Anterior, acest domeniu important al activității sociale a fost lăsat la latitudinea reglementărilor departamentale, inaccesibile publicului, deși repercusiunile activității speciale de investigații limitează, deseori, exercitarea celor mai importante drepturi ale omului. Totodată, chiar și după adoptarea Legii privind activitatea operativă de investigații, unele aspecte legate de drepturile fundamentale ale omului, afectate în cadrul activității în cauză, au continuat să fie reglementate prin acte normative subordonate legii, inaccesibile publicul larg. În consecință, ultimele tendințe în instituționalizarea activității speciale de investigații, prin adoptarea Legii privind activitatea specială de investigații nr. 59 din 29.03.2012 și modificările aferente operate în alte acte legislative (în special CPP al RM), nu pot fi decât salutate. Or, este dificil de stabilit ceea ce nu există, mai cu seamă dacă activitățile respective au un caracter, dacă nu secret, atunci, cel puțin, nepublic, iar eventuala ingerință a agenților statului în sfera drepturilor fundamentale ale omului, de regulă, nici nu poate fi sesizată de către persoanele vizate cu consecințele de rigoare.

Astfel, indispensabilitatea măsurilor speciale pentru investigarea anumitor categorii de infracțiuni, pe de o parte, și riscul imixtiunii lor în domeniul drepturilor omului, pe de altă parte, au determinat selectarea temei cercetate. În lucrare s-a propus, pe lângă constatarea reală a stării de lucruri în domeniul activității speciale de investigații, în general, și a măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror, ca mijloc de realizare a acestei activități, în special, identificarea nu doar a soluțiilor practice care ar permite desfășurarea ei corectă, dar și identificarea unor propuneri *de lege ferenda*, care să asigure eficientizarea activității speciale de investigații, precum și o protecție mai sporită a drepturilor și libertăților persoanelor supuse măsurilor speciale de investigații.

Scopul și obiectivele tezei de doctor rezidă în realizarea unui studiu complex al măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal, având drept finalitate statornicirea doctrinei în domeniu, evaluarea oportunității de desăvârșire a cadrului legal și de instituire a bunelor practici în acest domeniu.

Pentru atingerea acestui scop considerăm necesar realizarea următoarelor **obiective**:

- analiza comprehensivă a surselor de specialitate în vederea determinării gradului de studiere a măsurilor speciale de investigații în procesul penal;
- determinarea noțiunii și esenței măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal, stabilirea corelației cu activitatea specială de investigație;
- examinarea și analiza principiilor măsurilor speciale de investigații;
- evaluarea garanțiilor procesuale privind respectarea drepturilor omului oferite de cadrul legal în procesul de realizare a măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror prin prisma jurisprudenței CtEDO;
- examinarea și analiza temeiurilor și condițiilor de realizare a măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal;
- evaluarea cadrului normativ privind dispunerea, autorizarea, realizarea și consemnarea măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal;
- elucidarea particularităților controlului privind măsurile speciale de investigații autorizate de procuror în procesului penal;
- analiza prevederilor Legii privind ASI la care face referință CPP RM cu privire la reglementarea măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror;
- examinarea măsurilor speciale de investigații din perspectiva rolului acestora în probatoriu penal;
- sinteza practicii de realizare a măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesului penal;

- evaluarea oportunității de formulare a propunerilor *de lege ferenda* în materia reglementării măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal și argumentarea lor.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute în teza de doctor este determinată de faptul că ea reprezintă o primă cercetare complexă a măsurilor speciale de investigații autorizate de către procuror, atât din perspectiva de mijloc de realizare a activității speciale de investigații, cât și în calitate de procedeu probator în cadrul procesului penal. Măsurile speciale de investigații autorizate de către procuror au fost studiate în baza opiniilor doctrinare în domeniu, a dinamicii cadrului normativ și a materialelor practice relevante, identificând natura juridică a acestora, impactul și interferența cu drepturile omului.

Noutatea științifică consistă în ansamblul de concluzii și recomandări teoretice puse în vedere din perspectiva examinării multiaspectuale a măsurilor speciale de investigații realizate în procesul penal. În particular:

- am constatat gradul insuficient de cercetare al măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal la nivel monografic;
- am definit noțiunea de *măsuri speciale de investigații* pe baza analizei doctrinei și a trăsăturilor caracteristice desprinse din prevederile CPP RM;
- am identificat corelația dintre *activitatea specială de investigație* și *măsurile speciale de investigații*;
- am realizat comparația măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror cu alte procedee probatorii desfășurate în procesul penal;
- am realizat o sinteză a temeiurilor și condițiilor de îndeplinire a măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal;
- a fost evaluat cadrul normativ privind dispunerea, autorizarea, realizarea și consemnarea măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal;
- s-au evaluat garanțiile procesuale privind respectarea drepturilor omului oferite de cadrul legal în procesul de realizare a măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror prin prisma jurisprudenței CtEDO;
- s-a realizat o evaluare a măsurilor speciale de investigații din perspectiva rolului acestora în probatoriu penal, stabilind itinerarul normativ și procedura *convertirii* informațiilor acumulate pe parcursul acestor măsuri în probe;
- s-a analizat practica de realizare a măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal constatând că ea nu este uniformă;

- s-au formulat propuneri *de lege ferenda* în materia reglementării măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal și argumentarea lor.

Problema științifică importantă rezolvată constă în conceptualizarea naturii juridice a măsurilor speciale de investigații, în general, și a celor autorizate de către procuror în procesul penal, în special, potrivit ultimelor modificări legislative, fapt care a permis identificarea reperelor ce vor asigura efectuarea acestora nu numai în cadrul legal, dar și în spiritul dreptului, în vederea utilizării la maximum a oportunităților oferite organelor judiciare, fără să fie pusă în pericol siguranța drepturilor și libertăților omului.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a tezei derivă din sistematizarea lucrărilor în domeniu atât din țară, cât și de peste hotare, evidențierea celor mai importante idei care se referă la obiectul de studiu și în cercarea de analiză a aspectelor pozitive și criticabile ale acestora, de asemenea, și în formularea unor idei proprii cu privire la activitatea specială de investigații. Studiul a permis evidențierea modurilor în care sistemele de drept ale diferitor state au încercat reglementarea activității speciale de investigații, a condițiilor de realizare și a subiecților implicați în activitățile respective, și valorificarea rezultatelor obținute în cadrul activității speciale de investigații. Concomitent s-a încercat accentuarea fenomenului activității speciale de investigații cu aspecte negative și pozitive ale acestei activități, dar și a riscurilor pe care le comportă. Fiind conștienți de imposibilitatea soluționării multitudinilor de probleme ce le implică activitatea specială de investigații, scopul mediat al lucrării sau, altfel spus, ceea ce am urmărit, este aducerea în atenția cercetătorilor în domeniu, practicienilor, dar și opiniei publice importanța activității speciale de investigații, mai ales, din perspectiva impactului social al acesteia.

Rezultatele obținute poartă și un caracter aplicativ, în special prin:

- identificarea condițiilor de fond și de formă de efectuare a măsurilor speciale de investigații autorizate de către procuror, reieșind din realitățile normative existente, acestea fiind importante nu doar pentru aplicarea în activitatea practică ci și în calitate de suport ale unor eventuale cercetări științifice;
- evidențierea reglementărilor contradictorii referitoare la măsurile speciale de investigații autorizate de către procuror, contradicții care sunt destul de serioase încât să aducă tema respectivă pe platforma polemicii științifice;
- identificarea neajunsurilor, inclusiv conceptuale, în reglementarea actuală a activității speciale de investigație cu propunerea unor soluții pentru eventualele intervenții legislative;

- lucrarea, inclusiv și concepțiile analizate ar putea fi utile, nu doar în activitatea practică de aplicare a legii, dar și în procesul de instruire continuă a practicienilor, precum și a studenților din cadrul instituțiilor de învățământ cu profil juridic.

Aprobarea și implementarea rezultatelor științifice. Concepțiile și concluziile de bază ale tezei au fost expuse în 8 publicații științifice. De asemenea, cercetările efectuate în această lucrare sunt aplicate cu succes în procesul didactic în cadrul cursurilor de *drept procesual penal* și *criminalistică* la Facultatea de Drept și Științe sociale a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți. Subiectul măsurilor speciale de investigații autorizate de către procuror a constituit obiectul dezbaterilor mai multor ședințe comune a lucrătorilor procuraturii și a angajaților organelor abilitate cu efectuarea măsurilor speciale de investigații.

O parte din subiectele cercetate au fost expuse și în cadrul unor conferințe științifice, cum ar fi: Conferința națională cu participare internațională „Știința în nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective”, care s-a desfășurat în mun. Bălți, în perioada 25-26 septembrie 2015; Conferința națională cu participare internațională „Știința în nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective”. Ediția a doua. Bălți, 29-30 septembrie 2016; Conferința internațională științifico-practică „Știința juridică în condițiile de integrare europeană a Ucrainei și Moldovei: repere moderne și dezvoltare juridică”. Chișinău, 24-25 martie 2017; Conferința internațională științifico-practică „Jurisprudența componentă fundamentală a proceselor integraționale și a comportamentului legal contemporan”. Chișinău, 3-4 noiembrie 2017; Conferința internațională științifico-practică „Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și a Ucrainei la legislația Uniunii Europene”. Chișinău, 23-24 martie 2018; Conferința internațională „Promovarea valorilor sociale în contextul integrării europene”. Chișinău, 4 noiembrie 2018 etc.

Sumarul compartimentelor tezei. Structura tezei de doctorat și conținutul acesteia sunt determinate de obiectul, scopul și sarcinile cercetării efectuate. Lucrarea este constituită din Anotare, Lista abrevierilor, Introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie, declarația privind asumarea răspunderii, anexe și CV-ul autorului.

Introducerea evidențiază actualitatea și importanța temei cercetate, scopul și obiectivele lucrării, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică de importanță majoră soluționată, metodologia cercetării științifice, tezele principale care au format obiectul susținerii, caracterul aplicativ și aprobarea și implementarea rezultatelor științifice.

1. Situația în materia cercetărilor științifice privind măsurile speciale de investigații

În Capitolul menționat se face o analiză a materialelor științifice referitoare la subiectul măsurilor speciale de investigații autorizate de către procuror, publicate în Republica Moldova și a materialelor științifice, la acest subiect, publicate peste hotare. O atenție deosebită este

acordată publicațiilor din ultimii ani. În special, au fost analizate lucrările următorilor autori: V. Cușnir, I. Dolea, D. Roman, T. Vîzdoagă, T. Osoianu, V. Șterbeț, M. Avram, T. Popovici, C. Gurschi, C. Tomuleț, I. Serbinov, V. Zubco, M. Gheorghită, I. Carlașuc, R. Sobiețchi, I. Pruteanu, C. Boeșteanu, E. Croitor, Gr. Theodoru, Gh. Mateuț, N. Volonciu, I. Neagu, M. Damaschin, M. Tudoran, A. Bărbășcu, I. Chipăilă, M. Dragne, I. Dascălu, E. Munteanu, D. Dinu, L. Lașcu, A. Lazăr, D. Voica, G. Klemencic, K. Nolan, Ch. Valkeneer, K. Galchin, I. Golubovschi, K. Goreainov, I. Kvașa, K. Surcov, V. Ovcinschii, A. Șumilov, D. Grebelischii, E. Dubonosov, V. Elinskii, S. Zaharțev, V. Mihailov, A. Saakian, M. Smirnov etc.

Tot în acest capitol a fost analizată și evoluția istorică a reglementărilor în materia măsurilor speciale de investigații autorizate de către procuror. În special, s-a pus accent pe cadrul normativ în domeniul autorizării măsurilor speciale de investigații de către procuror.

În concluzie, se menționează că patrimoniul doctrinar în materia măsurilor speciale de investigații autorizate de către procuror se caracterizează printr-un conținut modest. Acest subiect este cercetat fragmentar, în mare parte doar în manualele de drept procesual penal. În articolele de specialitate au fost abordate în mod izolat anumite aspecte ale măsurilor speciale de investigații autorizate de către procuror, lipsind cercetarea complexă a temei.

Capitolul 2. Natura juridică a măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror este constituit din 3 paragrafe și concluziile pertinente.

Capitolul respectiv este dedicat cercetării noțiunii și caracteristicilor activității speciale de investigații și a măsurilor speciale de investigații, ajungându-se la concluzia că măsurile speciale de investigații reprezintă mijlocul prin care este realizată activitatea specială de investigații. De asemenea, sunt expuse și analizate principiile activității speciale de investigații, fiind identificat caracterul mai mult declarativ al acestora, precum și numărul lor limitat, fapt ce nu corespunde esenței acestei activități. O atenție deosebită este acordată regimului juridic al măsurilor speciale de investigații autorizate de către procuror: a) identificarea abonatului, proprietarului sau a utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic; b) urmărirea vizuală; c) controlul transmiterii sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite; d) investigația sub acoperire; e) supravegherea transfrontalieră; f) livrarea controlată; g) colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată; h) cercetarea obiectelor și documentelor; i) achiziția de control. Tot în acest capitol este cercetată instituția autorizării măsurilor speciale de investigații, prin prisma competenței procurorului. Capitolul finalizând cu concluziile de bază cu privire la conținutul și rezultatul investigației științifice realizate.

3. Dispunerea și realizarea măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror

În capitolul respectiv au fost cercetate atât temeiurile cât și condițiile efectuării măsurilor speciale de investigații autorizate de către procuror, fiind constatate mai multe contradicții, în special, legate de felul în care legiuitorul definește noțiunea de temei pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații, cu propunere de modificare a legislației. Tot aici sunt analizate cerințele procedurale privind dispunerea, efectuarea și consemnarea măsurilor speciale de investigații autorizate de către procuror, inclusiv și particularitățile controlului privind măsurile speciale de investigații autorizate de către procuror, atât în cadrul procesului penal cât și în afara acestuia. În cadrul cercetării nu a fost trecută cu vederea nici procedura de contestare a acțiunilor organelor care desfășoară activitatea specială de investigații, iar rezultatele științifice obținute sunt reiterate în conținutul concluziilor care finalizează acest capitol.

1. SITUAȚIA ÎN MATERIA CERCETĂRILOR ȘTIINȚIFICE PRIVIND MĂSURILE SPECIALE DE INVESTIGAȚII

1.1. Materialele științifice naționale consacrate măsurilor speciale de investigații.

După cum deja am menționat în partea introductivă a tezei, lucrările științifice în care au fost abordate problemele activității speciale de investigații, în general, și a măsurilor speciale de investigații autorizate de către procuror, în special, nu sunt tocmai cele mai bogate, acesta fiind de altfel unul din motivele care ne-a determinat să abordăm tema respectivă. Situația fiind și mai tristă dacă e să ne referim la lucrările științifice autohtone.

Totodată, considerăm imposibilă o analiză corespunzătoare a subiectului tezei fără trecerea în revistă a principalelor enunțuri cu privire la activitatea specială de investigații, expusă atât în lucrările științifice autohtone, cu care de altfel ne-am propus să începem analiza acestui subiect, cât și a celor de peste hotare. Însă, deoarece practic lucrări științifice fundamentale în domeniu nu există, am recurs la culegerea tezelor pertinente, indiferent de lucrarea în care acestea au fost expuse, axându-ne pe importanța pentru activitatea specială de investigații. Un ultim aspect asupra căruia ținem să atragem atenția înainte de trecerea în revistă a materialelor științifice naționale, este felul în care am ales a le expune, criteriul utilizat pentru aceasta fiind cel cronologic, însă nu neapărat al publicării lucrării, cât a etapei de dezvoltare și, nu în ultimul rând, de desfășurare a activității speciale de investigație la care se referă studiul.

Astfel, atunci când vorbim despre apariția și dezvoltarea activității speciale de investigații, nu putem să trecem cu vederea cercetările autorilor E. Aramă și V. Coptileț, care identifică primele premise ale apariției activității speciale de investigații încă la geto-daci, menționând că normele de drept penal se cristalizează în perioada de consolidare a statului, asprimea lor derivând din necesitatea sancționării persoanelor care s-ar împotrivi ordinii politice instaurate. Cu toate acestea, geții disprețuiau legile, făcându-și singuri dreptate, prin forță [3, p. 10-11]. Aceiași autori fac referire la metodele de cercetare a infracțiunilor într-o perioadă istorică mai târzie. Ei fac trimitere la Legea Țării, conform căreia, în calitate de probe erau folosite: jurătorii, martorii oculari, jurământul pe cruce și Evanghelie, jurământul „cu brazda pe cap”. Se foloseau corpurile delictive, ordaliile, prinderea urmei și căutarea lucrului dispărut[3, p. 45].

Iar în perioada feudală, autorii, la care ne-am referit, menționează că în statele românești din secolul al XIV-lea, justiția cuprindea totalitatea organelor și activităților ce urmăresc împărțirea dreptății. Se folosesc în calitate de probe martorii oculari, probele materiale, jurământul pe cruce, cu brazda pe cap. Continua să se aplice ducerea urmei și svodul. Ducerea urmei se folosea, de obicei, în cazul furturilor de cai și animale. Prin tratatele moldo-polone, ducerea urmei era preluată și pe teritoriul altui stat [3, p. 65-66].

Ideea ce se desprinde din cele relatate de autorii E. Aramă și V. Coptileț este că la etapa incipientă a dezvoltării statului, activitatea specială de investigații, deși prezentă, era ca și celelalte activități statale din perioada respectivă, contopită fără prea multe elemente definitorii, fapt, care însă nici pe departe nu înseamnă inexistența acesteia.

O primă analiză a măsurilor speciale de investigații, apărută în spațiul de cercetare autohton, la finele perioadei postsovietice, aparține autorului I. Macari. El evidențiază importanța măsurilor speciale de investigații în cercetarea infracțiunilor latente și, implicit, rolul atribuit în descoperirea acestora organelor afacerilor interne și securității de stat, care pe lângă competența procesual penală erau, la momentul respectiv, investiți și cu o competență specială. Aceasta din urmă constă în efectuarea complexă a măsurilor operative de investigații, în vederea descoperirii infracțiunilor planificate, pregătite sau săvârșite, precum și a persoanelor implicate [260, p. 5].

Este interesantă și opinia autorilor V. Cușnir și I. Țurcan cu privire la măsurile speciale de investigații, efectuate în perioada prerevoluționară. Aceștia menționează că în anumite măsuri operative existente în perioada menționată și în procesul actual de luptă cu infracționalitatea, factorul de bază rămâne observația. Lucrarea menționată analizează comportamentul și activitatea persoanelor concrete, fără a avea un contact nemijlocit cu ele [47, p. 558].

Autorii M. Avram, V. Gurin și A. Donciu, utilizând bogata experiență de activitate în organele de drept, au semnat studiul teoretic, practic și științific privind infracțiunile de corupție, intitulat *„Depistarea, cercetarea și calificarea infracțiunilor de corupție”*. Apariția acestei publicații a fost determinată de necesitatea studierii mai profunde și de aplicarea corectă, operativă și eficientă a noii legislații penale și procesual penale. Autorii au mizat pe faptul că studiul realizat va contribui la implementarea actelor internaționale în domeniul combaterii corupției, ceea ce ar constitui un pas serios în vederea integrării europene a Republicii Moldova. Printre metodele utilizate în procesul de depistare a infracțiunilor de corupție sunt reținute în lucrare:

- metode procesual-penale;
- metode cu caracter operativ de investigație;
- metode complexe procesual-penale, normative și operative de investigație.

În opinia specialiștilor menționați, din cercul organelor de constatare prevăzute în art.11 al Legii privind activitatea operativă de investigații, precum și în art.273 CPP RM, au atribuții de depistare a infracțiunilor de corupție numai serviciile operative din cadrul MAI, SIS și CCCEC. În calitate de organe de constatare, acestea sunt împuternicite nu numai cu funcții de depistare, dar și cu funcții de verificare a faptelor prejudiciabile de corupție în volum deplin până la pornirea urmăririi penale. Este accentuat rolul de conducere al ofițerilor de urmărire penală în

procesul de realizare al activității operative de investigație, în conformitate cu prevederile art.57 pct.9 CPP RM [5, p. 28-29].

Profesorul Dolea I. a abordat problema măsurilor speciale de investigații în mai multe lucrări, el fiind de părerea că aplicarea Legii cu privire la activitatea operativă de investigații în procesul penal generează dificultăți. Or, potrivit art.94 CPP RM datele, de fapt obținute prin activitatea operativă de investigații, pot fi admise ca probe numai în cazurile în care ele au fost administrate și verificate prin intermediul mijloacelor de probă enumerate în art.94 alin.(2) CPP RM [90, p. 168]

Într-o altă lucrare, autorul menționează că odată cu modificările produse prin Legea nr. 66 din 5 aprilie 2012, activitatea specială de investigații a devenit o parte componentă a sistemului probator. În acest sens, au fost stabilite reguli stricte în scopul evitării unor eventuale abuzuri ale autorităților statului. Activitatea specială de investigații se efectuează în cadrul urmăririi penale numai în modurile condițiilor prevăzute de Codul de procedură penală [91, p. 34]. În lucrare sunt utilizate exemple din Jurisprudența CtEDO cu privire la supravegherea acustică, urmărirea prin GPS, monitorizarea la locul de muncă, monitorizarea în locurile publice, investigații sub acoperire. Autorul consideră că administrarea probelor în rezultatul unei investigații sub acoperire, poate fi exercitată doar în cadrul procesului penal de către persoane abilitate în acest sens. Referințele normative ale lucrării includ nu doar prevederile CPP RM, dar și norme din *Legea privind activitatea specială de investigații, dar și din Legea cu privire la secretul de stat*.

În comentariul aplicativ al Codului de procedură penală semnat de profesorul Dolea I., se menționează că condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigații derivă din raționamentele expuse de Curtea Europeană în materia art.8 din Convenție. Așadar, necesitatea unei ingerințe în viața privată poate fi justificată numai atunci când nu se poate realiza scopul de investigație printr-o altă măsură mai puțin restrictivă [89, p. 339]. Autorul a renunțat pe cât a fost posibil la doctrină, punând accent pe norme și jurisprudență pentru a pune la dispoziția celor care instrumentează un dosar penal un instrument de lucru util. Profesorul Dolea I. a reușit să selecteze pentru fiecare din articolele CPP RM, într-o manieră minuțioasă, cele mai relevante și pertinente spețe din Jurisprudența CtEDO, Jurisprudența Curții Constituționale a RM și a altor state, Jurisprudența CSJ din RM în materie penală, precum și jurisprudența instanțelor care au soluționat cauze penale a altor state.

Problema definirii activității speciale de investigații a fost analizată de autorii V. Rusu ș.a. Ei consideră activitatea specială de investigații ca fiind mijlocul juridic de stat, de apărare a intereselor statului, a integrității lui teritoriale, a drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale

persoanelor fizice și juridice, a tuturor formelor de proprietate contra atentatelor criminale, exercitat în mod public și secret de către organele competente [189, p. 10-11].

Analizând principiile activității speciale de investigații, nu am putut trece cu vederea opinia expusă de același grup de autori, care consideră principiile, ca fiind ideile, tezele fundamentale care stau la baza întregului sistem de drept, care orientează reglementările juridice și aplicarea dreptului, fiind determinate de relațiile sociale, idei ale conținutului tuturor normelor și, drept expresie, a valorilor promovate și apărute de drept [189, p. 180].

Autorii T. Osoianu și V. Orândaș consideră că activitatea operativă de investigații, deși întrunește aceleași scopuri ca și procesul penal, este o activitate autonomă a organelor, competente să desfășoare acțiuni operative de investigații. Aceste două activități, procesuală și operativă de investigații, sunt reglementate de diferite izvoare de drept. Procedura penală asigură garanții la un nivel mai înalt decât activitatea operativă de investigare în vederea protejării drepturilor și a intereselor legitime ale cetățenilor.

Activitatea operativă de investigații are caracter confidențial. Ea întrunește măsuri în privința depistării, cercetării și fixării datelor inițiale. Scopul principal al activității operative de investigare constă în colectarea informațiilor pentru a stabili intenția criminală a unei persoane concrete, în întreprinderea de acțiuni cu privire la curmarea faptelor ilicite, pe când procedura penală pune accentul pe acțiunile ce țin de descoperirea infracțiunilor și înfăptuirea justiției [172, p. 45].

Analizând valoarea probatorie a datelor obținute în cadrul activității speciale de investigații, autorii menționați consideră că informația acumulată și documentată corespunzător în urma desfășurării procesului penal are valoare probatorie. Informația stabilită în urma desfășurării activității operative de investigații, poartă caracter de orientare, accesoriu și este predispusă pentru a înainta versiuni și planificări în vederea intentării procesului penal în viitor. Rezultatele activității operative de investigații pot fi utilizate pentru pregătirea și efectuarea actelor de urmărire penală, precum și ca probe în cauzele penale [172, p. 45]. Afirmație, care, după cum este lesne de observat, deși a fost făcută cu mult timp înainte de intervențiile legislative în rezultatul cărora măsurile speciale de investigații sau, mai bine zis, majoritatea acestora au obținut statutul de procedee probatorii în procesul penal, comportă anumite elemente progresiste, anticipând oarecum acest moment.

Iar în opinia lui I. Carlașuc, măsurile operative de investigații constituie o formă concretă de realizare a activității operative de investigații de către persoanele împuternicite în corespundere cu legislația în vigoare, în scopul soluționării sarcinilor investigative-operative, ce intră în obiectul de investigare pe dosarele de evidență sau materialele primare, pornite în vederea combaterii criminalității, apărării drepturilor persoanelor, societății și statului [14, p. 39].

Autorul fiind de părerea că un loc important în lupta cu criminalitatea, pe lângă alte mijloace de ocrotire a normelor de drept, îl ocupă activitatea operativă de investigații, înfăptuită de organele abilitate. Adoptarea Legii nr. 45-XIII din 12.04.1994 privind activitatea operativă de investigații, expunerea noțiunilor esențiale a acestei activități, scopurilor și sarcinilor, numărarea măsurilor operative de investigații, pentru prima dată nu numai a fost recunoscut la nivel legislativ legalitatea formelor și metodelor secrete de luptă cu criminalitatea, dar și parțial a permis de înfruntat atitudinea negativă a societății referitor la această activitate, caracterizată inițial ca fiind în contradicție cu normele morale și etice [15, p. 598].

Conform opiniei aceluiași autor, măsurile operative de investigații pot fi împărțite convențional în două categorii: 1) ce atentează la drepturile constituționale ale persoanelor, limitează inviolabilitatea vieții lor private, cu pătrunderea în încăpere contrar voinței persoanelor care locuiesc în ea, care urmează să fie autorizate de către judecătorul de instrucție; 2) ce nu necesită autorizarea judecătorului de instrucție [14, p. 39].

Un interes deosebit prezintă opinia autorului privind documentarea operativă. El consideră că se subînțelege procesul de desfășurare a măsurilor operative de investigații, în vederea relevării, aprecierii și fixării datelor faptice privitor la infracțiune și persoanele participante, precum și asigurarea utilizării acestor date în procesul penal. Informația obținută ca urmare a prelucrării operative este reflectată în documentele operative de serviciu, este analizată din punctul de vedere al estimării suficiente pentru utilizarea acesteia în cadrul procesului penal sau, în caz de neconfirmare, pentru adoptarea deciziei privind încetarea prelucrării [14, p. 41].

Este interesantă opinia lui Gh. Avornic referitoare la principiile dreptului, pe care o considerăm perfect valabilă și pentru principiile ASI. În special, autorul susține că existența principiilor dreptului este astăzi recunoscută în știința juridică, chiar dacă și există diferențieri cu privire la denumirea sau clasificarea lor [4, p. 340-341]. Cu referire la principiul legalității, autorul menționat consideră că legalitatea – ca respectare a normelor juridice, a principiilor și a procedurilor prevăzute de lege – se întemeiază pe legitimitate, pe respectul drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor la nivelul standardelor internaționale [4, p. 344]. Interesantă sub acest aspect este și opinia autorilor I. Dolea, D. Roman și T. Vizdoagă. Ei consideră că obligarea respectării legii este universală și se extinde asupra tuturor domeniilor sociale [91, p. 65-66]. În aceeași ordine de idei, autorii A. Barbăneagră, Gh. Alecu și V. Berliba susțin că, potrivit principiului legalității, toate structurile de stat sau obștești, inclusiv cetățenii, sunt obligați să respecte în activitatea lor legea, acestora garantându-li-se legalitatea persoanei, respectarea demnității umane și a dreptului la acțiune [8, p. 12]. Referindu-ne la opiniile expuse cu privire la principiile specifice activității speciale de investigații, ținem să facem trimitere și la cele expuse de C. Boeșteanu. El consideră ca fiind proprii acestei activități principiul

operativității și oportunității, prin acestea subînțelegându-se utilitatea informației în munca de poliție. Aceasta presupune: ea să fie furnizată la momentul potrivit, deci să fie oportună. Având, însă, în vedere că, de regulă, informația se referă la o activitate umană – ilegală, bineînțeles, – activitate ce implică un anumit dinamism, ea trebuie să fie receptată în timp util de către polițistul care trebuie să o valorifice [11, p. 321].

Cât privește măsura specială de investigații - livrarea controlată, autorul C. Boeșteanu afirmă că în practica activității organelor de drept, aceasta se efectuează, de obicei, în cadrul operațiunilor speciale. În procesul evoluției operațiunilor speciale, efectuate în sfera luptei cu criminalitatea, inclusiv și în cazul livrării de control, putem evidenția următoarele stadii: 1) *de cunoaștere sau informațională*; 2) *de scop*; 3) *organizațională*; 4) *realizarea practică*; 5) *de rezultat*. Totodată, considerând că hotărârea, în vederea efectuării operației de control a traficului de mărfuri, substanțe sau obiecte, poate fi considerată optimală, răspunzând următoarelor cerințe: 1) reiese din strategia statutului de luptă contra criminalității, deoarece sarcina soluționată a oricărei operațiuni desfășurate este o parte din sarcina generală; 2) corespunde naturii activității operative, adică obligatoriu să prevadă acordarea dirijării operative și influența asupra dezvoltării situațiilor convenabile organelor de drept; 3) asigură posibilitatea folosirii raționale a faptelor și mijloacelor aflate la dispoziția conducătorului operației; 4) se construiește baza evidenței precise a caracterului operației operative (gradul de pregătire a colaboratorilor, posesia resurselor necesare etc.), precum și a planului original [11, p. 321].

Referindu-se la pericolul intruziunii măsurilor speciale de investigații, I. Ciobanu menționează că aplicarea observării electronice include un pericol potențial de încălcare a drepturilor și libertăților cetățenești. Însă acest pericol poate deveni realitate doar dacă mijloacele observării electronice se vor aplica contrar destinației. Legea federală a SUA din 1968 privind observarea electronică a fost elaborată reieșind din următoarele cinci principii fundamentale: a) legea trebuie să fie aplicată doar ca măsură excepțională de urmărire; b) persoanele care utilizează observarea electronică în munca lor, trebuie să se afle sub o supraveghere strictă și permanentă; c) persoanele supraveghetoare trebuie să dea darea de seamă organelor corespunzătoare; d) metodele observării electronice trebuie să corespundă instrucțiunilor elaborate de Curtea Supremă a SUA; e) sancțiunile, prevăzute pentru încălcarea ordinii de executare a legii date, trebuie să fie aplicate exact și neîntârziat [23, p. 211-217].

Pe de altă parte, autorul M. Ciupac motivează necesitatea supravegherii transfrontaliere, prin trăsăturile epocii contemporane pentru care sunt caracteristice tehnologiile avansate și mobilitatea și care progresează rapid, ordinea mondială a devenit interdependentă, iar aspectele criminalității și ale justiției au căpătat un caracter transnațional [26, p. 112-113].

În același registru se expune și R. Starasciuc. Argumentând necesitatea cooperării polițienești, el menționează că datorită diversificării fenomenului infracțional, actualmente se impune și cooperarea internațională în combaterea traficului de ființe umane [198, p. 98-99].

Potrivit autorului V. Gâlcă, practica internațională acumulată în domeniul combaterii criminalității confirmă: a) primo: apariția și extinderea infracțiunilor comise cu utilizarea tehnologiilor avansate; b) secundo: sporirea rolului noilor metode de acumulare a probelor obținute cu utilizarea acestor tehnologii [108, p. 189-192].

Un alt autor, I. Pruteanu, consideră că livrarea controlată presupune o procedură în care partida ilegală de substanțe narcotice sau psihotrope, descoperită de organele de drept, este acceptată de a circula pe teritoriul unei sau mai multor țări, cu consimțământul și controlul organelor de resort, în scopul stabilirii, identificării și documentării persoanelor implicate în săvârșirea infracțiunii date [183, p. 358-359].

În acest sens este interesantă și opinia autorului R. Sobețchii, care afirmă că principala sarcină a curierului este transportarea „obiectului” (substanțele narcotice) pe ruta inițial indicată. De regulă, curierii nu cunosc persoanele care organizează transportarea din punctul de ieșire și nu sunt cunoscuți cu persoana care trebuie să recepționeze „obiectul” în punctul de destinație. Legătura cu curierul este menținută de intermediar prin telefon mobil, care coordonează acțiunile curierului cu acțiunile celorlalți membri ai schemei de trafic. De aceea, reținerea unui asemenea curier în momentul trecerii frontierei vamale atinge numai o sarcină și nu cea mai importantă – ridicarea substanței narcotice, fără a demasca membrii grupării criminale [196, p. 319-329].

În altă ordine de idei, un interes considerabil prezintă și opinia autorului N. Ursu cu privire la rolul procurorului în procesul justiției. El este de părere că procuratura trebuie să aibă un rol-cheie în asigurarea funcționării sistemului justiției penale într-un mod independent și imparțial. Concomitent, statul, în baza cerințelor invocate în Recomandarea REC 2000 (19) a Comitetului Miniștrilor către statele membre privind rolul Procuraturii în sistemul de justiție penală (adoptată de către Comitetul Miniștrilor la 06.10.2000 la cea de-a 724 reuniune a Delegaților Miniștrilor), trebuie să întreprindă toate acțiunile pentru ca natura și dimensiunea independenței Procuraturii să fie precizate de lege [212, p. 1-3].

Iar autorul D. Roman consideră că în cadrul unor sisteme de justiție penală, procurorii, de asemenea, înfăptuiesc și alte activități ce țin de realizarea justiției penale [187, p. 13-14].

I. Serbinov ș.a. sunt de părerea că sarcina de bază a procurorului în procedura penală este apărarea drepturilor și intereselor legale ale persoanelor implicate într-un proces penal, apărarea efectivă a intereselor statului și societății [194, p. 1-3].

Referindu-se la subiecții abilitați cu atribuții de control în cadrul activității speciale de investigații, autorii V. Șterbeț ș.a. fac o referire la judecătorul de instrucție care desfășoară o activitate de examinare și soluționare a plângerilor înaintate de părțile în proces și de alte persoane interesate împotriva acțiunilor și actelor ilegale ale organelor de urmărire penală, ale organelor care exercită activitatea specială de investigații și ale procurorului. Această activitate este inclusă în sfera controlului judiciar al procedurii prejudiciare. Atribuțiile judecătorului de instrucție în sfera controlului judiciar sunt reglementate de Codul de procedură penală, de Legea privind ASI și de alte legi ce conțin anumite norme cu caracter procesual-penal. Autorii menționați mai afirmă că controlul legalității acțiunilor și actelor efectuate de organul de urmărire penală, de organul care înfăptuiește măsurile operative de investigații sau ale procurorului care exercită nemijlocit acțiuni de urmărire penală, va fi dispus judecătorului de instrucție, după ce plângerile persoanelor asupra actelor ilegale vor fi examinate de către procurorul care conduce urmărirea penală sau de procurorul ierarhic superior. Judecătorul de instrucție examinează plângerile împotriva actelor ilegale ale organelor de urmărire penală și ale organelor care exercită activitatea operativă de investigații dacă persoana nu este de acord cu rezultatul examinării plângerii sale de către procuror sau nu a primit răspuns la plângerea sa de la procuror în termenul prevăzut de lege. De asemenea, judecătorul de instrucție examinează plângerile împotriva acțiunilor ilegale ale procurorului care exercită nemijlocit acțiuni de urmărire penală, dacă persoana nu este de acord cu rezultatul examinării plângerii sale de procuror sau nu a primit răspuns la plângerea sa de la procuror în termenul prevăzut de lege. Demersurile și plângerile înaintate împotriva actelor ilegale ale organului de urmărire penală, ale subdiviziunilor care înfăptuiesc măsurile operative de investigații și ale procurorilor care exercită nemijlocit acțiuni de urmărire penală se examinează de către judecătorul de instrucție la locul efectuării urmăririi penale sau a măsurilor operative de investigații (art. 300 Cod de procedură penală) [202, p. 165].

Cu privire la activitatea specială de investigații, același grup de autori menționează că rezultatele activității operative de investigații pot fi considerate probe în cauza penală dacă ele au fost dobândite prin intermediul următoarelor mijloace: declarațiile bănuțului, învinutului, inculpatului, ale părții vătămăte, părții civile, părții civilmente responsabile, martorului; raportul de expertiză; corpurile delictive; procesele-verbale privind acțiunile de urmărire penală și ale cercetării judecătorești; documentele; înregistrările audio sau video, fotografiile; constatările tehnico-științifice și medico-legale.

Iar aprecierea probelor administrate prin procedeele probatorii procesual-penale și în rezultatul activității speciale de investigații, atât organul de urmărire penală cât și instanța de judecată trebuie să respecte prevederea conform căreia fiecare probă urmează să fie apreciată din

punct de vedere al pertinentei, al concludentei, utilității și veridicității ei, iar toate probele în ansamblu – din punctul de vedere al coroborării lor [202, p. 157].

O opinie interesantă referitoare la ingerința activității speciale de investigații în sfera drepturilor fundamentale ale persoanei exprimă autorul E. Croitor, care consideră că orice atingere adusă drepturilor persoanei în cadrul urmăririi penale sau judecării cauzei este proporțională gradului de prejudiciabilitate al infracțiunii și periculozității sociale a individului, în general, și după importanța acesteia pentru stabilirea adevărului în cauza penală respectivă, în particular. Orice drept al individului este recunoscut, la nivel național sau internațional, ca unul fundamental, anume din considerentul că lipsa sau atingerea acestora nu permite manifestarea plenară a personalității umane. De aceea, orice atingere adusă, indiferent cărui drept, este tot o lezare. Același autor consideră, pe de altă parte, că un drept este garantat atunci când legea, indiferent de natura dreptului, prevede posibilitatea de sancționare pentru încălcările acestuia, cu excepția celor expres admise și prevăzute. Astfel, legea penală sancționează subiectul vinovat de conduita ilegală ce aduce atingere dreptului fundamental [45, p. 73].

Iar autorii I. Dolea, D. Roman, Iu. Sedlețchi, T. Vizdoagă ș. a., referindu-se la garanțiile procesuale, consideră că prin natura lor juridică, acestea pot fi clasificate în: 1) mijloace ce asigură posibilitatea exercitării obligațiilor și împuternicirilor de organele statului și persoanele cu funcții de răspundere pentru realizarea scopului procesului penal, prevăzut în art. 1 al CPP RM; 2) mijloace ce asigură realizarea de participanți a drepturilor procesuale prevăzute, precum și apărarea libertăților și intereselor legitime ale cetățenilor.

Referindu-se la probatoriu în procesul penal, autorii menționați afirmă că activitatea de colectare a probelor necesare cuprinde operațiile de descoperire, fixare, verificare și apreciere a probelor prin procedeele probatorii prevăzute de partea generală, titlul IV, capitolul III al CPP RM, precum și prin măsurile operative de investigații [92, p. 41].

Cât privește posibilele ingerințe în sfera drepturilor fundamentale, autorii V. Zubco, M. Avram și M. Gheorghiuță afirmă că actele internaționale nu doar că prevăd, dar și prezumă pentru legislațiile interne ale statelor posibilitatea limitării sau restrângerii exercițiului unor drepturi sau ale unor libertăți. În acest sens, Constituția Republicii Moldova, în art. 54, prevede : exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și a infracțiunilor, a protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției [220, p. 13].

Utilizarea mijloacelor tehnice în activitatea specială de investigații a fost analizată de autorii V. Mârzac și B. Glavan, care consideră în condițiile sporirii nivelului de profesionalism al

infractorilor extrem de important ca ofițerii de investigații în activitatea lor zilnică să utilizeze oportun și rațional întreg arsenalul de mijloace tehnice din dotare. Autorii consideră că ofițerii de investigații sunt în drept să desfășoare măsuri speciale atât în cadrul urmăririi penale, precum și până la inițierea acesteia, în special, în situațiile în care există informații despre pregătirea sau comiterea unei infracțiuni. Cu toate acestea, ele sunt insuficiente pentru intentarea unei cauze penale. Caracterul de cercetare-căutare al acestei activități se confirmă și prin secretul activității organelor pe care o practică prin protejarea informației despre aceste subdiviziuni, prin împuternicirile lor de a stabili relații de colaborare cu persoanele care și-au dat consimțământul de a le acorda ajutorul necesar [161, p. 152].

Un interes mare prezintă și teza de doctor a lui D. Ostavciuc (Ostavchiuk). În această lucrare au fost abordate următoarele probleme: elaborarea caracteristicii criminalistice a traficului de copii, în baza studierii și analizei cauzelor penale pornite pe genul dat de infracțiune; determinarea circumstanțelor ce urmează a fi stabilite și probate; stabilirea particularităților depistării semnelor de infracțiune și pornirea urmăririi penale în cazul traficului de copii; elaborarea algoritmilor investigării infracțiunii în cauză; determinarea situațiilor de urmărire penală și a particularităților efectuării urmăririi penale la etapele inițială și ulterioară; identificarea mecanismului de interacțiune a organului de urmărire penală cu alte organe de drept ale RM și altor state în cadrul organizării și efectuării urmăririi penale în cazul infracțiunii vizate; elucidarea specificului de efectuare a unor acțiuni de urmărire penală în cazul investigării traficului de copii.

Deși, în introducere se menționează că anume caracterul novator al rezultatelor obținute este determinat de faptul că lucrarea respectivă este în premieră pentru Republica Moldova și presupune o primă încercare de a efectua o investigație temeinică sub aspectul procesual-penal și criminalistic al infracțiunii prevăzute de art. 206 CP al RM, totuși, am constatat că autorul a analizat măsurile speciale de investigații, dar și problemele legate de interacțiunea normelor procesual –penale cu prevederile din Lege privind activitatea specială de investigații. Unele constatări ale autorului privind măsurile speciale de investigații din paragraful 1 Capitolul 3 ne-au stimulat să lansăm mai multe ipoteze și să argumentăm unele constatări și concluzii privind regimul juridic al acestor măsuri [175, p. 89].

1.2. Materialele științifice consacrate măsurilor speciale de investigații publicate în alte state

Comparativ cu cercetările științifice autohtone, studiile de peste hotare în domeniul respectiv sunt mai vaste și reflectă modul în care a evoluat activitatea specială de investigații în diferite state, îndeosebi, interesantă fiind reglementarea activității respective, dar și abordările

științifice în fostele state sovietice, comparativ cu statele din vest, Republica Moldova situându-se după cum vom constata pe parcurs, undeva pe la mijloc.

Urmând aceeași ordine de idei, nu putem să trecem cu vederea autorii E. Cernea și E. Molcuț, în a căror opinie intervenția crescândă a statului în sancționarea infracțiunilor se oglindește în constituirea unui vast aparat de slujitori speciali, care urmăreau pe infractori și asigurau executarea pedepselor, numiți de obicei după numele acestora: dușegubinari, osluhari, pripășari, gonitori din urmă [18, p. 123].

În același registru, savantul român I. Ceterchi, făcând trimitere la reforma lui Constantin Mavrocordat, afirmă că pentru omoruri, tâlhării, furt în proporții mari, ispravnicii făceau doar cercetări pe care le consemnau în scris, după care trimiteau cauza Divanului. Astfel, ispravnicii realizau doar primele cercetări, după care infractorii împreună cu corpurile delictelor erau remise Divanului [19, p. 167-168].

O procedură specială cunoscută în această perioadă a fost așa-numita procedură statarială, cu caracter urgent, aplicată în cazul unor împrejurări interne sau externe extraordinare, ori în caz de infracțiuni de gravitate excepțională [19, p. 354].

E. Ionășeanu în lucrarea *"Procedura de începere a urmăririi penale"*, care a văzut lumina tiparului în 1979, examinează unele acte premergătoare ce sunt realizate până la începerea urmăririi penale: discuțiile cu persoanele care au cunoștință de faptele penale; pânda operativă; fotografia operativă; verificarea unor acte și înscrisuri de care s-a folosit făptuitorul, supravegherea activității și relațiilor acestuia; înregistrarea pe bandă magnetică a discuțiilor care atestă fapte ilicite. De menționat, că rezultatele actelor premergătoare nu erau consemnate în proces-verbal în forma în care au fost culese, dar de o manieră mai camuflată în ceea ce privește sursele de informare și metodele cognitive utilizate. Deci, la procesul verbal al actelor premergătoare, nu erau anexate sursele primare a informațiilor colectate de organele de cercetare penală. Este interesant faptul că procesele verbale ale actelor premergătoare constituiau mijloace independente de probă în conformitate cu prevederile art.224 CPP al României, în vigoare la data publicării lucrării [135, p. 196-198].

Profesorul N. Volonciu menționează că în cadrul actelor premergătoare se pot întreprinde felurite activități, care nu au nimic comun cu formele de realizare a actelor judiciare (juridice) propriu-zise [218, p. 60]. În acest sens pot fi efectuate acțiuni mai mult sau mai puțin confidențiale. Este cazul unor mijloace specifice de acțiune prevăzute expres de Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională a României (art. 13), Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații (art. 9). Acestea sunt: interceptarea comunicațiilor; căutarea unor informații, documente sau înscrisuri pentru a căror obținere este necesar accesul în locuri tănuite; ridicarea și repunerea la loc a unui obiect sau document,

examinarea lui, extragerea informațiilor pe care acestea le conțin; filajul unei persoane suspecte; culegerea de informații, exercitarea controlului asupra deținerii portului și folosirii armelor și munițiilor; legitimarea și identificarea unor persoane necunoscute – eventual conducerea lor la poliție etc [3, p. 60].

În același context, autorul N. Volonciu afirmă cât de important este ca organele de stat, abilitate cu împuterniciri speciale, să nu aibă posibilitatea comiterii unor abuzuri, iar persoanele participante să-și poată realiza drepturile și interesele legitime fără nici o îngrădire. În acest sens, legea prevede exercitarea unor atribuții de organele de stat în realizarea scopului procesului penal, care se intersectează cu numeroase drepturi și libertăți ale participanților la proces și, în mod special, cu cele ale învinuitului, ce impune precizarea unor mijloace eficiente împotriva unor limitări ilegale. Astfel, garanțiile procesuale sunt mijloace juridice ce asigură realizarea drepturilor și obligațiilor prevăzute de lege tuturor subiecților în procesul penal.

În calitate de garanții procesuale poate fi orice element ce contribuie la rezolvarea optimă a cauzei penale, în conformitate cu legea, cu adevărul și cu necesitățile realizării scopurilor politicii penale. Într-o accepțiune mai restrânsă, prin garanții procesuale se înțeleg doar mijloacele care asigură drepturile participanților la cauza penală, adică mijloacele legale care permit exercitarea efectivă, reală și consecventă a tuturor drepturilor procesuale în concordanță cu interesele legitime ale fiecărei persoane [216, p. 44].

În lucrarea lui Dolea E.A. se promovează consecvent următoarea idee: datele obținute în cadrul activității operative de investigație, în principiu, nu pot constitui conținutul mijloacelor de probă în procesul penal. Această concluzie, privind inadmisibilitatea datelor obținute în cadrul măsurilor operative de investigație, se bazează pe analiza comparativă a aspectelor ontologice și gnoseologice a datelor colectate în cadrul măsurilor operative cu probele administrate într-o cauză penală. A fost reflectată problema obligativității și limitelor utilizării în proces a informațiilor operative (sursele informațiilor, mijloace tehnice utilizate, caracteristicile acestora etc) [241, p. 111].

Un interes prezintă modul în care a fost definită noțiunea activității speciale de investigații de diferiți autori. Astfel, conform autorului A. Șumilov aceasta este un complex al activității statale profesionale de căutare (urmărire), al cărui conținut îl constituie sistemul unor acte de comportament al participanților la această activitate, realizat confidențial, în conformitate cu prevederile legii, în vederea realizării sarcinilor și obiectivelor fixate în ea [291, p. 8]. Totodată, autorul recunoaște că în cadrul teoriei activității speciale de investigații nu există o unitate de păreri referitor la noțiunea măsurilor speciale de investigații [290, p. 25].

În același context, este interesantă opinia autorului și referitor la clasificarea măsurilor speciale de investigații în *acțiuni*, *măsuri* și *operațiuni*. La *acțiuni* sunt atribuite: chestionarea;

culegerea informației despre persoane și fapte; urmărirea vizuală; identificarea persoanei; cercetarea obiectelor și documentelor, s.a.. *Măsurile*, conform opiniei acestuia, înglobează: controlul și cercetarea încăperilor, clădirilor, construcțiilor, porțiunilor de teren și a mijloacelor de transport; experimentul operativ; interceptarea convorbirilor telefonice și ridicarea de informații de pe canalele tehnice de legătură; ș.a. La *operațiuni* se referă doar o singură măsură, aceasta fiind livrarea controlată [289, p. 29-30].

Analizând livrarea de control, autorul consideră că aceasta reprezintă un sistem de măsuri operativ-investigative, efectuate cu acordul și sub controlul secret al organului operativ, în scopul permisiunii circuitului mărfurilor și obiectelor a căror comercializare este interzisă sau limitată, precum și a obiectelor dobândite pe cale criminală sau care păstrează asupra lor urme ale infracțiunii, a armelor și a mijloacelor săvârșirii infracțiunilor, în vederea soluționării corespunzătoare a sarcinilor activității operativ-investigative și, de asemenea, pentru descoperirea, preîntâmpinarea și cercetarea faptelor infracționale [289, p. 72].

În calitate de surse de colectare a mostrelor în cadrul măsurii speciale de investigații de colectare a mostrelor pentru cercetarea comparativă, A. Șumilov indică: a) oamenii; b) obiectele; c) animalele; d) plantele; e) rezultatele activităților experimentale.

La fel, evidențiază două categorii de mostre pentru cercetare comparativă: 1) care exprimă semnele proprii (sânge, eliminări ale corpului uman, particule de substanțe narcotice sau psihotrope etc); 2) care exprimă semnele unui alt obiect (de exemplu, amprente de pe cauciucul automobilului sau desenul papilar de pe cârticica dactiloscopică) [291, p. 224].

Același autor constată ca cercetarea obiectelor reprezintă studierea acestora , care, probabil, au păstrat urmele infracțiunii, au figurat sau au putut figura în calitate de mijloc de comitere a infracțiunii sau reprezintă rezultatul activității criminale, precum și cunoașterea particularităților lor, care ar putea contribui la soluționarea unor alte sarcini ale activității speciale de investigații [291, p. 225].

Este interesantă opinia lui A. Șumilov și cu privire la urmărirea vizuală. El fiind de părerea că măsura respectivă mai este cunoscută sub denumirea de *filare*. Expresia *a fila* provine din francezul *fileur*, ceea ce înseamnă a urmări sau agent al poliției secrete care urmărește o anumită persoană. Informațiile obținute, ca rezultat al urmăririi vizuale, sunt perfectate prin raportul colaboratorului structurii operativ-investigative, printr-un certificat memorandum, prin act de observare, prin comunicarea din partea agentului sau prin alt document operativ-investigativ. În documentul final se indică (în ordine cronologică) evoluția faptului urmărit (compartimentul persoanei), contactele celui urmărit cu alte persoane și alte împrejurări importante pentru cauză. La documentul final pot fi anexate fotografii, înregistrări audio și video [291, p. 218].

În același timp, autorul menționat, referindu-se la achiziția de control, o caracterizează drept un cumul de acțiuni privind crearea de către structura operativă a situației unei tranzacții (imaginare, aparente), în cadrul căreia, cu știrea sau sub controlul organului operativ-investigativ, sunt procurate mărfuri sau obiecte (fără scop de folosire și înstrăinare) de la persoana, verificată justificat în latura comiterii infracțiunilor în domeniul financiar, gospodăresc sau comercial, cu scopul obținerii informației privind probabila activitate infracțională, precum și în vederea soluționării altor sarcini ale activității speciale de investigații [289, p. 65].

După A. Șumilov, achiziția de control este folosită și pentru verificarea persoanelor în latura comiterii infracțiunilor economice sau comerciale. Achiziția de control are un efect substanțial și în situația procurării de colaboratorii organelor speciale de investigații a obiectelor extrase din circuitul civil. Din aceste obiecte fac parte, de exemplu, armele de foc, substanțele narcotice etc.

Din punct de vedere al laturii practice, este evidențiată o singură modalitate de realizare a acestei măsuri speciale de investigații – prin intermediul cumpărării mărfurilor [291, p. 237].

Referindu-se la instituția controlului judiciar asupra activității speciale de investigații, A. Șumilov afirmă că ea reprezintă un aspect obligatoriu al acesteia, „legalizat” în condițiile actuale. În același timp, controlul menționat se prezintă ca o etapă obligatorie a realizării activității speciale de investigații, care generează îngrădirea drepturilor și libertăților persoanei [291, p. 135].

Cât privește restrângerea unor drepturi și libertăți în procesul activității speciale de investigații, autorul consideră că aceasta reprezintă posibilitatea organului operativ-investigativ, prevăzută de Constituție, privind retragerea persoanei din câmpul garanțiilor constituționale ale drepturilor și libertăților persoanei, efectuată în baza prevederilor legii cu privire la activitatea specială de investigații.

Semnele de bază ale restrângerii unor drepturi și libertăți ale persoanei în procesul activității speciale de investigații, sunt următoarele: 1) admisibilitatea de către Constituție; 2) determinarea clară a cercului de drepturi care pot fi îngrădite; 3) reglementarea normativă a spectrului de subiecți care sunt împuterniciți de a restrânge drepturile și libertățile persoanei; 4) caracterul provizoriu al restrângerii drepturilor și libertăților persoanei; 5) proporționalitatea restrângerii drepturilor și libertăților persoanei; 6) respectarea regulilor instituite prin Legea privind activitatea specială de investigații; 7) obținerea de autorizații din partea structurilor competente [291, p. 41].

Opinie proprie referitoare la acest subiect definirii activității speciale de investigații are A. Saachean. El consideră că activitatea specială de investigații și procesul penal reprezintă mijloace de realizare a puterii de stat. La baza acestui deziderat stă metoda „imperativă” a

puterii, sau, altfel spus, „metoda subordonării”. Aceasta se manifestă în forma acuzatorială a procesului penal [282, p. 53].

În privința controlului activității speciale de investigații, A. Saachean afirmă că scopul controlului judiciar al activității procesual-penale îl reprezintă apărarea (protecția) judecătorească a drepturilor constituționale. Altfel spus, scopul controlului judiciar procesual-penal este analogic celui de control judiciar al activității speciale de investigații, acesta fiind orientat, de asemenea, spre apărarea drepturilor și libertăților constituționale [282, p. 132].

În același timp, autorul este de părere că scopul nu este unicul element distinctiv pentru controlul judiciar al activității speciale de investigații. Un alt element definitoriu al controlului respectiv este condiția generală, pe care acesta o reprezintă pentru realizarea măsurilor speciale de investigații cu ingerințe în domeniul drepturilor omului.

Cu toate acestea, importanța controlului judiciar asupra activității speciale de investigații rămâne a fi unul episodic. Totodată, o asemenea abordare a locului și a rolului controlului judiciar al activității speciale de investigații poate fi considerat rațional, deoarece sarcina de bază privind legalitatea și temeinicia acțiunilor (inacțiunilor), dar și a hotărârilor corespunzătoare a persoanelor cu funcții de răspundere care efectuează activitatea specială de investigații, revine procurorului [282, p. 133-134].

Același autor mai menționează că adevărul, sub aspectul teoriei probațiunii, reprezintă veriga centrală a întregului mecanism organizațional juridic al utilizării rezultatelor activității speciale de investigații în cadrul fazei prejudiciare, spiritul atât al activității speciale de investigații, cât și al procesului penal, în măsura în care acesta se referă la procesul probațiunii în cauzele penale [282, p. 72].

Este interesantă și soluția propusă de A. Saachean pentru administrarea datelor obținute în cadrul activității speciale de investigații în procesul penal. În acest scop, A. Saachean face trimitere la prevederile art. 86 CPP al Federației Ruse și constată lipsa mențiunii despre dreptul întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor de a prezenta rezultate ale activității speciale de investigații persoanei cu funcție de răspundere, împuternicită cu efectuarea urmăririi penale. Însă, consideră autorul, art. 84 CPP Federației Ruse a stabilit dreptul organelor de urmărire penală de a solicita materialele activității speciale de investigații, în măsura în care consideră aceasta necesar. Astfel, schimbarea accentului de la organele care desfășoară activitatea specială de investigații la cele care exercită urmărirea penală sunt suficiente pentru utilizarea rezultatelor activității speciale de investigații în procesul penal, importantă, inclusiv pentru respectarea legalității procedurii, fiind forma în care sunt solicitate aceste informații [282, p. 125-126].

Autorii V. Mihailov și A. Fiodorov consideră că măsura specială de investigație reprezintă acțiunea (cumulul de acțiuni), realizată de persoane special împuternicite, în temeiul

și ordinea prevăzută de lege, în vederea obținerii datelor faptice care intră în obiectul cercetării în cadrul unei cauze concrete de verificare operativă sau a materialelor inițiale, precum și cele care sunt necesare pentru realizarea unor alte obiective ale activității speciale de investigații [265, p. 136].

Autorii menționați consideră că pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații este suficientă prezența unui singur temei din categoria celor enumerate, a căror listă este exhaustivă. Pe lângă temeiurile juridice ale efectuării măsurilor speciale de investigații sunt necesare, de asemenea, și anumite temeiuri faptice – adică cumulul de informații, elaborate de practică referitoare la evenimentele și acțiunile, incluse în obiectul activității speciale de investigații, de prezența căruia depinde efectuarea măsurii speciale de investigație respective [265, p. 178].

Prin condițiile înfăptuirii măsurilor speciale de investigații, autorul subînțelege cumulul de principii și reguli, care asigură, pe de o parte, echilibrul intereselor persoanei care are dreptul la secretul vieții personale și, pe de altă parte, – cel al societății, cointerestate în eficiența luptei cu infracționalitatea, în depistarea oportună a infracțiunilor, în prevenirea și combaterea lor [265, p. 187].

În altă ordine de idei, realizând un studiu comparat cu privire la activitatea specială de investigații, A. Lazăr susține opinia conform căreia în doctrina și practica investigativă europeană se manifestă un interes aparte pentru dezvoltarea *tehnichilor de anchetă pro-active sau speciale*, destinate efectuării unor *investigații anti-delictum sau investigații speciale*, utilizabile inclusiv înainte ca o anumită infracțiune să fi fost săvârșită sau constatată (cercetare denumită pro-activă). Aceste tehnici sunt destinate luptei contra infracțiunilor aparținând criminalității organizate, situații în care mijloacele de anchetă clasice, cum sunt ascultarea martorilor, perchezițiile etc., se dovedesc ineficace [140, p. 205].

Totodată, analizând măsura specială de investigații - urmărirea vizuală, autorul consideră că supravegherea este determinată ca o observație secretă, continuă sau periodică, asupra persoanelor, vehiculelor, locurilor sau obiectelor de interes operativ, în vederea culegerii de informații privind identitatea și activitățile anumitor persoane suspecte.

Supravegherea poate fi *mobilă*, când investigatorul filează o persoană, pe jos sau deplasându-se cu un vehicul. Supravegherea este *statică*, dacă un obiect sau o persoană sunt observate continuu, dintr-un punct fix (casă, autolaborator). Supravegherea este *electronică* atunci când, în condițiile legii, convorbirile telefonice sau ambientale ori sistemele informatice sunt înregistrate cu un dispozitiv electronic. Prin supravegherea electronică se pot monitoriza: cheltuielile personale efectuate prin utilizarea cărților de credit; telefoanele mobile pentru obținerea listei convorbirilor ori localizarea utilizatorului prin aplicarea tehnologiilor GPS; pot fi

înregistrate prin sisteme electronice traseele automobilelor sau supravegheate prin camere cu circuit închis spațiile particulare ori publice [141, p. 195-196].

În altă ordine de idei, prezintă interes opinia lui A. Lazăr cu privire la rolul procurorului în activitatea specială de investigații. El ridică următoarea problemă: dacă procurorul, în exercitarea atribuțiilor de supraveghere prin conducerea și controlul activității de urmărire penală, poate da dispoziție organului de cercetare penală să efectueze acte premergătoare în condițiile în care acestea au un caracter extraprocesual. Autorul consideră că răspunsul la această întrebare, se prezintă a fi unul afirmativ, având în vedere conexiunea existentă între efectuarea acestor acte și procesul penal, consemnarea lor într-un proces verbal ce poate constitui mijloc de probă, faptul că reprezintă o metodă de lucru specifică organelor de cercetare și contribuie la realizarea scopului procesului penal [141, p. 194].

Este interesantă opinia autorului referitoare la drepturile omului. Acesta consideră că utilizarea datelor și informațiilor obținute de organul de urmărire penală prin mijloace investigative este limitată la cauza penală și cu privire la persoanele la care se referă autorizația emisă de procuror. Dispozițiile legale permit, totuși, utilizarea informațiilor și în alte cauze sau în legătură cu alte persoane dacă sunt concludente și utile [141, p. 203].

În ceea ce privește probele în procesul penal, A. Lazăr este de părerea că procesul-verbal prin care se constată efectuarea unor acte premergătoare poate constitui mijloc de probă. Din perspectiva desfășurării procesului penal, actele premergătoare sunt înaintea fazei procesuale a urmăririi penale și sunt realizate tocmai în vederea începerii urmăririi penale. Fiind facultative, aceste acte nu se pot efectua decât în situațiile în care datele și indiciile cuprinse în sesizare, privind săvârșirea unei infracțiuni, sunt insuficiente. În materia infracțiunilor, dată fiind complexitatea activităților economice-financiare, comerciale etc. este necesar adeseori un volum important de activități investigative pentru verificarea datelor sesizării în vederea începerii urmăririi penale [141, p. 188].

În măsura în care o activitate investigativă se desfășoară cu respectarea tuturor garanțiilor prevăzute de lege, iar rezultatele constatate sunt incluse în procesul-verbal de consemnare a efectuării actelor premergătoare, suntem în prezența unui mijloc de probă administrat în condițiile legii [141, p. 190].

Problema clasificării măsurilor speciale de investigații este des întâlnită în literatura de specialitate. Astfel, K. Goriainov, Iu. Cvașa și K. Surcov consideră că nu există o clasificare unică a măsurilor special-investigative în știința activității speciale de investigații. Probabil că ea nici nu poate exista, susțin autorii, deoarece măsurile speciale de investigație sunt destul de variate, drept urmare, fiecare specialist le clasifică în felul său, bazându-se pe propria experiență și pe criteriile pe care le consideră mai importante.

În consecință, savanții menționați propun o clasificare a măsurilor speciale de investigații după următoarele categorii: 1) măsuri speciale de investigații adaptate de metodele criminalistice de urmărire: chestionarea; culegerea informației despre persoane și fapte; achiziția de control; urmărirea vizuală; identificarea persoanei; controlul și cercetarea încăperilor, clădirilor, construcțiilor, porțiunilor de teren și a mijloacelor de transport; experimentul operativ; cercetarea obiectelor și documentelor, colectarea mostrelor pentru cercetarea comparativă; 2) măsuri speciale de investigații de recunoaștere, specifice doar urmăririi: identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic; interceptarea convorbirilor telefonice și ridicarea de informații de pe canalele tehnice de legătură; verificarea expedierilor poștale, a comunicărilor telegrafice și electronice; 3) măsuri speciale de investigație cu caracter nemijlocit de recunoaștere: investigația sub acoperire și livrarea controlată [235, p. 197-198].

Categoriile propuse de autorii menționați, în special, clasificarea măsurilor speciale de investigații în măsuri speciale de investigații adaptate de metodele criminalistice de urmărire, măsuri speciale de investigații de recunoaștere, specifice doar urmăririi și măsuri speciale de investigație cu caracter nemijlocit de recunoaștere, pare a fi una relativ condiționată și discutabilă. Credem incorectă teza acestor savanți potrivit căreia verificarea expedierilor poștale, a comunicărilor telegrafice și electronice se atribuie doar metodelor de cercetare și este specifică doar activității de urmărire. Or, sechestrarea corespondenței și examinarea ei ulterioară țin, dacă nu în mare parte, apoi în egală măsură, de criminalistică. Este discutabilă și chestiunea referitoare la faptul că urmărirea vizuală se atribuie metodelor criminalistice adaptate, deoarece, în principiu, ea este mult mai apropiată acțiunilor de urmărire și depistare [235, p. 197-198].

Aceiași autori analizează măsura specială de investigații - cercetarea obiectelor și documentelor. Ei consideră că aceasta se fundamentează pe diferite metode de obținere a informațiilor, prin intermediul cărora este asigurată descrierea și compararea obiectelor cercetate – purtătoare de informații în interesul obținerii datelor privind destinația obiectelor, tehnologia, timpul și locul fabricării, inclusiv caracteristicile calitative etc [235, p. 210].

După C. Goriainov, V. Ovcinschii și Iu. Șumilov, măsurile speciale de investigații sunt divizate în mai multe categorii. Primei categorii (cea obișnuită) se atribuie *măsurile care nu limitează drepturile constituționale ale persoanei*, aceasta cuprinzând următoarele măsuri speciale de investigații: chestionarea, culegerea informației despre persoane și fapte, achiziția de control, urmărirea vizuală (cu excepția pătrunderii la domiciliul persoanei) ș.a.

În cea de a doua categorie intră *măsurile care limitează drepturile constituționale ale cetățenilor*, acestea fiind realizate doar în cadrul procesului operativ de investigații pentru soluționarea sarcinilor legate de îngrădirea unui anumit drept constituțional al omului și

cetățeanului în vederea descoperirii infracțiunilor sau a faptelor și acțiunilor care pun în pericol securitatea militară, economică, ecologică sau cea statală. Astfel, din categoria respectivă fac parte, practic, toate măsurile speciale de investigații care nu sunt incluse în primul grup, cu excepția experimentului operativ. Experimentul operativ se atribuie celei de a treia categorii (specială) a măsurilor speciale de investigații, fiind orientat spre preîntâmpinarea și combaterea infracțiunilor grave și deosebit de grave [234, p. 305].

În același registru, autorii consideră că în determinarea sistemului principiilor activității speciale de investigații un rol deosebit îl au anumite criterii, evidențiind cel puțin trei dintre acestea: a) în dependență de gradul de răspândire al unor anumitor principii; b) în baza fixării anumitor principii nemijlocit în lege; c) în dependență de caracterul și conținutul principiilor [234, p. 65].

Autorul V. Osipkin vine cu propria clasificare a măsurilor speciale de investigații, propunând divizarea acestora în trei categorii. Din prima categorie fac parte măsurile speciale de investigații pentru a căror realizare nu este necesară emiterea unei ordonanțe speciale sau obținerea autorizării din partea judecătorului corespunzător, și anume: chestionarea, culegerea informației despre persoane și fapte ș.a. Celei de a doua categorie, în viziunea savantului V. Osipkin, se referă măsurile efectuate în baza unei ordonanțe speciale a conducătorului organului ce efectuează activitatea specială de investigații, la acestea fiind atribuite: achiziția de control, experimentul operativ, investigarea sub acoperire. Din a treia categorie fac parte măsurile la a căror efectuare, pe lângă prezența ordonanței speciale a conducătorului organului ce efectuează activitatea specială de investigații, mai este necesară și prezența unei încheieri judecătorești în acest sens, aici fiind incluse identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic, interceptarea convorbirilor telefonice și ridicarea de informații de pe canalele tehnice de legătură ș.a. [272, p. 79].

În dependență de specificul efectuării, același autor deosebește măsuri speciale de investigații ce doar admit posibilitatea utilizării mijloacelor tehnice speciale și măsuri pentru care utilizarea acestor mijloace reprezintă o condiție obligatorie [272, p. 79].

Interesantă este opinia lui V. Osipkin vizavi de temeiurile activității speciale de investigații, autorul împărțindu-le în: a) temeiuri parvenite din partea persoanei; b) temeiuri parvenite din partea infracțiunii.

În procesul efectuării activității speciale de investigații în baza temeiului „din partea persoanei”, organul care efectuează activitatea verifică, fără începerea urmăririi penale, informațiile despre persoanele care pregătesc, comit sau care au comis infracțiuni.

Activitatea specială de investigații în baza temeiului „din partea persoanei” este mai degrabă specifică structurilor specializate ale organelor de interne pe segmentul luptei cu crima organizată, cu circulația ilegală a substanțelor narcotice și cu infracțiunile economice.

Activitatea specială de investigații în baza temeiului „din partea infracțiunii” este înfăptuită atunci când este pornită urmărirea penală sau fie că este stabilit oficial și cu precizie faptul dispariției persoanei, al depistării unui cadavru neidentificat, sau dacă sunt prezente informații referitoare la persoanele ce se sustrag de la urmărirea penală, de la judecată sau de la punerea în executare a pedepsei penale [272, p. 4].

O atenție aparte în cercetările specialiștilor în domeniu reprezintă nemijlocit măsurile speciale de investigații. Astfel, referindu-se la investigația sub acoperire, A. Bărbăscu accentuează într-un mod aparte faptul că în instrumentarea anumitor cauze este dificilă obținerea probelor prin mijloace clasice, din care considerent a fost introdusă în lege instituția investigatorilor sub acoperire. Activitatea acestor persoane este strict determinată de lege, în sensul că ele acționează numai cu autorizația unui procuror [7, p. 42].

Investigatorii sub acoperire sunt lucrători operativi ai Ministerului de Interne, precum și din organele de stat care desfășoară, potrivit legii, activități de informații pentru realizarea siguranței naționale, anume desemnați în acest scop. Datele și informațiile obținute de investigatorul sub acoperire pot fi folosite numai în cauza penală și în legătură cu persoanele la care se referă autorizația emisă de procuror. Aceste date vor putea fi folosite și în alte cauze sau în legătură cu alte persoane, dacă sunt concludente și utile [7, p. 42-43].

Referindu-se la același subiect, L. Lașcu afirmă că investigația sub acoperire este o tehnică specială de cercetare, aplicată de o formațiune special prevăzută de lege, constând în intrarea sub o identitate conspirată a unui polițist în contact cu un grup determinat de indivizi care participă la săvârșirea unei infracțiuni sau menținerea legăturii cu un astfel de grup determinat, față de care există elemente obiective care duc la presupunerea că săvârșește infracțiuni din sfera criminalității organizate ori că este pe cale de a le comite [138, p. 69].

Pentru a putea activa în calitate de investigator acoperit, persoana trebuie să întrunească mai multe condiții: 1) să aibă calitatea de polițist; 2) să fie special desemnat să efectueze această activitate; 3) să consimtă în acest sens; 4) să existe autorizația procurorului [139, p. 109-117].

Recurgerea la folosirea investigatorilor acoperiți poate avea loc numai când această activitate este admisibilă. Admisibilitatea este determinată de necesitatea folosirii acestei activități și limita de oportunitate și urgența efectuării ei.

Oportunitatea se referă la aceea că folosirea investigatorilor acoperiți este admisibilă numai dacă recurgerea la acest procedeu de investigare a infracțiunilor, este indispensabilă și actuală, respectiv aflarea adevărului nu poate fi realizată pe alte căi [139, p. 109-117].

Importanța cunoașterii identității investigatorului sub acoperire și a motivației acestuia este decisivă pentru asigurarea echității procesului. Aceste aspecte sunt analizate de M. Suian. El ajunge la următoarea concluzie: aspectele respective influențează într-un mod substanțial echitatea procesului [200, p. 10].

Cât privesc condițiile ce au determinat utilizarea acestei măsuri, K. Norlan menționa nevoia de eficacitate în lupta împotriva formelor evoluate de criminalitate, caracterizate printr-un nivel superior de organizare [312, p. 1526].

În opinia autorului Gh. Mateuț, operațiunile *undercover* sunt descrise ca tehnici de investigație delicate, deoarece ele nu pot fi realizate fără să se lezeze principiul loialității și echității în cercetarea infracțiunilor pentru că sunt însoțite, de regulă, de viclenii și de disimulări. Totodată, în cazul operațiunilor de lungă durată, agentul dobândește o autonomie din ce în ce mai mare și scapă unui control regulat, găsindu-se plasat de multe ori într-o situație în care ar putea fi ușor corupt ori ar putea să ia parte el însuși la activitățile infracționale. Or, cunoașterea unei activități infracționale sau preinfracționale presupune ca o operație *undercover* să rămână doar o tehnică de cercetare și nu doar o metodă de colectare a informațiilor. De aceea, infiltrările de scurtă durată asigură mai bine echilibrul între eficacitatea cercetărilor și atingerile potențiale ale demnității justiției [158, p. 154-178].

Utilizarea investigatorilor sub acoperire, consideră Gh. Mateuț, este subordonată următoarelor condiții: a) să existe indicii temeinice și concrete că s-a săvârșit sau că se pregătește săvârșirea unei infracțiuni; b) să privească o faptă care să figureze în lista de infracțiuni conținută de lege; c) să fie necesară; d) să fie autorizată cu respectarea procedurii legale.

Sub aspectul legitimării procedurale, noțiunea de „investigator sub acoperire” implică întrunirea cumulativă a trei elemente: a) desemnarea lui potrivit legii; b) durata; c) autorizația [158, p. 165-170].

Autorul mai afirmă că în materia investigatorilor sub acoperire, legea de procedură penală a prevăzut un control specific care derogă de la dreptul comun al procedurii penale. Astfel, se conferă procurorului un loc central, atât din perspectiva autorizării recurgerii la această procedură particulară, cât și din aceea a controlului utilizării ei.

Un interes deosebit prezintă opinia lui Gh. Mateuț cu privire la livrarea supravegheată, el fiind de părere că aceasta implică o intervenție mai activă în procesul de livrare. Agenții merg până la transportarea și obținerea mărfurilor care fac obiectul livrării. În fine, penetrarea în rețelele sau grupuri presupune infiltrarea într-un mediu determinat în vederea culegerii de informații. Spre deosebire de alte tehnici care vizează o tranzacție determinată, aici obiectul este mai puțin precis și mai mult orientat spre strângerea de informații [158, p. 158-159].

De aceeași părere este și Ch. Valkeneer, care la fel susține că infiltrările de scurtă durată asigură mai bine echilibrul între eficacitatea cercetărilor și atingerile potențiale ale demnității justiției [319, p. 896].

În opinia autorilor I. Neagu și M. Damaschin prin livrare supravegheată se înțelege tehnica de supraveghere și cercetare prin care se permite intrarea, tranzitarea sau ieșirea de pe teritoriul țării a unor bunuri în privința cărora există o suspiciune cu privire la caracterul ilicit al deținerii sau obținerii acestora, sub supravegherea ori cu autorizarea autorităților competente, în scopul investigării unei infracțiuni ori al identificării persoanelor implicate în săvârșirea acesteia [167, p. 506].

Modul de punere în aplicare a livrării supravegheate este stabilit, coordonat și controlat de procuror. Punerea în aplicare a livrării supravegheate nu constituie infracțiune [167, p. 509].

În monografia lui Nazarov A. sunt examinate problemele teoretico-practice privind realizarea de către ofițerii de investigații a provocărilor în procesul de descoperire a infracțiunilor, precum și greșelile admise de ofițeri de urmărire penală, procurori și judecători, atunci când operează cu materialele și rezultatele activității operative de investigații obținute pe baza provocărilor. Sunt cercetate mai multe opinii privind provocarea în procesul de investigare a infracțiunilor, precum și a modalităților de provocare la comiterea infracțiunii în cadrul desfășurării măsurilor speciale de investigații: - livrării controlate și experimentului operativ. În lucrare s-a realizat o incursiune istorică asupra problemei abordate, precum și o adresare la experiența internațională în materia provocării de agenții statului la comiterea crimelor. Sunt elucidate cauzele provocărilor și se fac recomandări pentru îmbunătățirea legislației și se face o încercare de a se îndepărta de la metodele ilegale în activitatea ofițerilor de investigație [268, p. 152].

După P. Ponomoriov, procurorul este în drept de a examina și de a corecta planul de activitate al organelor operative de lucru, precum și de a lua parte nemijlocit la planificarea și realizarea acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor operative de investigații care asigură utilizarea rezultatelor activității operative de investigații pentru intentarea ulterioarei cauze penale [278, p. 555].

De aceeași părere sunt V. Mihailov și S. Samodelchin, care, referindu-se la competențele procurorului privind măsurile speciale de investigații, justifică participarea nemijlocită a procurorului la efectuarea măsurilor operative de investigații. Aceasta din urmă nu este prevăzută nemijlocit de lege, însă, într-o anumită măsură, ea este posibilă, chiar sub mai multe forme. De exemplu, procurorul poate fi prezent la planificarea măsurilor operative de investigații, la elaborarea și coordonarea planurilor măsurilor operative de investigații, poate personal întocmi astfel de planuri sau interveni în vederea introducerii propunerilor și modificărilor la anumite

puncte. De asemenea, în opinia acestor autori, procurorul efectuează verificarea organizării activității speciale de investigații [263, p. 54].

Iar autorii M. Strogovici, L. Alexeeva și A. Larin consideră că investind procurorul cu anumite împuterniciri, statul determină că realizarea lor nu depinde de discreția subiectivă a lui. Dacă e să reieșim din sensul juridico-civil al noțiunii de drept subiectiv, care se realizează de cetățean în dependență de propria voință, dorință, necesitate, apoi, în domeniul care ne interesează, procurorul urmează să ia în calcul interesele corespunzătoare. Statul abilitează cu anumite împuterniciri persoana cu funcție de răspundere nu pentru ca aceasta să se abțină de la anumite acțiuni, ci pentru ca să realizeze în mod activ împuternicirile care i-au fost acordate. La baza competenței procurorului este plasată obligativitatea realizării acestor împuterniciri. Procurorul nu are alternativa de a acționa sau nu a acționa. El este obligat să-și îndeplinească funcțiile [286, p. 90].

În aceeași ordine de idei, autorul I. Curâșov consideră că în sfera activității speciale de investigații, supravegherea exercitată de procuror urmează: 1) să contribuie la îndeplinirea de organele care exercită activitatea specială de investigații a obligațiilor privind prevenirea, relevarea, contracararea și descoperirea infracțiunilor, identificarea persoanelor care urmează a fi puse sub învinuire, căutarea persoanelor dispărute fără veste, precum și a persoanelor care se ascund de organele de urmărire penală, judecată sau de la executarea pedepselor penale; 2) să contribuie la înfăptuirea activă și complexă de subdiviziunile specializate a întregului spectru de măsuri speciale de investigații prevăzute de lege; 3) să contribuie la documentarea corespunzătoare a rezultatelor activității speciale de investigații și la utilizarea acestora în cadrul probatoriului procesual penal [256, p. 103].

Autorul afirmă că povara de bază în apărarea drepturilor și libertăților omului revine organelor de drept. În procesul realizării acestei funcții, organele respective intră în raporturi, deseori, complexe cu persoanele. Competența lor autoritară constă în: apărarea drepturilor și libertăților persoanei, asigurarea realizării lor, în respectarea legilor care garantează aceste drepturi [256, p. 56].

Același autor consideră că utilizarea rezultatelor activității speciale de investigații în cadrul probatoriului în cauze penale urmează să se înfăptuiască nu în baza regulilor stabilite de către instrucțiile departamentale, ci în conformitate cu cerințele procesual penale. Autorul consideră că trebuie să se ia în calcul art. 89 CPP al Federației Ruse, în conformitate cu care în cadrul probatoriului este interzisă folosirea rezultatelor activității speciale de investigații, dacă ele nu corespund cerințelor înaintate față de probe de legislația procesual-penală [253, p. 102].

Iar pentru N. Lopuhina activitatea procurorului și controlul judiciar asigură drepturile și libertățile persoanei în cadrul activității speciale de investigații, descoperirea cu succes a faptelor infracționale și tragerea la răspundere a celor vinovați.

Autoarea subliniază importanța activității procurorului în sistemul acestor garanții, deoarece anume el se află în epicentrul câmpului juridic, unde se realizează în mod practic și nemijlocit cerințele, îngrădirile și indicațiile asupra efectuării măsurilor speciale de investigații, care în mod direct sau indirect afectează drepturile persoanelor.

Cât privește secretul telecomunicațiilor, autoarea afirmă că aceasta reprezintă o modalitate excelentă și reușită a protecției drepturilor și libertăților persoanelor din partea statului în cadrul procesului penal [259, p. 8].

În același context, autorul N. Covtun vorbește despre necesitatea de a deosebi acele raporturi procesuale în cadrul cărora aspectul de control al activității procesuale (verificarea și aprecierea) este dominant. Acestea fiind considerate mijloace pe deplin determinate pentru soluționarea unei sarcini procesuale concrete, mijloace de bază pentru atingerea unui scop strict determinat. Ele figurează doar în calitate de elemente aparte în mecanismul realizării scopului final, deoarece, în caz contrar, controlul prejudiciar „se dizolvă” în cadrul controlului procesual curent, cotidian, realizat în calitate de componentă a unui probatoriu unic” [252, p. 10].

Autorul M. Poleacov reușește să justifice evoluția normativă a activității speciale de investigații care încă nu a exercitat o influență substanțială asupra complexului tradițional al reprezentărilor, referitoare la activitatea specială de investigații, în calitatea ei de informație neautentică și obținută cu încălcări grave a drepturilor omului și cetățeanului. Formulările actuale ale reglementărilor, privind activitatea specială de investigații, care admit utilizarea rezultatelor acestei activități în cadrul procesului penal, sunt percepute, deseori de cercetători doar în calitate de ipoteze juridico-științifice [276, p. 11].

Tot la aspectul probațiunii, Gr. Theodoru consideră că pentru a obține probe conforme cu realitatea, este necesar ca în probatoriu să se manifeste cea mai mare corectitudine (loialitate). Folosirea amenințărilor, violențelor, promisiunilor în timpul ascultării unor persoane, consemnarea incompletă sau denaturată a declarațiilor, înscrierea în procesele-verbale a unor împrejurări care nu au avut loc sau neînscrierea împrejurărilor care au avut loc conduc la reținerea unor fapte și împrejurări care nu reprezintă adevărul; în afară de influența negativă în aflarea adevărului, aceste procedee ilegale aduc atingere respectului demnității umane, integrității psihice a celor cercetați, ceea ce nu corespunde nivelului de civilizație actuală. Totodată, se aduc prejudicii și demnității justiției, întrucât folosirea violențelor și promisiunilor false, a provocărilor nu poate contribui la prestigiul celor care lucrează în justiție.

În cazul în care elementele de fapt au fost prezentate printr-un mijloc neprevăzut de lege sau o probă a fost administrată printr-un mijloc de probă legal, dar realizat cu încălcarea dispozițiilor legale, se pune problema sancțiunii pentru încălcarea legii în administrarea probelor. De regulă, în asemenea cazuri, mijloacele de probă obținute ilegal nu au valoare probatorie și documentele, care le cuprind, sunt scoase din dosar pentru a nu-i influența pe judecători [204, p. 297-298].

Nu putem susține poziția lui S. Siserman care susține că nu poate să-și imagineze în ce situații se pot autoriza măsurile speciale de investigații, fără a încălca principiul loialității probelor, dar, mai ales, pentru a evidenția faptul că, aceste tehnici, prelungesc, de cele mai multe ori, procesul penal în mod nejustificat. Mai mult, ele vor conduce la o creștere mare a cheltuielilor pentru ca, în final, să se constate că „interesul public în urmărirea acestora” a fost încălcat [195, p. 552].

Autorul M. Smirnov afirmă că în activitatea organelor de drept a statelor occidentale, cercetările se efectuează prin intermediul utilizării diferitor forme și metode de acumulare a probelor și a informațiilor cu referire la infracțiuni și infractori, atât cu ajutorul acțiunilor de urmărire penală, cât și în baza măsurilor speciale de investigații. Totodată, trebuie să luăm în calcul și următorul fapt: în timpul cercetării polițienești în mai multor state nu se face o delimitare strictă între metodele publice și cele confidențiale de obținere a materialului probator. Metodele confidențiale (secrete) ocupă un loc de bază în cadrul activității poliției criminale (agenții speciali și agenții de urmărire activează atât cu statut de organ de urmărire penală, cât și în calitate de detectivi) [285, p. 8].

Autorul D. Caramășev este de părerea că rezultatele activității speciale de investigații și probele sunt fenomene identice. Ambele sunt înzestrate cu aceleași trăsături (calități). În primul rând, rezultatele activității speciale de investigații, dar și probele din cadrul cauzei penale reprezintă informații (date de fapt). În al doilea rând, prin intermediul acestor date, de fapt, sunt stabilite împrejurări importante pentru cauza penală [249, p. 20].

O viziune interesantă la acest aspect a fost exprimată de C. Galchin, care susține că încercarea de a rezolva chestiunea referitoare la utilizarea rezultatelor activității speciale de investigații în cadrul procesului penal fără o revizuire și anulare a vechilor concepte poate duce doar la o fortificare și consolidare a bazelor teoretice, în vederea interzicerii unei astfel de utilizări [231, p. 6].

În schimb, autorul A. Agutin constată că rezultatele activității speciale de investigații nu sunt obținute de fiecare dată în vederea satisfacerii cerințelor și necesităților procesului penal, inclusiv și în cadrul fazelor prejudiciare. Procesul penal fără activitatea specială de investigații

este neputincios, iar activitatea specială de investigații fără proces penal este pe jumătate infructuoasă și inutilă. Doar pe jumătate, deoarece activitatea ei profilactică în anumite cazuri poate atinge anumite rezultate și de sine stătător, fără intervenția activității procesual-penale (determinarea anumitor persoane de a renunța de la comiterea infracțiunilor, depravarea anumitor structuri criminale etc.) [224, p. 27].

1.3. Concluzii la capitolul 1

1. Patrimoniul doctrinar în materia măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror, utilizat în cadrul prezentei lucrări, constă atât din cercetările autorilor autohtoni, cât și celor de peste hotarele Republicii Moldova, cum ar fi: V. Cușnir, I. Dolea, D. Roman, T. Vîzdoagă, T. Osoianu, V. Șterbeț, M. Avram, T. Popovici, C. Gurschi, C. Tomuleț, I. Serbinov, V. Zubco, M. Gheorghîță, I. Carlașuc, R. Sobiețchi, I. Pruteanu, C. Boeșteanu, E. Croitor, Gr. Theodoru, Gh. Mateuț, N. Volonciu, I. Neagu, M. Damaschin, M. Tudoran, A. Bărbășcu, I. Chipăilă, M. Dragne, I. Dascălu, E. Munteanu, D. Dinu, L. Lașcu, A. Lazăr, D. Voica, G. Klemencic, K. Nolan, Ch. Valkeneer, K. Galchin, I. Golubovschi, K. Goreainov, I. Kvașa, K. Surcov, V. Ovcinschii, A. Șumilov, D. Grebelischii, E. Dubonosov, V. Elinskii, S. Zaharțev, V. Mihailov, A. Saakian, M. Smirnov etc.

2. Cercetările autohtone în domeniu poartă un caracter episodic, problema respectivă fiind cercetată doar fragmentar, în mare parte subiectul fiind dezbătut în lucrările de drept procesual penal sau articole științifice de profil, iar problemele abordate în cadrul tezei fiind acoperite doar parțial. De altfel, etapa de tranziție, în care ne aflăm la moment, în domeniu reglementării activității speciale de investigații, în mare parte este determinantă în situația constatată.

3. Studiul comparativ al cercetărilor în domeniu peste hotarele Republicii Moldova scoate în evidență modul în care activitatea specială de investigații în sistemele de drept ale diferitor state este tratată diferențiat, inclusiv sub aspectul condițiilor de realizare și subiecților implicați în activitățile respective, dar și a valorificării rezultatelor obținute în cadrul activității speciale de investigații.

4. Mai multe concepte din actualul cadru normativ privind activitatea specială de investigații nu au fost supuse cercetării științifice, respectiv rămânând în afara aprecierilor de rigoare, fapt, care îngreunează nu doar studiarea, dar și procesul de aplicare a legislației în domeniu.

5. Problema științifică importantă rezolvată constă în conceptualizarea naturii juridice a măsurilor speciale de investigații, în general, și a celor autorizate de către procuror în procesul

penal, în special, potrivit ultimelor modificări legislative, fapt care a permis identificarea reperelor ce vor asigura efectuarea acestora nu numai în cadrul legal, dar și în spiritul dreptului, în vederea utilizării la maximum a oportunităților oferite organelor judiciare, fără să fie pusă în pericol siguranța drepturilor și libertăților omului.

6. Problema științifică evidențiată a fost soluționată prin:

- identificarea condițiilor de fond și de formă de efectuare a măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal, reieșind din realitățile normative existente, acestea fiind importante nu doar pentru aplicarea în activitatea practică, ci și în calitate de suport ale unei eventuale cercetări științifice;
- evidențierea reglementărilor contradictorii referitoare la măsurile speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal, contradicții care sunt destul de serioase încât să aducă tema respectivă pe platforma polemicii științifice;
- identificarea neajunsurilor, inclusiv a celor conceptuale, în reglementarea actuală a activității speciale de investigație cu propunerea unor soluții pentru eventualele intervenții legislative.

7. Scopul tezei rezidă în realizarea unui studiu complex al măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal, având drept finalitate statornicirea doctrinei în domeniu, evaluarea oportunității de desăvârșire a cadrului legal și de instituire a bunelor practici în acest domeniu.

8. Pentru atingerea scopului am considerat necesară realizarea următoarelor obiective: analiza comprehensivă a surselor de specialitate în vederea determinării gradului de studiere a măsurilor speciale de investigații în procesul penal; determinarea noțiunii și esenței măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal, stabilirea corelației cu activitatea specială de investigație; examinarea și analiza principiilor măsurilor speciale de investigații; evaluarea garanțiilor procesuale privind respectarea drepturilor omului oferite de cadrul legal în procesul de realizare a măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în prisma jurisprudenței CtEDO; examinarea și analiza temeiurilor și condițiilor de realizare a măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal; evaluarea cadrului normativ privind dispunerea, autorizarea, realizarea și consemnarea măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal; elucidarea particularităților controlului privind măsurile speciale de investigații autorizate de procuror în procesului penal; analiza prevederilor Legii privind ASI la care face referință CPP RM cu privire la reglementarea măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror; examinarea măsurilor speciale de investigații din perspectiva rolului acestora în probatoriu penal; sinteza practicii de realizare a

măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesului penal; evaluarea oportunității de formulare a propunerilor *de lege ferenda* în materia reglementării măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal și argumentarea lor.

2. NATURA JURIDICĂ A MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚII AUTORIZATE DE PROCUROR.

2.1. Noțiunile: - activitatea specială de investigații și - măsurile speciale de investigații.

Definirea noțiunii activității speciale de investigații prezintă un interes sporit din punct de vedere teoretic, dar și din perspectivă practică. Este cunoscut faptul că definirea reușită a unei noțiuni implică identificarea elementelor esențiale ale acesteia și evidențiază acele caracteristici ce o deosebesc de noțiunile asemănătoare într-o manieră accesibilă și utilă persoanelor ce o vor utiliza. Cuvântul *noțiune* semnifică formă logică fundamentală a gândirii omenești, care reflectă caracterele generale, esențiale și necesare ale unei clase de obiecte; concept. Cuvântul *defininiție* înseamnă operația prin care se determină conținutul unei noțiuni, notele ei esențiale, indicându-se genul proxim și diferența specifică sau se precizează un cuvânt ori un simbol [81, p. 522].

Referindu-se la necesitatea definirii sustragerii, autorii S. Brânză și V. Stati menționează că formularea precisă a noțiunii de sustragere are o însemnătate de netăgăduit pentru teoria dreptului penal, teoria dreptului contravențional, practica judiciară și cea contravențională. În același timp, se aduc mai multe argumente capabile să convingă legiuitorul de necesitatea intervențiilor legislative de rigoare [12, p. 821]. Argumente care, de altfel, sunt perfect valabile și în cazul activității speciale de investigații. Or, definirea corectă a noțiunii, cu elucidarea esenței acesteia, ar permite agenților statului, cu atribuții în domeniu, și cadrelor didactice, studenților și, nu în ultimul rând, persoanelor vizate de această activitate s-o delimiteze de restul activităților cu caracter asemănător. Afirmatia este actuală, mai ales, în contextul ultimilor modificări legislative, când activitățile, la prima vedere, analogice nu numai că sunt reglementate de acte legislative diferite, dar poartă și o încărcătură juridică diferită. Un exemplu elocvent în acest sens este Legea nr. 325 din data de 23.12.2013 privind testarea integrității profesionale, în conformitate cu prevederile art. 9 alin. 3 al legii menționate, metodele și mijloacele de testare și fixare a testelor de integritate profesională nu reprezintă activități speciale de investigație. Intervenția legiuitorului în actul legislativ pentru a explica metodele și mijloacele aplicate în cadrul testării de integritate nu este deloc întâmplătoare, căci deosebirea acestor activități fără invocarea prevederilor legale menționate ar fi destul de dificilă, dacă nu chiar imposibilă, iar procedeul utilizat de legiuitor se referă, mai degrabă, la criteriile de formă și nu la esența activităților, care în fond rămân asemănătoare. Afirmatia recunoscută indirect în cadrul forului legislativ prin modificările operate la cadrul normativ odată cu adoptarea Legii nr. 102 din data de 21.07.2016, prin care articolul 18 din Legea privind ASI, cu modificările ulterioare, a fost completat cu alineatul (3¹) cu următorul cuprins: „Măsurile prevăzute la alin.(1) pct.1) lit.c), g) și

h), precum și cele prevăzute în alin.(1) pct.2) pot fi efectuate în afara unui proces penal, în cadrul testului de integritate profesională, cu autorizarea judecătorului, în condițiile Legii nr.325 din 23 decembrie 2013, privind evaluarea integrității instituționale. Astfel, deoarece legislatorul și-a rezervat în mod exclusiv dreptul de a decide dacă un anumit comportament social constituie ori nu activitate specială de investigație, realizată prin măsurile respective, fără ca acest comportament să posede trăsăturile necesare ce l-ar deosebi de acțiunile analogice, dar diferite ca reglementare, utilizarea pentru definirea activității și, respectiv, a măsurilor speciale de investigații, doar a criteriilor legale nu este suficientă. În schimb, este stringent necesară definirea activității speciale de investigații și aplicarea aceluiași tratament juridic în orice împrejurare acesta ar fi avut loc. Dacă ne raportăm la interferențele apărute dintre obiectul de reglementare al legii privind evaluarea integrității instituționale, și cel al legii privind activitatea specială de investigații, dar și ale altor acte normative, urmează să ne oprim în continuare, în măsura în care acestea vor intersecta obiectul cercetării.

Lipsa unor studii consacrate conceptului activității și măsurilor speciale de investigații, după includerea acestora în cadrul normativ pertinent, ne determină să apelăm la reglementările relevante din legislația procesual penală, cadrul normativ conex, dar și la opiniile doctrinare, în încercarea de a defini noțiunile respective.

Astfel conform prevederilor art. 132/1 din CPP RM, *„activitatea specială de investigații reprezintă totalitatea de acțiuni de urmărire penală cu caracter public și/sau secret efectuate de către ofițerii de investigații în cadrul urmăririi penale numai în condițiile și în modul prevăzut de prezentul cod”*.

Conform prevederilor art. 1 Legea privind ASI, *„activitatea specială de investigații reprezintă o procedură cu caracter secret și/sau public, efectuată de autoritățile competente, cu sau fără utilizarea echipamentelor tehnice speciale, în scopul culegerii de informații necesare pentru prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea securității statului, ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, descoperirea și cercetarea infracțiunilor”*.

În același timp, analiza comparativă a actelor normative care se referă la noțiunile analizate, denotă că, operând cu aceleași noțiuni, legiuitorul le atribuie înțelesuri diferite, cum ar fi, de exemplu, Legea nr. 59 din data de 29.03.2012, conform căreia activitatea specială de investigații, reprezintă o procedură, iar din prevederile 132/1 CPP RM rezultă că activitatea respectivă reprezintă totalitatea de acțiuni de urmărire penală. În literatura de specialitate acțiunile (actele) de urmărire penală sunt considerate acele acte procesuale prin care, după evaluarea probelor, se dispun diferite soluții, iar actele prin care se strâng probele, inclusiv procedeele probatorii, la care se atribuie și măsurile speciale de investigații efectuate în cadrul

procesului penal, sunt denumite acte de cercetare penală, fiind considerate acte procedurale [208, p. 3]. Or, concluzia care se impune este definirea total nereușită a activității speciale de investigații în cadrul procesului penal. Mai mult, felul în care legiuitorul a definit activitatea specială de investigații în legislația procesual penală, practic șterge diferența dintre aceasta și măsurile speciale de investigații, prima fiind egalată cu suma ultimelor.

În consecință, pare a fi „argumentată” aplicarea în practică, inclusiv cu efectele corespunzătoare în plan procesual penal, a unor activități care nici pe departe nu se înscriu în algoritmul actual al măsurilor și, respectiv, activității speciale de investigații. Astfel, în cauza penală de învinuire a lui G.V. și Ș.D. în comiterea infracțiunilor prevăzute de art. art. 326 alin. 1, 324 alin. 2 lit. „b,c” CP RM, Colegiul penal al CSJ, examinând admisibilitatea recursului ordinar declarat de inculpați, a apreciat *„concluzia instanței de apel privind vinovăția și încadrarea acțiunilor acestora, corectă și întemeiată, ce se confirmă prin cumulul de probe administrate: ... procesul-verbal de marcarea a banilor din 02.08.2012”* [52]. Acesta, de fapt, reprezentând o repercusiune a Legii nr. 45 din data de 12.04.1994, în care marcarea cu substanțe chimice și alte substanțe speciale era prevăzută ca și măsură operativă de investigații și care nu se mai regăsește în actualul cadru normativ.

Anumite lămuriri pot fi obținute prin studiul etimologic și semantic al cuvintelor din care sunt formate noțiunile. Astfel, conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române, cuvântul **investigație** înseamnă cercetare sistematică și amănunțită, cu scopul de a descoperi ceva, provenind de la cuvântul francez **investigation**, și cel latin **investigatio**. Aceeași sursă definește cuvântul **activitate** ca ansamblu de acte fizice, intelectuale și morale, făcute în vederea unui anumit rezultat, provenind din limba franceză **activité** și latinescul **activitas**, pe când cuvântul **special** - care se deosebește de alte lucruri obiecte, de alte fenomene de același fel prin însușiri sau particularități proprii, provine de la cuvântul francez **spécial**, și din latinescul **specialis**, cuvântul **măsură** înseamnă dispoziție, procedeu, mijloc întrebuințat pentru realizarea unui anumit scop; hotărâre, prevedere și provine de la latinescul **mensura** [82]. În consecință, din cele menționate am putea deduce că activitatea specială de investigații ar însemna ansamblul de acte, efectuate în mod deosebit față de cercetările efectuate în alte domenii, cu scopul de a descoperi ceva, măsurile speciale de investigații reprezentând, prin urmare, mijlocul prin care se realizează activitatea respectivă.

Astfel, doar din denumirea activității și, respectiv, a măsurilor speciale de investigații reies câteva elemente definitorii ale acestora, după cum urmează:

- ansamblu de acte făcute în scopul obținerii unui anumit rezultat;
- activitate care se deosebește de celelalte lucruri asemănătoare;
- activitate care constă în cercetarea sistematică cu scopul de a descoperi ceva;

- activitate realizată prin intermediul anumitor mijloace.

Aceste trăsături, practic, corespund întru totul esenței activității și măsurilor speciale de investigații, așa cum acestea au fost reglementate în Legea privind ASI.

Alături de analiza etimologică și semantică, nu mai puțin importantă este modul în care noțiunile respective au fost definite de specialiștii în domeniu, dincolo de cadrul legal.

În literatura de specialitate, activitatea specială de investigații este definită ca mijloc juridic de stat, de apărare a intereselor statului, a integrității lui teritoriale, a drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice, a tuturor formelor de proprietate contra atentatelor criminale, exercitat în mod public și secret de organele competente [189, p. 10].

Nu încapă nici o îndoială, că activitatea specială de investigații reprezintă o totalitate de acte ce urmăresc o anumită finalitate, că această activitate se deosebește nu numai de domeniul cercetărilor, în general, dar și de cel de cercetare a infracțiunilor, în special, și că activitatea specială de investigații nu reprezintă altceva decât o cercetare în scopul colectării informațiilor necesare pentru relevarea atentatelor criminale, prevenirea, curmarea infracțiunilor și identificarea persoanelor care le organizează și/sau le comit etc., și că activitatea respectivă nu poate fi realizată decât prin intermediul mijloacelor prevăzute de lege, adică a măsurilor speciale de investigații.

Din cele menționate mai sus, se conturează clar rolul statului în cadrul activității speciale de investigații, aceasta reprezentând o modalitate de realizare a puterii. Prin urmare, activitatea specială de investigații și procesul penal reprezintă mijloace de realizare a puterii de stat. La baza acestui deziderat stă metoda „imperativă” a puterii, sau, altfel spus, „metoda subordonării”. Metodă care se manifestă în forma acuzatorială a procesului penal [282, p. 53].

Cât privește definirea nemijlocită a noțiunii activității și a măsurilor speciale de investigații, nu am putut trece cu vederea opinia autorilor V. Cușnir și V. Moraru, care consideră că activitatea operativă de investigații reprezintă una dintre cercurile de activități ale statului, legalitatea desfășurării cărora este garantată prin lege. Dacă pornim de la clasică structurare a funcțiilor statului în: *legislativă, executivă și judecătorească*, atunci activitatea operativă de investigații se regăsește în cadrul funcției statului ce ține de asigurarea ordinii de drept, referindu-se la activitatea executivă [46, p. 6].

Același autor identifică următoarele trăsături ale activității speciale de investigații: 1) caracterul de sine stătător se manifestă prin faptul, că în esența sa, activitatea investigativ-operativă presupune utilizarea unor forțe, mijloace și metode speciale, care după formă, conținut și origine diferă de cele specifice activității de urmărire penală, administrative, etc.; caracterul autonom este determinat și de mecanismul reglementării normative al acestei activități; 2) este

strict legiferată; prin lege organică sunt stabilite scopul, sarcinile, principiile, măsurile operative de investigații, temeiurile și condițiile îndeplinirii lor, determinate de organele abilitate cu drepturi și obligații și reglementate de alte aspecte din domeniul dat; reglementarea strictă și detaliată permite utilizarea în complex a forțelor și mijloacelor din dotarea organelor investigativ-operative, precum și aplicarea metodelor speciale pentru prevenirea și descoperirea infracțiunilor, căutarea infractorilor tăinuți și a persoanelor dispărute fără urmă și soluționarea altor sarcini prevăzute de lege; acest fapt servește ca garant pentru respectarea legalității în procesul exercitării activității operative de investigații și prevenirea încălcărilor drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor; 3) se realizează de subiecți special împuterniciți; 4) se exercită numai în vederea realizării scopurilor și sarcinilor prevăzute de lege; îndeplinirea măsurilor operative de investigații pentru realizarea scopurilor și sarcinilor neprevăzute de lege. De altfel, lucrarea „Activitatea operativă de investigații. Suporturi de curs”, reprezintă o cercetare aprofundată a activității speciale de investigații în ansamblu, autorul formulând mai multe idei valoroase, bazate pe cadrul legal existent la acea vreme [46, p. 8].

În opinia autorului rus A. Șumilov, activitatea specială de investigații reprezintă un complex al activităților statale profesionale de căutare (urmărire), al cărui conținut îl constituie sistemul unor acte de comportament al participanților la această activitate, realizat confidențial, în conformitate cu prevederile legii, în vederea realizării sarcinilor și obiectivelor fixate în ea [291, p. 8].

Conform autorului A. Curățev, activitatea operativă de investigații, reprezintă un gen de activitate, îndeplinit în mod public și secret de către subdiviziunile operative autorizate de lege, în limitele competențelor, prin intermediul măsurilor operative de investigație, în scopul protejării vieții, sănătății, drepturilor și libertăților persoanei, proprietății, asigurării securității societății și statului împotriva atentatelor criminale [256, p. 90].

O opinie proprie referitoare la acest subiect, și anume, definirea activității speciale de investigații, are A. Saachean. El consideră că activitatea specială de investigații și procesul penal reprezintă mijloace de realizare a puterii de stat. La baza acestui deziderat stă metoda „imperativă” a puterii, sau, altfel spus, „metoda subordonării”. Aceasta se manifestă în forma acuzatorială a procesului penal [282, p. 53].

Activitatea operativă de investigații, deși întrunește aceleași scopuri ca și procesul penal, este o activitate autonomă a organelor competente să desfășoare acțiuni operative de investigații. Aceste două activități, procesuală și operativă de investigații, sunt reglementate de diferite izvoare de drept. Procedura penală asigură garanții la un nivel mai înalt decât activitatea operativă de investigare, în vederea protejării drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor.

Activitatea operativă de investigații poartă un caracter confidențial. Ea întrunește măsuri în vederea depistării, cercetării și fixării datelor inițiale. Scopul principal al activității operative de investigare constă în colectarea informațiilor pentru a stabili intenția criminală a unei persoane concrete, în întreprinderea de acțiuni cu privire la curmarea faptelor ilicite, pe când procedura penală pune accentul pe acțiunile ce țin de descoperirea infracțiunilor și înfăptuirea justiției [172, p. 256].

Raportând cele constatate la prevederile legale, am putea defini activitatea specială de investigații ca fiind *totalitatea actelor îndeplinite de către subiecții autorizați, cu participarea sau în colaborare cu alte autorități și/sau persoane, în formele și conform procedurii stabilite de lege, în scopul culegerii de informații necesare pentru prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea securității statului, ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, descoperirea și cercetarea infracțiunilor.*

Sarcinile activității speciale de investigații sunt stipulate în art. 2 din legea privind ASI, acestea fiind: a) relevarea atentatelor criminale, prevenirea, curmarea infracțiunilor și identificarea persoanelor care le organizează și/sau le comit; b) descoperirea și cercetarea infracțiunilor; c) căutarea persoanelor dispărute fără urmă ori a celor care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată ori se eschivează de la executarea pedepsei; c¹) depistarea bunurilor provenite din activități ilegale și colectarea probelor privind aceste bunuri; d) colectarea de informații despre posibile evenimente și/sau acțiuni ce ar putea pune în pericol securitatea statului.

În altă ordine de idei, în conformitate cu prevederile art. 18 din actul normativ nominalizat, pentru realizarea sarcinilor prevăzute de lege, adică a celor menționate ca fiind proprii activității speciale de investigații, pot fi efectuate măsurile speciale de investigații a căror enumerare este exhaustivă.

Referindu-se la măsurile operative de investigații, I. Carlașuc consideră că măsurile operative de investigații constituie o formă concretă de realizare a activității operative de investigații de persoanele împuternicite, în corespundere cu legislația în vigoare, în scopul soluționării sarcinilor investigative-operative, ce intră în obiectul de investigare pe dosarele de evidență sau materialele primare, pornite în vederea combaterii criminalității, apărării drepturilor persoanelor, societății și statului [14, p. 39].

În opinia autorilor I. N. Zubov și V. V. Nicolciuc, măsurile speciale de investigații reprezintă un element component structural al activității speciale de investigații, care constă dintr-un sistem de acțiuni corelate, orientate spre soluționarea unor sarcini tactice concrete [247, p. 48]. În calitate de trăsătură caracteristică a acestei noțiuni este faptul că toate măsurile speciale

de investigații reprezintă un element structural, component al activității speciale de investigații, adică doar una dintre părțile ei componente.

În viziunea cercetătorului S. I. Zaharțev, această noțiune este una prea vagă, ea este expusă destul de extensiv, nu conține criterii specifice măsurii speciale de investigație. Oricare dintre componentele activității speciale de investigații, de rând cu măsurile speciale de investigații, reprezintă prin sine anumite acțiuni corelate, orientate, ca finalitate, spre soluționarea sarcinilor și obiectivelor acestei activități [245, p. 23].

V. Mihailov și A. Fiodorov tratează măsura specială de investigație ca o acțiune (cumulul de acțiuni), realizată de persoane special împuternicite, în temeiul și ordinea prevăzută de lege, în vederea obținerii datelor faptice care intră în obiectul cercetării în cadrul unei cauze concrete de verificare operativă sau a materialelor inițiale, precum și cele care sunt necesare pentru realizarea unor alte obiective ale activității speciale de investigații [265, p. 136].

Un anumit interes prezintă și definiția propusă de savantul V. Golubovschii. Conform lui, măsura specială de investigație reprezintă un cumul de acțiuni, unite printr-o intenție tactică unică a lucrătorilor operativi și ale altor persoane antrenate în activitatea specială de investigații, orientată spre soluționarea sarcinilor puse în situația operativă concretă [233, p. 27].

Definițiile date pot fi acceptate, dar cu anumite rezerve, or, o parte din acestea rezultă din prevederile legislației și doctrinei Federației Ruse, iar cele propuse de autorii autohtoni sunt pertinente, dar vizează o legislație și practică ce a fost abrogată.

Din cele menționate, am putea evidenția următoarele trăsături caracteristice măsurilor speciale de investigații: 1) Măsura specială de investigație este o parte componentă a activității speciale de investigații, mijlocul ei de realizare; 2) Măsura specială de investigații poate fi efectuată doar de agenții statului cu atribuții în domeniu. În consecință, persoana în calitate de subiect particular de drept nu poate efectua măsuri speciale de investigații, dar poate (fie este obligată) să contribuie la realizarea lor; 3) Măsura specială de investigații este direcționată, nemijlocit, spre colectarea informațiilor necesare realizării sarcinilor activității speciale de investigații; 4) Măsura specială de investigații este înfăptuită doar în baza temeiurilor, cu respectarea condițiilor și în formele fixate în lege; 6) Măsurile speciale de investigații pot fi efectuate în mod secret, fie public; 7) Scopul măsurii speciale de investigații trebuie să corespundă scopului activității speciale de investigații.

O importantă contribuție la definirea și identificarea tehnicilor speciale de investigare a fost adusă de Recomandarea (2005) 10 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei), care, de altfel, constituie piatra de temelie a reformei legislative în domeniu, și din care rezultă că tehnicile speciale de investigare reprezintă tehnici, aplicate de autoritățile competente în cadrul urmăririi penale pentru depistarea sau anchetarea unor infracțiuni grave și a unor suspecți în

vederea strângerii de informații în așa fel, încât persoanele în cauză să nu cunoască acest lucru [314]. Premisa de la care s-a pornit în elaborarea acestei Recomandări a fost aceea că „tehnicile speciale de investigare sunt numeroase, variate și în continuă evoluție și că particularitățile lor comune sunt caracterul secret și faptul că aplicarea lor este susceptibilă de a se interfera cu libertățile și drepturile fundamentale” [106, p. 109].

Din categoria tehnicilor speciale de investigare fac parte: interceptarea și înregistrarea convorbirilor și comunicațiilor; supravegherea video, audio sau prin fotografiere; localizarea sau urmărirea prin GPS sau prin alte mijloace tehnice de supraveghere; obținerea listei apelurilor telefonice efectuate de la un anumit post telefonic; reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale; conservarea imediată a datelor informatice ori a datelor referitoare la traficul informațional; accesul într-un sistem informatic; reținerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului sau de rețele publice de comunicații; utilizarea investigatorilor sub acoperire; livrarea supravegheată; percheziția, etc. [315].

În România, măsurile speciale de investigații sunt cunoscute sub denumirea de metode speciale de supraveghere sau cercetare, acestea sunt enumerate în art.138 CPP Rom. alin.1 și includ: a) interceptarea comunicațiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanță; b) accesul la un sistem informatic; c) supravegherea video, audio sau prin fotografiere; d) localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice; e) obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane; f) reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale; g) utilizarea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor; h) participarea autorizată la anumite activități; i) livrarea supravegheată; j) obținerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de rețele publice de comunicații electronice sau furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului, altele decât conținutul comunicațiilor, reținute de aceștia în temeiul legii speciale privind reținerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului. Totodată, deși textul de lege nu conține o definiție generică a metodelor speciale de supraveghere sau cercetare, legiuitorul a ales să recurgă la definirea particulară a acestora. La rândul lor, metodele speciale de supraveghere sau cercetare sunt împărțite în două categorii –metode speciale de supraveghere tehnică și respectiv metode speciale de cercetate. Primei categorii fiind atribuite metodele menționate în art. 138 alin. 1 lit. „a-e” CPP Rom., ceea ce caracterizează măsurile respective, este monitorizarea în timp real a unei activități în desfășurare, prin folosirea de procedee și dispozitive tehnice. Celei de a doua categorii se atribuie metodele menționate în art. 138 alin. 1 lit. „f-j” CPP Rom. Specific pentru categoria respectivă de măsuri este caracterul lor eterogen, vizarea, fie infiltrarea organelor judiciare într-un mediu infracțional, fie obținerea unor

informații referitoare la evenimentele anterioare, astfel încât fiecare procedeu are condiții și proceduri proprii de autorizare [210, p. 427]. Într-o altă opinie se menționează: clasificarea utilizată de către legiuitorul român rezidă în faptul că metodele speciale de supraveghere sunt realizate în timp real, organele de urmărire penală trebuie să primească informațiile chiar în timp ce se desfășoară activitățile. Pe de altă parte, metodele de cercetare sunt procedee probatorii prin care organele de urmărire penală primesc informații despre activități după ce acestea au avut loc [219, p. 329]. Clasificarea respectivă, la fel, nu a evitat criticile, or, pe de o parte, unele metode de cercetare colectează informațiile în timp real, iar pe de altă parte, în anumite cazuri, metodele de supraveghere colectează informații despre evenimente care deja s-au petrecut.

În același timp, cele menționate, dar și prevederile legislației pertinente, permit evidențierea pe lângă trăsăturile menționate și alte elemente caracteristice măsurilor speciale de investigații:

1) Felul în care măsurile speciale de investigații au fost redactate în corpul legii și anume în art. 18 Legea privind ASI, dar și în art.132² alin.1 CPP RM, permit să afirmăm că acestea constituie un sistem, deoarece este compus din mai mult de două elemente, care posedă trăsături caracteristice comune și constante;

2) Pe baza conținutului art.132¹ alin.1 CPP RM, putem constata că măsurile speciale de investigație sunt acțiuni de urmărire penală. Legea procesual penală nu definește această noțiune, dar din cuprinsul CPP RM înțelegem că acțiunea de urmărire penală este acțiunea reglementată de CPP RM realizată, de regulă, în cadrul fazei de urmărire penală de subiecții abilitați să o desfășoare. În același timp, în mai multe articole, legiuitorul utilizează alături de noțiunea de acte de urmărire penală și cea de măsuri speciale de investigații, cum ar fi, de exemplu, art. 6 pct. 20/1 CPP RM, în conformitate cu care *investigații financiare paralele* sunt totalitatea acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigații, art. 52 al. 1 pct. 14 CPP RM, în conformitate cu care procurorul dă indicații în scris cu privire la efectuarea acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigații, dar și altele cu conținut asemănător, care însă nu schimbă esența celor afirmate, iar diferența, credem, că este una mai mult formală;

3) Având în vedere faptul că majoritatea normelor procesual penale care reglementează realizarea măsurilor speciale de investigații se regăsesc în Partea generală al CPP RM, TITLUL IV: PROBELE ȘI MIJLOACELE DE PROBĂ; Capitolul III: MIJLOACELE DE PROBĂ ȘI PROCEDURELE PROBATORII; Secțiunea a 5-a: Activitatea specială de investigații, putem să constatăm cu certitudine faptul că măsurile speciale de investigații sunt procedee probatorii. Caracteristica măsurilor speciale de investigații ca un complex de operații cognitive și identificative dezvăluie esența ei de cunoaștere a faptelor investigate și de administrare a datelor de fapt. Aspectul cognitiv al acestor acțiuni constă în faptul că în urma efectuării sunt obținute

date, informații despre împrejurările cauzei, care trebuie probate, obținute printr-o procedură legală și documentate în forma prevăzută de lege;

4) Măsurile speciale de investigație nu sunt procedee probatorii tradiționale, clasice, dar au un caracter distinct, dat fiind faptul aplicării unor exigențe suplimentare (condiții cumulative din art. 132¹ alin.1 CPP RM și a cel puțin a unui temei prevăzut de lege -132³ CPP RM) față de modul de realizare și documentare în raport cu alte categorii de procedee probatorii, cum ar fi, de exemplu: audierea martorului, dispunerea și efectuarea expertizelor, percheziția la domiciliu ori prezentarea spre recunoaștere a obiectelor sau a persoanelor;

5) În baza prevederilor art. 132² CPP RM suntem îndreptățiți să afirmăm că toate măsurile speciale de investigații, realizate în cadrul urmăririi penale, trebuie să fie autorizate de procuror sau, în funcție de caz, de judecătorul de instrucție;

6) În comparație cu majoritatea procedeele probatorii reglementate de CPP RM, măsurile speciale de investigație, de regulă, poartă un caracter secret și nu sunt aduse la cunoștință persoanelor în privința cărora se efectuează, decât numai după realizarea și documentarea în modul corespunzător. Măsurile speciale de investigații sunt realizate conspirativ, trăsătură condiționată de acțiunile ilegale, pentru documentarea cărora acestea sunt realizate, și care, în marea lor majoritate, poartă un caracter latent, sunt planificate până în cele mai mici detalii și dețin, prin esența lor, un pericol social. De fapt, toate măsurile speciale de investigații sunt efectuate cu scopul de a dobândi informații concludente despre infracțiunile în curs de derulare, despre procese și evenimente ce pun în pericol securitatea națională, economică, militară etc., culegerea informațiilor despre persoanele care se eschivează de la organele de urmărire penală și instanțele judecătorești;

7) Dacă potrivit art.132¹ alin.1 CPP RM, activitatea specială de investigații este realizată de ofițeri de investigații, atunci este evident că și măsurile speciale de investigații sunt realizate de acești subiecți. Potrivit art. 132² alin.3 și art.6 al ASI: Activitatea specială de investigații se efectuează de ofițerii de investigații ai subdiviziunilor specializate din cadrul ori subordonate Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Apărării, Centrului Național Anticorupție, Serviciului de Informații și Securitate, Serviciului de Protecție și Pază de Stat, Serviciului Vamal și Departamentului instituțiilor penitenciare al Ministerului Justiției. În consecință, persoana în calitate de subiect particular de drept nu poate efectua măsuri speciale de investigații, dar poate (fie este obligată) să contribuie la realizarea lor.

Raportând cele constatate în doctrină la prevederile legale, am putea defini măsurile speciale de investigații în procesul penal ca fiind: un sistem de procedee probatorii cu regim juridic special, autorizate în modul prevăzut de lege (de procuror sau în funcție de caz de judecătorul de instrucție), realizate, de regulă, în mod secret de ofițeri de investigații în

cadrul urmăririi penale, care este începută și desfășurată numai privitor la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, atunci când pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor, iar realizarea acestora este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Definirea legislativă a noțiunilor analizate ar exclude, pe lângă reglementările contradictorii la care ne-am referit mai sus, și altele cu caracter analogic existente la moment în cadrul legal autohton și care se referă nu numai la măsuri similare celor speciale de investigații, ci și la activități analogice, cum ar fi, de exemplu, prevederile din Legea privind prevenirea și combaterea criminalității organizate nr. 50 din 22.03.2012, în special, cele referitoare la încadrarea controlată în grupul sau organizația criminală și infracțiunea controlată, dar și monitorizarea preventivă a persoanelor care pot fi atrase în activitatea criminală organizată. În mod analogic, Codul Vamal al RM se referă la livrarea controlată, care, în fond, nu se deosebește cu nimic de măsura specială de investigații respectivă, aceasta fiind plasată, din motive neclare, sub un alt regim juridic, iar activitatea specială de investigații, așa cum a fost reglementată prin Legea nr. 59 din data de 29.03.2012, în genere nu s-a regăsit în actul legislativ, actul respectiv operând cu noțiunea de activitate operativă de investigații.

2.2. Principiile activității speciale de investigații.

În mod tradițional, problema principiilor dreptului se prezintă a fi una dintre cele mai importante în știința juridică. Or, după cum este menționat în literatura de specialitate, și pe bună dreptate, principiile fundamentale ale procesului penal (afirmație pe care o considerăm valabilă și pentru activitatea specială de investigații) constituie un temei cert și principal pentru orientarea în practică a organelor judiciare în numeroase situații complexe și uneori deosebit de complicate, care nu sunt integral reglementate sau cu privire la care nu există norme judiciare de amănunt [216, p. 76]. În acest sens, importanța principiilor măsurilor speciale de investigații constă în faptul că anume în conținutul acestora este reflectată esența activității. Elucidarea principiilor măsurilor speciale de investigații are o importanță teoretico-cognoscibilă și aplicativă.

Potrivit unor surse, principiile sunt considerate idei diriguitoare și fundamentale. Pe baza lor este organizat întreg sistemul judiciar și se desfășoară activitatea procesual penală [166, p. 37]. Astfel, conducându-ne de principii, putem determina, prevedea, dar și aprecia comportamentul subiecților antrenați în activitatea specială de investigații. Mai mult de atât, pe baza principiilor putem completa lacunele existente în reglementarea măsurilor speciale de

investigații. Or, se știe că elaborarea normelor de drept în orice domeniu, iar măsurile speciale de investigații nu sunt o excepție, nu reușește întotdeauna să meargă în pas cu relațiile sociale în permanentă dezvoltare, iar principiile dreptului vin să suplinească parțial această problemă.

Conform dicționarului universal al limbii române, principiul reprezintă „origine, început, cauză primară, lege fundamentală a unei științe, regulă sau normă de acțiune, de comportare, constituind un model sau un scop” [170, p. 1114]. Principiile reprezintă anumite idei călăuzitoare cu privire la cele mai esențiale legități care au o importanță fundamentală deosebită [245, p. 42-43]. Vorbind despre principii, avem în vedere aspectul normativ, pentru că, în ultimă instanță, ele sunt norme juridice generale, de care trebuie să se țină seama atât la elaborarea dreptului, cât și la aplicarea lui. Principiile coincid cu valorile sociale promovate de drept. Existența principiilor dreptului este astăzi recunoscută în știința juridică, chiar dacă există diferențieri cu privire la denumirea sau clasificarea lor [4, p. 340-341].

Astfel, în sensul în care ne interesează, principiile pot fi definite ca fiind ideile, tezele fundamentale care stau la baza întregului sistem de drept, care orientează reglementările juridice și aplicarea dreptului. Ele sunt determinate de relațiile sociale și concepute ca idei ale conținutului tuturor normelor și ca expresie a valorilor promovate și apărute de drept [190, p. 180]. Referindu-se la principiile procesual penale, Gr. Theodor le-a considerat reguli ce poartă un caracter general, în temeiul cărora este reglementată întreaga desfășurare a procesului [203, p. 38].

Raportându-ne la măsurile speciale de investigații, am putea spune că importanța principiilor se manifestă în: 1) reflectarea esenței măsurilor speciale de investigații și trăsăturilor ei specifice; 2) sistemul de norme, cu efect pentru toate măsurile speciale de investigații; 3) completarea lipsei reglementărilor acolo unde aceasta este prezentă; 4) efectul direct proporțional rezultat din încălcarea principiilor măsurilor speciale de investigații și care generează ilegalitatea măsurilor speciale de investigații efectuate.

Ținem să precizăm că în literatura de specialitate nu există o opinie unică cu privire la sistemul principiilor măsurilor speciale de investigații. După A. Șumilov, careva opinii unice în doctrina juridică despre conținutul și sistemul principiilor activității speciale de investigații [290, p. 134]. În determinarea sistemului principiilor măsurilor speciale de investigații, un rol deosebit îl au criteriile ce stau la baza constituirii acestuia. În acest sens, în literatura de specialitate sunt evidențiate, cel puțin, trei criterii: a) în dependență de gradul de răspândire a unor anumitor principii; b) în baza fixării anumitor principii nemijlocit în lege; c) în dependență de caracterul și conținutul principiilor [234, p. 63].

Astfel, ținând cont de abordările teoretice, sistemul principiilor măsurilor speciale de investigații este determinat, ca finalitate, în baza următoarelor criterii:

1) în funcție de gradul de răspândire a principiilor, deosebim principii generale, interramurale, ramurale și instituționale (principii caracteristice activității de combatere a infracționalității și principii caracteristice nemijlocit doar măsurilor speciale de investigații);

2) în funcție de origine, putem face deosebire între principii elaborate pe cale științifică, principii derivate din practica activității speciale de investigații și principiile elaborate de legislator;

3) în funcție de caracterul și conținutul principiilor, deosebim principii care se referă la drepturile persoanei în cadrul măsurilor speciale de investigații, principii care se referă la atribuțiile subdiviziunilor specializate, precum și principii care se referă nemijlocit la măsurile speciale de investigații;

4) în funcție de actele normative în care sunt fixate deosebim: principii constituționale ale măsurilor speciale de investigații; principii procesual penale ale măsurilor speciale de investigații; alte principii ale măsurilor speciale de investigații, care rezultă din Legea privind ASI și din alte acte normative [250, p. 68].

Dat fiind specificul măsurilor speciale de investigații și existența pe lângă legislația procesual penală a unei legi speciale care reglementează activitatea specială de investigații și care enumeră măsurile speciale de investigații și principiile caracteristice acestora, ne-am propus să realizăm o analiză având drept punct de pornire dezbaterii acestor principii, caracteristice doar măsurilor speciale de investigații. În același timp, deoarece după cum deja am menționat, efectuarea măsurilor speciale de investigații este reglementată de acte normative și proceduri diferite, ne-am propus să facem o analiză comparată a principiilor respective pentru a identifica cel mai potrivit tratament juridic al măsurilor speciale de investigații existent la moment.

Astfel, pornind de la prevederile Legii privind ASI, art. 3, putem identifica următoarele principii ale măsurilor speciale de investigații: a) legalitatea; b) respectarea drepturilor și libertăților persoanei; c) oportunitatea și inofensivitatea; d) îmbinarea metodelor publice și secrete; e) cooperarea cu alte autorități de stat; f) deideologizarea și nepărtinirea.

În continuare, vom supune cercetării conținutul și esența acestor principii, dar, nu în ultimul rând, vom încerca să analizăm modul prin care principiile respective satisfac nevoia cadrului normativ actual privind măsurile speciale de investigații, formulând anumite propuneri în acest sens. Or, este inexplicabil de ce la moment, dacă măsurile speciale de investigații sunt efectuate în cadrul procesului penal, atunci acestea sunt guvernate de principiile procesual penale respective, pe când efectuarea măsurilor speciale de investigații în afara procesului nu implică aplicarea acestor principii. O astfel de abordare presupune, pe de o parte, că una și aceeași măsură specială de investigații poate fi guvernată de diferite principii, în dependență de faptul dacă este ori nu efectuată în cadrul procesului penal. În consecință, subiecții supuși măsurilor

speciale de investigații ar putea fi tratați în mod diferențiat, dar și mai important ar putea fi tratată diferit însăși esența măsurilor respective. În acest sens fiind perfect valabilă opinia autorilor I. Stoenescu și S. Zilberstein. Potrivit acestora, ceea ce diferențiază procedurile ține de principii, restul fiind doar norme tehnice care, în fond, nu schimbă situația [216, p. 75]. Cu condiția revenirii asupra acestui subiect considerăm necesară trecerea în revistă a principiilor expuse în Legea privind ASI;

Principiul legalității cere o ordine de drept în care locul suprem îl ocupă Constituția – Legea fundamentală a statului, existând obligația tuturor: a organelor de stat, a organismelor sociale și a cetățenilor de a se supune legii. În cadrul ordinii de drept, respectarea normelor juridice, a principiilor și a procedurilor prevăzute de lege – se întemeiază pe legitimitate, pe respectul drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor la nivelul standardelor internaționale [4, p. 344]. În conformitate cu art. 1, alin. 3 din Constituție, Republica Moldova este un stat de drept și democratic. O condiție indispensabilă existenței unui stat de drept este proclamarea și aplicarea consecventă a principiului legalității. Acesta este un principiu general al dreptului cu o aplicabilitate universală în cadrul raporturilor juridice, ce constă în respectarea exactă și uniformă a legii de toți subiecții de drept. Obligarea respectării legii este universală și se extinde asupra tuturor domeniilor sociale [92, p. 65-66]. Prin legalitate se înțelege caracterul a ceea ce este legal sau conform cu legea. Principiul legalității este un element fundamental, pe care se întemeiază o teorie științifică despre ceea ce este conform cu legea. Potrivit acestui principiu, toate structurile de stat sau obștești, inclusiv cetățenii sunt obligați să respecte în activitatea lor, legea, acestora garantându-li-se legalitatea persoanei, respectarea demnității umane și a dreptului la acțiune [8, p. 12]. Prin principiul legalității înțelegem starea de ordine în desfășurarea raporturilor sociale, rezultată din atitudinea de respectare a legilor, adică a Constituției, a celorlalte acte normative și acte juridice concrete date în baza lor, respectării drepturilor și libertăților cetățenilor de către organele statului, de organismele sociale, în general, precum și de către cetățeni [6, p. 273-274].

În acest context, savantul D. Rivman afirmă că esența principiului legalității constă, în primul rând, în respectarea strictă în procesul efectuării măsurilor speciale de investigații a prevederilor Constituției, a Legii cu privire la ASI, precum și ale altor norme destinate reglementării acestui gen de activitate [279, p. 17]. Totodată, nu putem să trecem cu vederea unele aspecte ale principiului legalității evidențiate nu doar în literatura de specialitate, dar și promovate de practica CtEDO, pe care le considerăm de o importanță deosebită pentru dreptul procesual, în general, și pentru activitatea specială de investigații, în special, și anume cel al previzibilității și accesibilității legii. Aspecte, pe care le vom analiza raportându-le, desigur, la necesitățile activității speciale de investigații. În literatura de specialitate este menționat că, pe de

o parte, este necesar să existe o lege previzibilă și accesibilă, conformă standardelor constituționale și de protecție a drepturilor omului, iar, pe de altă parte, este necesar ca actele să fie efectuate potrivit legii [210, p. 457]. Respectarea principiului legalității se verifică în raport cu toate normele care reglementează un act și nu numai în raport cu o anumită dispoziție de lege [216, p. 83].

Conform prevederile art. 7 alin.1 CPP RM, procesul penal se desfășoară în strictă conformitate cu principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, cu tratatele internaționale la care Republica Moldova face parte, cu prevederile Constituției Republicii Moldova și ale CPP RM, or, pentru persoanele implicate în proces devenind evident cadrul legal aplicabil și, respectiv, comportamentul prescris. În consecință, persoana putând oricând aprecia consecințele propriului comportament în condițiile previzibilității legii. Pe când legea privind activitatea specială de investigații doar enumeră legalitatea ca fiind un principiu, concomitent însăși corpul legii conține mai multe prevederi care fac trimitere la unele acte normative subordonate legii, care respectiv reglementează activitatea specială de investigații, însă rămân necunoscute destinatarilor legii.

Pentru a corespunde celor trei criterii de calitate – *accesibilitate, previzibilitate și claritate* – norma de drept trebuie să fie formulată cu suficientă precizie, astfel încât să permită persoanei să decidă asupra conduitei sale și să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțele cauzei, consecințele acestei conduite. În caz contrar, cu toate că legea conține o normă de drept, care, aparent, descrie conduita persoanei în situația dată, persoana poate pretinde că nu-și cunoaște drepturile și obligațiile. Într-o astfel de interpretare, norma ce nu corespunde criteriilor clarității este contrară art. 23 din Constituție, care statuează obligația statului de a garanta fiecărui om dreptul de a-și cunoaște drepturile [127].

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit două cerințe față de legi. În primul rând, legea trebuie să fie accesibilă. În al doilea rând, aceasta nu poate fi considerată „lege” doar dacă este formulată cu o precizie suficientă, care permite cetățeanului să-și controleze comportamentul, el trebuie să poată prevedea, în cazurile când este necesar și cu ajutorul cuvenit, într-un grad rezonabil, în circumstanțe specifice, consecințele care pot surveni în urma acțiunii sale [298; 301].

Totodată, criteriile de calitate și previzibilitate a reglementărilor în domeniul dispunerii măsurilor speciale de investigații au constituit obiect de examinare și al Curții Constituționale a RM, care, printre altele, a constatat că dispozițiile articolelor 132¹ alin.(2) pct.2), 132² alin.(1) pct.1) lit.c) și pct.2) lit.c), 132⁸, 135 din Codul de procedură penală reglementează în detaliu condițiile în care se dispun și se efectuează măsurile speciale de investigații, cu suficiente

garanții procesuale, iar eventuala nerespectare a acestor reglementări nu constituie o problemă de constituționalitate [49].

Deci, principiul legalității procesului penal, decurge din cerința ca el să se desfășoare numai potrivit dispozițiilor prevăzute de lege. Acestui principiu sunt puse în concordanță celelalte principii ale procesului penal. Principiul legalității se manifestă în toate normele de procedură penală. Însă celelalte principii ale procesului și ansamblul normelor de procedură penală nu completează acest principiu universal, dar îl concretizează, constituind conținutul lui. De aceea, este imposibil să se găsească norme constituționale sau de procedură penală care, separat, ar elucida, în general, esența acestui principiu.

Principiul respectării drepturilor și libertăților persoanei este realizat prin intermediul garantării legalității efectuării măsurilor speciale de investigații și al mecanismului protejării cetățenilor de la acțiunile ilegale din partea organelor care efectuează măsuri speciale de investigații. Conform opiniei savanților C. Surcov și Iu. Cvașa, prevederea respectării drepturilor și libertăților persoanei reprezintă o normă-principiu ce presupune ca organele de drept ce realizează activitatea de investigații să se ghideze strict de prevederile constituționale care garantează drepturile, libertățile persoanei și, mai mult de atât, care asigură protejarea intereselor legale ale acesteia [250, p. 68]. În acest context, ținem să menționăm și faptul că principiul respectării drepturilor și libertăților persoanei și principiul legalității se află într-o interdependență și corelație reciprocă. Dat fiind legăturile deja evidențiate între activitatea specială de investigații și procesul penal, ne-am propus să analizăm principiul respectiv, făcând trimitere la normele procesual penale corespondente, pentru a evidenția, pe de o parte, deosebirile dintre felul în care principiul a fost tratat în dependență de procedura în care se regăsește și, pe de altă parte, pentru a scoate încă o dată în evidență deosebirea dintre existența pur declarativă și reală a unor principii. Astfel, în conformitate cu prevederile art. 10 CPP RM, toate organele și persoanele participante la procesul penal sunt obligate să respecte drepturile, libertățile și demnitatea persoanei. Limitarea temporară a drepturilor și libertăților persoanei și aplicarea de organele competente a măsurilor de constrângere față de ea se admit numai în cazurile și în modul strict prevăzut de CPP RM. În același timp, procesul penal mai conține o serie de norme cu caracter de principii care se referă la drepturile și libertățile persoanei, cum ar fi, de exemplu, cele prevăzute de art. art. 12-15 CPP RM. Condițiile pentru intruziunea în viața privată sunt cele de previzibilitate și accesibilitate ale legii, scopul legitim al acțiunii intruzive și respectiv proporționalitatea acțiunii cu scopul urmărit [210, p. 91].

Principiul oportunității și inofensivității, este unul referitor la care din start ținem să atragem atenția asupra modului radical în care legiuitorul a ajuns, renunțând la principiul oportunității și ofensivității din Legea nr. 45/12.04.1994 privind activitatea operativă de

investigații în favoarea celui menționat. Mai mult de atât, chiar în proiectul Legii privind ASI, acesta era preluat fără modificări din legea nr. 45/12.04.1994 [182]. Principiul analizat presupune efectuarea măsurilor speciale de investigații la momentul potrivit și în circumstanțe optime ce ar permite realizarea obiectivelor urmărite. După autorii V. Cușnir și V. Moraru, principiul dat se manifestă prin organizarea și planificarea activității în funcție de starea și evoluția situației operative, prin gradul de intensitate al măsurilor într-un anumit sector, linie de activitate, condiționat de situația criminogenă; prin orientarea permanentă a rețelei de confidenți spre dobândirea informației de interes operativ, prin restructurarea și regrouparea forțelor, mijloacelor și metodelor activității operative de investigații – corespunzător situației create într-un anumit sector, raion sau linie de activitate. Măsurile operative se promovează activ pentru a anticipa acțiunile infractorilor în vederea prevenirii și curmării actelor pregătitoare și tentativelor de infracțiuni, depistarea la timp și înlăturarea cauzelor și condițiilor, ce favorizează comiterea lor. În cazul când infracțiunea s-a consumat, se impune realizarea acelor măsuri, care ar exclude posibilitatea distrugerii urmelor infracțiunii sau probelor de către infractori [46, p. 16]. Acest principiu impune condiția de a nu face un anumit rău, de a nu vătăma. În acest sens, ținem să menționăm că activitatea specială de investigații, prin definiție, este intruzivă, iar conform voinței legislatorului urmează să se desfășoare în vederea apărării anumitor valori sociale de la atentatele criminale. Din aceste considerente, măsurile speciale de investigații sunt raționale doar în acele cazuri când alte măsuri legale sunt inefficiente în asigurarea securității valorilor protejate. Totodată, caracterul măsurilor speciale de investigații trebuie să corespundă caracterului și gradului de pericol social al faptei, față de care se realizează măsurile respective, în prim plan fiind mereu obiectivul de a nu limita fără just temei drepturile constituționale ale cetățenilor [234, p. 69-70].

Principiul respectiv aliniază activitatea specială de investigații la prevederile constituționale conform cărora drepturile și libertățile persoanei pot fi îngrădite doar în limita în care aceasta este necesar pentru a asigura: protecția orânduirii constituționale; protecția moralității și sănătății; protecția drepturilor și intereselor altor persoane; interesele securității naționale; integritatea teritorială; bunăstarea economică; etc. (art. 54, alin. 2 din Constituția RM).

Principiul îmbinării metodelor publice și secrete este o trăsătură distinctă și, în același, timp definitorie a măsurilor speciale de investigații, spre deosebire de alte feluri de activități sociale ce poartă un caracter antiinfracțional (procesul penal, criminalistic).

Acest principiu exprimă caracterul complex al utilizării forțelor, mijloacelor și metodelor AOI. În practică există situații când se cere realizarea imediată a unor măsuri pentru descoperirea infracțiunii pe urme proaspete, neavându-se timp pentru pregătirea și desfășurarea acțiunilor de urmărire penală adecvate, recurgându-se la metodele operative publice (chestionarea publică,

cercetarea publică a obiectelor, documentelor, etc.), în alte situații, informațiile de importanță pentru prevenirea, descoperirea sau curmarea infracțiunii, reieșind din împrejurările existente, pot fi obținute doar prin aplicarea metodelor operative secrete (chestionarea în secret, achiziția de control în secret, cercetarea în secret a obiectelor, documentelor, etc.). Nu rareori, informația obținută în mod confidențial se cere a fi verificată prin intermediul măsurilor operative publice și viceversa. Acest fapt este binevenit în procesul valorificării (legalizării) datelor operative (verificarea lor prin intermediul mijloacelor de probă sau procedeele probatorii), racordării lor la cerințele procedurii penale [46, p. 17].

Principiul cooperării cu alte autorități de stat reiese din oricare din sarcinile activității speciale de investigații evidențiate în art. 2 al Legii nr. 59/29.03.2012, fie că este vorba de relevarea atentatelor criminale, prevenirea, curmarea infracțiunilor și identificarea persoanelor ce le organizează și/sau le comit; descoperirea și cercetarea infracțiunilor; căutarea persoanelor dispărute fără urmă ori a celor care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată, ori se eschivează de la executarea pedepsei; depistarea bunurilor provenite din activități ilegale și colectarea probelor privind aceste bunuri; colectarea de informații despre posibile evenimente și/sau acțiuni ce ar putea pune în pericol securitatea statului, reprezintă niște fenomene sociale de care în mod evident sunt preocupate nu numai subdiviziunile specializate în desfășurarea activității speciale de investigații, ci un spectru mult mai mare de organe, după cum nici combaterea fenomenelor menționate nu constituie atribuția exclusivă a subdiviziunilor în cauză. Fenomenele respective sunt, într-un fel, puncte de interes comune ale organelor implicate în combaterea lor, motiv pentru care principiul cooperării între acestea este de o importanță vitală pentru realizarea rezultatelor scontate. Or, este greu de imaginat cum pot fi obținute rezultate palpabile în combaterea fenomenelor menționate în lipsa unei cooperări dintre organele implicate în contracararea lor. În altă ordine de idei, faptele, combaterea cărora constituie sarcina activității speciale de investigații, se comit nu izolat, ci în mediul social, deseori relevarea lor fiind posibilă doar printr-o analiză a fluxurilor informaționale aflate în gestiunea unor entități, care, deși, nu au atribuții directe în domeniu, posedă informații pertinente, cum ar fi, de exemplu, subdiviziunile de documentare a populației, oficiile de stare civilă etc. Și nu în ultimul rând, pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații subdiviziunile specializate urmează să coopereze cu diferite autorități de stat, implicate în acest proces, cum ar fi instanțele de judecată, procuratura, și cu anumiți subiecți fără concursul cărora ar fi imposibilă realizarea cu succes a măsurilor speciale de investigații, în special, din sfera telecomunicațiilor, tehnologiilor informaționale etc. O obiecție a acestui principiu și care pare a fi fundamentată ține de următoarea formula - *cooperarea între autoritățile publice*, aceasta fiind propusă de Centrul de analiză și prevenire a corupției [184].

Principiul de ideologizării și nepărtinătății presupune interdicția privind efectuarea măsurilor speciale de investigații în interesele partidelor politice, organizațiilor obștești și religioase. În acest sens, art. 4, alin. 3 din Legea privind ASI prevede că înfăptuirea măsurii speciale de investigații pentru realizarea altor scopuri și sarcini decât cele prevăzute de prezenta lege nu se admite. Personalul subdiviziunilor împuternicite cu efectuarea activității speciale de investigații nu poate fi îngrădit, limitat în activitatea sa de serviciu prin anumite decizii ale partidelor politice și ale organizațiilor obștești prin care sunt urmărite careva scopuri politice. Conform unor păreri acest principiu este absorbit de cel al legalității [184].

Un aspect asupra căruia vrem să ne oprim este felul cum au fost redată principiile menționate în textul Legii privind activitatea specială de investigații, în comparație cu prevederile procesual penale corespondente. Legiuitorul denumeste principiile în cauză fără însă a le elucida și esența acestora. În consecință, principiile respective poartă mai mult un caracter declarativ, în acest sens fiind relevantă opinia autorul N. Volonciu. El menționează, atunci când face o trimitere la principiile declarate în statele autoritare, că între proclamarea formală a unor principii și realizarea lor mari deosebiri. Acest fapt decurge, în primul rând, din modalitățile prin care normele existente asigură protecția drepturilor și intereselor părților din proces [216, p. 75]. Or, ceea ce lipsește cadrului legal ține de crearea unor mecanisme ce ar permite realizarea eficientă a principiilor menționate.

Dincolo de principiile la care ne-am referit, literatura de specialitate evidențiază și alte idei diriguitoare a măsurilor speciale de investigații. Una din aceste idei este cea a *operativității*. Dacă anterior Legea privind activitatea operativă de investigații prevedea în calitate de principii *oportunitatea și ofensivitatea* activității operative de investigații, ofensivitatea în esență presupune și operativitatea, prin înlocuirea acesteia cu principiul *inofensivității* după cum am menționat mai sus, legiuitorul a încercat să asigure un grad înalt de protecție a drepturilor omului, dar, totodată, i-a scăpat din vedere acel atribut inerent al activității speciale de investigații – operativitatea.

În acest sens, C. Boeșteanu afirmă că multe dintre activitățile ce poartă caracter infracțional se răspândesc cu mare repeziciune (traficul de droguri, plasarea de monedă falsă etc.) și orice întârziere în transmiterea, prelucrarea și valorificarea informației face ca aceasta să devină oportună [11, p. 321].

Iar autorul I. Chipailă susține că asigurarea operativității în activitatea operativ-investigativă constituie un principiu fără de care aceasta devine inoperantă [21, p. 11].

În același timp, constatăm că sistemul actual al principiilor măsurilor speciale de investigații, prevăzut în Lege, nu este unul complet și credem că acesta urmează să fie revizuit și completat cu o serie de principii sau, cel puțin, cu aceleași principii pe care le prevede legislația

procesul penală, asigurându-se astfel același tratament juridic aplicat măsurilor speciale de investigații, indiferent dacă sunt efectuate în cadrul procesului penal ori în afara acestuia.

La fel, considerăm importantă introducerea în corpul Legii privind ASI a două principii care, în esență, deosebesc măsurile speciale de investigații de alte activități cu caracter analogic. Avem în vedere principiul subsidiarității și principiul proporționalității, acestea reies nu numai din felul în care este reglementată activitatea specială de investigații, dar și din existența prevederilor exprese. Astfel, în conformitate cu art. 132¹ alin. 2 CPP RM, măsurile speciale de investigații se dispun și se efectuează dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: 1) pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor; 2) există o bănuială rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, cu excepțiile stabilite de lege; 3) acțiunea este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Prevederi cu caracter similar sunt prevăzute și în art. 19 alin. 2 Legea privind ASI - măsurile speciale de investigații se autorizează și se desfășurează în cazul când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: a) realizarea scopului procesului penal este imposibilă pe altă cale ori există un pericol pentru securitatea statului; și b) măsura specială de investigații este proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Principiul proporționalității. La o analiză sumară a Codului de procedură penală identificăm un șir de norme care, *de facto*, se aplică sau trebuie aplicate cu respectarea principiului proporționalității. Cu toate că în normele procesual penale nu se utilizează termenul de proporționalitate, aplicarea *de facto* a acestuia este evidentă [88, p. 180].

În acest sens, ca o propunere *de lege ferenda*, considerăm necesar să recunoaștem ca principiu al procedurii penale cel al proporționalității între ingerințele produse și scopul urmărit, fapt ce ar presupune determinarea existenței unei nevoi sociale care a impus-o.

Cu toate că principiul proporționalității își găsește aplicare în diferite domenii protejate de CEDO, în probatoriul penal acesta capătă o importanță deosebită pornind de la consecințele provocate de ingerință [88, p. 182].

Una dintre condițiile cumulative de existență cărora depinde dispunerea și respectiv efectuarea măsurilor speciale de investigații conform art. 132¹ alin. 2 CPP RM, este necesitatea și proporționalitatea acțiunii cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

În literatura de specialitate prin proporționalitate se înțelege balanța dintre ingerința adusă vieții private și interesul general protejat. Există o părere potrivit căreia proporționalitatea presupune cel puțin un semn de egalitate între valoarea apărută și dreptul sau libertatea fundamentală încălcată, iar condițiile care urmează să fie îndeplinite, în acest scop, privesc

gravitatea infracțiunii investigate, particularitățile cauzei și importanța informațiilor ori a probelor ce urmează să fie obținute [219, p. 338].

În jurisprudența Curții Europene de Justiție și a Curții Europene pentru Drepturile Omului s-a consolidat principiul proporționalității, determinându-se recunoașterea acestuia ca un principiu al dreptului comunitar european. Măsura acestei proporționalități este determinată de faptul că, în cazul aplicării unei norme juridice sau al interpretării acesteia, decizia pronunțată trebuie să fie rațională, justă și echitabilă [88, p. 37].

În general, la evaluarea pretensei încălcări a unui drept calificat, instanța de jurisdicție europeană își fundamentează logica magistrală pe patru piloni principali, și, anume, oferă răspunsuri la următoarele întrebări: - dacă a existat o ingerință în dreptul convențional protejat, - dacă ingerința respectivă este prevăzută de lege, - dacă ea are un scop legitim, - dacă ingerința este necesară într-o societate democratică, adică dacă ea răspunde unei necesități sociale imperioase și este proporțională scopului legitim urmărit [164, p. 108].

Jurisprudența degajată de Curtea europeană în cauzele împotriva Moldovei, conceptual nu se distinge de cea din cadrul precedentului judiciar general format pe terenul Convenției, însă, în mod habitual, prezintă particularități distincte ce denotă problemele și lacunele juridice interne propuse spre soluționare magistratului național, ultimul, de cele mai multe ori, nefiind în stare să formuleze o concluzie juridică racordată standardelor convenționale [164, p. 108].

Principiul subsidiarității presupune posibilitatea recurgerii la utilizarea măsurilor speciale de investigații în ultima instanță sau, cu alte cuvinte, ea trebuie privită ca un ultim remediu de care dispun organele competente pentru obținerea anumitor date. Astfel, măsura specială de investigație este considerată unica modalitate sau singura modalitate rezonabilă de a obține probe necesare aflării adevărului [210, p. 433]. Aceasta înseamnă: ori de câte ori o probă sau o informație poate fi obținută prin mijloace mai puțin intruzive, măsurile speciale de investigații nu pot fi aplicate. Totodată, acestea nu pot fi utilizate nici în situațiile în care elementele de fapt ce urmează să fie constatate fie deja au fost stabilite prin alte mijloace, fie pentru obținerea lor legea prevede anumite mijloace, cum ar fi, de exemplu, declarațiile bănuितului, învinuitului etc.

2.3 Caracterizarea măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror

Elucidarea potențialului cognitiv al măsurilor speciale de investigație autorizate de procuror în procesul penal, inclusiv, esența acestora, nu ar putea fi realizată fără caracterizarea fiecărei măsuri în parte. Motiv pentru care ne-am propus în continuare acest exercițiu, realizând

concomitent o paralelă cu procedeele probatorii corespondente din cadrul procesului penal, pentru a scoate în evidență asemănările și deosebirile dintre acestea.

Definiția măsurii: ***identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic*** este prevăzută în art. 134⁵ alin. 1 CPP RM, precum și în art. 28 alin. 1 al Legii privind ASI.

Potrivit art. 134⁵ alin. 1 CPP RM, *identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic constă în solicitarea de la un furnizor de servicii electronice de a identifica abonatul, proprietarul sau utilizatorul unui sistem de telecomunicații, al unui mijloc de telecomunicații ori al unui punct de acces la un sistem informatic sau de a comunica dacă un anumit mijloc de comunicații sau punct de acces la un sistem informatic este folosit sau este activ ori a fost folosit sau a fost activ la o anumită dată.*

Același text, doar cu mici schimbări, îl regăsim în conținutul art. 28 alin. 1 al Legii privind ASI.

Din cele menționate, reiese că măsură specială de investigații poate fi asimilată cu acele măsuri care în literatura de specialitate sunt numite urmăriri electronice. Cu toate că, în acest caz, nivelul intruziv este mai mic. Or, rezultatele măsurii respective de investigații întrunesc anumite elemente ale urmăririi electronice, care dacă sunt folosite în mod constant, pot fi utile la colectarea unor informații. Iar analiza acestor informații poate fi folosită la identificarea unor aspecte legate de subiectul investigației, locurile pe care le frecventează, obiceiurile, persoanele cu care comunică etc.

Pentru Ronald Goldstock, *rolul și importanța observării electronice în dosarele legate de criminalitatea organizată, nu pot fi supraapreciate* [23, p. 213-214].

În scopul evitării lezării drepturilor omului, Legea federală a SUA din 1968, privind observarea electronică, a fost elaborată pe baza următoarelor cinci principii fundamentale: a) legea trebuie să fie aplicată doar ca măsură excepțională de urmărire; b) persoanele care utilizează observarea electronică în munca lor, trebuie să se afle sub o supraveghere strictă și permanentă; c) persoanele supraveghetoare trebuie să dea darea de seamă organelor corespunzătoare; d) metodele observării electronice trebuie să corespundă instrucțiunilor elaborate de Curtea Supremă a SUA; e) sancțiunile, prevăzute pentru încălcarea ordinii de executare a legii date trebuie să fie aplicate exact și neîntârziat [23, p. 211-217].

Aceste principii le considerăm actuale și pentru cadrul legal din țara noastră. O acțiune, oarecum, corespondentă măsurii analizate este procedeul probatoriu utilizat în cadrul procesului penal – ridicarea. De cele mai multe ori, acțiunea respectivă vizează administrarea anumitor informații, confirmate documental. Iar din prevederile alin. 2 art. 126 CPP RM, aflăm că

ridicarea documentelor ce conțin informații care constituie secret de stat, comercial, bancar, precum și ridicarea informației privind convorbirile telefonice se fac numai cu autorizația judecătorului de instrucție.

Pentru a fi mai bine înțeleși, vom explica ce este o *convorbire telefonică*. Conform DEX-ului, aceasta reprezintă o comunicație bilaterală, realizată prin intermediul unei instalații telefonice [82]. Din cele menționate, observăm că *abonatul, proprietarul sau utilizatorul unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic*, reprezintă elemente ale convorbirii telefonice. Momentul-cheie care survine din cele expuse mai sus se referă la tratamentul juridic diferențiat aplicat de legiuitor. Astfel, pentru procesul penal este necesară autorizarea judecătorului de instrucție, iar pentru activitățile speciale de investigații este suficientă autorizarea procurorului. O poziție relevantă asupra acestui aspect a fost expusă de unii autori români despre o acțiune într-un fel asemănătoare cu prevederile art. 138 alin. 1 lit. j CPP Rom. [32]. Deși procedul probatoriu a fost considerat capabil să asigure garanțiile necesare protecției dreptului la viață privată, prin decizia Curții Constituționale a României a fost declarat neconstituțional cadrul normativ care reglementează activitatea operatorilor rețelelor de comunicare [210, p. 457], cadru care are mai multe trăsături comune cu legislația autohtonă în domeniu.

Într-o altă ordine de idei, nu este clară delimitarea dintre măsura specială de investigații analizată și colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice, care, de altfel, se efectuează la fel cu autorizarea judecătorului de instrucție. Interferențele dintre măsura analizată cu alte măsuri speciale de investigații inclusiv procedee probatorii fiind redată în anexa nr. 2.

Contradicțiile evidențiate au valențe teoretice și anumite repercusiuni practice. De multe ori, aceeași informație este colectată fie prin măsura analizată, fie prin procedul probator corespondent la care ne-am referit. În același timp, cu toate că situația dată pare convenabilă, din perspectiva înzestrării organelor judiciare cu suficiente instrumente destinate identificării și administrării probelor, condițiile diferite de dispunere, autorizare și efectuare ale acestor acțiuni, cât și gradul diferit de protecție al drepturilor omului, nu pare să ofere valoare siguranței raporturilor juridice.

Pentru a fi mai expliciti este suficientă referirea la instrumentarea cauzei nr. 2016560051, urmărirea penală în cadrul căreia a fost pornită de organul de urmărire penală din cadrul xxxxx, la data de 05.05.2016, în baza art. 186 alin. 4, 260⁶ CP RM, pe faptul utilizării datelor unor carduri bancare, prin introducerea acestora în sistemul informatic în scopul achitării mai multor mărfuri. Astfel, din materialele dosarului rezultă că organul de urmărire penală urmărește drept obiectiv obținerea unor informații asemănătoare. Cu toate acestea, într-un caz pentru

„identificarea abonaților, proprietarilor sau utilizatorilor sistemelor de comunicații electronice care beneficiază de serviciile SRL xxx, prin intermediul contractelor yyy, cu anexarea acestor contracte, și rulajul suplinirilor în cont în perioada februarie – martie, anul 2016”, procurorul conducător al urmăririi penale a dispus efectuarea măsurii speciale de investigații corespunzătoare, pe când pentru obținerea informației similare de la alt operator de comunicații electronice în cadrul aceleiași cauze penale, organul de urmărire penală a dispus „ridicarea de la SRL xxx, a documentelor și informațiilor cu privire la beneficiarul contractului yyy, inclusiv, anexarea rulajului achitărilor efectuate în cont”, acțiune care a fost ulterior autorizată de judecătorul de instrucție, și care, evident, are un grad mai ridicat de protecție a drepturilor omului [104].

Urmărirea vizuală, în conformitate cu prevederile 134⁶ CPP RM, reprezintă relevarea și fixarea acțiunilor persoanei, a unor imobile, a mijloacelor de transport și a altor obiecte. Același text identic este expus în art. 29 din Legea privind ASI,

Expresia *a fila* provine din franțuzescul *filer*, și înseamnă a urmări (pe cineva) discret, fără a fi observat de acesta [82].

Este interesantă opinia lui A. Șumilov cu privire la urmărirea vizuală. El fiind de părerea că măsura respectivă mai este cunoscută sub denumirea de *filare*. Informațiile obținute ca rezultat al urmăririi vizuale sunt perfectate prin raportul colaboratorului structurii operativ-investigative, printr-un certificat memorandum, prin act de observare, prin comunicarea din partea agentului sau prin alt document operativ-investigativ. În documentul final se indică (în ordine cronologică) evoluția faptului urmărit (compartimentul persoanei), contactele celui urmărit cu alte persoane și alte împrejurări importante pentru cauză. La documentul final pot fi anexate fotografii, înregistrări audio și video [291, p. 218].

Lazăr A., analizând măsura specială de investigații - urmărirea vizuală, consideră că supravegherea este determinată ca o observație secretă, continuă sau periodică asupra persoanelor, vehiculelor, locurilor sau obiectelor de interes operativ, în vederea culegerii de informații privind identitatea și activitățile anumitor persoane suspecte [140, p. 205].

Efectuarea urmăririi vizuale poate avea loc atât nemijlocit, cât și mijlocit cu folosirea tehnicii speciale. Autorul A. Șumilov clasifică urmărirea vizuală în: *fizică*, *electronică* și *complexă* [290, p. 28].

Urmărirea fizică este bazată pe metoda vizuală de obținere a informațiilor și constă în perceperea secretă de observator a subiectului urmărit.

Urmărirea electronică presupune obținerea mijlocită a informației cu ajutorul unor echipamente tehnice speciale.

Autorul V. Rybkin clasifică urmărirea vizuală în dependență de subiectul care o realizează: în cea efectuată de colaboratori din afara statelor organului operativ, de persoane care acordă ajutor organelor operative, cât și îndeplinită nemijlocit și de colaboratorul organului operativ [280, p. 64].

În altă ordine de idei, dacă ne referim la acțiunile procesual penale corespondente, credem că elementul care formează puntea de legătură între aceste acțiuni este noțiunea de domiciliu, așa cum aceasta a fost formulată în legislația procesual penală.

Astfel, în conformitate cu prevederile art. 6 pct. 11 CPP RM, prin *domiciliu* se înțelege locuință sau construcție destinată pentru locuirea permanentă sau temporară a unei sau a mai multor persoane, precum și încăperile anexate nemijlocit la acestea, constituind o parte indivizibilă, cât și orice teren privat, automobil, navă maritimă și fluvială privată, birou. În conformitate cu prevederile art. 12 CPP R.M., inviolabilitatea domiciliului este garantată de lege. Potrivit prevederilor art. 118 alin. 2 CPP R.M., cercetarea la fața locului a încăperii sau a domiciliului se efectuează cu acordul în scris al proprietarului sau al posesorului. În lipsa acordului în scris, cercetarea la fața locului se face în baza ordonanței organului de urmărire penală, cu autorizarea judecătorului de instrucție. Dincolo de cele menționate, nu este greu să observăm că mișcarea, fie convorbirile persoanei, care, de regulă, intră în obiectul de documentare al urmăririi vizuale, așa cum a fost redat în anexa nr. 1, constituie și obiect de documentare ale altor măsuri speciale de investigație considerate de către legiuitor mai intruzive.

De asemenea, ca și măsura specială de investigație precedentă, urmărirea vizuală poate uneori trece limita, fapt pentru care ar fi necesară autorizarea judecătorului de instrucție, autorizare care nu este prevăzută pentru această măsură specială de investigație. Legiuitorul a considerat că măsura respectivă după gradul de intruziune poartă un caracter minim.

Practica CtEDO sugerează o altă idee, menționând că în astfel de situații ar trebui să existe o autorizare judiciară dacă supravegherea are caracter sistematic sau permanent [210, p. 428]. Astfel, în cauza P. G. și J. H. versus Marea Britanie din 25 septembrie 2001, 44787/98, CtEDO a reținut că protecția vieții private poate intra în joc atunci când există o înregistrare sistematică sau permanentă ale unor elemente din domeniul public [121, p. 64].

O altă hotărâre a CtEDO, care considerăm că poate fi utilizată prin analogie și la urmărirea vizuală, mai ales, că în prezent nici o normă legală nu interzice, în mod expres, utilizarea în cadrul acestei măsuri speciale de investigație a dispozitivelor de înregistrare, este cauza Perry c. Marea Britanie, din 17 iulie 2003, 63737/00, în care CtEDO a constatat că *utilizarea normală a unor camere de securitate, indiferent că acestea se află pe stradă sau în localuri publice, precum centre comerciale sau posturi de poliție, răspunde unor scopuri legitime și previzibile, astfel încât nu ridică probleme ce ar putea viola art. 8. Cu toate acestea, Curtea a observat că poliția*

a reglat camera respectivă pentru a obține imagini clare cu reclamantul și a utilizat aceste imagini într-un montaj care a fost arătat unor martori, în scopul identificării autorului unor infracțiuni. De asemenea, filmul realizat a fost arătat în timpul procesului, desfășurat în public. Indiferent dacă reclamantul știa de existența acelei camere de supraveghere, nimic nu indică faptul că el s-ar fi putut aștepta să fie filmat, în mod expres, cu ajutorul acesteia. În consecință, imaginile nu au fost luate în cadrul și cu ocazia utilizării normale a camerei și nici nu exista acordul persoanei filmate, astfel că a existat o ingerință în viața privată a reclamantului [124].

Continuând aceeași linie de idei, nu mai puțin relevantă este și practica organelor judiciare autohtone, folosită, de exemplu, la instrumentarea cauzei penale nr. 2016040811, urmărirea penală în cadrul căreia a fost pornită de organul de urmărire penală din cadrul xxxxx, la data de 17.05.2016, în baza art. 190 alin. 2 lit. „c” CP RM. Pe faptul sustragerii prin înșelăciune de către persoane neidentificate a bunurilor cet. Y, acțiuni care au perpetuat în timp, chiar și după pornirea urmăririi penale, suspectul deplasându-se la întâlnirile cu victima cu un automobil. În scopul identificării suspectului, procurorul a autorizat măsura specială de investigații – urmărirea vizuală, iar pentru a depăși situația creată prin deplasările acestuia la întâlniri cu automobilul (care după cum am menționat mai sus cade sub noțiunea de domiciliu conform art. 6 pct. 11 CPP), a fost autorizată în paralel o altă măsură și, anume, supravegherea domiciliului prin mijloace tehnice care asigură înregistrarea [98]. Deși, în esență, acțiunile respective puteau fi acoperite perfect de urmărirea vizuală, cu condiția existenței prevederilor legislative exprese, care ar remedia deficiențele menționate mai sus.

În cadrul altei cauze penale pornită de organul de urmărire penală din cadrul CNA, la data de 18.11.2013, în baza art. 324 alin. 2 lit. „c” CP RM, pe faptul infracțiunii de corupere pasivă, fiind necesară relevarea acelorași circumstanțe, legate de momentul transmiterii banilor, a fost dispusă măsura specială de investigații *„documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice în scopul fixării întrevederii dintre cet. XXX și persoana publică”*, măsură, efectuarea căreia a fost autorizată de judecătorul de instrucție [93].

Iar în cauza nr. 2013970490, urmărirea penală în cadrul căreia a fost pornită de organul de urmărire penală din cadrul xxxxx, la data de 30.05.2015, în baza art. 217¹ alin. 3 lit. „f” CP RM, pe faptul circulației ilegale a substanțelor narcotice, în scop de înstrăinare, fiind necesară identificarea rețelei de realizare a drogurilor de distribuitori ce se deplasau cu automobile. În fond, circumstanțe similare cu cele menționate mai sus. Organul judiciar a dispus cu totul alte măsuri speciale de investigații. Or, după cum reiese din materialele cauzei penale, au fost dispuse măsuri speciale de investigații, cu totul diferite, cu excepția urmăririi vizuale și anume: *„supravegherea domiciliului (mijlocul de transport zzz), prin utilizarea mijloacelor ce asigură înregistrarea audio sau video; -înregistrarea de imagini a bănuțului xxx; - cât și folosirea*

mijloacelor tehnice ce asigură localizarea și urmărirea persoanei prin sistem de poziționare globală (GPS)” [93].

Din exemplele invocate, este lesne de observat că dincolo de inadvertențele terminologice utilizate de organul judiciar, la obiecțiile menționate am putea adăuga și lipsa unor elemente clare ce ar defini diferitele categorii de măsuri speciale de investigații.

Controlul transmiterii sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite, în conformitate cu art. 135 din CPP RM, reprezintă supravegherea și documentarea înmânării sau predării de bani, servicii ori de alte valori materiale sau nemateriale către persoana care le pretinde, acceptă, extorcă sau de către persoana care le oferă, precum și către sau de către complicii acestora.

Din prevederile Legii privind ASI rezultă că măsura respectivă poate fi efectuată doar în cadrul unui proces penal, conform prevederilor procesual penale și numai de ofițerii de investigații ai subdiviziunilor specializate ale MAI și ai CNA.

Un aspect important pe care vrem să-l accentuăm este că din definirea măsurii speciale de investigație nu se înțelege participarea autorizată la anumite activități de persoanele implicate în înmânarea sau predarea de bani, servicii ori de alte valori materiale sau nemateriale. Pare a fi neclară intenția legiuitorului de a dezincrimina acțiunile de transmitere sau primire sub control a banilor, serviciilor ori ale altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite, care a considerat că deși aceste acțiuni cad formal sub incidența infracțiunii, în mod separat nu constituie infracțiune și se realizează doar în scop de identificare a intențiilor și de verificare a sesizării cu privire la săvârșirea infracțiunii care a început până la sau în afara implicării organelor de drept.

În consecință, dacă o asemenea abordare pare a fi explicabilă și, anume, când măsura specială de investigații s-a efectuat sub controlul autorităților statului, este neînțeleasă situația, când autoritățile doar au documentat activitățile respective fără a cunoaște persoanele implicate, or, din textul legii rezultă posibilitatea ambelor ipoteze. Fiind posibilă ipoteza efectuării măsurii fără ca nici una din persoanele implicate să fie în cunoștință de cauză, nu există nici un raționament, pentru care cei care realizează actul de transmitere sau primire a banilor, serviciilor ori ale altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite, să nu poarte răspundere pentru acțiunile lor.

În altă ordine de idei, ca și în cazul urmăririi vizuale, pot apărea situații în care măsura specială de investigații implică pătrunderea în domiciliu sau în anumite încăperi asimilate de lege cu domiciliu. Sau însuși procesul de documentare implică utilizarea unor mijloace ce presupun autorizarea din partea judecătorului de instrucție și asupra cărora legiuitorul a omis să se expună.

Riscurile evidențiate, dar și cele asupra cărora vrem să ne oprim în continuare sunt evitate de legiuitorul român. Acesta din urmă a definit procedeul probatoriu cu caracter analogic ca: *participare autorizată la anumite activități*, ce face parte din grupul procedeele probatorii numite *metode speciale de cercetare*. Astfel, în conformitate cu prevederile art. 138 alin. 11 din CPP al României, prin participarea autorizată la anumite activități se înțelege comiterea unei fapte similare laturii obiective a unei infracțiuni de corupție, efectuarea de tranzacții, operațiuni sau orice fel de înțelegeri privind un bun sau privind o persoană despre care se bănuiește că ar fi dispărută, că este victima traficului de persoane ori a unei răpiri, efectuarea de operațiuni privind droguri, precum și prestarea unui serviciu, desfășurate cu autorizarea organului judiciar competent, în scopul obținerii de mijloace de probă [32]. În acest caz, autorizarea acțiunii poate fi dispusă de procuror.

O altă problema ce se desprinde din practică, este utilizarea doar pentru documentarea cazurilor de corupție a așa numitelor implicări active, sau provocări din partea organelor statului. Astfel, prin decizia Colegiului Penal al CSJ, *a fost achitată A.P., pe motiv că acțiunile sale nu întrunesc elementele infracțiunii. Instanța supremă și-a motivat soluția prin aceea că acțiunile lui V.R., susținute activ de organul de urmărire penală, au avut ca efect convingerea și provocarea lui A.P., la comiterea infracțiunii, pentru care a fost recunoscută vinovată de ambele instanțe ierarhic inferioare și că nimic din datele dosarului nu indică precum că infracțiunea respectivă ar fi fost comisă și fără intervenția organului de urmărire penală* [52].

Relevantă în acest sens este Hotărârea Plenului CSJ a RM din data de 24.12.2014, nr. 11 „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție” care face trimitere la jurisprudența CtEDO. Astfel, se menționează: Jurisprudența constantă a CtEDO reține existența provocării la acte de corupere, dacă sunt întrunite următoarele condiții cumulative:

- acțiunea presupusă ca act de corupere tinde să fie probată prin solicitarea care provine de la o persoană ce avea sarcina să descopere infracțiunea sau când există o determinare directă la comiterea unui act de corupere din partea unui denunțator;
- lipsesc indicii obiectivi care arată că fapta ar fi fost savârșită fără această intervenție (în special, nu au fost realizate acte de pregătire, sau mai mult ca atât, persoana nu a fost dispusă să comită acte de corupere înainte de contactul cu agenții statului sau, după caz, cu persoane private care acționează sub supravegherea agenților statului);
- nu există suspiciuni obiective care ar demonstra că o anumită persoană ar fi implicată în acte de corupție înainte de implicarea agenților statului sau, după caz, a persoanelor private care acționează sub supravegherea agenților statului. (*hot. Teixeira de Castro c*

Portugaliei; Ramanauskas c Lituaniei; Khudobin c Rusiei; Morari c. Moldovei, Pareniuc c. Moldovei, Sandu c. Moldovei) [133].

După cum arată practica investigării infracțiunilor de corupție și a celor conexe corupției, măsura analizată satisface (fără să se țină cont de obiecțiile formulate anterior) nevoia documentării circumstanțelor legate de transmiterea sau primirea banilor, fie a altor bunuri utilizate pentru comiterea infracțiunii fiind utilizată practic la documentarea „*flagrantelor*” de fiecare dată când apare necesitatea respectivă.

Pentru a confirma cele menționate mai sus este suficient să apelăm la câteva cazuri practice (deși, cum am mai menționat, studiul empiric denotă utilizarea frecventă a măsurii sus-numite). De exemplu, această măsură a fost utilizată pentru documentarea transmiterii banilor în cadrul cauzei penale, privind comiterea infracțiunii prevăzute de art. 324 CP. Deși cu denumirea improprie „*controlul transmiterii banilor extorcați*”, denumire care este mai apropiată de noțiunea utilizată în Legea privind ASI, decât în legislația procesual penală la care s-a apelat pentru a dispune măsura [93]. Dar și în cadrul cauzei penale de învinuire a cet. XXX, de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 324 alin. 2 lit. „c” CP [94]. Un moment interesant s-a constatat în dispunerea măsurii analizate de organele judiciare și, anume, enumerarea în partea descriptivă a ordonanței a unor acțiuni ce pot fi efectuate pentru realizarea măsurii cum ar fi „*marcarea bancnotelor cu creion și praf special, precum și/sau examinarea seriilor și numerelor bancnotelor*”, acțiuni neprevăzute de legislația pertinentă, dar necesare organelor judiciare din moment ce acestea sunt indicate în dispunerea măsurii menționate. Situația, care în viziunea noastră, vine să confirme de rând cu cele la care ni-am referit anterior și insuficiența acțiunilor posibil de efectuat conform legii în cadrul acestei măsuri, aspect redat în anexa nr. 3 și asupra căruia intenționăm să revenim la analiza achiziției de control cu propunerea soluției de remediere legislativă.

Investigația sub acoperire, deocamdată încă nu este definită de legiuitor, neajuns ce urmează să fie corectat atât pentru studierea și pentru facilitarea aplicării măsurii respective.

Cu toate acestea, însă, conform prevederilor art.6 pct.20) CPP RM, legiuitorul a definit *investigatorul sub acoperire*, ca persoană oficială ce exercită confidențial activitate specială de investigații, precum și persoană ce colaborează confidențial cu organele de urmărire penală.

Diferită este situația în legislația României. Astfel conform art.138 alin.10 al CPP Rom., *Prin utilizarea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor se înțelege folosirea unei persoane cu o altă identitate decât cea reală, în scopul obținerii de date și informații cu privire la săvârșirea unei infracțiuni*[32].

Deși, după cum am menționat, nu sunt definite legislative la nivel national, investigațiile sub acoperire sunt definite în proiectul unui acord bilateral dintre Guvernul RM și Guvernul

României, ca fiind măsură specială de investigație ce presupune infiltrarea ofițerului sub acoperire în gruparea criminală investigată, pentru o perioadă determinată de timp, pentru a descoperi faptul existenței infracțiunii, culege date și informații, pe care le pune, în totalitate, la dispoziția procurorului care a autorizat măsura specială de investigații [180].

Această măsură este prevăzută și în alte reglementări internaționale, cum ar fi, de exemplu, prevederile art. 19 din al doilea Protocol adițional la Convenția europeană de asistență judiciară în materie penală este denumită anchete sub acoperire [35], supravegherea transfrontalieră, livrări supravegheate, anchete sub acoperire.

Lupta împotriva formelor evoluate de criminalitate, caracterizate printr-un nivel superior de organizare, a impus utilizarea *investigatorilor acoperiți*, pentru a contribui la dovedirea activităților infracționale [312, p. 1526]. Activitatea investigatorilor sub acoperire este strict determinată de lege [7, p. 69].

Investigația sub acoperire este considerată o tehnică specială de cercetare, aplicată de o formațiune special prevăzută de lege. Ea presupune infiltrarea sub o identitate conspirată a unui polițist ce stabilește contact cu un grup determinat de indivizi care participă la săvârșirea unei infracțiuni sau menține legături cu un astfel de grup, față de care există elemente obiective ce duc la presupunerea că săvârșește infracțiuni din sfera criminalității organizate ori că este pe cale de a le comite [138, p. 69].

După o altă opinie, operațiunile *undercover* sunt considerate tehnici de investigație delicate, deoarece ele nu pot fi realizate fără să se lezeze principiul loialității și echității. Acestea prezintă trei caracteristici esențiale: *secretul*; *viclenia*; *interacțiunea* [156, p. 8].

Se consideră că investigatorul poate să-și continue activitatea și după declanșarea urmăririi penale *in rem*, tocmai pentru descoperirea autorului și, eventual, a celorlalți participanți [214, p. 8]. Această concluzie reiese atât din art. 30 Legii privind ASI, cât și din legislația procesual-penală, deoarece măsura se autorizează pe perioada necesară descoperirii faptului existenței infracțiunii.

Operațiunile sub acoperire pot fi de scurtă sau lungă durată și îmbracă forme ca pseudo-cumpărarea și varianta *flahs-roll*, livrarea supravegheată, penetrarea în rețele sau grupuri. Operațiunile *undercover* de lungă durată ar putea constitui o ingerință în sensul art. 8 CEDO, astfel încât concordanța lor cu această prevedere ar trebui subordonată existenței unei baze legale și respectării principiilor *necesității* și *proporționalității* [158, p. 158-161].

Doctrina evidențiază condițiile ce trebuie întrunite de o persoană, pentru a putea activa în calitate de investigator acoperit: 1) calitatea de polițist; 2) să fie special desemnat să efectueze această activitate; 3) să consimtă în acest sens; 4) să existe autorizația procurorului [139, p. 109-117].

Investigatorii sub acoperire sunt, conform prevederilor art. 136 alin. 4 CPP RM, angajați, special desemnați în acest scop, din cadrul MAI, SIS, CNA, DIP al MJ sau sunt persoane antrenate pentru efectuarea unei măsuri speciale de investigații concrete.

Procurorul are dreptul să cunoască adevărata identitate a investigatorului sub acoperire, cu condiția să respecte secretului profesional [7, p. 42]. Tot el se pronunță de îndată, prin ordonanță motivată, autorizând activitățile desfășurate sau, după caz, retrăgând autorizația acordată, în condițiile legii. Procurorului i se oferă un loc central, atât din perspectiva autorizării recurgerii la această procedură particulară, cât și din cea a controlului utilizării ei [158, p. 164-176].

Importanța cunoașterii identității investigatorului sub acoperire, și motivației acestuia este destul de importantă pentru asigurarea echității procesului [200, p. 10].

În opinia lui Gh. Mateuț, pentru utilizarea măsurii trebuie: a) să existe indicii unei infracțiuni; b) să privească o faptă din lista de infracțiuni conținută de lege; c) să fie necesară; d) să fie autorizată cu respectarea procedurii. Sub aspectul legitimării procedurale, noțiunea implică întrunirea cumulativă a trei elemente: a) desemnarea lui potrivit legii; b) durata; c) autorizația [158, p. 165-170].

Audierea agentului *undercover* în calitate de martor ridică mai multe probleme, pe de o parte, legate de existența unor eventuale provocări, iar, pe de altă parte, legate de anonimatul agenților [319, p. 332]. Aceștia urmează să fie introduși în cauză și audiați sub identitatea acordată pentru operațiune [159, p. 125-126].

Într-o Hotărâre recentă a CtEDO - *Van Wesenbeeck contra Belgiei*, nr.67496/10 și 52936/12 (23.05.2017) s-a constatat nonviolarea art.6 par.1 și 3 CEDO. *În fapt– În 2011, reclamantul a fost condamnat la pedeapsa cu închisoarea pentru apartenența la un grup criminal internațional. Dosarul penal (accesibil pentru apărare) conținea rezultatele unei anchete „pro-active” care a presupus recurgera la practica agenților sub acoperire. Reclamantul s-a plâns, fără succes, de încălcarea drepturilor sale la apărare, pentru că nu a putut solicita interogarea agenților sub acoperire și pentru că nu a putut să aibă acces la dosarul confidențial separat, ce conținea rezultatul direct al activității acestora.*

Curtea a examinat capătul de cerere potrivit următoarelor trei criterii:

- a) *Motivele refuzului interogării agenților sub acoperire;*
- b) *Greutatea mărturiilor în discuție pentru condamnare;*
- c) *Garanțiile procedurale compensatoare.*

Cu certitudine, dosarul nu a stabilit că instanțele au acordat o atenție deosebită declarațiilor agenților sub acoperire pentru că aceștia nu au apărut în fața lor. Totuși, Curtea remarcă alte garanții procedurale, capabile să contrabalanseze dificultățile ce puteau apărea

pentru apărare: acuzatul a putut chema martori, în privința acțiunilor agenților sub acoperire; rapoartele întocmite de cei doi agenți și rezultatele lor au putut fi comparate și confruntate cu elementele obiective acumulate, ca urmare a perchezițiilor și audierilor. Așadar, reclamantul a putut contesta probele obținute prin intervenția agenților sub acoperire. Imposibilitatea de a-i chestiona nu a compromis caracterul echitabil al procedurilor în ansamblu [126].

În altă ordine de idei, o serie de autori consideră că investigația sub acoperire are o ingerință mai mare în sfera drepturilor fundamentale și are un caracter subsidiar față de restul măsurilor speciale de investigații [210, p. 427].

Utilizarea investigației sub acoperire se deosebește de măsurile speciale de investigații, la efectuarea cărora este solicitat concursul persoanelor ce colaborează cu organele ce exercită ASI, așa-numiții colaboratori confidențiali. Or, antrenarea acestora, după cum arată practica, poate avea loc în timpul efectuării oricăror măsuri speciale de investigații, iar eventuala implicare a persoanelor respective în procesul penal, inclusiv, audierea, în calitate de martori conform prevederilor art. 90 alin. 12 pct. 4-6 CPP RM nu poate echivala acțiunile persoanelor în cauză cu investigația sub acoperire. Deși ei se înscriu noțiunii generice de investigator sub acoperire conform prevederilor art. 6 pct. 20 CPP RM, ca persoane ce colaborează confidențial cu organele de urmărire penală, activitățile acestora nu constituie în mod obligatoriu investigație sub acoperire. La fel, trebuie să delimităm investigația sub acoperire de așa-numiții informatori, care furnizează anumite informații organelor judiciare în mod confidențial, nu în rezultatul efectuării anumitor măsuri speciale de investigații, ci datorită mediului lor natural de existență. De fapt, această idee o întâlnim în afirmațiile lui I. Tanoviceanu, care consideră toate părerile referitoare la martori, ca fiind valabile și pentru informatori [203, p. 54].

Ca să fim mai expliciti, am considerat necesar să recurgem la următoarele spețe: cauza nr. 2015041490, urmărirea penală în cadrul căreia a fost pornită de organul de urmărire penală din cadrul xxxxx, la data de 27.10.2015, în baza art. art. 47, 284 alin. 2 CP RM, pe faptul creării și conducerii unei organizații criminale cu scopul comiterii mai multor infracțiuni cu caracter terorist, fiind necesară pătrunderea în interiorul organizației pentru stabilirea structurii acesteia, modului de organizare, identificarea membrilor organizației și activitatea infracțională desfășurată. A fost dispusă ca măsură specială de investigații, investigația sub acoperire, cu autorizarea investigatorului de a efectua mai multe activități cum ar fi: identificarea metodelor de racolare a noilor membri în organizația criminală; identificarea persoanelor care deja sunt membri ai organizației criminale etc [100]. Speța respectivă demonstrează în mod clar că persoana străină cu autorizarea organului judiciar pătrunde în mod voalat, sub o identitate străină în organizația criminală și este autorizată să efectueze anumite activități, în condițiile și modul prevăzut de lege;

Cauza nr. 2015041490, urmărirea penală pornită de organul de urmărire penală din cadrul xxxxx, la data de 15.07.2013, în baza art. 217¹ alin. 3, lit. „b,f” CP RM, pe faptul circulației ilegale în scop de înstrăinare a substanțelor narcotice, fiind necesară stabilirea activității infracționale desfășurate. A fost identificată o persoană dintre cumpărătorii de droguri care a acceptat să dea declarații în cauză, „cu consemnarea datelor de identitate reale într-un proces-verbal separat”, conform prevederilor art. 90 alin. 12 pct. 6 CPP. Ulterior, cu ajutorul persoanei menționate au fost efectuate mai multe măsuri speciale de investigații, inclusiv achiziția de control [100]. În speță, este evident, că pentru documentarea cazului, rețeaua infracțională nu a fost penetrată din exterior. La executarea măsurilor speciale de investigații a participat o persoană cunoscută realizatorilor de droguri, și care a continuat să facă același lucru – să procure droguri cu documentarea corespunzătoare a acestor acțiuni. Mai mult de atât, această persoană a continuat să fie cunoscută realizatorilor de droguri sub identitatea sa adevărată. În schimb, pentru a-i asigura protecție, aceste date au fost confidențiale în cauza penală nr. 2013040983 [95]. Asemănătoare este și situația când anumite persoane colaborează cu organele judiciare în timpul executării anumitor măsuri speciale de investigații, cum ar fi, achiziția de control în cadrul unei infracțiuni de evaziune fiscală. Astfel, în cauza nr. 2016041007, urmărirea penală pornită de organul de urmărire penală din cadrul xxxxx, la data de 01.07.2017, în baza art. 244 alin. 2 lit. „b” CP RM, pe faptul evaziunii fiscale în proporții deosebit de mari a SRL „xxx”, a fost necesară determinarea naturii și a valorii bunurilor realizate fără reflectarea operațiunilor respective în actele contabile. Organul judiciar a recurs la efectuarea măsurii speciale de investigații, achiziția de control, prin intermediul unei persoane necunoscute agentului economic care a acceptat să fie „cumpărător”. Iar pentru a-l proteja de o eventuală răzbunare din partea persoanelor implicate în evaziunea fiscală, în cadrul urmăririi penale identitatea acestuia a fost schimbată ca măsură de protecție. Acest lucru nu poate influența natura măsurii executate cu concursul persoanei respective [101]. Deși persoanele implicate în evaziunea fiscală ar putea cunoaște cercul de persoane cărora le realizează marfa, miza este că cele care au colaborat cu organele judiciare nu vor putea fi identificate datorită numărului destul de mare al „cumpărătorilor” și măsurilor de protecție aplicate.

Cât privește situația informatorilor, activitatea acestor „martori activi” (cu toate că, de regulă, identitatea acestora rămâne necunoscută participanților în proces), poate fi ilustrată în cauza nr. 2014041413, urmărirea penală pornită de organul de urmărire penală xxxxx, la data de 01.07.2017, în baza art. 186 alin. 2 lit. „c,d” CP RM, pe faptul furtului bunurilor cet. T. I.. Pentru a argumenta presupunerea rezonabilă privind aflarea bunurilor sustrase la G. V. și, implicit, necesitatea efectuării unei percheziții la domiciliul ultimului, organul de urmărire penală a prezentat câteva rapoarte în care se invoca obținerea unor informații de la persoanele

care conlucrau cu subdiviziunile specializate, care demonstau că G. V., propunea spre vânzare bunurile sustrate [102].

Supravegherea transfrontalieră, reprezintă o încercare a legiuitorului de a se deschide cooperării internaționale în domeniul combaterii fenomenului criminal, într-o epocă pentru care sunt caracteristice tehnologiile avansate și mobilitatea care progresează rapid. Ordinea mondială a devenit interdependentă, iar aspectele criminalității și ale justiției au dobândit un caracter transnațional [26, p. 112].

În zilele noastre, nici chiar rezervele bugetare ale Ministerelor de Interne și de Justiție nu-și pot permite finanțarea programelor ce presupun fonduri sporite. Fiecare organism guvernamental trebuie să facă față cu mijloace tot mai puține. Din acest motiv, se simte nevoia conjugării eforturilor guvernelor, mai ales, dincolo de propriile lor frontiere [2, p. 580].

Necesitatea colaborării internaționale în spațiul european a apărut încă la începutul secolului al XX-lea, odată cu înființarea Interpolului. După congresele de la Monaco (1914) și Viena (1923) țările europene, reprezentate de șefii polițiilor naționale, au pus bazele unei Comisii Internaționale de Poliție Criminală, care avea să devină mai târziu Organizația Internațională de Poliție Criminală, cunoscută și sub denumirea de Interpol [198, p. 98-99].

Ca urmare, Comunitatea Internațională s-a unit în jurul Organizației Internaționale de Poliție Criminală – INTERPOL, considerată singura instituție interguvernamentală capabilă să facă față situației. Prin intermediul acesteia, o tehnică nouă și performantă din domeniul comunicațiilor, pe care știința o pune la dispoziția statelor și persoanelor, a contribuit, în primul rând, la prevenirea și combaterea criminalității [205, p. 5].

Progresul tehnico-științific a influențat considerabil procesul de dezvoltare al societății și a caracterului criminalității, solicitând perfecționarea metodelor și a formelor tradiționale de combatere a acesteia.

Fenomenul de globalizare progresivă a economiei a determinat unificarea și creșterea gradului de interdependență a piețelor criminale și a făptuitorilor care operează în perimetrul lor. În aceste condiții, anchetele, coordonate pe plan internațional, beneficiază de un continuu flux de informații, schimbate în timp real și reprezintă „ultima frontieră” în materie de combatere a criminalității organizate [141, p. 184-185].

Însă, cu toate acestea, cooperarea internațională cere o condiție esențială în combaterea fenomenului infracțional, doar că această condiție nu reprezintă nimic fără identificarea unor mecanisme adecvate, iar măsura specială de investigație, analizată, nu face decât să demonstreze aceasta.

Astfel, în conformitate cu prevederile art. 138¹ CPP RM, *reprezentanții organului de urmărire penală al unui stat care, în cadrul unei urmăriri penale, supraveghează pe teritoriul*

altui stat o persoană presupusă a fi participat la săvârșirea unei infracțiuni, care permite extrădarea sau o persoană față de care există motive serioase a se crede că poate duce la identificarea ori localizarea presupusului participant la săvârșirea infracțiunii sunt autorizați, în baza unei cereri prealabile de asistență juridică, să continue această supraveghere pe teritoriul Republicii Moldova.

Supravegherea transfrontalieră este definită în proiectul acordului bilateral dintre Guvernul RM și Guvernul României – drept un complex de măsuri, realizat în mod direct și secret de ofițerii de investigații ai subdiviziunilor specializate în privința unei persoane (grup de persoane), în scopul culegerii de informații necesare stabilirii faptelor, adreselor (imobilelor), unităților de transport, identificării persoanelor cu care ia legătura subiectul, cu fixarea foto/video a unor momente și situații considerate ca fiind relevante pe parcursul unei urmăriri [180].

În același proiect de acord bilateral dintre Guvernul RM și Guvernul României este definită Urmărirea transfrontalieră –urmărirea de ofițerii unei părți contractante, în statul lor a presupus autori/o persoană identificată ca participantă la săvârșirea unei infracțiuni prevăzute de art. 4 al prezentului Acord sau că evadată din arestul preventiv, sau din locurile de detenție, continuată pe teritoriul celeilalte părți contractante, fără autorizarea prealabilă, a celei din urmă, dacă în urma situației urgente nu este posibilă notificarea autorității de aplicare a legii ale celeilalte părți prin unul din mijloacele prevăzute de art. 24 al Convenției, înainte de intrare pe celălalt teritoriu sau dacă această autoritate nu poate să ajungă la timp în acel loc pentru a prelua urmărirea.

Pe lângă condițiile obiective care impun cooperarea internațională pentru combaterea fenomenului infracțional, măsura specială de investigații la care ne referim, numită supraveghere transfrontalieră, este nu doar nouă pentru sistemul nostru de drept, dar și cu o aplicare incertă în practică. Căci din definiția propusă de legiuitor nu ne este clar ce reprezintă cererea prealabilă de asistență juridică. Dacă aceasta este o interpelare din partea organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state, în concordanță cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, conform prevederilor art. 19 alin. 1 pct. 4 al Legii privind ASI și constituie un temei pentru inițierea măsurilor speciale de investigații, sau reprezintă un fel de comisie rogatorie în sensul legislației procesual penale. Totodată, observăm că în ambele cazuri activitățile procedurale urmează să se desfășoare de autoritățile competente ale Republicii Moldova și nu de reprezentanții organului de urmărire penală al unui stat.

În altă ordine de idei, în prima parte a normei care reglementează supravegherea transfrontalieră se creează impresia unei concesiuni pe care Republica Moldova o oferă reprezentanților organelor de urmărire penală ale altor state. Ulterior, se pare că aceștia doar asistă organele autohtone competente, căci anume aceasta reiese din prevederea, potrivit căreia

reprezentanții observatori ai organelor de urmărire penală străine nu pot reține sau aresta persoana supravegheată și li se cere doar contribuția la desfășurarea urmăririi penale în condiții bune (prielnice) .

Considerăm la fel de importantă admiterea cererii de supraveghere transfrontalieră, pe teritoriul Republicii Moldova și autorizarea în condițiile cadrului normativ autohton a măsurilor speciale de investigații prin care aceasta se va realiza. Căci din conținutul art. 138¹ CPP RM nu rezultă careva prevederi în acest sens, iar însăși supravegherea transfrontalieră, așa cum aceasta a fost reglementată de legiuitor, se referă doar la posibilitatea aflării reprezentanților organului de urmărire penală al unui stat străin pe teritoriul Republicii Moldova, fără reglementarea mecanismelor prin care se va putea efectua supravegherea propriu-zisă. În altă ordine de idei, așa cum a fost definită de legiuitor, supravegherea transfrontalieră reprezintă activitatea reprezentanților organului de urmărire penală ale unui stat străin pe teritoriul Republicii Moldova, pe când cadrul legal local atribuie o anumită competență efectuării măsurilor speciale de investigații - ofițerilor de investigații. Totodată, nu ne este clar cine în situațiile respective va executa măsura specială de investigații, în ce mod aceasta va fi documentată și cum vor fi prezentate rezultatele părții solicitante. Bineînțeles că astfel de situații ce o remediare prin modificarea cadrului legal.

În prezent, practica aplicării supravegherii transfrontaliere nu este prea bogată. Aceasta se explică, pe de o parte, prin inconvenientele la care ne-am referit anterior și, pe de altă parte, prin natura propriu-zisă a acestei măsuri. Și doar în cazuri rare când a fost aplicată supravegherea transfrontalieră, realizarea acesteia a avut loc de facto prin intermediul altor măsuri speciale de investigații, cum ar fi, de exemplu, cauza nr. 201415156, urmărirea penală pornită de organul de urmărire penală din cadrul xxxxx, în baza art. 220 alin. 3 CP RM, pe faptul infracțiunii de proxenetism comis de un grup criminal organizat. Deoarece infracțiunea purta un caracter transfrontalier, pentru identificarea membrilor grupului criminal a fost dispusă măsura specială de investigație *„supravegherea transfrontalieră prin urmărirea vizuală, cu înregistrarea convorbirilor și a imaginilor”*. Iar pentru a documenta acțiunile celorlalți membri aflați în altă țară, s-a dispus doar *„urmărirea vizuală, cu înregistrarea convorbirilor și a imaginilor”*. În ambele cazuri, țările în care urmau să fie executate aceste măsuri au fost sesizate prin cerere de comisie rogatorie. După părerea noastră, situația aceasta a fost cauzată, așa cum am mai menționat, de lipsa mecanismelor de realizare a supravegherii transfrontaliere. Evident că s-a simțit nevoia folosirii altor măsuri speciale de investigații pentru atingerea rezultatului scontat, atâta timp cât reprezentanții organului de urmărire penală al altui stat s-au aflat pe teritoriul Republicii Moldova sau viceversa [105].

În același timp, câteva norme, inclusiv și cele cu caracter internațional, ca de exemplu, Convenția europeană privind asistența juridică în materie penală, adoptată la Strasbourg la 20 aprilie 1959, dar și modul în care supravegherea transfrontalieră a fost reglementată de legiuitor, ne fac să credem că acestea reprezintă, mai degrabă, o formă de cooperare juridică internațională în materie penală, decât o măsură specială de investigații autentică, urmând să fie tratată ca atare. Din prevederile art. 2 lit „a” Legea nr. 371 din data de 01.12.2006 cu privire la asistența juridică internațională în materie penală aflăm că *cerere de asistență juridică*, este cererea prin care se solicită asistență într-o cauză penală prin una din formele prevăzute, în conformitate cu prevederile art. 30 ale aceleiași legi, care, de altfel, este similară cu prevederile procesual penale. Din ele rezultă că supravegherea transfrontalieră se inițiază la cererea prealabilă de asistență juridică și reprezintă o formă de cooperare juridică internațională. Într-o altă ordine de idei, supravegherea transfrontalieră nu corespunde criteriilor de tehnici speciale de investigații, așa cum acestea rezultă din prevederile Recomandării (2005) 10 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, spre care s-a tins alinierea măsurilor speciale de investigații [314]. În concluzie, credem că locul supravegherii transfrontaliere este, mai degrabă, în normele procesual penale ce reglementează asistența juridică internațională și nu a celor care reglementează măsurile speciale de investigații.

Livrarea controlată presupune o procedură prin care o partidă ilegală de substanțe narcotice sau psihotrope, descoperită de organele de drept, este acceptată să circule pe teritoriul unei sau mai multor țări, cu consimțământul și controlul organelor de resort, în scopul stabilirii, identificării și documentării persoanelor implicate în săvârșirea infracțiunii date [183, p. 358-359].

Mai multe convenții internaționale, inclusiv, Convenția de aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985, conțin dispoziții care obligă statele contractante să ia măsuri necesare pentru autorizarea livrărilor supravegheate.

Primul act internațional ce reglementează aplicarea metodei *livrării sub control*, este Convenția Organizației Națiunilor Unite contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope din 20.12.1988, la care Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr.252-XIII din 02.11.1994. Convenția ONU împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptată la New York la 15 noiembrie 2000, spune, că: „expresia „livrare supravegheată” se referă la metoda care constă în permiterea trecerii pe teritoriul unuia sau mai multor state a unor expedieri ilicite ori suspecte de a fi ilicite, cu știrea și sub controlul autorităților competente ale acestor state, în vederea anchetării unei infracțiuni și identificării persoanelor implicate în săvârșirea ei” [38].

În opinia autorilor I. Neagu și M. Damaschin, prin livrare supravegheată se înțelege tehnica de supraveghere și cercetare prin care se permite intrarea, tranzitarea sau ieșirea de pe teritoriul țării a unor bunuri în privința cărora există o suspiciune cu privire la caracterul ilicit al deținerii sau obținerii acestora, sub supravegherea ori cu autorizarea autorităților competente, în scopul investigării unei infracțiuni ori al identificării persoanelor implicate în săvârșirea acesteia [167, p. 506].

Iar analizând livrarea de control, autorul consideră că aceasta reprezintă un sistem de măsuri operativ-investigative, efectuate cu acordul și sub controlul secret al organului operativ în scopul permisiunii circuitului mărfurilor și obiectelor a căror comercializare este interzisă sau limitată, precum și a obiectelor dobândite pe cale criminală sau care păstrează asupra lor urme ale infracțiunii, a armelor și a mijloacelor săvârșirii infracțiunilor, în vederea soluționării corespunzătoare a sarcinilor activității operativ-investigative și, de asemenea, pentru descoperirea, preîntâmpinarea și cercetarea faptelor infracționale [289, p. 72].

Conform prevederilor art. 138² alin. 1 CPP RM, *livrarea controlată reprezintă circulația sub supraveghere a obiectelor, a mărfurilor ori a altor valori (inclusiv substanțe, mijloace de plată sau alte instrumente financiare) care provin din săvârșirea unei infracțiuni sau care sunt destinate comiterii unei infracțiuni pe teritoriul Republicii Moldova sau în afara frontierelor ei, având drept scop investigarea unei infracțiuni sau identificarea persoanelor implicate în săvârșirea acesteia, dacă exista o bănuială rezonabilă cu privire la caracterul ilicit al deținerii sau obținerii acestora.*

În CPP Rom. această măsură este denumită - **livrare supravegheată**. Potrivit art.138 alin.12 al CPP Rom., *prin livrare supravegheată se înțelege tehnica de supraveghere și cercetare prin care se permite intrarea, tranzitarea sau ieșirea de pe teritoriul țării a unor bunuri în privința cărora există o suspiciune cu privire la caracterul ilicit al deținerii sau obținerii acestora, sub supravegherea ori cu autorizarea autorităților competente, în scopul investigării unei infracțiuni sau al identificării persoanelor implicate în săvârșirea acesteia.*

Desfășurarea acestei măsuri este reglementată în prevederile art. 18 din al doilea Protocol adițional la Convenția europeană de asistență judiciară în materie penală este denumită anchete sub acoperire [35].

Livrarea supravegheată (controlată) este definită și ca - circulația sub supraveghere a obiectelor, a mărfurilor ori a altor valori (inclusiv substanțe, mijloace de plată sau alte instrumente financiare) care provin din săvârșirea unei infracțiuni sau care sunt destinate comiterii unei infracțiuni pe teritoriul unei Părți sau în afara frontierelor ei, având drept scop investigarea unei infracțiuni sau identificarea persoanelor implicate în săvârșirea acesteia, dacă există o bănuială rezonabilă cu privire la caracterul ilicit al deținerii sau obținerii acestora [180].

Livrarea supravegheată implică o intervenție mai activă în procesul de livrare. Agenții merg până la transportarea și obținerea mărfurilor care fac obiectul livrării [158, p. 158-160]. În practica activității organelor de drept, livrarea de control se efectuează, de obicei, în cadrul operațiunilor speciale [11, p. 321].

În dependență de prezența sau absența însoțitorului, livrările de control se împart în *însoțite* și *neînsoțite*. În dependență de teritoriile pe care sunt transportate, livrările controlate se împart în: 1) interne; 2) externe; 3) de tranzit [245, p. 136]. În dependență de marfa transportată: a) fără substituirea bunurilor; b) cu substituirea totală sau parțială a bunurilor [167, p. 509].

Până la introducerea modificărilor legislative prin Legea privind ASI, în literatura de specialitate s-a menționat că rezultatele operației sunt sistematizate într-un raport adresat șefului organului care a avizat efectuarea livrării controlate [11, p. 324]. Această opinie, desigur, nu mai este actuală pentru cadru legal în domeniu.

Din prezenta reglementare a măsurii rezultă mai multe situații incerte și anume: nu este clar dacă măsura specială de investigații se poate desfășura pe teritoriul unuia sau a mai multor state deoarece utilizarea formulei „*teritoriul Republicii Moldova sau în afara frontierelor ei*”, permite atât o interpretare cât și alta. În situația în care deplasarea bunurilor are loc pe teritoriul mai multor state atunci formularea actuală nu permite o determinare clară dacă reglementează măsura specială de investigații inițiată de organele competente ale Republicii Moldova sau are în vedere doar cooperarea acestora la solicitarea organelor abilitate din alte state.

Nu este clar cine este subiectul care urmează să asigure interacțiunea cu toate statele prin care tranzitează transporturile ilegale sau suspecte.

Nu este clar raționamentul din care legiuitorul a utilizat noțiunea de ordonanțe și nu de ordonanță – odată ce este vorba de o singură măsură specială de investigații.

Nu este clară soarta procesului-verbal cu privire la activitățile desfășurate, înaintat procurorului, fie acesta este utilizat în calitate de mijloc de probă în cadrul unei cauze penale autohtone, fie este remis autorităților străine.

Și de asemenea nu este clar de ce legiuitorul a utilizat simultan noțiunea de livrare controlată și cea de livrare supravegheată, deși cuvintele *controlată* și *supravegheată* pot fi folosite ca sinonime, utilizarea ambilor termeni pentru denumirea uneia și aceleiași măsuri speciale de investigații pare incertă în textul legii.

Reieșind din cele menționate, ni se pare mai reușită reglementarea livrării controlate de legiuitorul român care a prevăzut în art. 151 CPP Rom., că aceasta poate fi autorizată prin ordonanță de procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală la solicitarea instituțiilor sau organelor competente [32].

Astfel, modul în care a fost expusă măsura respectivă de către legiuitorul român nu pune la îndoială care subiect inițiază măsura specială de investigații și are sarcina să asigure măsurile luate de statele tranzitate. La fel, nu apar incertitudini în ceea ce privește temeiurile inițierii măsurii. Acestea sunt infracțiunile investigate de autoritățile române, fapt care rezultă explicit din formularea că livrarea supravegheată poate fi autorizată, prin ordonanță, de procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală, situație care nu este la fel de clară în redacția art. 138² CPP RM.

Conform art.138³ CPP RM, *Achiziția de control constă în cumpărarea de servicii sau bunuri aflate în circulație liberă, limitată sau interzisă, pentru efectuarea unor constatări tehnico-științifice sau expertize judiciare ori pentru investigarea unei infracțiuni, sau identificarea făptuitorilor.*

Practic, nu este schimbată esența acestei măsuri în Legea privind ASI. *Achiziția de control, în conformitate cu prevederile art. 33 din Legea privind ASI, constă în cumpărarea de servicii sau bunuri aflate în circulație liberă, limitată sau interzisă, în scopul efectuării unor constatări tehnico-științifice sau expertize judiciare ori în scopul investigării unei infracțiuni sau identificării făptuitorilor care au săvârșit această infracțiune.*

În literatura de specialitate, achiziția de control este definită ca fiind măsura specială de investigații care constă în procurarea a ceva anume de la persoana verificată în vederea confirmării sau combaterii activității ilegale a acesteia [245, p. 109].

Conform autorilor V. Cușnir și V. Moraru, achiziția de control (cumpărătura de control) constă în realizarea de către organul investigativ-operativ a unui contract achizitiv (de vânzare-cumpărare, de schimb, de prestare de servicii, etc.) fictiv în sfera circuitului liber sau limitat de obiecte, mărfuri servicii în scopul soluționării sarcinilor AOI [46, p. 55].

Autorul A. Iu. Șumilov determină achiziția de control drept o procurare cu titlu oneros, de către reprezentantul organului care efectuează activitatea specială de investigații a mărfii sau a unui obiect material de la persoana bănuită de comiterea infracțiunii, de regulă, în sfera activității economice [292, p. 235].

Conform autorilor C. Goriainov, V. Ovcinschii și A. Șumilov, achiziția de control se împarte în: a) achiziție de control simplă; b) achiziție de control restrictivă; c) achiziție de control extensivă [234, p. 373].

Achiziția de control se efectuează public, fie cu camuflarea ei de persoana în privința căreia se efectuează, și include următoarele etape: 1) după cumpărarea imaginară, aparentă, vânzătorului nu i se aduce la cunoștință scopul adevărat al tranzacției de vânzare-cumpărare; 2) este efectuată cântărirea mărfii și examinarea ei; 3) în prezența vânzătorului este întocmit actul privind efectuarea acestei măsuri operativ-investigative.

Forma secretă a achiziției de control presupune cântărirea mărfii și examinarea ei în absența vânzătorului [292, 237].

De regulă, achiziția de control este efectuată pentru documentarea unor cazuri de punere în circulație a bunurilor excluse, fie limitate în circuitul civil, și are loc într-un mod dacă nu secret atunci cifrat, astfel încât persoanele implicate în activitatea infracțională să nu cunoască despre măsura efectuată. Relevante în acest sens fiind cauzele de investigare a circuitului ilegal de droguri, cum ar fi, de exemplu, cauza nr. 2013040983, urmărirea penală în cadrul căreia a fost pornită de către organul de urmărire penală din cadrul xxxxx, în baza art. 217¹ alin. 3 lit. „b,f” CP RM, pe faptul infracțiunii de circulație ilegală a drogurilor în scop de înstrăinare. Deoarece era necesară administrarea la etapa inițială a bunurilor realizate despre care se presupunea întemeiat că constituie droguri, atât pentru a determina natura acestora, dar și modul în care persoanele implicate le realizează, a fost dispusă măsura specială de investigații achiziția de control. Pentru efectuarea măsurii fiind utilizat concursul unor colaboratori confidențiali, din rândul cumpărătorilor de droguri, iar măsura propriu-zisă a fost efectuată în așa mod încât persoanele implicate în comiterea infracțiunii să nu cunoască acest fapt [95].

În altă ordine de idei, revenind la măsura specială de investigații controlul transmiterii sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite, și contrapunând-o cu achiziția de control, este lesne de observat că ambele prezumă documentarea în timp real a anumitor activități. În cadrul primei măsuri fiind vorba de acțiunile de „*transmitere sau primire*”, iar în cazul celei de a doua măsuri fiind vorba de „*cumpărare*”, indiferent de forma în care aceasta este realizată. Totodată, nici una dintre măsurile speciale de investigații luate separat și nici împreună nu permit documentarea întregului spectru de acțiuni inerente deseori activității infracționale, cum ar fi: *schimbul, donația, păstrarea, transportarea, returnarea*, etc. Situație, care, inclusiv, la aplicarea acestor măsuri în practică impune organele judiciare să recurgă la diferite combinații de măsuri speciale de investigații pentru depășirea inconvenientelor apărute. Relevant în acest sens fiind felul în care organul judiciar a procedat în cauza nr. 2013040983, urmărirea penală în cadrul căreia a fost pornită de către organul de urmărire penală din cadrul xxxxx, în baza art. 217¹ alin. 3 lit. „b,f” CP RM, pe faptul infracțiunii de circulație ilegală a drogurilor în scop de înstrăinare. Deoarece din materialele cauzei rezulta că realizarea drogurilor era înfăptuită de către mai multe persoane, o parte dintre aceștia doar contactând cu potențialii clienți, alții distribuind drogurile și percepând plata pentru livrarea lor, în cadrul urmăririi penale au fost dispuse măsurile speciale de investigații –achiziția de control, controlul transmiterii sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite, dar și livrarea controlată [95]. De fapt, combinația primelor două măsuri speciale de investigații fiind întâlnită

practic în fiecare cauză penală legată de realizarea drogurilor, când pe lângă procurarea nemijlocită a drogurilor se urmărea, inclusiv, documentarea transmiterii banilor [96]. Situație, care, în cumul, cu inconvenientele constatate la analiza controlului transmiterii sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite, ne fac să credem că este necesară unificarea acestei măsuri cu achiziția de control, expunând măsura unificată în următoarea redacție-*„participarea autorizată la anumite activități înseamnă comiterea unei fapte similare laturii obiective a infracțiunii (cu excepția celor care pot pune în pericol sau cauza daune persoanei), desfășurate în condițiile prevăzute de lege, în scop de identificare a intențiilor și de verificare a sesizării cu privire la săvârșirea infracțiunii care a început până la sau în afara implicării organelor judiciare”*. Redacția propusă în viziunea noastră, desi la prima vedere, optimizează numărul măsurilor speciale de investigații, totodată, lărgeste spectrul acțiunilor posibil de documentat și implicit crește potențialul organelor judiciare în investigarea infracțiunilor.

Ne-am inspirat în formularea textului propus din prevederile art.138 alin.11 CPP Rom: *Prin **participarea autorizată la anumite activități** se înțelege comiterea unei fapte similare laturii obiective a unei infracțiuni de corupție, efectuarea de tranzacții, operațiuni sau orice fel de înțelegeri privind un bun sau privind o persoană despre care se bănuiește că ar fi dispărută, că este victima traficului de persoane ori a unei răpiri, efectuarea de operațiuni privind droguri, precum și prestarea unui serviciu, desfășurate cu autorizarea organului judiciar competent, în scopul obținerii de mijloace de probă.*

Din cele relatate, în cumul cu prevederile actuale ale legislației în domeniu, rezultă că legiuitorul a plasat măsurile speciale de investigații printre metodele de obținere a mijloacelor de probă în procesul penal – adică le-a recunoscut ca fiind procedee probatorii. Fapt care reprezintă o inovație nu doar pentru legislația națională, dar și pentru întreg spațiul post-sovietic. În acest sens, în literatura de specialitate de mai mult timp este discutată problema necesității stabilirii unor punți de legătură între aceste activități paralele: procesul penal, pe de o parte, și activitatea specială de investigații, pe de altă parte, ambele fiind preocupate de procesul de cunoaștere a unor fapte din trecut. În acest sens, V. Borzov, [229, p. 12] menționa că deși organele operative deseori dispun de o serie de date cu valoare incontestabilă în procesului de probare a infracțiunilor, acestea nu pot fi utilizate de către organele judiciare în virtutea imperfecțiunii legislației procesual-penale.

Astfel, intenția legiuitorului de a depăși problema respectivă și de a da un plus randament, dar și de a responsabiliza activitatea organelor speciale de investigații, este desigur plauzibilă. În conformitate cu prevederile art. 93 CPP RM, reprezintă mijloace de probă actele procedurale în

care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigații și anexele la ele, inclusiv, stenograma, fotografiile, înregistrările și altele.

Ultimele două măsuri speciale de investigații autorizate de procuror, conform prevederilor Legii privind ASI, pot fi efectuate atât în cadrul procesului penal, cât și în afara acestuia. Deoarece ele nu sunt prevăzute în cap. III, secțiunea V CPP RM, care reglementează efectuarea măsurilor speciale de investigații doar în cadrul urmăririi penale, se pare că legiuitorul admite efectuarea lor în cadrul procesului penal, însă până la pornirea urmăririi penale.

În baza Proiectului de modificare a CPP RM și a Legii privind ASI [181], CPP RM se propune completarea cu articolele 138⁴ și 138⁵ a CPP RM, care ar reglementa realizarea în cadrul urmăririi penale a măsurii de colectare a mostrelor pentru cercetarea comparată și respective a celei de cercetare a obiectelor și documentelor, măsuri ce urmează să fie autorizate de procuror.

Colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată, constă, după V. Cușnir și V. Moraru, în descoperirea, ridicarea și conservarea unor unități, elemente, fragmente, părți de obiecte, articole, materiale, în vederea constatării analogiei lor cu cele deținute (corpuri delictive, obiecte materiale ce conțin urme de infracțiuni, etc.) de organele investigativ-operative, precum și întru identificarea semnelor infracțiunii. Legea privind ASI nu stipulează careva limite referitoare obiectele și materialele care pot fi colectate ca mostre pentru cercetarea comparativă, acestea putând fi oricare - aflate în circuitul liber sau limitat, aflate în proprietate publică sau privată. Legea nu stabilește nici regulile de colectare și ridicare a mostrelor [46, p. 54]. În conformitate cu art. 31 din Legea privind ASI, *colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată constă în depistarea, ridicarea fizică și conservarea suportului material de informație (obiecte, substanțe) în scopul comparării acestor mostre cu materialele de care deja dispun subdiviziunile specializate sau în scopul depistării ulterioare a obiectelor identice cu obiectele ce prezintă interes special.*

În baza Proiectului de modificare a CPP RM și a Legii privind ASI [181] este propus art.138⁴ CPP RM cu denumirea. *Colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată* *Colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată* constă în depistarea, ridicarea fizică și conservarea suportului material de informație (obiecte, substanțe) în scopul comparării acestor mostre cu materialele de care deja dispun subdiviziunile specializate sau în scopul depistării ulterioare a obiectelor identice cu obiectele ce prezintă interes special.

Mai mulți autori văd o legătură între această măsură specială de investigații și colectarea mostrelor obiectelor materiale [242, p. 99]. Mostrele sunt necesare pentru stabilirea legăturii dintre materialele de care dispune subdiviziunea operativ-investigativă sau pe care planifică să le obțină în legătură cu faptul infracțiunii [234, p. 384-385].

Măsura menționată are la bază un procedeu probatoriu corespondent, utilizat în cadrul procesului penal, din care motiv am considerat necesar să facem o referire succintă pentru a identifica elementele comune și cele diferite. Conform prevederilor art.154 CPP RM, *organul de urmărire penală este în drept să colecteze mostre ce reflectă particularitățile omului viu, cadavrului, animalului, substanței, obiectului, în cazul când investigarea lor este importantă în cercetarea cauzei penale.*

Din prevederile legislației procesual penale rezultă că mostrele colectate de la participanții procesului penal și aici ne referim, în primul rând, la persoana bănuită sau învinuită, trebuie să respecte în mod obligatoriu procedura autorizării de judecătorul de instrucție, în caz că aceasta se realizează în lipsa acordului persoanei. Această cerință reiese, cu certitudine, din prevederile art. 66 alin. 2¹ CPP RM, în conformitate cu care examinarea corporală, precum și prelevarea mostrelor de eliminări ale corpului sau a altor mostre biologice de la învinuit, inculpat fără acordul acestuia se efectuează doar cu autorizarea judecătorului de instrucție. Mai mult în conformitate cu prevederile art. 279 CPP RM, acțiunile de urmărire penală pentru efectuarea cărora este necesară autorizarea judecătorului de instrucție, precum și măsurile procesuale de constrângere sunt pasibile de realizare doar după pornirea urmăririi penale, ceea ce înseamnă că colectarea mostrelor prin procedeele probatorii procesual penale este posibilă nu numai cu condiția autorizării corespunzătoare ci doar după începerea urmăririi penale. Însă în cadrul activității speciale de investigații colectarea mostrelor este posibilă în lipsa unei autorizări judecătorești, iar posibilitatea utilizării acestei măsuri în cadrul procesului penal până la pornirea urmăririi penale, permite, inclusiv, administrarea mostrelor în cadrul procesului penal în lipsa autorizării judecătorului de instrucție, cerință obligatorie pentru procedeul procesual penal corespondent.

Concluzia este că inviolabilitatea persoanei în actualul cadru normativ este protejată gradual, în dependență de procedura în care este lezată, iar odată ce legea prevede mai multe opțiuni pentru obținerea aceluiași rezultat, cu siguranță că tentația pentru utilizarea celui mai „ușor” va avea prioritate, cu toate că practica cel puțin la moment arată contrariul, aspect asupra căruia ne vom opri la analiza următoare măsuri speciale de investigație.

Cercetarea obiectelor și documentelor, în conformitate cu art. 32 din Legea privind ASI, *constă în aprecierea acestora, din punct de vedere științific, pentru a depista semnele activității criminale, în studierea conținutului, în contrapunerea cu alte obiecte și acte necesare pentru determinarea realității obiective.*

În baza Proiectului de modificare a CPP RM și a Legii privind ASI [181] este propus art.138⁵ CPP RM cu denumirea. *Cercetarea obiectelor și documentelor*. Potrivit alin.1 al acestui articol, *Cercetarea obiectelor și documentelor constă în aprecierea acestora, din punct de*

vedere științific, pentru a depista semnele activității criminale, în studierea conținutului, în contrapunerea cu alte obiecte și acte necesare pentru determinarea realității obiective.

Autorii V. Cușnir și V. Moraru sunt de părerea că deși legiuitorul nu stabilește care anume obiecte și acte se supun cercetării și sunt colectate de organele investigativ-operative în procesul activității operative de investigații sau altor activități extrajudiciare. Obiectele și actele care au fost colectate în procesul urmăririi penale pot forma obiectul constatării tehnico-științifice (art.139-141 CPP RM) sau după caz al expertizei (142-153 CPP RM), acțiuni de urmărire penală ce se deosebește în esență – după temeiuri, condiții, procedură, efecte - de cercetarea obiectelor și actelor ca măsură operativă de investigații [46, p. 57].

Într-o altă opinie, cercetarea obiectelor și documentelor reprezintă studierea acelorora dintre ele care, probabil, au păstrat asupra sa urmele infracțiunii, au figurat sau au putut figura în calitate de mijloc de comitere a infracțiunii sau reprezintă rezultatul activității criminale, precum și cunoașterea particularităților lor, care ar putea contribui la soluționarea unor alte sarcini ale activității speciale de investigații [292, p. 225].

Concomitent, din analiza comparativă a măsurilor speciale de investigații rezultă că cercetarea obiectelor și documentelor nu se poate răsfrânge asupra obiectelor ce se află în *domiciliu*, (definit conform prevederilor art. 6 pct. 11 CPP RM) în condițiile în care măsura este efectuată în lipsa acordului persoanei. Pentru cercetarea acestor obiecte, dar și a obiectelor ori documentelor aflate în domiciliu în cadrul activității speciale de investigații fiind prevăzută măsura - cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat.

Cercetarea obiectelor și documentelor urmează a fi deosebită de colectarea mostrelor pentru cercetare comparativă, precum și de prezentarea documentelor și obiectelor de către persoanele fizice și juridice, de expertize și de cercetarea documentelor cu ocazia acțiunii de cercetare la fața locului [234, p. 347].

Constatările exprimate anterior rămân a fi valabile și pentru respectiva măsură specială de investigații, în măsura în care aceasta poate avea anumite ingerințe în domeniul drepturilor omului, mai ales în situația în care procedeul probatoriu corespondent din legislația procesual penală prevede suficiente garanții în acest sens. Ori de câte ori în legătură cu investigarea unei fapte penale chiar și la etapa premergătoare pornirii urmăririi penale, organele abilitate vor utiliza în calitate de mijloace de obținere a informațiilor măsurile speciale de investigații care au procedee corespondente în cadrul procesului penal, dar, desigur, cu un grad mai ridicat de protecție a drepturilor omului, în special a persoanei suspecte, există riscul periclitării ulterioare a procesului probatoriu, atât din perspectiva încălcării dreptului la un proces echitabil, cât și din perspectiva exigențelor prevăzute la art. 94 CPP RM.

Din acest motiv, considerăm necesar încă o dată a reitera necesitatea stringentă de respectare a regulilor subsidiarității și proporționalității în activitatea specială de investigații, care, după cum am mai menționat, chiar dacă nu sunt prevăzute expres de lege, ar trebui considerate principii ale măsurilor speciale de investigații.

Totodată, activitatea practică indică că organele judiciare, de fapt, nu prea utilizează măsurile speciale de investigații, colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată și cercetarea obiectelor și documentelor. Mai mult chiar, în situațiile în care utilizarea acestor măsuri pare a fi necesară, conform circumstanțelor cauzei, organele judiciare apelează la alte procedee; un exemplu în acest sens fiind cauza nr. 2015790246, urmărirea penală în cadrul căreia a fost pornită de către organul de urmărire penală din cadrul xxxxx, în baza art. 244 alin. 2 lit. „b” CP RM, pe faptul infracțiunii de evaziune fiscală în proporții deosebit de mari. La etapa premergătoare pornirii urmăririi penale, organul judiciar fiind sesizat despre realizarea de către agentul economic a unor mărfuri de calitate dubioasă și în lipsa actelor de proveniență, situație în care a apărut implicit necesitatea verificării acestor informații, a purces la cercetarea bunurilor procurate de denunțator, utilizând pentru aceasta procedura contravențională, în conformitate cu care a întocmit procesul-verbal de cercetare respectivă, cu ridicarea bunului și ulterioara lui remitere pentru a fi cercetat de către specialiștii în domeniu pentru aprecierea conformității [103]. Cu toate că, în speță, pare a fi mai recomandabilă efectuarea măsurilor speciale de investigații ridicarea mostrelor pentru cercetarea comparată, după care efectuarea măsurii speciale de investigații cercetarea obiectelor și documentelor. Prin utilizarea acestor măsuri, mostrele puteau fi colectate direct de la agentul economic cu documentarea corespunzătoare (nu de la persoana care pretinde procurarea mărfii fără acte de însoțire, și constatarea proprie a neconformității acesteia), excluderea unor intervenții din exterior de la colectarea mostrelor și până la cercetarea lor de către specialiștii în domeniu, aspect care nu a fost asigurat în speță.

2.4. Concluzii la capitolul 2

1. Trăsăturile caracteristice ale noțiunilor: *activitate specială de investigații* și respectiv *măsură specială de investigații*, nu sunt pe deplin elucidate nu numai de către cadrul legal dar și în doctrina autohtonă;
2. Definirea măsurilor speciale de investigație s-a realizat în baza analizei doctrinei și interpretării mai multor norme procesual penale relevante, dar și a cadrului normativ conex. *Măsurile speciale de investigații* reprezintă un element component al *activității speciale de investigații*, raportându-se la aceasta ca partea la întreg. *Măsurile speciale de investigații* reprezintă mijlocul de realizare a *activității speciale de investigații* ;

3. *Identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic* are mai multe interferințe nu doar cu unele procedee probatorii din procesul penal, dar și cu altă măsură specială de investigații *colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice*, motiv pentru care conceptul măsurii respective urmează a fi revizuit;
4. Urmărirea vizuală în redacția actuală nu corespunde esenței acestei măsuri speciale de investigație așa cum aceasta a fost formulată în doctrină, atât referitor la modalitățile de efectuare, cât și în privința protecției drepturilor omului, situație care urmează a fi reparată;
5. În unele cazuri necesitățile practice de investigare a infracțiunii nu pot fi integral acoperite de capacitățile cognitive ale *achiziției de control și controlul transmiterii sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite*. Pentru a spori posibilitățile investigative ale organului de urmărire penală și a ofițerilor de investigații este necesar de a încorpora în CPP RM o măsură de investigație suplimentară *participarea autorizată la anumite activități*.
6. Considerăm necesară excluderea măsurii speciale de investigații supravegherea transfrontalieră din secțiunea CPP RM, destinată reglementării măsurilor speciale de investigații, și plasarea acesteia în compartimentul corespunzător destinat asistenței juridice internaționale în materie penală;
7. *Colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată și cercetarea obiectelor și documentelor* din Legea privind ASI au procedee probatorii corespondente în art.art.118 alin.4, 154-156 și, respectiv, 158 alin.3 CPP RM. Nu susținem propunerea de includere a acestor măsuri în CPP RM, deoarece legiuitorul la moment nici într-un fel nu este motivat, deosebirea esențială dintre acestea și procedeele probatorii clasice cu același potențial cognitiv. Nimic din cele relatate însă nu împiedică utilizarea acestor măsuri speciale de investigații la etapa premergătoare pornirii urmăririi penale în cadrul procesului penal.

3. DISPUNEREA ȘI REALIZAREA MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚII AUTORIZATE DE PROCUROR

3.1. Temeiurile și condițiile privind efectuarea măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror.

Cuvântului **temei**, semnifică lucrul sau partea cea mai importantă din ceva; temelie, fundament, bază [82]. Din cele relatate este lesne de înțeles că temeiul poate fi înțeles atât ca partea cea mai importantă, fie fundamentul de formă a ceva, ori în calitate de temelia de fond al aceluiasi element, în cazul nostru legiuitorul utilizând simbioza ambelor semnificații, care desigur ar trebui utilizate în mod distinct. Cu toate că pentru inițierea măsurilor speciale de investigații, așa după cum rezultă din cadrul legal, nu are relevanță felul temeiului, importantă fiind prezența acestuia.

Poziție susținută și în literatura de specialitate, fiind exprimate opinii că pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații este suficientă prezența unui singur temei din categoria celor enumerate, a căror listă este exhaustivă. Pe lângă temeiurile juridice ale efectuării măsurilor speciale de investigații sunt necesare, de asemenea, și anumite temeiuri faptice – adică cumulul de informații elaborate de practică referitoare la evenimentele și acțiunile, incluse în obiectul activității speciale de investigații, de prezența căruia depinde efectuarea măsurii speciale de investigație respective. Astfel, temeiurile faptice pot fi determinate ca fiind suficiența și plenitudinea informațiilor necesare efectuării măsurii speciale de investigații corespunzătoare [265, p. 178].

S. Zaharțev, analizând temeiurile și condițiile efectuării măsurilor speciale de investigații, consideră că prezența unei urmăriri penale pornite reprezintă pentru organul care efectuează activitatea specială de investigații un temei de sine stătător pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații [245, p. 63].

Verificarea informațiilor referitoare la o fapta prejudiciabilă în curs de pregătire, de comitere sau comisă nu constituie temei pentru efectuarea activității speciale de investigații, legislatorul reglementând această verificare, în mare parte, formal. Totodată, nu rezistă criticii opinia conform căreia în procesul verificării inițiale a materialelor parvenite cu referire la anumite fapte infracționale este interzisă efectuarea măsurilor speciale de investigații. Verificarea informațiilor nu reprezintă un temei aparte de efectuare a măsurilor speciale de investigații, însă anume în procesul acestei verificări, în organele de drept parvin informații cu privire la infracțiunile în curs de pregătire, de săvârșire sau deja comise. La rândul său, aceasta reprezintă temei pentru înfăptuirea măsurilor speciale de investigații. Astfel, în cadrul verificării preliminare, măsurile speciale de investigații pot fi realizate în baza temeiului *informațiilor*

devenite cunoscute organelor, care înfăptuiesc activitatea specială de investigații cu referire la pregătirea, comiterea sau prezența unei infracțiuni deja comise, precum și cu referire la persoanele care pregătesc, comit sau au comis infracțiuni, dacă nu există temeiuri suficiente pentru pornirea urmăririi penale [245, p. 64-65].

Un temei specific pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații îl constituie interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale, la care Republica Moldova este parte. Condiția obligatorie pentru executarea acestora este condițiile tratatelor internaționale în conformitate cu care au fost înaintate. Actele respective urmează a fi perfectate în formă scrisă cu specificarea informațiilor relevante pentru executare. Totodată, măsurile speciale de investigații în baza acestor adresări, se realizează, în exclusivitate, conform prevederilor legislației autohtone.

Este interesantă opinia autorilor S. Malâghin ș.a. cu referire la temeiul de efectuare a măsurilor speciale de investigații bazat pe ascunderea persoanei de la organul de urmărire penală sau judecată, autorii menționați consideră că ordinea recunoașterii persoanei ca sustrăgându-se de la urmărirea penală sau de la judecată este reglementată de lege iar în cazurile în care ordinea procesual-penală a apariției oricărei dintre aceste situații va fi încălcată, apoi măsura specială de investigații nu poate fi efectuată, deoarece nu există temeiuri în această privință [261, p. 37].

Sursele informațiilor despre faptele ce constituie temei pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații, de obicei, sunt: aprecierea și analiza situației operative; studierea modului de viață al persoanelor, predispuse spre comiterea infracțiunilor, reieșind din comportamentul premergător; examinarea cauzelor și condițiilor infracțiunilor deja comise și aflate în proces de cercetare; studierea și analiza materialelor cauzelor penale; comunicările mijloacelor de informare în masă; rezultatele măsurilor speciale de investigații; rezultatele activității altor organe de stat, etc [265, p. 182].

Autorul V. Osipkin divizează temeiurile în: a) temeiuri parvenite din partea persoanei; b) temeiuri parvenite din partea infracțiunii.

În procesul efectuării activității speciale de investigații în baza temeiului „din partea persoanei”, organul care efectuează activitatea verifică, fără începerea urmăririi penale, informațiile despre persoanele care pregătesc, comit sau care au comis infracțiuni. Această varietate a activității speciale de investigații este destul de complexă, deoarece faptele infracționale pot avea un caracter latent, informațiile suficiente pentru începerea urmăririi penale lipsesc, iar părțile vătămate, în virtutea mai multor motive, nu se adresează organelor de drept.

Activitatea specială de investigații în baza temeiului „din partea persoanei” este mai mult specifică structurilor specializate ale organelor de interne pe segmentul luptei cu crima organizată, cu circulația ilegală a substanțelor narcotice și cu infracțiunile economice.

Activitatea specială de investigații în baza temeiului „din partea infracțiunii” este înfăptuită atunci când este pornită urmărirea penală sau fie că este stabilit oficial și cu precizie faptul dispariției persoanei, al depistării unui cadavru neidentificat sau dacă sunt prezente informații referitoare la persoanele ce se sustrag de la urmărirea penală, de la judecată sau de la punerea în executare a pedepsei penale [272, p. 4].

În conformitate cu prevederile art. 132³ din CPP RM, temeiurile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații sunt:

- 1) actele procesuale de dispoziție ale ofițerului de urmărire penală, ale procurorului sau ale judecătorului de instrucție în cauzele penale aflate în procedura acestora;
- 2) interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte;
- 3) cererile de comisie rogatorie ale organelor de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Prevederi cu caracter analogic dar oarecum mai extinse pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații rezultă și din prevederile art. 19 al Legii privind ASI. Conform actului normativ nominalizat, temeiurile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații sunt:

- 1) circumstanțele neclare în legătură cu pornirea urmăririi penale;
- 2) informațiile, devenite cunoscute privind: a) fapta prejudiciabilă în curs de pregătire, de comitere sau comisă, precum și persoanele care o pregătesc, o comit ori au comis-o; b) persoanele care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată ori care se eschivează de la executarea pedepsei penale; c) persoanele dispărute fără urmă și necesitatea stabilirii identității cadavrelor neidentificate; d) circumstanțele care pun în pericol ordinea publică, securitatea militară, economică, ecologică sau de altă natură a statului; e) circumstanțele ce pun în pericol securitatea investigatorului sub acoperire sau a membrilor familiei acestuia;
- 3) actele procesuale ale ofițerului de urmărire penală, ale procurorului sau ale judecătorului de instrucție în cauzele penale aflate în procedura acestora;
- 4) interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte;
- 5) raportul ofițerului de investigații privind circumstanțele ce pun în pericol securitatea proprie, a familiei sale și a persoanelor apropiate lui.

Analiza comparativă a textelor de lege enunțate denotă că deși ambele se referă la temeiurile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații, totuși semnificația pe care o dau acestei noțiuni este total diferită. Din prevederile legislației procesual penale rezultă că noțiunea de temei este mai mult formală, or, nici actele procesuale ale organelor judiciare, nici interpelările sau comisiile rogatorii nu relevă careva situații, de fapt, reprezentând mai mult

modalități de sesizare a subdiviziunilor specializate, în vederea realizării măsurilor speciale de investigații. O situație oarecum diferită rezultă din textul Legii privind ASI, dat fiind faptul că pe lângă criteriile formale de sesizare considerate a fi temeiuri pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații, legiuitorul a prevăzut și situațiile, de fapt, la care ne-am referit mai sus.

În cauza **Malone c. Regatul Unit** (2 august 1984, nr. 8691/79, Par. 67), Curtea Europeană menționează că riscul arbitrajului este evident în cazurile în care puterea de apreciere este exercitată în secret. În contextul măsurilor secrete de supraveghere ori de interceptare a comunicațiilor de către autoritățile publice, cerința *previzibilității* presupune ca dreptul intern să fie suficient de clar în termeni utilizați, astfel încât să indice suficient care sunt circumstanțele și condițiile în care autoritățile publice pot dispune de astfel de măsuri secrete. Sintagma „potrivit legii” presupune mai întâi că măsura respectivă are un temei în dreptul intern, însă nu se referă la o simplă trimitere la dreptul intern, ci privește și „calitatea legii”, aceasta trebuind să fie compatibilă cu statul de drept, ceea ce presupune că dreptul intern trebuie să ofere o anumită protecție împotriva ingerințelor arbitrare ale autorităților publice în drepturile garantate de art. 8 parag. 1 din Convenție [122].

În legislația procesual penală utilizarea cuvântului *temei*, în raport cu reglementarea măsurilor speciale de investigații, are mai multe semnificații. În primul rând, art. 132³ CPP RM prevede temeiurile generale, care sunt valabile pentru oricare din măsurile speciale de investigații enumerate în TITLUL IV, Capitolul III, Secțiunea a 5-a CPP RM. După cum am remarcat, aceste temeiuri generale nu sunt de fond, ci de formă. După cum am menționat anterior, temeiurile indicate în art. 132³ CPP RM nu presupun aplicarea cumulativă, deci pentru demararea procesului de desfășurare a unei măsuri speciale de investigații este suficientă prezența a cel puțin unuia din cele trei temeiuri.

Analiza normelor de procedură penală pertinente ne permite să constatăm că noțiunea *temei* este utilizată de legislator și în raport cu bănuiala rezonabilă sau presupuneri întemeiate a unor circumstanțe concrete, de fapt, necesare pentru realizarea unor măsuri de investigații distincte, cum ar fi: art.132⁷ alin.1 CPP RM - *supravegherea domiciliului prin utilizarea mijloacelor tehnice ce asigură înregistrarea*; art.133 alin.1 CPP RM - *reținerea, cercetarea, predarea, percheziționarea sau ridicarea trimiterilor poștale*; 134¹ alin.2 CPP RM - *Monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice*. Utilizarea în normele respective a formulelor de genul „*daca exista temeiuri de a considera ca...*”, „*daca exista temeiuri rezonabile de a presupune ca*”, „*daca sunt temeiuri verosimile*”, denotă, în mod evident, că acestea constituie *temeiuri* de fond, dar nu ne vom reține asupra analizei lor, deoarece am putea depăși obiectul de cercetare.

În același timp, desi în unele texte de lege nu este utilizat în mod expres cuvântul *temei*, legislația procesual penală ne poate oferi exemple în care desfășurarea măsurilor speciale, autorizate de procuror, sunt condiționate de existența unor situații factice, care, în esență, constituie temeiuri de fond.

Bunăoară, supravegherea transfrontalieră, în conformitate 138¹ alin.1 CPP RM, poate fi realizată atunci când există motive serioase să credem că poate duce la identificarea ori localizarea presupusului participant la săvârșirea infracțiunii, ceea ce implicit presupune existența unor circumstanțe de fapt, care ar argumenta motivele respective.

De asemenea, în baza prevederilor art. 138² alin.1 CPP, Livrarea controlată este realizată dacă exista o bănuială rezonabilă cu privire la caracterul ilicit al deținerii sau obținerii obiectelor, a mărfurilor ori a altor valori care provin din săvârșirea unei infracțiuni sau care sunt destinate comiterii unei infracțiuni. Bănuială, care, la fel, presupune existența unor circumstanțe de fapt, care ar fundamenta-o.

Chiar dacă legislatorul nu se referă în mod expres la careva temeiuri de fond, analiza prevederilor art. 135 alin.1 CPP RM, permite să conchidem că anume controlul transiterii sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite poate fi realizat doar atunci când din circumstanțele cauzei rezultă înmânarea sau predarea de bani, servicii ori de alte valori materiale sau nemateriale.

Importanța temeiurilor de fapt devine mai evidentă luând în considerare prevederile din art. 132⁴ alin. 7 CPP RM, în conformitate cu care în cazul în care termenul de autorizare a efectuării măsurii speciale de investigații a fost prelungit până la 6 luni, se interzice autorizarea repetată a măsurii speciale de investigații pe același temei și asupra aceluiași subiect, cu excepția cazurilor de utilizare a investigatorilor sub acoperire sau de apariție a circumstanțelor noi, precum și a cazurilor de cercetare a faptelor legate de investigarea crimelor organizate și a finanțării terorismului. Prevedere cu conținut analogic conține și art. 20 alin. 7 al Legii privind ASI.

În consecință, dacă temeiurile efectuării măsurilor speciale urmează să fie înțelese așa cum ele sunt prevăzute în mod expres, legislația procesual penală, făcând abstracție de la existența temeiurilor de fond necesare pentru efectuarea unor măsuri speciale de investigații concrete, rezultă că odată efectuată o măsură specială de investigații în cadrul unei cauze penale ca rezultat al actului procesual de dispoziție parvenit din partea procurorului, efectuarea repetată a măsurilor respective ar fi imposibilă chiar dacă circumstanțele cauzei impun acest lucru, fără, desigur, încălcarea interdicției de autorizare repetată a măsurii speciale de investigații pe același temei și asupra aceluiași subiect. Un argument în plus în acest sens rezultă și din prevederile art. 20 alin. 8 și 9, Legea privind ASI, în conformitate cu care procurorul sau, după caz, conducătorul subdiviziunii specializate va dispune încetarea măsurii speciale de investigații înainte de

expirarea termenului pentru care aceasta a fost autorizată imediat ce au dispărut temeiurile și motivele ce au justificat autorizarea ei. Respectiv, în cazul în care temeiuri pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații nu mai există, ofițerul de investigații solicită procurorului sau, după caz, conducătorului subdiviziunii specializate încetarea imediată a acestor măsuri. Întrebarea care se impune în acest caz, este odată ce în calitate de temei pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații, legislația procesual penală a considerat actele procesuale de dispoziție, atunci cum ar putea acestea dispărea fie să nu mai existe, răspunsul fiind evident, iar soluția cea care am propus-o mai sus.

Deși sunt destul de importante totuși *temeiurile* nu sunt unicele împrejurări de existență cărora depinde efectuarea măsurilor speciale de investigații. Condițiile în acest sens fiind nu mai puțin importante. Din „Dicționarul Explicativ al Limbii Române”, rezultă că cuvântul *condiție* semnifică fapt, împrejurare de care depinde apariția unui fenomen sau care influențează desfășurarea unei acțiuni, putând-o frâna sau stimula [82].

Raportând sensul etimologic al noțiunii condiție la subiectul analizat, am putea deduce că acestea reprezintă împrejurările în care pot apărea și respectiv se pot desfășura măsurile speciale de investigații, și respectiv, în lipsa cărora măsurile respective nu pot fi efectuate.

Condițiile reprezintă anumite reguli, stabilite într-un anumit domeniu de activitate, anumite cerințe de care urmează a se ghida.

În literatura de specialitate a fost exprimată opinia că prin condiții ale îndeplinirii măsurilor speciale de investigații se subînțelege cumulul de principii și reguli, care asigură, pe de o parte, echilibrul intereselor persoanei, care are dreptul la secretul vieții personale, iar pe de altă parte, – cel al societății, cointeresate în eficiența luptei cu infracționalitatea, în depistarea oportună a infracțiunilor, în prevenirea și combaterea lor [265, p. 187].

Astfel, condițiile măsurilor speciale de investigații pot fi determinate ca fiind împrejurările în care pot fi efectuate măsurile speciale de investigații.

În opinia autorului S. Zaharțev, condițiile de realizare a activității operative de investigație sunt divizate în: 1) generale; 2) speciale.

Condițiile generale se atribuie la toate măsurile speciale de investigații fără careva excepții. Totodată, din considerentul că măsurile speciale de investigații sunt diferite din punct de vedere al esenței desfășurării lor, al îngrădirii drepturilor omului, al fixării rezultatelor lor etc, pentru anumite măsuri operative de investigații, sunt prevăzute anumite condiții speciale. Astfel, condiții speciale prevăzute sunt acele condiții care determină regulile distincte ale efectuării anumitor măsuri.

În calitate de condiții generale autorul menționează: cetățenia, naționalitatea, locul de trai, locul de muncă, etc. Specificând că unele reglementări fixează ordinea efectuării măsurilor speciale de investigații pentru anumite categorii de persoane [245, p. 72-73].

Deși, ca metodă, clasificarea autorului ar fi valabilă, totuși criteriile propuse nu pot fi aplicate la noi, mai ales din perspectiva legislației în domeniu care nu prevede în calitate de condiții pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații criteriile la care acesta se referă.

Potrivit art. 132¹ alin. 2 CPP RM, măsurile speciale de investigații se dispun și se efectuează dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: 1) pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor; 2) există o bănuială rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, cu excepțiile stabilite de lege; 3) acțiunea este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Legea privind ASI stabilește două condiții de efectuare a măsurilor speciale de investigații. Din art. 19, alin. 2 al legii nominalizate rezultă că măsurile speciale de investigații sunt autorizate și se desfășurează în cazul când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: a) realizarea scopului procesului penal este imposibilă pe altă cale ori există un pericol pentru securitatea statului; și b) măsura specială de investigații este proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Considerăm condițiile indicate în art. 132¹ alin. 2 CPP RM, ca fiind condiții generale aplicabile pentru toate măsurile speciale de investigații.

În legislația procesual penală a României se regăsesc, practic, aceleași condiții de efectuare a măsurilor speciale de investigații. Astfel, conform prevederilor art. 148 CPP Rom.: *Autorizarea folosirii investigatorilor sub acoperire se poate dispune de procuror, pe o perioadă de maximum 60 de zile, dacă:*

a) există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni contra securității naționale prevăzute de Codul penal și de alte legi speciale, precum și în cazul infracțiunilor de trafic de droguri, trafic de arme, trafic de persoane, acte de terorism, spălare a banilor, falsificare de monede ori alte valori, falsificare de instrumente de plată electronică, șantaj, lipsire de libertate, evaziune fiscală, în cazul infracțiunilor de corupție, al infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, al infracțiunilor care se săvârșesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică ori în cazul unor alte infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 7 ani sau mai mare ori există o suspiciune rezonabilă că o persoană este implicată în activități infracționale ce au legătură cu infracțiunile enumerate mai sus;

b) măsura este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute ori gravitatea infracțiunii;

c) probele sau localizarea și identificarea făptuitorului, suspectului ori inculpatului nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare [32].

Ca și cazul temeiurilor, legislatorul nostru a prevăzut în mod selectiv condiții suplimentare pentru unele măsuri speciale de investigații. Ne vom referi, în acest caz, numai la măsurile speciale de investigații autorizate de procuror.

În cazul supravegherii transfrontaliere, CPP RM impune prin prevederile art.138¹ alin. 4 condiții suplimentare, menționând, în mod expres, că măsura respectivă poate fi efectuată doar cu respectarea lor. Legislatorul nu indică dacă acestea sunt cumulative, dar conținutul lor ne permite să cunoaștem și să înțelegem care sunt competențele sau cu alte cuvinte întinderea atribuțiilor și acțiunile permissive ale reprezentanților observatori ai organelor de urmărire penală străine pe teritoriul statului nostru.

În art.138² alin.3 CPP RM sunt indicate trei condiții suplimentare, necesare să fie respectate de către statele prin care sunt tranzitate transporturile ilegale sau suspecte după cum urmează: - să fie de acord cu intrarea pe teritoriul acestora a transportului ilegal sau suspect și cu ieșirea acestuia de pe teritoriul statului;

- să garanteze faptul că transportul ilegal sau suspect este supravegheat permanent de autoritățile competente;

- să garanteze faptul că procurorul, organele de urmărire penală sau alte autorități de stat competente sunt înștiințate în ceea ce privește rezultatul urmăririi penale împotriva persoanelor acuzate de infracțiuni care au constituit obiectul măsurii speciale de investigații ;

Din conținutul textelor respective înțelegem că acestea trebuie să fie respectate cumulativ.

Revenind la cele menționate, putem recapitula următoarele: condițiile generale de efectuare a măsurilor speciale de investigații sunt condițiile de subsidiaritate și de proporționalitate la care se adaugă condițiile legate de gravitatea infracțiunii pentru măsurile speciale de investigații efectuate în cadrul procesului penal.

Deși, anterior, ne-am expus atât asupra subsidiarității, cât și asupra proporționalității la analiza principiilor măsurilor speciale de investigații, câteva precizări le considerăm necesare în legătură cu calitatea acestora de condiții pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații. Astfel, cadrul legal autohton reglementează condiția subsidiarității după cum urmează - realizarea scopului procesului penal este imposibilă pe altă cale ori există un pericol pentru securitatea statului, și pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau

poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor. Scopul procesului penal așa cum acesta rezultă din prevederile art. 1 CPP RM, este protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

În concluzie, ori de câte ori scopul procesului penal poate fi realizat prin alte modalități, fie securitatea statului nu este în pericol sau activitatea de administrare a probelor nu va fi prejudiciată considerabil, măsurile speciale de investigații nu pot fi efectuate. Pe cale de consecință, procurorul este obligat ori de câte ori dispune efectuarea măsurilor speciale de investigații să ia în considerare respectarea condiției subsidiarității motivând în fiecare caz necesitatea utilizării anume a acestei modalități de investigație. Fapt, pentru care, desigur, va trebui să ia în calcul de ce restul instrumentelor investigative nu pot atinge finalitatea procesului penal. Aceasta însemnând nu doar raportarea măsurilor speciale de investigații la restul procedurilor probatorii pe care le are la îndemână organul de urmărire penală, dar și analiza comparativă a măsurilor speciale de investigații, astfel încât o măsură mai invazivă din cele prevăzute în legislație să poată fi utilizată doar dacă celelalte nu pot atinge celelalte obiective prescrise de lege.

Condiția este destul de importantă și din perspectiva menționată în literatura de specialitate, precum că măsurile speciale de investigații, indiferent de caracterul public ori secret al acestora, sunt efectuate de o așa manieră, încât persoanele în cauză să nu aibă cunoștință despre acest lucru [210, p. 427].

Din această perspectivă, de exemplu, obținerea informațiilor despre o infracțiune comisă de la persoana suspectă este mult mai ușor de realizat prin utilizarea măsurilor speciale de investigație, transformând subiectul unor relații procesual penale într-un obiect de investigație. Întrebarea care însă apare în acest caz este cum sunt respectate principiile procesual penale, inclusiv, dreptul la un proces echitabil prin utilizarea unei asemenea metode de obținere a informațiilor și dacă nu cumva pe această cale este mai grav prejudiciată activitatea de administrare a probelor. Dincolo, desigur, de drepturile persoanei care deține această informație și de care în mod normal ea putea să beneficieze de ele în cadrul procesului penal în dependență de statutul său procesual. Practica este însă contrară poziției CtEDO, care în cauza *Condrón c Regatul Unit*, a constatat că dreptul la tăcere este afectat când autoritățile recurg la subterfugiul obținerii mărturiei de la suspect [89, p. 91]. Exemplele pot continua și cu privire la alte mijloace de probă.

Din cele relatate rezultă și a doua condiție pentru realizarea măsurilor speciale de investigații și, anume, cea a proporționalității. Condiție care rezultă, în mod clar, din prevederile 8 CEDO, în conformitate cu care orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.

Principiul proporționalității trebuie utilizat în toate cazurile când se constată necesitatea unor ingerințe. Orice amestec trebuie să se bazeze pe prevederi legale. În caz contrar, adică în situația când prevederile sunt vagi și imprecise, acestea pot genera, în primul rând, nesiguranță între subiecții procesuali, în al doilea rând, abuzuri ale organelor responsabile pentru aplicarea normelor, iar în al treilea rând, restricțiile trebuie să fie determinate de necesitatea protejării unor valori, cum ar fi, de exemplu, securitatea publică sau alte drepturi ale persoanei. În al patrulea rând, restricțiile nu trebuie să fie o privare a persoanei de drepturile sau libertățile esențiale și, în al cincilea rând, restricțiile trebuie să fie necesare într-o societate democratică [90, p. 416].

Ori de câte ori este dispusă măsura specială de investigație, criteriul proporționalității urmează a fi verificat, contrapunând interesul individual care urmează a fi efectat interesului public, soluția în favoare utilizării măsurilor speciale de investigații putând fi dispusă doar dacă interesul public prevalează.

Revenind la cele menționate, putem recapitula că toate condițiile generale de efectuare a măsurilor speciale de investigații sunt condițiile de subsidiaritate și de proporționalitate la care se adaugă condițiile legate de gravitatea infracțiunii pentru măsurile speciale de investigații efectuate în cadrul procesului penal.

3.2. Exigențele procedurale privind dispunerea, efectuarea și consemnarea măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror.

Pornind de la teza expusă în literatura de specialitate, putem constata că regulile procedurale au un caracter de reguli complimentare față de regulile procesuale, prevăd modul cum trebuie de procedat pentru a se aduce la îndeplinire actele procesuale în vederea atingerii de către acestea a finalității lor.

La rândul lor, regulile procesuale au fost definite ca reguli ce prescriu actele ce se îndeplinesc pentru dinamizarea procesului penal, respectiv, al declanșării desfășurării și stingerii acestuia [216, p. 44].

Am utilizat definițiile date de N. Volonciu, noțiunilor menționate pentru procesul penal, considerându-le valabile, inclusiv, activității speciale de investigații, din simplul considerent că ambele activități au mai multe punți de legătură, iar în continuare intenționez să utilizăm metoda comparativă de cercetare, apelând la măsurile speciale de investigații, efectuate conform prevederilor Legii privind ASI, ca element de comparare cu măsurile speciale de investigații analogice efectuate conform prevederilor procesual penale.

Pornind de la cele enunțate, nu este greu să ne dăm seama că anume normele sunt cele care, în mare parte, urmează să transpună în practică teza din CEDO, conform căreia nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea dreptului la respectarea vieții private decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora, adică principiul previzibilității legii. Or, după cum am menționat, anume regulile procedurale asigură îndeplinirea deciziilor dinamizatoare în cadrul activității speciale de investigații, constituind într-un final formele pe care le îmbracă și urmele pe care aceasta le lasă.

Pentru o redare mai adecvată a regulilor procedurale privind măsurile speciale de investigații, am efectuat analiza separată a acestora, în dependență de etapa la care se referă – dispunerea, efectuarea și respectiv consemnarea măsurilor speciale de investigații.

Din prevederile art. 132⁴ CPP RM rezultă că procurorul care conduce sau exercită urmărirea penală pune, prin ordonanță motivată, măsura specială de investigații în executarea subdiviziunilor specializate ale autorităților indicate în Legea privind ASI.

Formularea utilizată de către legiuitor nu este una tocmai reușită, or, literalmente, ar însemna că procurorul prin ordonanță motivată doar pune în executarea subdiviziunilor specializate măsurile speciale de investigații, fără a se referi la actul prin care se dispune însăși efectuarea acestora. Concluzie la care ne îndreaptă, inclusiv, Dicționarul Explicativ al Limbii Române, din care rezultă că *a pune în (sau pe) seama cuiva (sau a ceva)*, înseamnă a atribui [82]. Totodată, din sensul normei citate, dar și din denumirea acestui articol, rezultă că legiuitorul, referindu-se la ordonanța procurorului, a avut în vedere nu doar desemnarea organului care să execute măsura specială de investigații, ci și inițierea propriu-zisă a măsurilor respective. Or, aceeași normă stipulează că măsurile autorizate trebuie să înceapă la data indicată în actul de dispunere sau, cel târziu, la data expirării termenului, pentru care au fost autorizate. Afirmția care este confirmată și de practica efectuării măsurilor speciale de investigații, or, în nici una dintre cauzele penale studiate, nu au fost depistate ordonanțe prin care după dispunerea efectuării măsurilor speciale de investigații acestea să fie în mod separat puse spre executare

subdiviziunilor specializate, fie punerea să nu urmeze dispunerii, în schimb fiind constatat că *punerea* în executare reprezintă un element ce urmează dispunerii în partea rezolutivă a ordonanțelor respective. Chiar dacă limbajul utilizat în acest sens este unul care nu tocmai corespunde cadrului legal, cum ar fi, de exemplu, dispunerea măsurilor speciale de investigații urmărirea vizuală, achiziția de control și controlul transmiterii sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite în cadrul cauzei penale nr. 2015041559, în ordonanță fiind dispusă „*înfăptuirea*”, măsurii [96], aceeași terminologie fiind utilizată și în cadrul altor cauze penale [97].

În aceeași ordine de idei, din prevederile art. 255 CPP RM, rezultă că în desfășurarea procesului penal, organul de urmărire penală, prin ordonanță, dispune asupra acțiunilor sau măsurilor procesuale în condițiile prezentului cod. Fiecare dintre acțiunile sau măsurile procesuale dispuse de către organul de urmărire penală se motivează, obligatoriu, în mod separat. Ordonanța trebuie să fie motivată și să cuprindă: data și locul întocmirii, numele, prenumele și calitatea persoanei care o întocmește, cauza la care se referă, obiectul acțiunii sau măsurii procesuale, temeiul legal al acesteia și semnătura celui care a întocmit-o. În concluzie odată ce nu poți *pune* pe seama cuiva să execute ceea ce încă nu s-a dispus, or, procedura ar trebui să fie tocmai inversă, intervențiile legislative de rigoare ar fi nu doar binevenite, ci și necesare.

Dincolo de măsurile speciale de investigații a căror dispunere ține exclusiv de atribuțiile procurorului, pe cale de excepție, acesta, la fel, poate dispune și asupra măsurilor ce țin de competența judecătorului de instrucție, conform prevederilor art. 132⁴ alin. 3 CPP RM, în condițiile asupra cărora am făcut referire anterior.

Din cele menționate, rezultă că dispunerea măsurilor speciale de investigații este guvernată de către aceleași reguli, indiferent dacă acestea sunt efectuate în cadrul unui proces penal, fie în afara acestuia. Concomitent, nu putem să nu atragem atenția asupra faptului, că deși unicul act prin care pot fi dispuse măsurile speciale de investigații, cu excepția celor atribuite în competența conducătorului subdiviziunii specializate, este ordonanța procurorului. Modul în care legiuitorul s-a referit la aceasta în cadrul Legii privind ASI și, respectiv, în cadrul procesului penal este diferit. Astfel, în primul caz legiuitorul a stipulat, în mod expres, elementele pe care trebuie să le conțină ordonanța procurorului și, anume, măsura concretă autorizată; perioada pentru care a fost autorizată măsura; identitatea atribuită investigatorului sub acoperire, precum și activitățile pe care acesta le va desfășura; numele, prenumele, numărul de identificare al persoanei supuse măsurii speciale de investigații sau datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute; motivul efectuării măsurii speciale de investigații; informația cu privire la aparatele tehnice necesare pentru efectuarea măsurii speciale de investigații, pe când în cadrul procesului penal a ales doar să stipuleze că ordonanța trebuie să fie una motivată, cu referirea la unele

elemente suplimentare în textele referitoare la măsurile speciale de investigații concrete. Modul în care legiuitorul a ales anume acest fel de abordare pare a fi unul logic, reieșind din faptul că în cadrul procesului penal ordonanța reprezintă un act procesual utilizat destul de des, legea procesual penală referindu-se, după cum am menționat mai sus, asupra conținutului acestuia, pe când în Legea privind ASI, practic, nu există careva referințe la acest act.

Ținem să credem că, totuși, condițiile pentru actele asemănătoare ar urma să fie aceleași, motiv din care probabil că ar fi mult mai eficient ca regulile care privesc actul prin care se dispun măsurile speciale de investigații să fie unice, indiferent de procedura în care se desfășoară ultimele. Mai mult, elementele ordonanței enumerate de către legiuitor în Legea privind ASI, dincolo de faptul că nu enumeră toate elementele obligatorii pe care ar trebui să le conțină o ordonanță, cum ar fi, data și locul întocmirii, numele, prenumele și calitatea persoanei care o întocmește, cauza la care se referă, temeiul legal al acesteia și semnătura celui care a întocmit-o, nu acoperă nici toate măsurile speciale de investigații, dispunerea cărora ține chiar și de competența exclusivă a procurorului. Astfel, nu toate măsurile speciale de investigații enumerate la art. 18 alin. 1 pct. 2 al Legii privind ASI, prevăd în mod obligatoriu utilizarea agenților sub acoperire, nu toate măsurile speciale de investigații privesc anumite persoane, și nici nu în cazul tuturor măsurilor speciale de investigație pot fi utilizate mijloace tehnice. De altfel, analiza comparativă a elementelor ordonanței din Legea privind ASI cu cele suplimentare menționate de legiuitor la art. 136 CPP RM, care se referă la utilizarea investigatorilor sub acoperire, permit a formula concluzia că ele conțin în esență aceleași elemente, ceea ce ne face să credem că suntem în prezența unei erori de tehnică legislativă care urmează să fie reparată.

În altă ordine de idei, dacă în cadrul procesului penal, după cum am menționat mai sus, procurorul doar pune executarea măsurilor speciale de investigații în sarcina subdiviziunilor specializate, apoi din textul Legii privind ASI rezultă că procurorul doar autorizează aceste măsuri. Dincolo de faptul că nici utilizarea cuvântului „*autorizare*” nu acoperă pe deplin acțiunile procurorului în legătură cu dispunerea măsurilor speciale de investigații.

Supravegherea activității organelor de cercetare penală impune uneori ca, înainte de efectuarea unui act de urmărire penală, procurorul să autorizeze actul respectiv. „Autorizarea” efectuării unui act de urmărire penală este anterioară realizării actului, așadar, actul efectuat fără autorizația cerută de lege este lovit de nulitate. De exemplu, lucrătorii operativi din cadrul poliției judiciare, precum și lucrătorii operativi din cadrul organelor de stat care desfășoară, potrivit legii, activități de informații în vederea asigurării securității naționale pot fi folosiți ca investigatori sub acoperire numai în baza autorizației emise de procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală. În același sens, în procedura dării în urmărire, ridicarea de obiecte sau înscrisuri în vederea identificării, căutării, localizării și prinderii persoanelor date în

urmărire pot fi efectuate numai cu autorizarea procurorului care supraveghează activitatea organelor de poliție care efectuează urmărirea persoanei date în urmărire [168, p. 38].

În același timp, *autorizarea*, așa cum este reglementată la moment, vine în contradicție și cu prevederile art. 255 CPP RM, care prevede în mod expres că dacă legea prevede că o acțiune sau o măsură procesuală trebuie să fie încuviințată, autorizată sau confirmată de procuror ori, după caz, de judecătorul de instrucție, care vor verifica obligatoriu dacă acestea au fost dispuse în condițiile legii, un exemplar al ordonanței sau al actului procedural motivat rămâne la procuror ori la judecătorul de instrucție. Ceea ce înseamnă că atât „punerea” cât și „autorizarea” sunt acțiuni care trebuie să urmeze „dispunerii”, acțiuni care, la rândul său, a scăpat din vedere legiuitorului și asupra acestei carențe ar urma să revină.

Efectuarea măsurilor speciale de investigații și regulile procedurale corespunzătoare la fel sunt reglementate atât de către legislația procesual penală, cât și Legea privind ASI.

Măsurile speciale de investigații autorizate trebuie să înceapă la data indicată în actul de dispunere sau, cel târziu, la data expirării termenului pentru care a fost autorizată. Ofițerul de investigații care efectuează măsurile speciale de investigații, în termen de o lună de la data dispunerii măsurilor sau în termenul stabilit în actul de dispunere, va informa printr-un raport procurorul sau, după caz, conducătorul subdiviziunii specializate care a autorizat măsura specială de investigații despre rezultatele obținute la implementarea măsurilor speciale de investigații.

Dacă, în cadrul examinării raportului, procurorul sau conducătorul subdiviziunii specializate constată că nu sunt respectate condițiile de efectuare a măsurii speciale de investigații sau că, prin măsura dispusă, se încalcă disproporționat ori în mod vădit drepturile și interesele legitime ale persoanelor, el dispune încetarea acestora.

Măsura specială de investigații se dispune pe o perioadă de 30 de zile, cu posibilitatea prelungirii întemeiate până la 6 luni. Fiecare prelungire a duratei măsurii speciale de investigații nu poate depăși termenul de 30 de zile. În cazul în care termenul de autorizare a efectuării măsurii speciale de investigații a fost prelungit până la 6 luni, se interzice autorizarea repetată a măsurii speciale de investigații pe același temei și asupra aceluiași subiect, cu excepția cazurilor de utilizare a investigatorilor sub acoperire sau de apariție a circumstanțelor noi, precum și a cazurilor de cercetare a faptelor legate de investigarea crimelor organizate și a finanțării terorismului.

Procurorul sau, după caz, conducătorul subdiviziunii specializate va dispune încetarea măsurii speciale de investigații înainte de expirarea termenului pentru care aceasta a fost autorizată imediat ce au dispărut temeiurile și motivele ce au justificat autorizarea ei. În cazul în care temeiuri pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații nu mai există, ofițerul de investigații solicită procurorului sau, după caz, conducătorului subdiviziunii specializate

încetarea imediată a acestor măsuri. Prevederi oarecum cu caracter analogic rezultă și din legislația procesual penală.

O serie de norme procesual penale, cum ar fi, de exemplu, prevederile art. 132² alin. 3 CPP RM, în conformitate cu care măsurile speciale de investigații se efectuează de ofițerii de investigații ai subdiviziunilor specializate ale autorităților indicate în Legea privind ASI. Conform prevederilor art. 132⁴ alin. 1 CPP RM din care rezultă că procurorul care conduce sau exercită urmărirea penală pune, prin ordonanță motivată, măsura specială de investigații în executarea subdiviziunilor specializate ale autorităților indicate în Legea privind ASI, indică, în mod cert, că legiuitorul a ales să utilizeze în cadrul legislației procesual penale ce reglementează efectuarea măsurilor speciale de investigații și anumite norme de blanchetă. Or, nici subiecții competenți să efectueze măsurile speciale de investigații și nici atribuțiile acestora nu sunt prevăzute în CPP RM, fiind reglementate de Legea privind ASI. Această poziție este confirmată în practica judiciară.

Astfel, într-o Decizie a Colegiului Penal al CSJ, instanța a reținut că: *la măsurile speciale de investigații au participat ofițerul de urmărire penală A. B. și ofițerul de investigații a DGT Nord CNA, care au fost împuterniciți în acest sens prin ordonanțele procurorului din 09.06.2013. Întocmirea actelor procesuale de către aceștia atestă efectuarea măsurilor speciale de investigații și n-a afectat în careva mod mersul normal al urmăririi penale, chiar dacă legiuitorul în corespundere cu dispozițiile art. 18 alin. (4) a Legii privind ASI a investit cu acest drept doar angajații subdiviziunilor specializate ale MAI și CNA [56]. Mai mult, în cadrul cauzei penale de învinuire a cet. XXX, în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 324 alin. 2 lit. „c” CP RM, ofițerul de urmărire penală care instrumenta dosarul a dispus conducătorului subdiviziunii specializate din cadrul CNA efectuarea măsurii speciale de investigații – identificarea persoanei, măsură care s-a desfășurat în afara cadrului procesual penal, și rezultatele căreia i-au fost prezentate ofițerului de urmărire penală printr-un raport [93].*

Concomitent, potrivit prevederilor art. 22 al Legii privind ASI, măsurile speciale de investigații sunt efectuate de către ofițeri de investigații, acesta fiind practic nu doar principalul, dar și deseori unicul *executor* al măsurilor respective. Conform prevederilor legale, ofițerul de investigații este persoana împuternicită care, în numele statului, efectuează măsurile speciale de investigații în conformitate cu legislația în vigoare. La efectuarea măsurilor în cadrul procesului penal, ofițerul de investigații, acționează în mod independent urmând a se supune doar indicațiilor scrise ale procurorului sau ale ofițerului de urmărire penală. Identitatea ofițerilor de investigații din cadrul subdiviziunilor specializate, care efectuează măsuri speciale de investigații și activează în calitate de investigatori sub acoperire, constituie secret de stat și poate fi dezvăluită numai cu acordul scris al acestor ofițeri și în conformitate cu Legea cu privire la

secretul de stat. Ofițerul de investigații poartă răspundere pentru realizarea nemijlocită a măsurii pe care o efectuează. Mai nou, ofițerii de investigații pot fi detașați la procuraturile specializate în condițiile legii. Efectuarea măsurilor speciale de investigații este posibilă atât unipersonal de către ofițerul de investigații, cât și în cadrul unor grupuri, în conformitate cu prevederile art. 10 din Legea privind ASI, competența de constituire a grupurilor revenind fie procurorului, fie conducătorului subdiviziunii specializate, în dependență de competența dispunerii măsurilor ce urmează să fie efectuate. Concomitent, de rând cu ofițerul de investigații, responsabil de efectuarea măsurilor speciale de investigații, în conformitate cu legea menționată este și conducătorul subdiviziunii specializate, acesta fiind responsabil de organizarea și termenele de executare a măsurilor speciale de investigații, exercitând și controlul departamental asupra ofițerilor de investigații. Din prevederile actualului cadru legislativ rezultă că și conducătorul subdiviziunii specializate nu poate interveni în activitatea ofițerilor de investigații, având doar competența în exercitarea funcțiilor administrative, pe când indicațiile obligatorii pentru ofițerii de investigații, au fost atribuite în competența procurorului și a ofițerului de urmărire penală.

La îndeplinirea măsurilor speciale de investigații, ofițerii de investigații au mai multe obligații, o parte dintre care se referă nemijlocit la efectuarea acestor măsuri, după cum urmează: obligația de a respecta drepturile și interesele legitime ale persoanei, or, anume efectuarea măsurilor speciale de investigații, pe de o parte, comportă riscul cel mai ridicat al intruziunii în domeniul drepturilor și intereselor legitime ale persoanei, iar, pe de altă parte, realizarea efectivă a măsurilor respective contribuie la protecția drepturilor și libertăților eventualelor victime, care de fapt constituie și una dintre sarcinile ASI, conform prevederilor art. 1 din Legea privind ASI; obligație din care recurge în mod organic și cea de a întreprinde, toate măsurile nu doar în vederea apărării drepturilor și libertăților omului, dar și în realizarea celorlalte sarcini prevăzute de art. 1 Legea privind ASI; obligația la care ne-am referit mai sus de a executa indicațiile scrise care se conțin, conform legii în ordonanțele ofițerului de urmărire penală (cu rezerva de rigoare că ultimul nu poate emite asemenea acte), indicațiile scrise sau ordonanțele procurorului și încheierile instanței de judecată; obligația de a reacționa la faptele ilicite devenite cunoscute în cadrul efectuării măsurilor speciale de investigații; obligația de a respecta regulile de conspirație la exercitarea activității speciale de investigații, acestea, de cele mai multe ori, fiind prevăzute în acte normative nepublice; să respecte confidențialitatea datelor cu caracter personal ce au devenit cunoscute în timpul efectuării măsurii speciale de investigații; obligația de a respecta proporționalitatea dintre dreptul lezat și necesitatea măsurii ce se efectuează, or fără respectarea dezideratului respectiv în practică el își pierde sensul.

În același timp, o serie de drepturi ale ofițerului de investigații, la fel, se referă la etapa efectuării măsurilor speciale de investigații, cum ar fi: dreptul de a efectua măsurile speciale de

investigații, potrivit competenței și în limitele legii, drept care implicit prevede interdicția de a efectua măsuri neatribuite în competență și în afara cadrului legal; dreptul de a stabili relații cu persoanele care și-au dat consimțământul de a colabora, în mod confidențial, cu subdiviziunile specializate, și, implicit, de a utiliza concursul acestora la efectuarea măsurilor speciale de investigații; dreptul de a utiliza pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații sisteme informaționale, încăperi de serviciu, locuințe, mijloace de transport, bunurile întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, unităților militare, precum și alte bunuri ale persoanelor fizice și juridice, desigur cu respectarea cadrului legal; dreptul de a stabili independent tehnicile aplicate, a modalității și a tacticii de efectuare a măsurii speciale de investigații, cu respectarea cadrului normativ existent; dreptul de a refuza executarea indicațiilor scrise ale procurorului, ale ofițerului de urmărire penală dacă acestea sunt ilegale sau dacă există circumstanțe reale ce pun în pericol viața și sănătatea ofițerului, cu condiția contestării acestora procurorului ierarhic superior. Concomitent, ofițerul de investigații răspunde disciplinar, contravențional sau penal pentru faptele ilegale săvârșite în timpul efectuării măsurii speciale de investigații.

Am recurs la enumerarea drepturilor și obligațiilor ofițerului de investigații în mod deliberat, ori, acestea, în ultima instanță, constituie unica sursă publică din care am putea să ne inspirăm cu privire la regulile procedurale de efectuare a măsurilor speciale de investigații, din perspectiva atribuțiilor autorului acestora, odată ce unicul subiect abilitat de lege să le realizeze este ofițerul de investigații, iar în conformitate cu prevederile art. 24 alin. 2 Legea privind ASI, informația despre forțele (cu excepția persoanelor care acordă sprijin autorităților ce efectuează măsuri speciale de investigații), mijloacele, sursele, metodele, planurile și rezultatele activității speciale de investigații, precum și despre organizarea și tactica desfășurării măsurilor speciale de investigații, care constituie secret de stat, poate fi desecretizată numai în conformitate cu legislația.

Deși din textul de lege citat s-ar părea că există o alternativă între informațiile de genul celor specificate care ar putea constitui secret de stat și care nu, totuși, în conformitate cu prevederile art. 7 alin. 4 lit. a Legea cu privire la secretul de stat nr. 245 din data de 27.11.2008 se atribuie la secret de stat informația despre efectivul, forțele, conținutul, planurile, organizarea, finanțarea și asigurarea tehnico-materială, formele, tactica, metodele, mijloacele și rezultatele activităților de informații, de contrainformații și operative de investigații.

Normele procedurale de consemnare a rezultatelor activității speciale de investigații sunt stipulate în prevederile art. 132⁵ CPP RM dar și în art. 22 Legea privind ASI, în conformitate cu acestea ofițerul de investigații care efectuează măsura specială de investigații întocmește un proces-verbal pentru fiecare măsură autorizată de judecătorul de instrucție sau de procuror, în care consemnează: a) date despre timpul efectuării măsurii speciale de investigație; b) datele

persoanei care întocmește procesul-verbal; c) datele persoanelor care au participat la efectuarea măsurilor și, după caz, adresele acestora, obiecțiile și explicațiile lor, cu excepția datelor privind colaboratorii confidențiali; d) descrierea detaliată a faptelor constatate, precum și a acțiunilor întreprinse în cadrul efectuării măsurii; e) mențiunea privind fotografierea, filmarea, înregistrarea audio, utilizarea mijloacelor tehnice, condițiile și modalitățile de aplicare a acestora, obiectele față de care au fost aplicate aceste mijloace, precum și rezultatele obținute.

La procesul-verbal se anexează, în plic sigilat, purtătorul material de informații care conține rezultatele măsurilor speciale de investigații.

Procesul-verbal și purtătorul material de informații se anexează la dosarul special, format în condițiile prezentei legi.

Un aspect asupra căruia considerăm necesar să ne oprim cu această ocazie, ține de descrierea detaliată în procesul-verbal a faptelor constatate, precum și a acțiunilor întreprinse în cadrul efectuării măsurii, aspect care, de altfel, reprezintă miezul măsurii speciale de investigație și scopul acesteia, dar care, cu părere de rău, în unele cazuri nu corespunde rigorilor prevăzute de lege. Astfel, în cauza penală de învinuire a cet. XXX de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 324 alin. 2 lit. „c” CP RM, din procesul-verbal privind controlul transmiterii banilor, în afara mențiunilor despre marcarea bancnotelor cu substanțe speciale și transmiterea acestor bancnote „*declarantului*”, nu a fost constatată nici o altă faptă, cu toate că procesul-verbal respectiv s-a regăsit printre mijloacele de probă [93].

La încetarea măsurii speciale de investigații sau la solicitarea procurorului, ofițerul de investigații care a efectuat măsura transmite acestuia procesul-verbal, la care se anexează toate materialele acumulate în cadrul efectuării măsurii speciale de investigații autorizate. Procurorul examinează și se pronunță, prin ordonanță, asupra legalității implementării măsurii efectuate.

În cazul în care constată că măsura specială de investigații s-a efectuat cu încălcarea vădită a drepturilor și libertăților omului sau că ofițerul de investigații a acționat cu depășirea prevederilor ordonanței de autorizare, procurorul declară nulă măsura întreprinsă și dispune, prin ordonanță, nimicirea imediată a purtătorului material de informații și a materialelor acumulate pe parcursul efectuării măsurii speciale de investigații. Ordonanța procurorului poate fi atacată la procurorul ierarhic superior.

În cazul în care se constată, prin ordonanță, legalitatea efectuării măsurii speciale de investigații, procurorul informează persoanele care au fost supuse măsurii speciale de investigații.

Din momentul informării, persoana supusă măsurii speciale de investigații are dreptul să ia cunoștință de procesul-verbal privind efectuarea măsurii speciale de investigații și de ordonanța procurorului cu privire la legalitatea măsurii efectuate.

Măsurile speciale de investigații autorizate de către conducătorul subdiviziunii specializate se consemnează într-un raport și se prezintă acestuia.

Din cele relatate rezultă că legiuitorul a prevăzut două modalități de consemnare a rezultatelor activității speciale de investigații, în dependență de subiectul care le-a autorizat și anume pentru cele autorizate de către conducătorul subdiviziunii specializate, acestea îmbracă forma unui raport, iar în celelalte cazuri forma unui proces-verbal. Verificarea activității respective fiind posibilă de către procuror atât din oficiu, cât și în mod obligatoriu la încetarea măsurii speciale de investigații, cu dispunerea soluțiilor de rigoare în dependență de respectarea condițiilor de autorizare și gradul de ingerință în sfera drepturilor omului.

Aspectul care însă trezește nedumerirea din modul în care sunt redactate normele respective țin de momentul în care despre efectuarea măsurilor speciale de investigații este informată persoana. Astfel, din textul legii rezultă că acesta este informat doar dacă procurorul constată legalitatea efectuării măsurii speciale de investigații, cu consecințele de rigoare, fără a prevedea acest instrument și pentru situațiile în care măsura specială de investigații s-a efectuat cu încălcarea vădită a drepturilor și libertăților omului sau că ofițerul de investigații a acționat cu depășirea prevederilor ordonanței de autorizare. În consecință, odată ce în ambele ipoteze drepturile persoanei au fost lezate, nu sunt clare raționamentele legiuitorului, din care cel care a fost prejudiciat ilegal nu poate avea dreptul la protejarea drepturilor sale, informația despre acțiunile respective fiind pentru el neaccesibilă. În acest sens potrivit opiniei expertului G. Klemencic, care consideră că, în principiu, notificarea ulterioară este importantă (și preferabilă în baza jurisprudenței CEDO), deoarece supravegherea comunicațiilor este o măsură operativă clandestină și dacă nu se inițiază nici o procedură penală împotriva persoanei țintă, asemenea persoană este lipsită de orice informație că ea a fost obiectul unui amestec în viața sa privată și, prin urmare, lipsită de un drept legitim să conteste legalitatea acestui amestec și să ceară compensație [137, p. 18].

O deficiență de redactare a legiuitorului în Legea privind ASI și care a fost reparată prin introducerea normei respective în legislația procesual-penală, ține modul în care a fost redată una din componentele procesului-verbal, și, anume, cea referitoare la datele despre timp. În legislația procesual-penală este o condiție obligatorie a procesului-verbal menționarea locului, datei și orei începerii și finisării măsurii speciale de investigații, pe când în Legea privind ASI se stipulează despre locul și data efectuării măsurii, ora începerii și finalizării acesteia, concluzia fiind că în primul caz legiuitorul admite efectuarea măsurilor speciale în zile, iar în al doilea caz doar în ore, ceea ce desigur nu este corect, iar necesitatea unor intervenții în vederea uniformizării prevederilor legale se impune, recomandabilă fiind forma procesului-verbal prevăzut în art. 260 CPP RM.

În doctrina românească a fost ridicată problema dacă procurorul în exercitarea atribuțiilor de supraveghere prin conducerea și controlul activității de urmărire penală, poate da dispoziție organului de cercetare penală să efectueze acte premergătoare în condițiile în care acestea au un caracter extraprocesual [135, p. 91]. Răspunsul la această întrebare se prezintă a fi unul afirmativ, având în vedere conexiunea existentă între efectuarea acestor acte și procesul penal, consemnarea lor într-un proces-verbal ce poate constitui mijloc de probă, faptul că reprezintă o metodă de lucru specifică organelor de cercetare și contribuie la realizarea scopului procesului penal [141, p. 194]. Afirmatii, deși oarecum depășite pentru actualul cadru normativ al României, dar rămânând a fi perfect valabile pentru modul în care la moment sunt reglementate în Republica Moldova aceste relații. În acest sens fiind suficiente doar câteva referințe la legislația în domeniu. Astfel, în conformitate cu prevederile art. 18 alin. 3 Legea privind ASI, măsurile *speciale de investigații cu excepție celor* prevăzute la alin. 1 pct. 1, precum și cele prevăzute la alin. 1 pct. 2 lit.c), e), și f) care *pot fi efectuate* numai în cadrul unui proces penal, *în dependență de categoria măsurii* se efectuează atât în cadrul unui proces penal, cât și/ori în afara acestuia. În conformitate cu prevederile art. 273 alin. 2 CPP RM, organele de constatare au dreptul, în condițiile prezentului cod, să rețină făptuitorul, să ridice corpurile delictelor, să solicite informațiile și documentele necesare pentru constatarea infracțiunii, să citeze persoane și să obțină de la ele declarații, să purceadă la evaluarea pagubei și să efectueze orice alte acțiuni care nu suferă amânare, cu întocmirea proceselor-verbale în care se vor consemna acțiunile efectuate și circumstanțele constatate. Totodată, practic, toate organele de constatare atribuite astfel conform legislației procesual penale, exercită și activitatea specială de investigații, astfel încât nu există careva impedimente pentru utilizarea posibilităților activității speciale de investigații până la pornirea urmăririi penale. Mai mult, în acest sens există și prevederi normative directe - conform Ordinului comun al Procurorului General, Ministrului Afacerilor Interne, Directorului Serviciului Vamal, Directorului CCCEC, nr. 121/254/286-0/95, din data de 18.07.2008 „Privind evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni”. În pct. 25 al acestui ordin se prevede în mod expres posibilitatea efectuării măsurilor speciale de investigații în vederea verificării altor informații cu privire la infracțiuni [171]. În conformitate cu prevederile art. 5 lit. „b” Legea cu privire la Procuratură, *procurorul* organizează, conduce și controlează activitatea organelor de urmărire penală în cadrul procesului penal, respectiv exercitând aceste atribuții și față de măsurile speciale de investigații efectuate până la pornirea urmăririi penale. Din textul legii privind ASI, rezultă că o serie de măsuri speciale de investigații, sau, mai bine-zis, cea mai mare parte a acestora, a căror autorizare ține de procuror pot fi efectuate și în afara procesului penal.

Mai mult, din prevederile CPP RM, rezultă că posibilitatea efectuării măsurilor speciale de investigație în afara procesului penal chiar după pornirea urmăririi penale, relevante în acest sens fiind prevederile art. 287² CPP RM, în conformitate cu care după suspendarea urmăririi penale, organul de urmărire penală este obligat să ia măsuri, atât direct, cât și prin intermediul altor organe care exercită activitate *operativă* de investigații, în vederea identificării persoanei care poate fi pusă sub învinuire. Procurorul, în mod periodic, dar nu mai rar decât o dată la 6 luni, va verifica măsurile de căutare pentru identificarea persoanei. Din conținutul art. 288 alin. 4 CPP RM, rezultă că investigațiile în vederea găsirii învinuitului se efectuează de către organele abilitate prin lege cu asemenea atribuții. Procurorul care dispune efectuarea investigațiilor în vederea găsirii învinuitului conduce această activitate și verifică periodic desfășurarea ei.

A. Lazăr este de părerea că nici un fel de autorizație nu poate fi emisă de judecător sau procuror în alte condiții decât cele arătate în procedura penala și nici un fel de strângere de date nu este permisă decât dacă sunt necesare organelor de urmărire penală, pentru începerea urmăririi penale [141, p. 207].

Iar în opinia autorilor români I. Neagu și M. Damaschin, în vederea desfășurării operative a urmăririi penale, organele de cercetare penală pot efectua anumite acte de cercetare penală din proprie inițiativă. Și în asemenea cazuri procurorul are posibilitatea, conform legii, să intervină în cazul în care constată că un anumit act sau o anumită măsură procesuală nu se justifică sau nu este în concordanță cu dispozițiile ce reglementează efectuarea urmăririi penale [168, p. 38].

Autorizarea folosirii investigatorilor sub acoperire este dispusă prin ordonanță motivată de către procuror. Organul de urmărire penală, constatând existența condițiilor prevăzute de lege și nevoia utilizării acestui mijloc investigativ, în vederea elucidării cauzei, va înainta procurorului o cerere de autorizare menționând datele și indiciile privitoare la faptele și persoanele față de care există presupunerea că au săvârșit o infracțiune, precum și perioada pentru care se cere autorizarea. După examinarea cererii și a materialului documentar anexat, dacă constată existența condițiilor de legalitate și oportunitatea utilizării acestui mijloc investigativ, posibilitatea obținerii unor informații care ar putea fi transformate în probe concludente și pertinente soluționării cauzei, procurorul emite o *ordonanță motivată de autorizare a folosirii investigatorului sub acoperire*. Ordonanța va cuprinde pe lângă *mențiunile comune* (privind numele, prenumele, calitatea celui care o întocmește, cauza la care se referă, obiectul măsurii, temeiul legal, semnătura celui care a întocmit-o), următoarele *mențiuni speciale*: indiciile temeinice și concrete care justifică măsura și motivele pentru care aceasta este necesară; activitățile pe care le poate desfășura investigatorul sub acoperire; persoanele față de care există presupunerea că au săvârșit o infracțiune; identitatea sub care investigatorul urmează

să desfășoare activitățile autorizate; perioada pentru care se dă autorizarea; alte mențiuni prevăzute de lege.

În cazuri urgente și temeinic justificate, organul de urmărire penală poate solicita autorizarea și a altor activități decât cele pentru care există autorizare, situații în care procurorul se va pronunța de îndată [141, p. 202-293].

Activitatea procurorului pe segmentul autorizării măsurilor speciale de investigații este direcționată spre respectarea legii în procesul realizării măsurilor speciale de investigații de către subdiviziunile corespunzătoare în strictă conformitate cu scopurile, sarcinile și funcțiile, precum și spre realizarea acestei activități în conformitate cu principiile legalității și al respectării drepturilor și libertăților persoanei.

Autorizarea de către procuror a măsurilor speciale de investigații este realizată în limitele reglementărilor din domeniul activității speciale de investigații.

În obiectul autorizării de către procuror a măsurilor speciale de investigații nu sunt incluse aspectele tactico-organizaționale ale activității speciale de investigații.

Organizarea autorizării de către procuror a măsurilor speciale de investigații urmează a fi realizată în baza criteriului ridicării eficienței activității subdiviziunilor speciale de investigații în vederea depistării, preîntâmpinării și descoperirii infracțiunilor, al identificării persoanelor care urmează a fi puse sub învinuire sau al celor dispărute fără urmă, precum și a persoanelor care se sustrag de la urmărirea penală, judecată sau de la executarea unei pedepse penale.

În conformitate cu prevederile art. 21 din Legea privind ASI, la efectuarea măsurii speciale de investigații, ofițerul de investigații este obligat să formeze dosar special în care include toate materialele acumulate. Formarea dosarului este supusă înregistrării obligatorii, însă nu poate servi drept temei pentru limitarea drepturilor și libertăților omului prevăzute de lege.

Categoriile dosarelor speciale, modul de gestionare, de încetare și de nimicire a lor sunt stabilite prin acte normative departamentale ale autorităților ale căror subdiviziuni specializate efectuează activitatea specială de investigații.

Prin derogare de la alin. (3) ale art. 21 din Legea privind ASI, dosarele speciale care conțin secret de stat se nimicesc după desecretizarea acestora conform Legii cu privire la secretul de stat.

Fiecare dosar special va include un borderou al persoanelor care au luat cunoștință de materialele dosarului, în care se înscrie: a) numele și prenumele persoanei; b) funcția persoanei; c) ziua, luna, anul și ora aducerii la cunoștință a materialelor dosarului și ziua, luna, anul și ora finalizării acesteia; d) semnătura persoanei.

3.3. Particularitățile controlului privind măsurile speciale de investigații autorizate de procuror

Recunoașterea anumitor drepturi și libertăți ca fiind inerente personalității umane nu mai este demult o noutate pentru societatea contemporană, ceea ce este la ordinea zilei ține, mai degrabă, de cum drepturile omului urmează a fi respectate, iar în caz de necesitate apărate și restabilite. Anume acestea din urmă fac diferența între existența pur declarativă a drepturilor omului și existența lor reală. În această ordine de idei, statului, ca furnizor al regulilor de comportament în societate, îi revine și sarcina de a asigura nu doar proclamarea, dar și respectarea și asigurarea respectării drepturilor omului, prin instituirea unui mecanism eficient de control. Concomitent, anumite activități statale sunt de neconceput fără ingerințe în domeniul drepturilor și libertăților fundamentale. În consecință, odată ce anumite activități sociale nu pot fi desfășurate fără ca acestea să nu aducă atingere drepturilor omului sarcina statului este, pe de o parte, de a stabili cu maximă previzibilitate condițiile în care drepturile persoanei pot fi afectate, precum și mijloacele oferite subiecților expuși pentru a-și proteja drepturile și interesele, din care, cu siguranță urmează, să facă parte și instituția controlului.

Astfel, orice atingere adusă drepturilor persoanei în cadrul urmăririi penale sau judecării cauzei este proporțională gradului de prejudiciabilitate al infracțiunii și pericolozității sociale a individului, în general, și după importanța acesteia pentru stabilirea adevărului în cauza penală respectivă, în particular. Orice drept al individului este recunoscut, la nivel național sau internațional, ca unul fundamental, anume din considerentul că lipsa sau atingerea acestora nu permite manifestarea plenară a personalității umane. De aceea, orice atingere adusă, indiferent cărui drept, este tot o lezare [45, p. 73].

Un prim pas în vederea stabilirii unui mecanism eficient de control al măsurilor speciale de investigații ține de tendința privind instituționalizarea legală a activității speciale de investigații prin adoptarea cadrului legal respectiv, care nu poate fi decât salutăată. Or, este greu de încălcat ceea ce nu există, mai ales, dacă activitățile respective poartă un caracter dacă nu secret, atunci nepublic, iar eventuala ingerință a agenților statului în sfera drepturilor fundamentale ale omului, de cele mai multe ori, nici nu poate fi sesizată de către persoanele vizate cu consecințele de rigoare. Fapt care însă nu înseamnă că aceste drepturi nu sunt încălcate, sau că dacă violarea anumitor drepturi are loc într-un mod mai voalat atunci consecințele pentru titular sunt mai ușor de acceptat. Credem că ingerințele voalate în domeniul drepturilor omului reprezintă răul mare comparativ cu încălcarea deschisă a acestora. Din moment ce efectul este același, dar față de anumite acțiuni publice persoana cel puțin se poate apăra, fie este în cunoștință de existența lor, pe când în cazul unor investigații ascunse persoana nu cunoaște că a

fost subiectul unor investigații și, respectiv, chiar dacă ar dispune, atunci nu poate utiliza careva mijloace pentru a-și proteja drepturile.

În altă ordine de idei, la fel de importantă este încărcătura pe care o dă statul, drepturilor și libertăților omului precum și modul în care este tratat titularul acestora în cadrul activității speciale de investigații. Pentru a fi mai elocvenți considerăm suficientă prezentarea abordărilor vest europene prin apelarea la practica Germaniei, care în procedura penală admite utilizarea aparatului secret în domiciliu doar în privința și doar în locuința făptuitorului, în alte împrejurări condițiile respective fiind destul restrictive. Totodată, Curtea Constituțională Federală a Germaniei a explicat că în cazul în care supravegherea acustică în interiorul locuinței are ca urmare și culegerea de informații din domeniul de protecție absolută a esenței vieții private, măsura trebuie întreruptă iar înregistrările șterse, fiind de natură să lezeze demnitatea umană. Lezare care este cauzată nu atât prin măsura de urmărire penală cât prin faptul că este pusă sub semnul întrebării însăși calitatea de subiect pe care o are persoana [91, p. 35]. Prin comparație abordarea este diferită în interpretarea organelor judiciare ale Federației Ruse. Astfel în hotărârea din data de 19.02.2009, adoptată pe marginea plângerii cet. V. Pișac, Curtea Constituțională a constatat legalitatea interceptării convorbirilor reclamantului în legătură cu realizarea drogurilor, considerând că activitatea infracțională nu face parte din sfera privată a persoanei.

Destul de importante în sistemul controlului măsurilor speciale de investigații sunt garanțiile procesuale, prin care se înțeleg orice elemente care contribuie la rezolvarea optimă a cauzei penale, în conformitate cu legea, cu adevărul și cu necesitățile realizării scopurilor politicii penale. Într-o accepțiune mai restrânsă, prin garanții procesuale se înțeleg numai mijloacele care asigură drepturile participanților la cauza penală, adică mijloacele legale care permit exercitarea efectivă, reală și consecventă a tuturor drepturilor procesuale în concordanță cu interesele legitime ale fiecărei persoane [216, p. 44].

Prin natura lor juridică, garanțiile procesuale pot fi clasificate în: 1) mijloace ce asigură posibilitatea exercitării obligațiilor și împuternicirilor de către organele statului și persoanele cu funcții de răspundere pentru realizarea scopului procesului penal, prevăzut în art. 1 al Codului de procedură penală; 2) mijloace ce asigură realizarea de către participanți a drepturilor procesuale prevăzute, precum și apărarea libertăților și intereselor legitime ale cetățenilor [92, p. 41].

Am ales să ne referim concomitent atât la garanții ca instrumente inerente pentru protejarea drepturilor persoanei în cadrul procesului penal, cât și în cadrul activității speciale de investigații ca procedură separată, considerând dacă nu posibilă unificarea acestora într-o perspectivă nu prea îndepărtată, iar primii pași, în acest sens, deja fiind efectuați, atunci, deopotrivă, importantă existența garanțiilor procesuale în cadrul ambelor proceduri, iar cu toate deosebirile existente la moment atât procesul penal, cât și activitatea specială de investigații, au

mai multe asemănări de esență. Mai mult, aceasta poziție poate fi dedusă și din practica CtEDO, poziție sesizată de către specialiștii români în domeniu care, referindu-se la noua legislație procesual penală, au considerat că legiuitorul român a sancționat practica organelor de urmărire penală care administră majoritatea mijloacelor de probă înainte de începerea urmăririi penale, inclusiv, audierea făptuitorului, fără aducerea la cunoștință a drepturilor procesuale, prin înlăturarea fazei actelor premergătoare. Astfel, făptuitorul avea în patrimoniul său procesual dreptul de a fi asistat de către avocat încă din faza actelor premergătoare, acesta având, în principiu, calitatea de acuzat, conform jurisprudenței Curții, chiar dacă acuzația penală nu fusese în mod oficial notificată de către organele de urmărire penală (CtEDO, Argintaru c României, decizia de inadmisibilitate din 8 ianuarie 2013, parag. 27) [210, p. 450].

În concluzie, odată ce în rezultatul activității speciale de investigații desfășurată de către agenții statului pot și, de cele mai dese ori, sunt afectate anumite drepturi și libertăți ale omului atunci este logic ca activitatea respectivă nu doar să fie reglementată legislativ, dar ca și cadrul legal să prevadă suficiente garanții de natură să asigure participanților la proces posibilitatea exercitării și apărării drepturilor și intereselor sale. Mai ales, că violarea ascunsă a anumitor drepturi poate fi nu doar tentantă, dar și, deseori, însoțită de comiterea unor abuzuri. Adică activitatea specială de investigații în statul de drept nu poate fi concepută fără existența garanțiilor procesuale. Garanții care să asigure pe de o parte drepturile și libertățile persoanelor vizate, iar pe de altă parte să nu prejudicieze interesele generale ale societății în cadrul activității speciale de investigații.

Aplicarea unui sistem de contrabalanțe în acest sens fiind destul de actual, și deoarece statul reprezentat de către organele sale și-a rezervat dreptul de practicare a activității speciale de investigații, atunci pe lângă instrumentele statale de contrabalansare a eventualelor ilegalități, ar fi logică găsirea și a altor mecanisme mai neutre, dar nu și, în ultimul rând, mai efective, iar oferirea persoanei în calitate de destinatar și beneficiar al legii, a anumitor mijloace – garanții procesuale, nu doar declarative de natură să-i asigure o protecție eficientă față de intervențiile în sfera drepturilor și libertăților sale s-ar înscrie perfect în calitate de element esențial al acestui mecanism.

În altă ordine de idei, la fel de inovator, de rând cu tentativa salutară din partea legiuitorului de a reglementa comportamentul agenților statului în cadrul activității speciale de investigații al cărei scop, după cum am menționat, pe lângă aducerea activității respective în cadrul legal îl constituie nu în ultimul rând și garantarea respectării drepturilor omului, o altă inovație este încărcătura juridică atribuită acestei activități [42, p. 180]. Or, dacă anterior existau luări de poziții prin care se încerca echivalarea procesului gnoseologic din cadrul activității speciale de investigații cu cel din procesul penal [229, p. 23], prin intervențiile menționate mai

sus această tendință a căpătat un caracter legislativ. Astfel, a crescut în mod considerabil și posibilitatea utilizării activității speciale de investigații, în scopul rezolvării anumitor sarcini procesual penale, ca fiind o cale mult mai eficientă pentru obținerea rezultatului scontat. Concomitent, considerăm că, în mod proporțional, va crește și intruziunea în sfera drepturilor omului, iată de ce garanțiile procesuale capătă o importanță deosebită.

Pe de altă parte, stabilirea unor exigențe neproporționale activității speciale de investigații, ar fi de natură să-i anihileze eficiența, lipsind de sens acest procedeu statal de acumulare a informațiilor, în consecință, crescând nu doar siguranța persoanei ca subiect al relațiilor penale de conformare, ci și în calitate de potențial subiect al relațiilor penale conflictuale, dacă e să ne referim la sfera relațiilor juridico-penale a activității speciale de investigații, sferă care, desigur, poate fi extinsă. Altfel spus, la fel de protejați se vor simți atât cei care respectă legea fiind siguri că drepturile lor nu sunt violate, cât și cei care o încalcă având garanția că nu vor fi deconspirați, cel puțin, prin metodele speciale de investigații. Concomitent, pentru prima categorie de persoane, odată cu creșterea siguranței în protecția drepturilor contra ingerințelor activității speciale de investigații, direct proporțional, ar putea crește probabilitatea violării acestor drepturi de către a doua categorie de persoane în cadrul activității infracționale. Afirmatia fiind valabilă pentru tentativele de protejare a drepturilor omului pe calea anihilării activității speciale de investigații. Iată de ce identificarea instrumentarului juridic ce ar permite, pe de o parte, plasarea activității speciale de investigații într-un cadru legal previzibil și bine determinat, ce ar exclude orice posibilitate chiar și ipotetică de violare a drepturilor omului, pe de o parte, iar, pe de altă parte, nu ar descuraja activitatea specială de investigații, știrbindu-i din eficiență, constituie una din problemele cheie ale acestei activități social-utile. Un rol aparte în acest proces revenindu-le garanțiilor procesuale.

Se consideră că un drept este garantat atunci când legea, indiferent de natura acesteea, prevede posibilitatea de sancționare pentru încălcările acestuia, cu excepția celor expres admise și prevăzute [45, p. 76-77]. Iar pentru intervenția sancționării este imposibilă în lipsa controlului.

Luând în considerare actualul cadru legal și raportându-l la opiniile expuse în literatura de specialitate, am putea evidenția următoarele categorii de garanții procesuale în cadrul activității speciale de investigații [216, p. 44]:

1. Obligația organelor judiciare de a desfășura din oficiu activități care asigură realizarea și cunoașterea drepturilor procesuale. Obligație care presupune implicit în cadrul efectuării măsurilor speciale de investigații că atât ofițerii de investigații, cât și procurorul dar și judecătorul de instrucție urmează să informeze persoanele supuse măsurilor speciale de investigații despre drepturile de care aceștia beneficiază. Realizarea de către organele judiciare a formelor procesuale care duc la respectarea drepturilor părților. Ceea ce presupune obligația

subiecților care efectuează măsurile speciale de investigații să activeze în așa mod, încât să contribuie la respectarea drepturilor omului, obligație care derivă din prevederile art. 11 Legea privind ASI, iar eventualele ingerințe în sfera drepturilor omului să fie efectuate cu respectarea rigorilor legale.

2. Instituirea unui sistem de control integral și eficient care asigură descoperirea încălcării obligațiilor legale și formelor procedurale de ocrotire a drepturilor și intereselor omului. Dacă e să ne referim la garanțiile procesuale în cadrul activității speciale de investigații, în general, și măsurilor speciale de investigații autorizate de către procuror, în special, atunci, după cum este menționat în literatura de specialitate, eficiența sistemului de control la care ne referim este pusă pe seama procurorului. Procurorul, în virtutea împuternicirilor pe care le deține în baza legii, este obligat să întreprindă toate măsurile corespunzătoare, în vederea prevenirii încălcării drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice în procesul efectuării activității speciale de investigații; pentru restabilirea drepturilor încălcate și recuperarea prejudiciului suportat cu ocazia efectuării măsurilor speciale de investigații în situația prezenței temeiurilor legale în acest sens [256, p. 102]. După cum afirmă savantul A. Cozusev, în viziunea noastră, absolut corect, dacă sub forma unor procedee tactice speciale, a unor metode și mijloace, în procesul efectuării activității speciale de investigații sunt admise încălcări ale drepturilor cetățenilor, care pun în pericol viața, sănătatea, demnitatea lor, sau fie că aplicarea procedeele tactice contravine legii sau poate duce la încălcarea acesteia, procurorul nu doar că este în drept, dar mai e și obligat de a interveni și a întreprinde măsurile necesare în vederea înlăturării acestor încălcări [253, p. 19]. Procurorul figurează în calitate de garant al drepturilor și libertăților persoanei, implicate în sfera activității procesual-penale, adică exercită o funcție de apărare a ordinii de drept. O astfel de stare a lucrurilor corespunde prevederii constituționale referitoare la recunoașterea, respectarea și apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului ca obligație de bază a statului [287, p. 13].

3. Prevederea de către lege a unor sancțiuni tipice corespunzătoare pentru asigurarea desființării sau refacerii actelor efectuate cu încălcarea drepturilor omului. Referitor la această categorie, nu poate fi trecut cu vederea caracterul, deseori, secret al măsurilor speciale de investigații așa după cum acesta rezultă din prevederile legale. Fiind evidentă incompatibilitatea asigurării caracterului secret al activității speciale de investigații cu existența garanțiilor procesuale, cel puțin, la etapa desfășurării acestora, ceea ce însă nu poate depăși această etapă.

Controlul judiciar asupra activității speciale de investigații este aspectul obligatoriu al acesteia „legalizat” în condițiile actuale. În același timp, controlul nominalizat se prezintă a fi și o etapă obligatorie a realizării activității speciale de investigații, care generează îngrădirea drepturilor și libertăților persoanei [292, p. 135].

Controlul judiciar, perceput în sens larg reprezintă o modalitate excelentă și reușită a protecției drepturilor și libertăților persoanelor din partea statului în cadrul procesului penal. Controlul respectiv constituie practic unica modalitatea prin care sunt asigurate garanțiile procesuale la efectuarea măsurilor speciale de investigații.

Controlul legalității efectuării măsurilor speciale de investigații conform actualei construcții legislative ar putea fi împărțit convențional după mai multe criterii, după cum urmează:

- controlul din oficiu al efectuării măsurilor speciale de investigații, competența unui asemenea control aparține subiecților împuterniciți cu autorizarea măsurilor speciale de investigații, fiind o obligație legală a acestora;

- controlul legalității efectuării măsurilor speciale de investigații efectuat la plângerea persoanelor care se consideră vătămate în rezultatul efectuării acestor măsuri, este realizat în dependență de categoria măsurii speciale de investigație contestate și procedura în care a avut loc efectuarea măsurii. De către conducătorul subdiviziunii specializate pentru măsurile speciale de investigații atribuite conform legii în competența sa pentru autorizare, de către procuror unipersonal pentru măsurile speciale de investigații efectuate înafara procesului penal și de către procuror la etapa prejudiciară urmat de controlul judecătoresc pentru măsurile speciale de investigații efectuate în cadrul procesului penal;

- controlul exterior al activității speciale de investigații efectuate de către Comisia securitate națională, apărare și ordine publică, conform prevederilor art. 38 al Legii privind ASI.

Conform prevederilor legislației în domeniu controlul din oficiu al legalității efectuării măsurilor speciale de investigații, persistă la fiecare dintre etapele desfășurării acestora, și anume:

- la dispunerea măsurilor speciale de investigații de organul abilitat cu controlul legalității care este șeful subdiviziunii specializate pentru măsurile speciale a căror efectuare o poate autoriza conform legii, ori procurorul pentru măsurile speciale pe care le poate autoriza, sau procurorul și judecătorul de instrucție pentru măsurile speciale de investigație a căror efectuare necesită autorizarea judecătorească, evident fiind că pentru măsurile speciale de investigații autorizate de către procuror în procesul penal unicul subiect autorizat cu controlul acestora la etapa respectivă este ultimul. Conform prevederilor art. 132⁴ alin. 1 CPP RM, procurorul care conduce sau exercită urmărirea penală pune, prin **ordonanță motivată**, măsura specială de investigații în executarea subdiviziunilor specializate ale autorităților indicate în Legea privind ASI, fapt care înseamnă implicit verificarea întrunirii condițiilor prevăzute de lege înainte de dispunerea măsurilor speciale de investigații.

- efectuarea propriu-zisă a măsurilor speciale de investigații, la fel, este supusă controlului din partea subiecților menționați mai sus în dependență de măsurile aplicate. În acest sens fiind relevante mai multe prevederi legale atât prevăzute de legislația procesual penală, cum ar fi prevederile art. 132⁴ CPP RM, dar și prevederile respective ale art. 20, alin. 6, 8, 9 din Legii privind ASI, în conformitate cu care dacă, în cadrul examinării raportului, procurorul sau conducătorul subdiviziunii specializate constată că nu sunt respectate condițiile de efectuare a măsurii speciale de investigații sau că, prin măsura dispusă, se încalcă disproporționat ori în mod vădit drepturile și interesele legitime ale persoanelor, el dispune încetarea acesteia.

Procurorul sau, după caz, conducătorul subdiviziunii specializate va dispune încetarea măsurii speciale de investigații înainte de expirarea termenului pentru care aceasta a fost autorizată imediat ce au dispărut temeiurile și motivele ce au justificat autorizarea ei.

În cazul în care temeiuri pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații nu mai există, ofițerul de investigații solicită procurorului sau, după caz, conducătorului subdiviziunii specializate încetarea imediată a acestor măsuri.

- documentarea măsurilor speciale de investigații în conformitate cu prevederile art. 132⁵ alin. 4-8 CPP RM, dar și art. 22 alin. 4-8 Legea privind ASI, ambele texte de lege fiind în fond analogice, rezultă că la încetarea măsurii speciale de investigații sau la solicitarea procurorului, ofițerul de investigații care a efectuat măsura transmite acestuia procesul-verbal, la care se anexează toate materialele acumulate în cadrul efectuării măsurii. Procurorul examinează și se pronunță, prin ordonanță, asupra legalității implementării măsurii efectuate.

În cazul în care constată că măsura specială de investigații s-a efectuat cu încălcarea vădită a drepturilor și libertăților omului sau că ofițerul de investigații a acționat cu depășirea prevederilor ordonanței de autorizare, procurorul declară nulă măsura întreprinsă și dispune, prin ordonanță, nimicirea imediată a purtătorului material de informații și a materialelor acumulate pe parcursul efectuării măsurii speciale de investigații. Ordonanța procurorului poate fi atacată la procurorul ierarhic superior.

În cazul în care se constată, prin ordonanță, legalitatea efectuării măsurii speciale de investigații, procurorul informează persoanele care au fost supuse măsurii speciale de investigații.

Din momentul informării, persoana supusă măsurii speciale de investigații are dreptul să ia cunoștință de procesul-verbal privind efectuarea măsurii speciale de investigații și de ordonanța procurorului cu privire la legalitatea măsurii efectuate.

O situație oarecum diferită a fost prevăzută de legiuitor pentru măsurile speciale de investigații autorizate de către conducătorul subdiviziunii specializate, care se consemnează într-un raport și se prezintă acestuia, fără a fi prevăzute careva mecanisme de verificare.

Pentru întregirea tabloului referitor la rolul procurorului în cadrul verificării activității speciale de investigații am considerat necesar apelarea la prevederile art. 14 al Legii privind ASI, în conformitate cu care procurorul controlează legalitatea efectuării măsurilor speciale de investigații, precum și rezultatele măsurilor speciale de investigații pe care le-a autorizat sau asupra cărora a solicitat autorizarea judecătorului de instrucție cât și examinează contestațiile asupra legalității măsurilor speciale de investigații efectuate de ofițerul de investigații.

Concluzia care se impune din cele relatate este că procurorul este nu doar unicul subiect din afara subdiviziunilor specializate ale autorităților care efectuează activitatea specială de investigații cu cele mai vaste atribuții în domeniul verificării activității speciale de investigații, dar practic este unic și din perspectiva deciziilor procesuale pe care le poate lua în cadrul acestor proceduri. Concluzie care vine să fie confirmată și prin prevederile art. 5 al Legii cu privire la Procuratură, nr. 3 din 25.02.2016, în conformitate cu care procurorul efectuează, inclusiv din oficiu, controlul asupra respectării legislației privind ASI, dar și din prevederile art. 6 al aceluiași act normativ din care rezultă că procurorul dispune și de instrumentele juridice corespunzătoare inclusiv pentru sancționarea disciplinară a persoanelor culpabile de încălcarea prevederilor legale în cadrul activității speciale de investigații [263, p. 4-8].

Activitatea procurorului și controlul judiciar, suplinindu-se și asigurându-se reciproc, urmează să asigure drepturile și libertățile persoanei în cadrul activității speciale de investigații, descoperirea cu succes a faptelor infracționale și tragerea la răspundere a celor vinovați.

În literatura de specialitate fiind exprimată părerea că în sistemul acestor garanții, activitatea procurorului este cu mult mai importantă, deoarece anume el se află în epicentrul câmpului juridic, unde se realizează în mod practic și nemijlocit cerințele, îngrădirile și indicațiile asupra efectuării măsurilor speciale de investigații, care în mod direct sau indirect afectează drepturile persoanelor [259, p. 8]. Părere pe care o considerăm întemeiată, inclusiv, din cauza că rolului pe care îl are procurorul în activitatea specială de investigații, conform prevederilor cadrului legal autohton.

În același timp, nu putem trece cu vederea că aspectele organizării controlului activității speciale de investigații nu au fost supusă dezbaterilor largi. Fapt care însă nu înseamnă că problema organizării unui astfel de control este în lipsă, sau că nu este suficient de importantă. De altfel, problema în organizarea controlului activității speciale de investigații rezidă în lipsa unei legături adecvate între subiectele, mijloacele și scopul acestuia.

Această afirmație este confirmată, inclusiv, de procedura de contestare a măsurilor speciale de investigații realizate atât în afara, cât și în cadrul procesului penal.

Astfel, în conformitate cu prevederile art. 26 al Legii privind ASI, ordonanța procurorului, prin care a fost autorizată măsura specială de investigații sau prin care s-a constatat

legalitatea efectuării ei se contestă la procurorul ierarhic superior de către: a) ofițerul de investigații care a solicitat autorizarea măsurii speciale de investigații și/sau care a efectuat măsura specială de investigații; b) persoana căreia, prin efectuarea măsurii speciale de investigații, i s-au încălcat drepturile și libertățile fundamentale.

Persoanele menționate sunt în drept să atace ordonanța cu privire la: a) refuzul procurorului de a autoriza măsura specială de investigații; b) legalitatea implementării măsurii speciale de investigații; c) declararea nulă a rezultatelor măsurilor speciale de investigații.

Cererea de contestare se adresează procurorului ierarhic superior în termen de 15 zile de la data aducerii la cunoștință a ordonanței și se depune direct acestuia sau procurorului care a emis actul contestat. În cazul când cererea de contestare a fost depusă procurorului care a emis actul contestat, acesta este obligat ca, în termen de 48 de ore de la primirea ei, să o înainteze procurorului ierarhic superior, însoțită de explicațiile sale, de procesul-verbal privind efectuarea măsurilor speciale de investigații și de materialele acumulate în legătură cu efectuarea acesteia, după caz.

Pentru a asigura examinarea cererii de contestare, ofițerul de investigații sau conducătorul subdiviziunii specializate va pune la dispoziția procurorului ierarhic superior materialele necesare în legătură cu cererea de contestare, cu excepția datelor despre persoanele care au contribuit în mod substanțial la efectuarea măsurii speciale de investigații.

Procurorul ierarhic superior examinează cererea de contestare în termen de 5 zile și dispune: a) anularea ordonanței procurorului, cu indicarea acțiunilor ce urmează a fi întreprinse de către acesta; sau b) menținerea ordonanței în vigoare.

Ordonanța procurorului ierarhic superior este irevocabilă.

Pe de altă parte, Capitolul VII din CPP RM, reglementează controlul de către procuror al legalității acțiunilor, inacțiunilor și actelor, cu excepția celor pentru care legea a prevăzut o altă procedură de control. Controlul în cauză de regulă vizând acțiuni, inacțiuni și acte, realizate anume în cadrul urmăririi penale. Iar din prevederile art. 298 CPP RM, împotriva acțiunilor, inacțiunilor și actelor organului de urmărire penală și ale organului care exercită activitate specială de investigații pot înainta plângere bănuitul, învinuitul, reprezentantul lor legal, apărătorul, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă și reprezentanții acestora, precum și alte persoane ale căror drepturi și interese legitime au fost lezate de aceste organe.

Plângerea se adresează procurorului care conduce urmărirea penală și se depune fie direct la acesta, fie la organul de urmărire penală. În cazurile în care plângerea a fost depusă la organul de urmărire penală, acesta este obligat să o înainteze, în termen de 48 de ore de la primirea ei, procurorului împreună cu explicațiile sale sau ale organului care exercită activitate specială de

investigații, atunci când acestea sunt necesare. Plângerea depusă nu suspendă executarea acțiunii sau actelor atacate dacă procurorul care conduce urmărirea penală nu consideră aceasta necesar.

Conform art. 299 CPP RM, procurorul, în termen de cel mult 15 zile de la primirea plângerii înaintate este obligat să o examineze și să comunice decizia sa persoanei care a depus plângerea. În cazul în care plângerea se respinge, procurorul, prin ordonanță, urmează să expună motivele pentru care o consideră neîntemeiată, explicând, totodată, modalitatea contestării hotărârii sale la judecătorul de instrucție.

Bănuitul, învinuitul, reprezentantul lor legal, apărătorul, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă și reprezentanții acestora, precum și alte persoane ale căror drepturi și interese legitime au fost lezate de aceste organe, în conformitate cu art. 299¹ CPP RM, pot depune plângere împotriva acțiunilor, inacțiunilor și actelor efectuate sau dispuse de procurorul care conduce urmărirea penală sau exercită nemijlocit urmărirea penală ori împotriva acțiunilor, inacțiunilor și actelor care au fost efectuate sau dispuse în baza dispozițiilor date de procurorul respectiv.

Plângerea împotriva acțiunilor, inacțiunilor și actelor efectuate sau dispuse de procurorul teritorial sau de cel al procuraturii specializate, precum și de adjuncții lor, se examinează de Procurorul General sau adjuncții lui ori de procurorii șefi de direcții, secții și servicii ale Procuraturii Generale. Plângerea împotriva acțiunilor, inacțiunilor și actelor efectuate sau dispuse de procurorii șefi de direcții, secții și servicii ale Procuraturii Generale se examinează de Procurorul General sau adjuncții lui.

Plângerea se adresează, în termen de 15 zile din momentul efectuării acțiunii, inacțiunii sau de când s-a luat cunoștință de act, procurorului ierarhic superior și se depune fie direct la acesta, fie la procurorul care conduce sau exercită nemijlocit urmărirea penală. În cazul în care plângerea a fost depusă la procurorul care conduce sau exercită nemijlocit urmărirea penală, acesta este obligat să o înainteze, în termen de 48 de ore de la primirea ei, procurorului ierarhic superior împreună cu explicațiile sale, atunci când acestea sunt necesare.

Ordonanța prin care procurorul ierarhic superior a soluționat plângerea poate fi contestată la judecătorul de instrucție.

Plângerea se examinează de către procurorul ierarhic superior în termenul și în condițiile prevăzute la art. 299 CPP RM, (în termen de 15 zile), care se aplică în mod corespunzător. În cazurile în care plângerea este admisă, procurorul ierarhic superior este în drept: 1) să schimbe temeiul de drept al actului procesual contestat; 2) să anuleze sau să modifice actul procesual contestat ori unele elemente de fapt în baza cărora s-a dispus actul contestat.

În cazurile în care examinarea plângerii înaintate este de competența judecătorului de instrucție, procurorul sau, după caz, procurorul ierarhic superior, în termen de 5 zile, trimite plângerea împreună cu materialele respective de urmărire penală la judecătorul de instrucție.

Textele legale reproduse redau o situație oarecum diferențiată de control al legalității măsurilor speciale de investigații aceasta referindu-se nu doar la organele implicate în activitatea respectivă ci și la sfera nemijlocită a controlului. Astfel, din cele menționate rezultă că măsurile speciale de investigații efectuate în cadrul procesului penal pot fi supuse inclusiv controlului judiciar al acestei faze prejudiciare, pe când măsurile speciale de investigații efectuate în afara procesului penal nu cunosc o astfel de procedură. În altă ordine de idei, dacă în cadrul procesului penal pot fi depuse plângeri împotriva acțiunilor, inacțiunilor și actelor organului de urmărire penală și ale organului care exercită activitate specială de investigații, atunci în cadrul activității speciale de investigații poate fi contestată doar ordonanța de dispunere și respectiv de verificare a legalității acestor măsuri. Concluzia fiind evidentă odată ce legea prevede diferențiat posibilitatea contestării anumitor acte în dependență de procedura în care acestea au fost efectuate și anume inegalitatea în fața legii. Cele menționate raportate inclusiv la practica CtEDO, care cu ocazia examinării cauzei Argintaru c. României, practic a egalat faza premergătoare pornirii urmăririi penale cu procesul penal, [210, p. 350] fac imperativă necesitatea intervenției legislatorului pentru corectarea celor relatate. Or, cadrul legal actual ar face posibilă ca ingerința de aceeași gravitate în anumite cazuri să poată fi contestată inclusiv pe cale judiciară, iar în altele nu.

După cum am menționat, în cadrul procesului penal după trecerea etapei prejudiciare, controlul privind măsurile speciale de investigații autorizate de către procuror capătă un caracter judiciar, fiind înfăptuit de către judecătorul de instrucție.

Activitatea judecătorului de instrucție referitoare la examinarea și soluționarea plângerilor adresate de părțile în proces și de alte persoane interesate împotriva acțiunilor și actelor ilegale ale organelor de urmărire penală, ale organelor care exercită activitatea specială de investigații și ale procurorului se include în sfera controlului judiciar al procedurii prejudiciare. Atribuțiile judecătorului de instrucție în sfera controlului judiciar sunt reglementate de CPP RM, de Legea privind ASI și de alte legi care conțin anumite norme cu caracter procesual-penal [202, p. 163].

Cu referire la instituția controlului judiciar în procesul penal, cercetătorul N. N. Covtun menționează că este necesar de a deosebi acele raporturi procesuale în cadrul cărora aspectul de control al activității procesuale (verificarea și aprecierea) este dominant, mijloc de deplin determinat pentru soluționarea unei sarcini procesuale concrete, mijloc de bază pentru atingerea unui scop strict determinat, și unde figurează doar în calitate de element aparte în mecanismul realizării scopului final, deoarece, în caz contrar, controlul prejudiciar „se dizolvă” în cadrul

controlului procesual curent, cotidian, realizat în calitate de componentă a unui probatoriu unic [252, p. 10].

Controlul judiciar asupra activității procesual-penale are mai multe elemente comune cu controlul judiciar asupra activității speciale de investigații. A. Saachean, este de părere că scopul controlului judiciar asupra activității procesual-penale îl reprezintă apărarea judecătorească (asigurarea) drepturilor constituționale. În sens textual, scopul controlului judiciar asupra activității procesual-penale este analogic scopului controlului judiciar asupra activității speciale de investigații.

Autorul mai este de părere că obiectul controlului judiciar asupra activității speciale de investigații îl reprezintă dreptul constituțional al persoanei, care urmează să fie îngrădit (sau care este încălcat). Obiectul controlului judiciar asupra activității speciale de investigații îl reprezintă legalitatea și justificarea unei acțiuni (inacțiuni) speciale de investigații concrete sau a unei hotărâri operativ-investigative [282, p. 190-191].

Limitele controlului judiciar asupra activității speciale de investigații așa după cum pot fi deduse din lege, se rezumă la:

- inițierea măsurilor speciale de investigații, cu condiția autorizării măsurilor respective de către judecător;
- etapa efectuării măsurilor speciale de investigații, existența plângerilor din partea persoanelor care se consideră prejudiciate;
- etapa controlului rezultatelor măsurilor speciale de investigații, cu ocazia verificării legalității măsurilor.

În aceste condiții pare a fi plauzibilă opinia că instituția controlului judiciar asupra activității speciale de investigații este totuși, într-o anumită măsură, episodică. Un atare tratament a locului și rolului controlului judiciar asupra activității speciale de investigații urmează a fi considerat drept unul rațional, deoarece sarcina de bază privind legalitatea și motivarea acțiunilor (inacțiunilor) investigativ-operative, precum și a hotărârilor corespunzătoare a persoanelor cu funcții de răspundere care efectuează activitatea specială de investigații este atribuită procurorului [282, p. 190-191].

Astfel, controlul legalității acțiunilor și actelor efectuate de organul care înfăptuiește măsurile operative de investigații, dar și ale procurorului implicat funcțional în această activitate va putea fi efectuat de către judecătorul de instrucție, doar după realizarea controlului intern de către procurorul ierarhic superior.

Instanța competentă să examineze plângerile împotriva actelor ilegale ale organelor care exercită activitate specială de investigații, dar și ale procurorului pe domeniu respectiv este judecătorul de instrucție la locul efectuării măsurilor speciale de investigații [202, p. 165].

Examinarea plângerii împotriva acțiunilor și actelor ilegale ale organului care exercită activitate specială de investigații este reglementată de art. 313 CPP RM. În conformitate cu această normă, plângerile împotriva acțiunilor și actelor ilegale ale organului de urmărire penală și ale organelor care exercită activitate specială de investigații pot fi înaintate judecătorului de instrucție de către bănuit, învinuit, apărător, partea vătămată, de alți participanți la proces sau de către alte persoane drepturile și interesele legitime ale cărora au fost încălcate de aceste organe, în cazul în care persoana nu este de acord cu rezultatul examinării plângerii sale de către procuror sau nu a primit răspuns la plângerea sa de la procuror în termenul prevăzut de lege.

Din spectrul actelor menționate de către legiuitor a fi pasibile contestării la judecătorul de instrucție, doar cele sub denumirea de acțiuni care afectează drepturile și libertățile constituționale ale persoanei, sunt cuprinse acțiunile organelor care exercită activitatea specială de investigații. În rest, hotărârile privind refuzul organului de urmărire penală: de a primi plângerea sau denunțul privind pregătirea sau săvârșirea infracțiunii; de a satisface demersurile în cazurile prevăzute de lege; de a începe urmărirea penală; ordonanțele privind încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire penală, se referă la acțiunile procesual penale, efectuate de către organul de urmărire penală.

Termenul pentru înaintarea plângerii de către persoana interesată este de 10 zile, fiind relativ mai scurt, comparativ cu termenul de 15 zile, prevăzut pentru contestarea actelor la procuror în conformitate cu Legea privind ASI.

În schimb, termenul de examinare a plângerii de către judecătorul de instrucție este de 10 zile, fiind ceva mai mare decât termenul de 5 zile acordat procurorului în acest scop în conformitate cu Legea privind ASI.

Examinarea plângerii se face, cu participarea procurorului și cu citarea persoanei care a depus plângerea. Neprezentarea persoanei care a depus plângerea nu împiedică examinarea plângerii. Procurorul este obligat să prezinte în instanță materialele respective. În cadrul examinării plângerii, procurorul și persoana care a depus plângerea dau explicații.

În cazul în care judecătorul de instrucție, consideră plângerea întemeiată, adoptă o încheiere prin care obligă procurorul să lichideze încălcările drepturilor și libertăților omului sau ale persoanei juridice depistate și, după caz, declară nulitatea actului sau acțiunii procesuale atacate. În caz contrar, pronunță o încheiere despre respingerea plângerii înaintate.

Deși, din textul Legii privind ASI rezultă că ordonanța procurorului ierarhic superior prin care a fost soluținată contestația asupra măsurilor speciale de investigație este irevocabilă, iar măsurile autorizate de către conducătorul subdiviziunii specializate se contestă la conducătorul autorității a cărei subdiviziune efectuează activitatea specială de investigații, din prevederile legislației procesual-penale rezultă că aceasta nu este tocmai așa, și nu există nici un impediment

în contestarea acțiunilor persoanelor care efectuează activitatea specială de investigații la judecătorul de instrucție, cu condiția interferenței între acțiunile respective și procesul penal.

În altă ordine de idei, încheierea judecătorului de instrucție prin care a examinat plângerea asupra acțiunilor organelor care exercită activitatea specială de investigații este irevocabilă. Din prevederile art. 313 alin. 6 CPP RM, rezultă că pot fi contestate doar încheierile judecătorului de instrucție privind refuzul în pornirea urmăririi penale, scoaterea persoanei de sub urmărirea penală, încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale și reluarea urmăririi penale, cu recurs la Curtea de Apel în termen de 15 zile de la data pronunțării.

Cele menționate par să argumenteze opinia precum că legea este favorabil protecției drepturilor și libertăților omului prin stabilirea modului de atacare a unor acțiuni și acte ilegale ale organului de urmărire penală, ale organului care exercită activitatea operativă de investigații sau ale procurorului care exercită nemijlocit acțiuni de urmărire penală, judecătorului de instrucție în scopul restabilirii drepturilor și libertăților lezate [202, p. 166]. Opinie, pe care, însă, o considerăm doar parțial adevărată, cel puțin, în privința activității speciale de investigații. Or, dincolo de cele menționate mai sus, referitoare la tratamentul juridic diferențiat al instituției controlului la sesizarea persoanelor interesate, în cadrul procesului penal și în afara acestuia, câteva aspecte la fel constatate în cadrul lucrării se cer recapitulate cu această ocazie.

Astfel, Legea privind ASI, cât și legea procesual penală prevede obligativitatea informării persoanei supuse măsurilor speciale de investigații, doar odată cu verificarea legalității acestora, și doar dacă acestea se consideră a fi legale, fără a prevedea acest instrument și pentru situațiile în care măsura specială de investigații s-a efectuat cu încălcarea vădită a drepturilor și libertăților omului sau că ofițerul de investigații a acționat cu depășirea prevederilor ordonanței de autorizare. În consecință, odată ce în ambele ipoteze drepturile persoanei au fost lezate, nu sunt clare raționamentele legiuitorului, din care cel care a fost prejudiciat ilegal nu poate avea dreptul la protejarea drepturilor sale, informația despre acțiunile respective fiind pentru el neaccesibilă.

În altă ordine de idei, conform prevederilor legale dincolo de actele de dispoziție, care poartă mai mult un caracter formal, printre temeiurile efectuării măsurilor speciale de investigații legiuitorul a enumerat și circumstanțele neclare în legătură cu pornirea urmăririi penale; cât și informațiile, devenite cunoscute, privind: a) fapta prejudiciabilă în curs de pregătire, de comitere sau comisă, precum și persoanele care o pregătesc, o comit ori au comis-o; b) persoanele care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată ori care se eschivează de la executarea pedepsei penale; c) persoanele dispărute fără urmă și necesitatea stabilirii identității cadavrelor neidentificate; d) circumstanțele care pun în pericol ordinea publică, securitatea militară, economică, ecologică sau de altă natură a statului; e) circumstanțele ce pun în pericol securitatea investigatorului sub acoperire sau a membrilor familiei acestuia;

Totodată, conform prevederilor art. 18 alin. 8, 9 al Legii privind ASI, procurorul sau, după caz, conducătorul subdiviziunii specializate va dispune încetarea măsurii speciale de investigații înainte de expirarea termenului pentru care aceasta a fost autorizată imediat ce au dispărut temeiurile și motivele ce au justificat autorizarea ei. În cazul în care temeiuri pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații nu mai există, ofițerul de investigații solicită procurorului sau, după caz, conducătorului subdiviziunii specializate încetarea imediată a acestor măsuri.

Astfel, rezultă că dacă informațiile despre circumstanțele ce pot constitui temei pentru inițierea măsurilor speciale de investigații, nu s-au adevărat soluția este încetarea acestora. Totodată, din prevederile legii la care ne-am referit nu este clar nu doar cum se dispune încetarea efectuării măsurilor speciale de investigații în aceste cazuri, dar și cum urmează a fi apreciate din punct de vedere al legalității. Or, pe de o parte nu se poate susține că măsura specială de investigații s-a efectuat fără încălcarea vădită de fapt a drepturilor și libertăților omului atât timp cât persoana supusă acestor măsuri nu a fost implicată în comiterea acțiunilor ce au constituit „*temei*”, pentru inițierea măsurilor, iar pe de altă parte ofițerul de investigații, dar și alți subiecți implicați în activitatea specială de investigații au acționat cu bună-credință, atât timp cât legea permite aplicarea măsurilor speciale de investigații pentru colectarea oricăror informații în ceea ce ține de prevenirea, descoperirea și anchetarea infracțiunilor fără a prevedea o condiție esențială (ex. un standard de probabilitate cum ar fi bănuiala întemeiată) pe care organul de drept trebuie să o dovedească organului de autorizare înainte de a începe supravegherea secretă [137, p. 9].

În altă ordine de idei, alt subiect, la fel de important, asupra căruia vrem să atragem atenția, ține de circumstanțele considerate de către legiuitor *temeiuri* pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații, deoarece pun în pericol ordinea publică, securitatea militară, economică, ecologică sau de altă natură a statului. Or, la moment, cadrul legal nu stabilește careva criterii în baza cărora aceste circumstanțe ar putea fi definite, iar pe cale de consecință nu doar că persoanele care ar putea fi afectate prin efectuarea măsurilor speciale de investigații nu dispun de anumite date previzibile pentru a-și putea prognoza propriul comportament, dar în mod automat își pierde din eficacitate și instituția controlului legalității efectuării măsurilor speciale de investigații. Aceasta deoarece este imposibil de verificat dacă activitățile agenților statului la efectuarea măsurilor speciale de investigații în baza temeiurilor menționate corespund criteriilor prevăzute de lege, din moment ce acestea nu există. O asemenea abordare fiind aplicată și de către CtEDO, care nu doar solicită organelor naționale constatarea spre exemplu a unui pericol pentru securitatea statului, ci și ca existența acestui pericol să fie rezonabilă și întemeiată [192] Iar odată ce din cele menționate rezultă că, pe lângă infracțiuni, mai există o gamă de fapte de natură să pericliteze *securitatea statului, ordinea publică, drepturile și interesele legitime ale*

persoanelor, fapte care la moment încă nu au primit o apreciere juridică din partea legiuitorului, dar pentru investigarea cărora pot fi utilizate măsurile speciale de investigații, considerăm important lichidarea acestor inconveniente prin intervențiile legislative de rigoare, cu renunțarea la caracterul autonom al activității speciale de investigații, ori, altfel spus, prin unificarea cu procedura penală, și nu, în ultimul rând, prin calificarea juridică a faptelor la care ne-am referit, cu atribuirea la temeiurile respective doar a faptelor ce constituie infracțiuni.

Concomitent, nu putem să nu observăm că contrar celor dispuse în legătură cu încetarea măsurilor speciale de investigații la care ne-am referit mai sus, în cazul în care se constată că măsura specială de investigații s-a efectuat cu încălcarea vădită a drepturilor și libertăților omului sau că ofițerul de investigații a acționat cu depășirea prevederilor ordonanței de autorizare, procurorul declară nulă măsura întreprinsă și dispune, prin ordonanță, nimicirea imediată a purtătorului material de informații și a materialelor acumulate pe parcursul efectuării măsurii speciale de investigații. Ordonanța procurorului poate fi atacată la procurorul ierarhic superior. Soluție, care, pe de o parte, ar face inutile oricare demersuri în vederea restabilirii drepturilor și libertăților vătămate, odată ce informația despre acestea a fost *imediat nimicită*, în situația în care art. 26 al Legii privind ASI, dar nici normele procesuale penale corespunzătoare, nu prevedeau procedura de suspendare în legătură cu contestarea măsurilor speciale de investigații. Iar, pe de altă parte, păstrarea informațiilor despre persoanele supuse măsurilor speciale de investigații în situația în care temeiurile respective nu au existat de fapt, i-ar prejudicia odată în plus. Sentimentul că la informațiile despre viața privată poate avea oricând cineva acces, chiar dacă se referă la evenimente din trecut, este la fel de vătămător ca și colectarea acestor informații. Soluția cu care ar trebui să intervină legiuitorul în acest caz ar urma să asigure informarea tuturor persoanelor supuse măsurilor speciale de investigații despre acest fapt, indiferent de natura măsurilor, asigurându-le dreptul la reparații corespunzătoare și numai după realizarea acestei proceduri, materialele acumulate în cadrul activității speciale de investigații ar putea fi nimicite.

Pe de altă parte, nimicirea informației obținute ilegal nu înseamnă nevalorificarea acesteia, or, din moment ce informația respectivă a devenit cunoscută subdiviziunilor specializate care sunt garanțiile că informațiile, fie probele derivate rezultate din aceasta nu vor fi valorificate. Mai mult, dacă în situația în care informația obținută cu încălcarea legii nu va fi nimicită atunci este, cel puțin, posibilă verificarea „*neutilizării*” acesteia în probatoriul penal, pe când în situația nimicirii acestei informații urmele respective sunt șterse.

3.4. Particularitățile utilizării rezultatelor măsurilor speciale de investigații în probatoriul penal

Probatoriu, conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române reprezintă procedură de culegere a probelor în justiție [82].

Potrivit art. 252 CPP RM, urmărirea penală are ca obiect colectarea probelor necesare cu privire la existența infracțiunii, la identificarea făptuitorului, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se transmită cauza penală în judecată în condițiile legii și pentru a se stabili răspunderea acestuia. Activitatea de colectare a probelor necesare cuprinde activitățile de descoperire, fixare, verificare și apreciere a probelor prin procedeele probatorii prevăzute de partea generală, titlul IV, capitolul III al CPP RM, precum și prin măsurile operative de investigații [92, p. 509].

Conform opiniilor doctrinare, aspectele care se implică în probatoriul realizat în procesul penal constau din obiectul probațiunii, sarcina probei și administrarea probelor. Aspecte care urmează să răspundă la întrebările: ce trebuie de dovedit într-un proces pentru a se putea soluționa cauza; cine trebuie să aducă dovezile; cum urmează a se proceda pentru ca aspectele faptice cuprinse în probă să producă efecte juridice corespunzătoare în urma reținerii lor ca adevărate de către organele judiciare [216, p. 341].

În conformitate cu prevederile art. 99 CPP RM, în procesul penal, probatoriul constă în invocarea de probe și propunerea de probe, admiterea și administrarea lor în scopul constatării circumstanțelor care au importanță pentru cauză. Dat fiind faptul că probatoriul reprezintă elementul fundamental care duce la aflarea adevărului în cauza penală și respectiv la soluționarea procesului, legislația procesual-penală reglementează în detaliu atât conținutul cât și mecanismul acestuia. Mai mult, CPP RM, conține o serie de norme cu caracter imperativ, nerespectarea cărora ar face imposibilă utilizarea probelor în cauză, obligând organul judiciar să le excludă din dosar, cum ar fi, de exemplu, prevederile art. 94 CPP RM, unele aspecte ale căruia vor fi reproduse în continuare. În acest sens, Gr. Theodoru menționa că întrucât rămânerea în dosar a mijloacelor de probă ilegal obținute poate influența convingerea judecătorilor cu privire la faptă sau la vreo împrejurare de fapt, s-ar justifica o prevedere potrivit căreia mijloacele de probă obținute ilegal trebuie îndepărtate din dosarul cauzei și efectuate cercetări sub aspectul abuzului în serviciu, fals, cercetare abuzivă etc. [204, p. 297-298].

Astfel, ceea ce urmează a elucida în continuare ține de întrebarea, cum pot rezultatele măsurilor speciale de investigații ajuta în ceea ce trebuie de dovedit în cadrul unei cauze penale, cine trebuie să le prezinte și cum urmează a proceda pentru ca acestea să producă efectele corespunzătoare. Aceste aspecte, desigur, sunt axate pe noțiunea de probă, acesta fiind unul crucial în simbioza măsurilor speciale de investigații în probatoriul procesual penal, motiv din care am considerat imposibilă desfășurarea de mai departe a studiului fără anumite clarificări în

acest sens. Or, ceea ce unește atât activitatea procesual penală propriu-zisă, cât și activitatea specială de investigații în cadrul probatoriului ține în esență de gestionarea probelor.

După cum menționează N. Volonciu – procesul penal constituie un proces de cunoaștere, în care organul judiciar trebuie să ajungă la aflarea adevărului. În activitatea de stabilire a adevărului elementele care duc la realizarea cunoașterii sunt dovezile [216, p. 333]. Noțiunea fiind sinonimul probei, or, din Dicționarul Explicativ al Limbii Române rezultă că dovadă este faptul sau lucru care arată, demonstrează ceva; probă convingătoare. Totodată prin probă înțelegându-se confirmarea unui adevăr, dovedire; dovadă, mărturie în sprijinul cuiva sau a ceva [82].

În conformitate cu prevederile art. 93 CPP RM, probele sunt elemente de fapt dobândite în modul stabilit de prezentul cod, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei. Practic aceiași definiție este atribuită noțiunii de probă și în art. 6 pct.33 CPP RM, în conformitate cu care prin probe se înțeleg elemente de fapt, dobândite în modul prevăzut de prezentul cod, ce servesc la constatarea împrejurărilor care au importanță pentru justa soluționare a cauzei penale.

Probele sunt entități extraprocusuale (există în afara procesului penal) care însă privesc obiectul procesului (fapta și făptuitorul la care se referă). Prin administrarea lor în desfășurarea procesului penal ele capătă caracter procesual. În caz contrar, nu poate fi vorba de probe, ci doar de aparența acestora, or, nu pot fi considerate probe în cadrul unei cauze datele comunicate de martor, care declară că nu cunoaște nimic, fie informația ce rezultă din documentele anexate la dosar, care însă nu se referă la cauza penală. Pe de altă parte, însă, probele există indiferent de faptul dacă existența lor este ori nu cunoscută de organul judiciar, fie dacă au fost ori nu acestea administrate prin mijloacele de probă corespunzătoare [216, p. 333].

De altfel, în legătură cu natura juridică a acestor noi instituții vizând tehnicile speciale de supraveghere reglementate de CPP rom., profesorul Nicolae Volonciu spunea: „Este greu să conturăm de pe acum natura juridică a acestor noi instituții, întrucât ele nu sunt cu siguranță nici probe, nici mijloace de probă. Tehnicile speciale seamănă mai degrabă cu procedee probatorii clasice regăsite de multă vreme în reglementările juridice penale. Dar și aici apare o notă specifică. O cercetare la fața locului, reconstituire, confruntare, ridicare de obiecte sau percheziție are loc cu deplina cunoaștere a acestei activități de către persoana investigată, pe când în cazul tehnicilor speciale ele rămân oculte pentru subiectul vizat” [80].

În consecință, ceea ce deosebește utilizarea rezultatelor măsurilor speciale de investigații în cadrul probatoriului procesual penal ține de metoda prin care probele sunt identificate, culese și prezentate organului judiciar. Regula generală e că în cadrul procesului penal probatoriul este

realizat prin mijloacele proprii, iar în anumite condiții strict prevăzute de lege în acest sens pot fi utilizate măsurile speciale de investigații. De altfel, Republica Moldova pe dimensiunea respectivă a avansat comparativ cu fostele republici sovietice, motiv din care vom încerca redarea ulterioară a subiectului anume făcând referire la abordările științifice ale savanților, inclusiv, din fostul spațiu sovietic.

Astfel, deși opiniile specialiștilor în domeniu, cu privire la aspectele generale ale procesului de cunoaștere nu se deosebesc foarte mult, atunci deosebirile devin evidente când este vorba de valoare probantă a rezultatelor măsurilor speciale de investigații în dependență de originea doctrinară.

Spre exemplu, autorul A. Saachean consideră că adevărul sub aspectul teoriei probatoriului reprezintă veriga centrală a întregului mecanism organizațional juridic al utilizării rezultatelor activității speciale de investigații în cadrul fazelor prejudiciare, sufletul și esența atât a activității speciale de investigații, cât și a procesului penal, în latura în care are atribuție la materializarea probatoriului în cauzele penale [282, p. 118].

În același context, autorul D. Caramășev, susține că, examinând de pe pozițiile cognoscibilității rezultatele activității speciale de investigații și probele, a ajuns la concluzia că ele sunt fenomene identice în baza faptului că ambele sunt înzestrate cu aceleași trăsături (calități). În primul rând, și rezultatele activității speciale de investigații, și probele din cadrul cauzei penale reprezintă informații (date de fapt). În al doilea rând, prin intermediul acestor date de fapt sunt stabilite împrejurări importante pentru cauza penală [249, p. 20].

O poziție oarecum apropiată este expusă și de A. Lazăr, care afirmă că utilizarea datelor și informațiilor obținute de organul de urmărire penală prin mijloace investigative este limitată la cauza penală și cu privire la persoanele la care se referă autorizația emisă de procuror. Dispozițiile legale permit, totuși, utilizarea informațiilor și în alte cauze sau în legătură cu alte persoane dacă sunt concludente și utile [141, p. 203].

Pentru a răspunde la întrebarea cum urmează a se proceda pentru ca probele (ca elemente extraprocesuale) să producă efecte în cauza penală vom apela la prevederile art. 100 CPP RM, din care rezultă că administrarea probelor constă în folosirea mijloacelor de probă în procesul penal, care presupune strângerea și verificarea probelor, în favoarea și în defavoarea învinuitului, inculpatului, de către organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea altor participanți la proces, precum și de către instanță, la cererea părților.

Mijloacele de probă reprezintă căile prevăzute de lege prin intermediul cărora probele ajung la dispoziția organelor judiciare. În conformitate cu prevederile art. 93 CPP RM, anume actele procedurale în care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigații constituie mijloace de probă în procesul penal. Privită din perspectiva generală a procesului de cunoaștere,

activitatea respectivă în principiu nu diferă sub aspectul metodelor utilizate de la un domeniu la altul, rigurile procesual-penale care privesc modalitatea și limitele utilizării mijloacelor de probă fiind mai degrabă linia destinată, pe de o parte, să asigure combaterea eficientă a fenomenului infracțional, iar, de altă parte, să asigure protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite. În acest sens, de exemplu, metodele de obținere a declarațiilor în procesul penal de tip inchizitorial par a fi nu doar mult mai eficiente, dar și mai atractive pentru organele judiciare. Nu în zădar repercusiunile acestora mai sunt aplicate și la ora actuală, un indiciu relevant, în acest sens, fiind bunăoară numărul relativ de mare al cazurilor de aplicare a torturii din partea reprezentanților organelor de drept. Astfel, pentru dovedirea comiterii unei infracțiuni sunt necesare mult mai puține resurse dacă de la persoana suspectă pot fi obținute declarații “convenabile”, prin aplicarea mijloacelor de constrângere. Totuși, consecințele unui asemenea proces sunt mult mai sumbre decât aparentul util care poate fi obținut, motiv din care legiuitorul a utilizat mai multe instrumente atât de natură procesuală, cât și extraprocusuală orientate spre descurajarea acestor procese.

În acest sens, descătușarea organului judiciar prin posibilitatea utilizării în procesul de probațiune a rezultatelor măsurilor speciale de investigații nu poate fi decât salutăată. Natura actelor procedurale respective este asemănătoare cu ale proceselor-verbale privind acțiunile de urmărire penală. Totodată, legiuitorul a stabilit mai multe condiții de natură să limiteze utilizarea excesivă a măsurilor speciale de investigații în procesul penal, concomitent condiționând și admisibilitatea probelor obținute în rezultatul măsurilor speciale de investigații. Astfel, în conformitate cu prevederile art. 93 alin. 4 CPP RM, datele de fapt obținute prin activitatea specială de investigații pot fi admise ca probe numai în cazurile în care ele au fost administrate și verificate prin intermediul mijloacelor prevăzute, în conformitate cu prevederile legii procesuale, cu respectarea drepturilor și libertăților persoanei sau cu restricția unor drepturi și libertăți autorizată de către instanța de judecată. Prevederea respectivă fiind anterioară modificărilor operate în CPP RM prin Legea nr. 66, din data de 05.04.2012, ar putea crea o primă senzație că nu-și mai are locul în corpul legii procesual penale, or, pe de o parte, legiuitorul recunoaște în calitate de mijloace de probă actele procedurale în care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigații, iar, pe de altă parte, menține condiția deja expusă cu privire la datele obținute prin această activitate. Opinia noastră vizavi de cele menționate este că legiuitorul în mod deliberat nu a eliminat art. 93 alin. 4 din prevederile CPP RM, restricția urmând a fi aplicată datelor obținute prin măsurile speciale de investigații efectuate în afara cadrului procesual penal și care nu întrunesc condițiile prevăzute la art. 93 alin. 2 pct.8 CPP RM

Alte condiționalități în utilizarea măsurilor speciale de investigații rezultă din prevederile art. 132¹ alin.2 CPP RM, în conformitate cu care acestea se dispun și se efectuează dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: 1) pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor; 2) există o bănuială rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, cu excepțiile stabilite de lege; 3) acțiunea este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

În jurisprudența CtEDO, categoria organelor de urmărire penală, include și subdiviziunile operative, fapt care permite a concluziona că fără eforturile comune ale activității speciale de investigații și procesual penale, este dacă nu imposibil atunci destul de dificilă identificarea persoanelor vinovate de comiterea în special a infracțiunilor latente. Capacitatea organelor de urmărire penală de a stabili persoanele vinovate în comiterea infracțiunilor reprezintă unul dintre criteriile „*cercetării efective*”, elaborate de CtEDO. Totodată, cercetarea efectivă presupune nu doar stabilirea persoanelor vinovate în comiterea infracțiunilor ci și tragerea la răspundere a acestora. Conform practicii CtEDO, aceste deziderate constituie nu obligațiune de rezultat, ci obligațiune de mijloace. Organele de urmărire penală urmează să întreprindă toate măsurile posibile și rezonabile pentru administrarea probelor corespunzătoare [120]. De exemplu, investigațiile omorului unei persoane (art. 2 CEDO), presupun realizarea de către organele de urmărire penală a tuturor măsurilor posibile și care le stau la îndemână pentru acumularea materialului probator [119].

În același timp, considerăm că utilizarea nemijlocită a rezultatelor activității speciale de investigații în procesul penal reprezintă nu privilegiul organelor judiciare, ci obligațiunea lor. Această obligațiune este determinată de natura metodologico-juridică a structurilor operativ-investigative și de urmărire penală. În acest sens, percepe esența organelor de urmărire penală (în contextul sistemului de ocrotire a normelor de drept, organele de urmărire penală înglobează, absorb și structurile operativ-investigative) CtEDO. Astfel, CtEDO în cauza *Isaev și alții c. Rusiei* a constatat că organele de urmărire penală urmau să acționeze prompt și operativ, și cu o râvnă deosebită [118]. În altă cauză, cu ocazia examinării cauzei *Argintaru c. României*, CtEDO practic a egalat faza premergătoare pornirii urmăririi penale cu procesul penal [210, p. 350].

Totodată, deși nu doar opiniile doctrinare privind esența informațiilor obținute în rezultatul activității speciale de investigații, dar și cadrul legal inclusiv practica CtEDO, nu le deosebesc cu ceva față de probe, situația se schimbă când vine vorba de efectele acestora în procesul penal.

De exemplu, în opinia savantului V. Grigoriev, rezultatele activității speciale de investigații nemijlocit de la sine, nu corespund cerințelor înaintate de lege față de probe, fiind necesar ca ele să fie transformate în probe [237, p. 115].

Autorul A. Saachean consideră că în prevederile art. 86 CPP al Federației Ruse nu există mențiuni despre dreptul întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor de a prezenta rezultate ale activității speciale de investigații persoanei cu funcție de răspundere, împuternicită cu efectuarea urmăririi penale. Însă, legiuitorul, în art. 89 CPP al Federației Ruse a stabilit că în procesul probatoriului este interzis de a folosi rezultatele activității speciale de investigații dacă ele nu corespund cerințelor înaintate față de probe. Astfel, dacă rezultatele activității speciale de investigații răspund cerințelor înaintate față de probe, pot fi folosite în cadrul probatoriului [282, p. 149].

A. Agutin, la fel, afirmă că rezultatele activității speciale de investigații nu pot fi recunoscute în calitate de probe în cauzele penale chiar din simplul considerent că ele se contrazic cu multiple prevederi ale teoriei procesual-penale [224, p. 27].

O poziție diferită față de cele menționate au exprimat autorii V. Grigoriev, A. Pobedchin, V. Iașin și Iu. Gavrilin care consideră că rezultatele activității speciale de investigații nemijlocit de la sine, nu corespund cerințelor înaintate de lege față de probe, fiind necesar ca ele să fie transformate în probe. Într-adevăr, pentru ca rezultatele activității speciale de investigații să fie examinate în calitate de probe, urmează să li se atribuie un asemenea statut, adică să obțină calitățile admisibilității, utilității, concludenței și pertinentei. Admisibilitatea este determinată de metoda și ordinea de obținere a probei. Prezentarea rezultatelor activității speciale de investigații persoanelor cu funcții de răspundere care efectuează urmărirea penală nu se deosebește cu nimic de prezentarea materialelor de către orice întreprindere, instituție, organizație. Totodată, art. 86 CPP al Federației Ruse nu fixează posibilitatea prezentării persoanei competente cu funcție de răspundere a materialelor din partea întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, inclusiv și de către organele care efectuează activitatea specială de investigații [237, p. 101-115].

A. Zemscova consideră că în baza rezultatelor activității speciale de investigații pot fi luate hotărâri privind audierea martorilor, audierea suplimentară a părții vătămate, bănuțului, învinuțului, dispunerea de expertize repetate sau suplimentare [246, p. 17].

Poziții oarecum apropiate au fost exprimate și în doctrina autohtonă anterior modificărilor legislative actuale. Astfel, autorii T. Osoianu și V. Orândaș consideră că informația acumulată și documentată corespunzător în urma desfășurării procesului penal are valoare probatorie. Informația stabilită în urma desfășurării activității operative de investigații poartă caracter de orientare, accesoriu și este predispusă pentru a înainta versiuni și planificări în vederea intentării procesului penal în viitor. Rezultatele activității operative de investigații pot fi

utilizate pentru pregătirea și efectuarea actelor de urmărire penală, precum și ca probe în cauzele penale [172, p. 45].

Autorul I. Carlașuc este de părerea că prin documentare operativă se subînțelege procesul de desfășurare a măsurilor operative de investigații în vederea relevării, aprecierii și fixării datelor faptice privitor la infracțiune și persoanele participante, precum și asigurarea utilizării acestor date în procesul penal. Informația stabilită în urma desfășurării activității operative de investigații poartă un caracter de orientare, accesoriu și este utilizată pentru a înainta versiuni și planuri în vederea intentării unui proces penal pe viitor [14, p. 39-42].

Nu mai puțin interesantă pare a fi și viziunea autorilor români anterioară modificărilor legislative în domeniu cu privire la subiectul vizat. Astfel, în opinia lui N. Volonciu, actele premergătoare trebuie să se limiteze la actele strict necesare începerii urmăririi penale. Administrarea probelor pentru lămurirea cauzei sub toate aspectele urmează a se efectua în cadrul procesului penal, în prezența garanțiilor prevăzute de legiuitor [217, p. 63].

A. Lazăr consideră că fiind facultative, actele premergătoare nu se pot efectua decât în situațiile în care datele și indiciile cuprinse în sesizare, privind săvârșirea unei infracțiuni, sunt insuficiente. În materia infracțiunilor, dată fiind complexitatea activităților economice-financiare, comerciale etc., este necesar adeseori un volum important de activități investigative pentru verificarea datelor sesizării în vederea începerii urmăririi penale [141, p. 188].

Nu se pot efectua în cursul activităților premergătoare acte specifice urmăririi penale [25, p. 90] ori acte care nu sunt necesare începerii urmăririi penale (confundarea acestei activități cu faza de urmărire penală) conform autorului D. Ciunca. Iar E. Ionășeanu, este de părerea că având în vedere necesitatea de a verifica exactitatea unei anumite sesizări, actele premergătoare trebuie să se limiteze la persoanele și faptele arătate în actul de sesizare. În alte situații, este posibilă extinderea actelor premergătoare, în cazul sesizării din oficiu, și la alte persoane, în virtutea rolului activ al organului de urmărire penală [135, p. 101].

La același subiect autorul român A. Lazăr consideră că în măsura în care o activitate investigativă se desfășoară cu respectarea tuturor garanțiilor prevăzute de lege, iar rezultatele constatate sunt incluse în procesul verbal de consemnare a efectuării actelor premergătoare, suntem în prezența unui mijloc de probă administrat în condițiile legii [141, p. 190].

Același autor este de părerea că efectuarea cu respectarea dispozițiilor procesuale a unor activități investigative mai largi în faza actelor premergătoare constituie o garanție că decizia începerii urmăririi penale este întemeiată pe date verificate. Aceste activități nu presupun elucidarea cauzei în integralitatea ei, ci sunt limitate la minimul necesar pentru ca organul de urmărire penală să-și poată forma convingerea privind începerea sau neînceperea urmăririi penale. Tratând cu atenția cuvenită efectuarea actelor premergătoare, organele judiciare evită

începerea urmăririi penale în cazuri nejustificate, înlăturându-se posibilitatea apariției cadrului legal în care se pot lua anumite măsuri procesuale ce s-ar dovedi în final nejustificate [141, p. 191-192].

Autorul C. Galchin, însă, consideră că încercarea de a rezolva chestiunea referitoare la utilizarea rezultatelor activității speciale de investigații în cadrul procesului penal fără o revizuire și anulare a vechilor concepte poate duce doar la o fortificare și consolidare a bazelor teoretice în latura interzicerii unei astfel de utilizări. Anumite tendințe în acest sens se manifestă și în sfera elaborării normelor de drept. Reglementările care fixează aplicarea informației operativ-investigative în cadrul probatoriului se dezvoltă, la ziua de azi, cu regret, pe o direcție contrară cerințelor de moment ale societății pe tărâmul intensificării luptei cu infracționalitatea [232, p. 6].

În fine, admisibilitatea datelor de fapt obținute prin activitatea specială de investigații în calitate de probe pentru cauzele penale impune cerințe și probelor [83, p. 326].

- să fie pertinente, adică să aibă legătură cu cauza soluționată în procesul penal, cu circumstanțele care trebuie demonstrate în proces;
- să fie concludente, adică să fie esențiale pentru cauză, să contribuie în mod hotărâtor la soluționarea cauzei penale;
- să fie utile, prin urmare să posede calitatea de a clarifica anumite fapte sau împrejurări necesare pentru soluționarea cauzei.

Opiniile exprimate vin să dovedească odată în plus că cadrul legal și doctrina juridică sunt interdependente și se influențează reciproc. Ceea ce este de remarcat însă ține de faptul că practic toți autorii recunosc valoarea informativă a rezultatelor măsurilor speciale de investigații, diferența ținând de opiniile exprimate vizavi de admisibilitatea acestora în procesul penal. Această problemă în viziunea noastră a fost soluționată de către legiuitorul autohton odată cu adoptarea Legii privind ASI și modificările corespunzătoare din legislația procesual-penală.

Mijlocul de probă prin intermediul căruia rezultatele măsurilor speciale de investigații ajung la dispoziția organului judiciar îl reprezintă procesul-verbal de consemnare a măsurii speciale de investigații.

Conform prevederilor art. 24 din Legea privind ASI, rezultatele măsurilor speciale de investigații pot servi drept temei pentru efectuarea altor măsuri speciale de investigații în scopul prevenirii criminalității și asigurării securității statului, ordinii publice, precum și în calitate de probe dacă au fost efectuate în cadrul unei cauze penale.

Iar art. 22 din aceeași lege prevede obligativitatea reflectării rezultatelor măsurilor speciale de investigații în procesul-verbal respectiv, prevedere care rezultă și din conținutul art. 132⁵ CPP RM.

Procesul-verbal care trebuie să respecte, în primul rând, condițiile de formă: 1) locul, data și ora începerii și finisării măsurii speciale de investigații; 2) funcția, numele și prenumele subiectului care întocmește procesul-verbal; 3) numele, prenumele și calitatea persoanelor care au participat la efectuarea acțiunii, iar dacă este necesar, adresele lor, obiecțiile și explicațiile acestora; 4) descrierea detaliată a faptelor constatate, precum și a acțiunilor întreprinse în cadrul efectuării măsurii speciale de investigații; 5) mențiunea privind efectuarea, în cadrul realizării măsurii speciale de investigații, a fotografierii, filmării, înregistrării audio, utilizarea mijloacelor tehnice, condițiile și modul de aplicare a lor, obiectele față de care au fost aplicate aceste mijloace și rezultatele obținute. (2) La procesul-verbal se anexează, în plic sigilat, purtătorul material de informații care conține rezultatele măsurilor speciale de investigații. (3) Procesul-verbal și purtătorul material de informații se anexează la cauza penală.

Această categorie de procese-verbale se încheie din punct de vedere cronologic, pentru fiecare măsură specială de investigație efectuată.

Întrebarea care apare în acest sens ținând de natura „*rezultatelor măsurilor speciale de investigații*”, or, raportând cele menționate la categoriile de probă, mijloc de probă, procedeu probator, putem constata că rezultatele respective în sensul în care li-a fost atribuit acestora de legiuitor se referă la categoria de probă, mijlocul de probă constituindu-l procesul - verbal în care sunt consemnate rezultatele respective, iar măsura specială de investigații reprezintă procedeul probator.

Constatare, care este sprijinită inclusiv de prevederile legale, astfel, conform prevederilor art. 1, din Legea privind ASI, rezultă că activitatea specială de investigații se efectuează în scopul culegerii *de informații* necesare pentru prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea securității statului, ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, descoperirii și cercetării infracțiunilor. Totodată, măsurile speciale de investigații reprezintă mijloacele prin care este realizată activitatea specială de investigații, ceea ce înseamnă că pot fi efectuate doar pentru culegerea *informațiilor*, la care ne-am referit mai sus, iar rezultatele măsurilor speciale de investigații nu pot reprezenta nimic altceva decât *informațiile* respectiv colectate și reflectate în forma corespunzătoare.

Noțiunea de informații, utilizată de către legiuitor, este echivalentă celei de probă din procedura penală, în sens de element de fapt, ce servește la constatarea împrejurărilor care au importanță pentru justa soluționare a cauzei penale. Ceea ce face diferența între informații culese în rezultatul măsurilor speciale de investigații și probă utilizată în procesul penal, ținând de procedura administrării lor, procedură de care depinde posibilitatea ori dimpotrivă interzicerea de utilizare a informațiilor la care ne-am referit în probatoriul penal.

Opiniile specialiștilor la care ne-am referit permit a evidenția două abordări a acestei situații. Astfel, o serie de specialiști consideră că rezultatele măsurilor speciale de investigații pot deveni probe în procesul penal dacă sunt administrate în modul prevăzut de legislația procesual penală, chiar dacă inițial acumularea informațiilor respective s-a efectuat în afara cadrului procesual penal. Relevantă în acest sens fiind opinia expusă de I. Curățev, conform căruia trebuie să se ia în calcul faptul că norma procesual penală menționează că în cadrul probatoriului este interzisă folosirea rezultatelor activității speciale de investigații dacă ele nu corespund cerințelor înaintate față de probe în conformitate cu legea procesual penală. În legătură cu acest fapt, procurorul este în drept de a da indicații privind efectuarea acțiunilor de urmărire penală vis-a-vis de verificarea informațiilor obținute de pe urma activității speciale de investigații. În calitate de astfel de acțiuni de urmărire penală ar putea fi: audierea în calitate de martori a conducătorilor subdiviziunilor speciale de investigații, examinarea înregistrărilor audio și video obținute în cadrul activității speciale de investigații, dispunerea de expertize în privința acestor înregistrări [256, p. 102].

Această abordare, era aplicată anterior modificărilor legislative în domeniu și de către organele judiciare autohtone, cu care nu putem fi de acord, considerând că nu satisface nici pe departe exigențele procesual penale. Or, pe de o parte, însăși promotorii acestei viziuni recunosc că rezultatele obținute în cadrul măsurilor speciale de investigații nu pot fi recunoscute în calitate de probe în procesul penal, deoarece nu corespund cerințelor înaintate față de ultimele, fiind administrate în afara cadrului procesual penal, însă, totodată, propun „legalizarea”, acestor informații prin intermediul mijloacelor procesual penale. Aceasta, desigur, vine în contradicție cu prevederile art. 94 alin.1 CPP RM, care prevede că în procesul penal nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești datele care au fost obținute: prin violarea drepturilor și libertăților persoanei; prin încălcarea dreptului la apărare; cu încălcări esențiale de către organul de urmărire penală a dispozițiilor prezentului cod etc. În altă ordine de idei, prin metoda propusă de către autorii respectivi *de facto* nu se administrează probe în procesul penal ci probele administrate prin măsurile speciale de investigații și documentate corespunzător, adică mijloacele de probă.

De altfel, în legătură cu această abordare, autorii români au sesizat o situație de risc pentru echitatea procesului, referindu-se la interceptarea discuțiilor dintre client și avocat. Risc care constă în aceea că garanțiile oferite de lege în acest caz sunt minime, deoarece a fost produs un prejudiciu părții care a discutat cu avocatul său, iar discuțiile pentru a putea fi selectate sunt ascultate sau chiar transcrise. Organele de urmărire penală au luat cunoștință de conținutul lor, și le poate duce la identificarea altor probe [219, p. 343]. Pe de altă parte odată recunoscând că

rezultatele măsurilor speciale de investigații nu corespund cerințelor înaintate față de probe, autorii respectivi, recunosc în mod implicit și faptul că organele judiciare au intrat în posesia unor informații relevante pentru cauza penală, fără respectarea exigențelor procesual penale, iar tendința ulterioară de a le „legaliza”, precum și obținerea unor probe derivate din acestea contravin prevederilor art. 94 CPP RM, urmând a fi excluse din dosar.

Alt grup de autori la care ne alăturăm și noi, poziția cărora este în concordanță de poziția exprimată de CtEDO (*cauza Argintaru c. României*), la acest capitol, pun accentul pe legalitatea administrării probelor. De altfel, această poziție a fost aplicată și către legiuitorul autohton la modificarea cadrului normativ. Concluzia care s-ar putea formula pe baza celor enunțate este că modelul actual al probatoriului procesual penal aplicat în Republica Moldova a depășit vechiul model din care am făcut parte și care presupunea activitatea specială de investigații și cea procesual-penală, ca fiind activități paralele care se intersectau în dependență de necesitatea soluționării anumitor probleme comune în domeniul cercetării infracțiunilor. Iar modul în care datele obținute în cadrul activității speciale de investigații se transformă în mijloace de probă în procesul penal nici pe departe nu asigură garanțiile procesual-penale existente.

Pentru a fi mai elocvenți este suficient să trecem în revistă, de exemplu, metodele de obținere a anumitor informații prin chestionarea cifrată cu concursul unor persoane care acordă ajutor serviciilor operative, în consecință subiectul interviului de cele mai dese ori nici nu este la curent cu desfășurarea acțiunii respective, iar eventualele garanții procesual-penale pe care acesta li-ar fi avut în dependență de calitatea sa procesuală (martor, parte vătămată, bănuț, etc.), desigur, nu sunt respectate. În schimb, informațiile obținute prin metoda respectivă pot fi ulterior cu ușurință confirmate prin procedee probatorii procesual penale, ceea ce nici pe departe nu asigură respectarea interdicției de a obține probe derivate dintr-o probă obținută prin încălcarea prevederilor procesual-penale, conform art. 94 alin. 5 CPP RM.

În cazul în care elemente de fapt au fost prezentate printr-un mijloc neprevăzut de lege sau o probă a fost administrată printr-un mijloc de probă legal, dar realizat cu încălcarea dispozițiilor legale (se constată că martorul a fost supus violenței și amenințărilor, că s-a efectuat o percheziție ilegală și s-au ridicat unele obiecte ori s-a purces la o înregistrare neautorizată), se pune problema sancțiunii pentru încălcarea legii în administrarea probelor. Ca regulă, în asemenea cazuri, mijloacele de probă obținute ilegal nu au valoare probatorie și documentele care le cuprind sunt scoase din dosar pentru a nu-i influența pe judecători. Pe lângă prevederea că probele trebuie să fie obținute prin mijloacele prevăzute de lege, se impune ca aceste mijloace să fie obținute și în condițiile legii, altfel ele nu pot fi folosite nici în dovedirea învinuirii, nici a apărării. Când ne referim la obținerea lor în mod ilegal, facem trimitere la dispozițiile legale care prevăd cum sunt administrate aceste mijloace de probă și care trebuie respectate întocmai: pe de

o parte, se dă efect procesual interdicției de a se întrebuița violențe, amenințări, promisiuni sau îndemnuri pentru a se obține probe; pe de altă parte, se dă efect procesual și altor situații în care devine ilegală obținerea unor mijloace de probă, cum ar fi o percheziție neautorizată, înregistrarea neautorizată a unei convorbiri telefonice etc. Interdicția de a fi folosite mijloace de probă obținute ilegal constituie o sancțiune procesuală sub forma inadmisibilității, a excluderii din probatoriu în procesul penal a mijloacelor de probă care nu sunt permise de lege sau au fost administrate cu încălcarea prevederilor legale care le garantează autenticitatea.

Pentru a fi mai expliciti, vom încerca să identificăm modul în care pot fi administrate în proces atât corpurile delictive, cât și documentele, prin măsuri speciale de investigații și care ar putea fi riscurile utilizării pe scară largă a acestora în calitate de procedee probatorii. Astfel, în conformitate cu prevederile art. 132² alin.1 pct.2) CPP RM, în acest sens ar putea fi utilizate următoarele măsuri speciale de investigații: a) identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic; c) controlul transiterii sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite; f) livrarea controlată; g) achiziția de control.

Prin fiecare din metodele respective este posibilă nu doar identificarea, dar și acumularea anumitor obiecte, fie documente ce prezintă interes pentru cauza penală și care pot fi ulterior recunoscute în calitate de corpuri delictive, ceea ce însă face diferența dintre aplicarea măsurilor respective și procedeele procesual penale de rigoare este gradul de respectare a drepturilor omului și garanțiile oferite în cadrul încălcării acestora, motiv din care ori de câte ori administrarea anumitor probe este posibilă prin mijloacele prevăzute de legislația procesual – penală, utilizarea măsurilor speciale de investigații în acest sens nu poate fi acceptată. În caz contrar, devine, îndeosebi, vulnerabil dreptul la apărare, iar pe cale de consecință și dreptul la un proces echitabil. Relevantă în acest sens este și practica CtEDO, care în cauza *Condron c. Regatului Unit*, a constatat că dreptul la tăcere este afectat când autoritățile recurg la subterfugiul obținerii mărturiei de la suspect [89, p. 91].

Alt aspect la care am dori să ne referim în legătură cu utilizarea măsurilor speciale de investigații în cadrul probatoriului penal, ține de faptul că nu toate măsurile respective au această funcționalitate. Referitor la o parte dintre măsurile speciale de investigații există prevederi legale directe din care rezultă că imposibilitatea utilizării lor în probatoriu penal, alte măsuri speciale de investigații nu pot satisface aceste cerințe datorită esenței sale. Astfel, dacă e să ne referim la prima categorie atunci, în conformitate cu prevederile art. 18 alin. 3 Legea privind ASI măsurile prevăzute la alin. 1 pct. 1), precum și cele prevăzute la alin. 1 pct. 2) lit.c), e), și f) se efectuează numai în cadrul unui proces penal, conform CPP RM. Celelalte măsuri prevăzute la alin. 1 pct. 2

se efectuează atât în cadrul unui proces penal, cât și în afara acestuia. Măsurile prevăzute la alin. 1 pct.3 se efectuează în afara procesului penal. Din textul de lege enunțat rezultă că practic toate măsurile speciale autorizate de către procuror, care sunt enumerate în art. 18 alin. 1 pct. 2 din lege, și anume identificarea abonatului, proprietarului sau a utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic; urmărirea vizuală; controlul transmiterii sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite; investigația sub acoperire; supravegherea transfrontalieră; livrarea controlată; colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată; cercetarea obiectelor și documentelor; achiziția de control, pot fi efectuate în cadrul procesului penal. În conformitate cu prevederile art. 24 Legea privind ASI rezultatele măsurilor speciale de investigații pot servi drept temei pentru efectuarea altor măsuri speciale de investigații în scopul prevenirii criminalității și asigurării securității statului, ordinii publice, precum și în calitate de probe dacă au fost efectuate în cadrul unei cauze penale. Adică utilizarea în cadrul probatoriului penal a măsurilor speciale de investigații este condiționată de efectuarea acestora în limitele unui proces penal desfășurat de organul de urmărire penală într-un caz concret referitor la una sau mai multe infracțiuni săvârșite sau presupus săvârșite.

În altă ordine de idei, însă art. 132¹ alin. 1, CPP RM, prevede în mod direct că activitatea specială de investigații reprezintă totalitatea de acțiuni de urmărire penală cu caracter public și/sau secret efectuate de către ofițerii de investigații în cadrul urmăririi penale numai în condițiile și în modul prevăzut de prezentul cod, or, altfel spus, în cadrul procesului penal, după pornirea urmăririi penale efectuarea măsurilor speciale de investigații în afara prevederilor codului de procedură penală nu este posibilă. Totodată, art. 132² alin.1 pct.2) CPP RM, enumeră următoarele măsuri speciale de investigații autorizate de către procuror: identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic; urmărirea vizuală; controlul transmiterii sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite; investigația sub acoperire; supravegherea transfrontalieră; livrarea controlată; achiziția de control.

Referitor la măsurile speciale de investigații care prin esența sa nu pot fi utilizate în cadrul probatoriului penal, putem menționa investigația sub acoperire, în acest sens art. 136 CPP RM, prevede că investigația sub acoperire se autorizează pe perioada necesară pentru a descoperi faptul existenței infracțiunii. Investigatorul sub acoperire culege date și informații, pe care le pune, în totalitate, la dispoziția procurorului care a autorizat măsura specială de investigații. Și respectiv investigatorul sub acoperire poate fi audiat ca martor în cadrul procesului penal. Poziție analogică fiind exprimată și în literatura de specialitate, conform căreia prin investigarea sub acoperire nu se obțin în mod direct mijloace de probă, ci date și informații care pot fi folosite

pentru stabilirea strategiei investigative a organului de urmărire penală. Elementele, de fapt, constatate cu prilejul folosirii procedurii probatorii, pot fi folosite în procesul penal prin intermediul unor mijloace de probă reglementate în cadrul altor instituții-declarația de martor, proces-verbal de redare a comunicărilor sau suportul pe care sunt stocate imaginile înregistrate [211, p. 450]. Deși practica judiciară autohtonă deseori a trecut cu vederea rigorile respective, în consecință încălcările fiind constatate de către CtEDO, cum ar fi, de exemplu, cauza Morari c. Moldovei, în cadrul căreia Curtea a reținut nu doar provocarea reclamantului la comiterea infracțiunii, dar și refuzul neîntemeiat al instanțelor naționale de audierea a agenților sub acoperire [299].

O întrebare la fel de importantă rămasă la moment nesoluționată de către legiuitor, și care ridică mari semne de întrebare referitor la legalitatea utilizării măsurilor speciale de investigații în probatoriul procesual penal ține de subiectul autorizat să desfășoare activitatea respectivă. Astfel, dincolo de faptul că potrivit Legii privind ASI, aceasta reprezintă o procedură, iar prevederile 132¹ CPP RM, rezultă că activitatea specială de investigații reprezintă totalitatea de acțiuni de urmărire penală în ambele cazuri efectuate de către ofițerii de investigații, nu este clar de ce nu a fost utilizată aceeași definiție a noțiunii în actele legislative invocate.

În literatura de specialitate acțiunile (actele) de urmărire penală sunt considerate actele procesuale prin care după evaluarea probelor se dispun diferite soluții, iar actele prin care se strâng probele inclusiv procedeele probatorii, la care se atribuie și măsurile speciale de investigații efectuate în cadrul procesului penal sunt denumite acte de cercetare penală, fiind considerate acte procedurale [208, p. 3]. Or, concluzia care se impune este definirea total nereușită a activității special de investigații în cadrul procesului penal. Mai mult, modul în care legiuitorul a definit activitatea specială de investigații în legislația procesual penală practic șterge diferența dintre aceasta și măsurile special de investigații, prima fiind egalată cu suma ultimelor. În același timp normele procesual penale care reglementează mai mult sau mai puțin chestiuni legate de probe în procesul penal cum ar fi art. art. 28, 55, 56, 57, 100 CPP RM, se referă doar la organul de urmărire penală ca subiect cu atribuții în domeniu, iar din prevederile art. 93 al 3 CPP RM, rezultă în mod cert că elementele de fapt pot fi folosite în procesul penal ca probe dacă ele au fost dobândite de organul de urmărire penală sau de altă parte în proces. Raportând cele menționate la prevederile art. 94 alin. 1 pct. 4 CPP RM, în conformitate cu care în procesul penal nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești datele care au fost obținute de o persoană care nu are dreptul să efectueze acțiuni procesuale în cauza penală, rezultă că întreaga construcție legislativă orientată spre implicarea ofițerilor de investigații în efectuarea măsurilor speciale de investigații în procesul penal devine inutilă.

Din conținutul prevederilor art.94 alin.1 CPP RM înțelegem că în total există 12 cazuri în care poate fi invocată atât din oficiu, cât și la cererea părților inadmisibilitatea probelor obținute pe baza măsurilor speciale de investigații în calitate de sancțiune procesual penală.

În toate acestea situații poate fi invocată și nulitatea actelor procesual - penale privind administrarea probelor în conformitate cu prevederile art.251 alin.1 CPP RM. Numai în anumite cazuri, care sunt indicate în art.94 alin.1 pct.2) și 3) CPP RM: respectiv prin încălcarea dreptului la apărare a bănuیتului, învinuitului, inculpatului, părții vătămăte, martorului sau/și prin încălcarea dreptului la interpret, traducător al participanților la proces poate fi invocată și nulitatea absolută, deoarece acestea sunt expres indicate și în art.251 alin.2 CPP RM.

Prima deosebire dintre nulitate și inadmisibilitatea probelor este că prima categorie de sancțiuni procesual penale poate viza orice acțiuni și acte procedurale, pe când inadmisibilitatea vizează acțiuni și acte procedurale prin intermediul cărora datele de fapt constatate se *transformă* în probe.

O altă deosebire este că nulitățile relative pot fi invocate numai pe parcursul sau la sfârșitul realizării acțiunii procesual penale, sau la momentul când sunt aduse la cunoștință actele procedurale în care sunt consemnate acțiunile ce sunt pretinse nule (de regulă, la etapa terminării urmăririi penale).

Cele expuse se referă, în egală măsură, la toate măsurile speciale de investigații, cât și la actele procedurale în care acestea sunt consemnate. Astfel, în conformitate cu prevederile art.132⁵ alin.6 CPP RM: *În cazul în care constată că prin acțiunile întreprinse ofițerul de investigații a încălcat vădit drepturile și libertățile omului, procurorul sau judecătorul de instrucție declară nule măsurile întreprinse și sesizează autoritățile competente.* Dar dacă procurorul sau judecătorul de instrucție nu a declarat nule anumite măsuri și acte realizate în legătură cu desfășurarea activității speciale de investigații, acest fapt nu ar putea să împiedice judecătorul din instanța de fond să excludă din dosar probele obținute prin intermediul măsurilor speciale de investigații ori să nu le pună la baza sentinței sau altor hotărâri judecătorești, datele care au fost obținute cu încălcările prevăzute în art.94 alin.1 pct.1)-12) CPP RM.

Iar, în final, ținem să atragem atenția asupra unor neconcordanțe legislative de natură să împiedice utilizarea rezultatelor măsurilor speciale de investigații în probatoriul procesual penal. Acestea țin de prevederile art. 24 alin. 2 Legea privind ASI, în conformitate cu care informația despre forțele (cu excepția persoanelor care acordă sprijin autorităților ce efectuează măsuri speciale de investigații), mijloacele, sursele, metodele, planurile și **rezultatele activității speciale de investigații**, precum și despre organizarea și tactica desfășurării măsurilor speciale de investigații, *care constituie secret de stat*, poate fi desecretizată numai în conformitate cu legislația. Iar din prevederile art. 7 alin. 4 lit „a” din Lege cu privire la secretul de stat nr. 245 din

27.11.2008, rezultă că se atribuie la secret de stat informația despre efectivul, forțele, conținutul, planurile, organizarea, finanțarea și asigurarea tehnico-materială, formele, tactica, metodele, mijloacele și **rezultatele activităților de informații, de contrainformații și operative de investigații**. Ceea ce ne interesează în contextul probatoriului și asupra căruia credem că ar urma să intervină legiuitorul, ține de atribuirea la secret de stat a rezultatelor măsurilor speciale de investigații, condiționat conform Legii privind ASI și necondiționat conform Legii nr. 245. Or, atribuirea acestora la secret de stat indiferent de informația ce o conțin, pe de o parte, nu corespunde situației de fapt în domeniu, iar, pe de altă parte, ar îngreuna în mod nejustificat procesul de administrare a probelor în procesul penal. De altfel, practica utilizării măsurilor speciale de investigații în procesul penal denotă în mod cert că de la prevederea legală menționată se face abstracție, organele judiciare analizând esența rezultatelor măsurilor speciale de investigații nu forma acestora. În acest sens fiind relevante materialele mai multor cauze penale în care au fost utilizate măsurile speciale de investigații la care am făcut trimitere cu ocazia analizei regimului juridic al măsurilor speciale de investigații. Comun pentru toate cauzele penale studiate este că prevederile Legii nr. 245 nu au fost observate de către organele judiciare or nici în una dintre cauze rezultatele măsurilor speciale de investigații nu au fost secretizate și/sau desecretizate în forma prevăzută de lege. Fapt care însă nu înseamnă că contradicție evidențiată nu există și că ea nu urmează a fi corectată.

3.5. Concluzii la capitolul 3

1. Temeiurile generale pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații, inclusiv și a celor autorizate de procuror le putem atribui la categoria celor formale, or, nici actele procesuale ale ofițerului de urmărire penală, ale procurorului sau ale judecătorului de instrucție, nici interpelările sau comisiile rogatorii nu relevă careva situații de fapt reprezentând mai mult modalități de sesizare a subdiviziunilor specializate. Legea nu solicită constatarea cumulativă a acestor temeuri pentru a fi constatată oportunitatea de realizare a măsurilor speciale de investigație în general și a măsurilor speciale autorizate de procuror în special.
2. Analizând textele de lege din CPP RM privind temeurile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații, constatăm că pe lângă cele trei temeuri generale pentru realizarea acestor măsuri, pentru unele măsuri speciale de investigație autorizate de procuror, legea solicită existența unor temeuri suplimentare. Aceste temeuri suplimentare nu sunt altceva decât anumite stări și situații de fapt, care ar putea fi denumite temeuri de fond.
3. Legislația procesual penală reglementează nu doar temeurile, ci și condițiile efectuării măsurilor speciale de investigații. Condițiile generale de realizare a măsurilor speciale de

investigații sunt de asemenea trei, dar acestea trebuie să fie constatate cumulativ. Pentru unele măsuri speciale de investigații CPP RM înaintează și condiții suplimentare. Regulile procedurale privind măsurile speciale de investigații sunt cele care, în mare parte, urmează să transpună principiul previzibilității legii, or, anume regulile procedurale asigură îndeplinirea deciziilor dinamizatoare în cadrul activității speciale de investigații, constituind într-un final formele pe care le îmbracă și urmele pe care acestea le lasă.

4. Dincolo de măsurile speciale de investigații, a căror dispunere ține exclusiv de atribuțiile procurorului, pe cale de excepție, acesta, la fel, poate dispune și asupra măsurilor ce țin de competența judecătorului de instrucție.
5. Nu putem să nu atragem atenția asupra faptului că deși unicul act prin care pot fi dispuse măsurile speciale de investigații, cu excepția celor atribuite în competența conducătorului subdiviziunii specializate, este ordonanța procurorului.
6. Utilizarea cuvântului „punere” și „autorizare” nu acoperă pe deplin acțiunile procurorului în legătură cu dispunerea măsurilor speciale de investigații. Acesta contravine și cu prevederile art. 255 CPP RM, care prevede cu ocazia autorizării, verificarea obligatorie a ordonanțelor dacă acestea au fost dispuse în condițiile legii. Ceea ce înseamnă că atât „punerea” cât și „autorizarea” sunt acțiuni care trebuie să urmeze „dispunerii”, acțiuni care la rândul său a scăpat din vedere legiuitorului și asupra căreia ar urma să revină.
7. Efectuarea măsurilor speciale de investigații este posibilă atât unipersonal de către ofițerul de investigații, cât și în cadrul unor grupuri de ofițeri de investigații în conformitate cu prevederile art. 10 din Legea privind ASI. Competența de constituire a grupurilor revine fie procurorului fie conducătorului subdiviziunii specializate în dependență de competența dispunerii măsurilor ce urmează a fi efectuate.
8. Este necesar să fie precizat în legea procesual penală statutul ofițerului de investigație și atribuțiile acestui subiect în probatoriul penal.
9. Procurorul este practic unicul subiect competent conform legii să participe nu doar la întreaga activitate specială de investigații fie prin realizarea atribuțiilor legate de autorizarea măsurilor speciale de investigații, fie prin controlul efectuării acestora, fie prin soluționarea contestațiilor depuse, dar și este implicat în practic toate realizarea tuturor măsurilor speciale de investigații. Nu în ultimul rând procurorul este cel care decide valorificarea măsurilor speciale de investigații prin utilizarea în probatoriul procesual penal, iar din această perspectivă este cel mai interesat nu doar în eficacitatea măsurilor speciale de investigații dar și în legalitatea lor.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal, analiza reglementărilor, a jurisprudenței, definițiilor și concepțiilor consacrate acestui subiect, reflectate în publicațiile științifice ale României, Republicii Moldova și ale altor state au determinat următoarele **concluzii generale și recomandări**:

1. Măsurile speciale de investigații nu sunt numai acțiuni de urmărire penală, dar reprezintă un segment mai îngust al acestora, referindu-se la procedeele probatorii. Aceste măsuri sunt denumite speciale, fiindu-le rezervată, pentru reglementare, o secțiune distinctă din CPP al RM, având în vedere posibilitățile cognitive avansate ale măsurilor de investigații, mai multe exigențe procesuale privind autorizarea, dispunerea, efectuarea și consemnarea realizării lor, cât și probabilitatea sporită de admitere a imixtiunilor în sfera de drepturi și libertăți fundamentale ale omului în raport cu procedeele probatorii clasice [43, p. 176-186].

2. **Măsurile speciale de investigații în procesul penal** constituie *un sistem de procedee probatorii, cu regim juridic special și secret, autorizate în modul prevăzut de lege (de procuror sau, în funcție de caz, de judecătorul de instrucție), realizate de ofițerii de investigații în cadrul urmăririi penale, care este începută și desfășurată, numai cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, atunci când, pe altă cale, este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor, iar realizarea acestora este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.*

3. Doar procurorul are competența, conform legii, să participe la întreaga activitate specială de investigații, fie prin autorizarea măsurilor, fie prin controlul efectuării acestora, fie prin soluționarea contestațiilor, cât și să decidă valorificarea lor în probatoriul procesual-penal, motiv pentru care este cel mai interesat nu doar în eficacitatea măsurilor, dar și în legalitatea lor [163, p. 4-8].

4. Analiza textelor de lege care reglementează temeiurile și condițiile de realizare a măsurilor speciale de investigații denotă faptul că CPP al RM prevede atât temeiuri, condiții generale, cât și temeiuri, condiții speciale. Ultimele sunt expuse pentru precizarea temeiurilor și condițiilor de efectuare a unor măsuri distincte [40, p. 228-231].

5. Ordonanța procurorului este actul prin care sunt dispuse măsurile speciale de investigații, indiferent dacă sunt efectuate în afara sau în cadrul procesului penal.

6. Noțiunile de „*autorizare*” și „*punere*”, utilizate în CPP al RM. nu acoperă pe deplin acțiunile procurorului la dispunerea măsurilor speciale de investigații și contravin art. 255 CPP al RM, care prevede, în cazul *autorizării* verificarea legalității *dispunerii*, acțiune care a scăpat din vedere legiuitorului.

7. Sistemul existent al măsurilor speciale de investigații nu sunt pe măsură să acopere exigențele de cercetare completă, obiectivă și sub toate aspecte a cauzelor penale complexe privind infracțiuni de un pericol social sporit, astfel încât să fie realizate investigații eficiente și prompte în aceste dosare [42, p. 157-173].

Recomandări, inclusiv cu caracter de lege ferenda:

1. Înlocuirea textului existent din art. 132⁴ alin. (1) CPP al RM cu următorul text: (1) *Procurorul, care conduce sau exercită urmărirea penală, dispune, prin ordonanță motivată, măsura specială de investigații și pune executarea ei în sarcina subdiviziunilor specializate ale autorităților indicate în Legea privind activitatea specială de investigații.*

2. Completarea CPP al RM, cu un articol nou, art.138⁴, denumit **„Participarea autorizată la anumite activități”**, în următoarea redacție: *Participarea autorizată la anumite activități înseamnă comiterea unei fapte, similare laturii obiective a infracțiunii (cu excepția celor care pot pune în pericol sau cauza daune persoanei), desfășurate în condițiile prevăzute de lege, în scop de identificare a intențiilor și de verificare a sesizării cu privire la săvârșirea infracțiunii care a început până la sau în afara implicării organelor judiciare”*. Această măsură urmând, în opinia noastră, să fie autorizată de către procuror, se impun completări de rigoare a art. 132² alin. (1) pct. 2) CPP al RM.

3. Pentru *investigația sub acoperire*, nedefinită de către legiuitor la moment, se recomandă următoarea formulă normativă: *„Investigația sub acoperire reprezintă acțiunile persoanei, cu identitate conspirată, în scopul obținerii de date și informații cu privire la săvârșirea unei infracțiuni”* .

4. Este recomandată modificarea art. 138² CPP al RM, prin introducerea unui nou alineat, alin. (1¹), în următoarea redacție: *„Livrarea controlată poate fi autorizată, prin ordonanță, de procurorul care conduce sau exercită urmărirea penală, fie ca rezultat al unor cereri de comisie rogatorie”*, devenind clar temeiul dispunerii măsurii, și anume infracțiunea investigată de autorități.

Avantajele unor asemenea recomandări constau în:

1. Uniformizarea termenilor utilizați în legislație, iar, în consecință, se admite evitarea erorilor cauzate de utilizarea inadecvată a unor noțiuni, precum și eficientizarea activității.

2. Optimizarea sistemului măsurilor speciale de investigații și definirea legală a celor reglementate sumar în CPP al RM ar permite nu doar facilitarea procesului de asimilarea a materiei respective în procesul de studii, dar și avansarea potențialului cognitiv și investigativ al organelor abilitate prin lege să desfășoare activitatea specială de investigații.

3. Recomandările *de lege ferenda* vor îmbunătăți nivelul de previzibilitate și claritate, iar, în consecință, vor oferi mai multă eficiență principiului legalității.

Planul cercetărilor științifice de perspectivă ar putea include:

- Examinarea oportunității de renunțare la caracterul autonom al activității speciale de investigații, prin încorporarea măsurilor speciale de investigații în legislația procesual-penală și, implicit, renunțarea la activitatea specială de investigații - ca procedură separată.
- Evaluarea posibilităților legale privind realizarea măsurilor speciale de investigații după pornirea procesului și până la începerea urmăririi penale.
- Realizarea studiilor privind tactica și metodică efectuării măsurilor speciale de investigații.

BIBLIOGRAFIE

1. Amza T., Amza C. Criminalitatea informatică. Ed. LUMINA LEX. București, 2003. 520 p.
2. Amza T., Amza C. Criminologie. Tratat de teorie și politică criminologică. Ed. LUMINA LEX. București, 2008. 734 p.
3. Aramă E., Coptileț V. Istoria dreptului românesc. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2012. 287 p.
4. Avornic Gh. et al. Teoria generală a dreptului. Ed. CARTIER JURIDIC. Chișinău, 2004. 656p.
5. Avram M., Gurin V., Donciu A. Depistarea, cercetarea și calificarea infracțiunilor de corupție, Ed. Arc, Chișinău, 2005, 360 p.
6. Baltag D. Teoria generală a dreptului și statului. Ed. TIPCIM. Cimișlia, 1996, p. 273-274.
7. Bărașcu A. Protecția martorilor-necesitate în combaterea mării criminalități. București. 2007. p. 42.
8. Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.
9. Bercheșan V. Cercetarea penală (criminalistica – teorie și practică). Îndrumar complet de cercetare penală. București: ICAR, 2002. 420 p.
10. Bârsan C. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole. Vol. I. Drepturi și obligații. Ed. C. H. BECK. București, 2005. 1273 p.
11. Boeșteanu C. Pregătirea și planificarea efectuării livrării de control. În Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire și de combatere”, 18-19 aprilie 2003. Chișinău, 2003, p. 321-323.
12. Brânză S., Stati V. Tratat de drept penal partea specială Volumul II, Chișinău, Tipografia Centrală, 2015, p 1326.
13. Bujor V., Pop O. Criminalitatea în domeniul fiscal. Ed. MIRTON. Timișoara, 2002. 89 p.
14. Carlașuc I. Corelația dintre activitatea operativă de investigații și procesul penal. În Legea și viața. Septembrie (nr. 9), 2007, p. 39-42.
15. Carlașuc I. Reforma sistemului de ocrotire a normelor de drept prin adoptarea legii privind activitatea operativă de investigații în redacție nouă. În „Administrația statului Republica Moldova la 20 de ani de independență”, sesiune de comunicări științifice. Tipogr. „Elena-V.I.” Chișinău 2012, p. 598.
16. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene din 30 martie 2010. [on-line]. Disponibil: <http://anp.gov.ro/documents/10180/1863054/LexUriServ.pdf/3925bd4c-b834-4719-801c-0789b45dc392>. Vizitat: 26.06.2016.
17. Catuna N. Criminalistica. Ed. C. H. BECK. București, 2008. 228 p.
18. Cernea E., Molcuț E. Istoria statului și dreptului românesc. Casa de Editură și Presă „Șansa”

SRL. București, 1996. 278.

19. Ceterchi I. et al. Istoria dreptului românesc. În trei volume. Volumul II. Partea I. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București, 1984. 439 p.
20. Ceterchi I. et al. Istoria dreptului românesc. În trei volume. Volumul II. Partea a II-a. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București, 1987. 501 p.
21. Chipăilă I., Dragne M., Dascălu I., Munteanu E. Bazele muncii informative. Ed. Ministerului de Interne. București, 1997.
22. Chirilă M. Versiunea criminalistică – element important al planificării activității de urmărire penală. În Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova. Ediție jubiliară. Seria „Științi socioumanistice”. Volumul I. Chișinău, 2006, p. 583-586.
23. Ciobanu I. Unele măsuri de luptă împotriva criminalității organizate. În Conferința științifică internațională. Chișinău, 2003, p. 211-217.
24. Ciopraga A. Criminalistica. Tratat de tactică. Ed. GAMA. Iași, 1996. 437p.
25. Ciunca D. Actele premergătoare și garanțiile procesuale. În Dreptul, nr. 7/1996, p. 90.
26. Ciupac M. ILEA (Academia Internațională pentru Forțele de Ordine Publică) – rețea globală în vederea perfecționării, dezvoltării profesionale și încurajării cooperării regionale în combaterea criminalității. Materialele conferinței științifico-practice internaționale „perfecționarea continuă a cadrelor din Organele Afacerilor Interne și optimizarea procesului de instruire profesională”. Chișinău, 20-21 decembrie 2002. Ed. Știința, Chișinău, 2003, p. 112-113.
27. Codul fiscal, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 24.04.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 62., p. 2-20.
28. Codul vamal, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 20.07.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 160-162/1201 din 23.12.2000, p.42-86.
29. Codul civil al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 06.06.2002. În: Monitorul Oficial nr. 82-86/661 din 22.06.2002, p.2-174.
30. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129. În vigoare din 12 iunie 2003, p. 2-63.
31. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003, p.4-208.
32. Codul de procedură penală al României adoptat prin Legea nr. 135/2010 [on-line]. Disponibil: <http://legeaz.net/noul-cod-procedura-penala-ncpp/pagina-3>. Vizitat: 15.10.2017.
33. Constantin R., Drăghici P., Ioniță M. Expertizele – mijloc de probă în procesul penal. Ed. Tehnică. București, 2000, p. 275.

34. Constituția Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1, p.5-32.
35. Convenția Europeană despre asistența juridică în materie penală din 20.04.59. Ratificată prin Hot. Parl. nr.1332-XIII din 26.09.1997. În Tratatate internaționale, vol. 14 din 1999, p.71.
36. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04 noiembrie 1950. Semnată de către Republica Moldova la 13 iulie 1995, ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1298-XIII din 24 iulie 1997. În: Tratatate Internaționale, nr.1 din 30.12.1998, p. 341-358.
37. Convenția Națiunilor Unite din 20.12.1988 contra traficului ilicit de stupefiante și de substanțe psihotrope, ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova, nr. 252-XIII din 02.11.94. În Tratatate internaționale, vol. 8 din 1999, pag.214.
38. Convenția Națiunilor Unite din 15.11.2000 împotriva criminalității transnaționale organizate, Ratificată prin Legea R. Moldova nr.15-XV din 17.02.2005. În Tratatate internaționale, vol.35 din 2006, pag.333.
39. Convenția privind asistența judiciară reciprocă în materie penală între statele membre ale Uniunii Europene, din 29 mai 2000. [on-line]. Disponibil: http://old.just.ro/Sectiuni/Cooperarejudiciar%C4%83interna%C5%A3ional%C4%83/Cooperarejudiciar%C4%83interna%C5%A3ional%C4%83_penala/Asisten%C5%A3%C4%83Judiciar%C4%83Interna%C5%A3ional%C4%83/InstrumenteComunitare/Conven%C5%A3iadin29mai2000/tabid/694/Default.aspx. Vizitat: la 29.09.2016
40. Covalciuc I. Clasificarea și condițiile realizării măsurilor speciale de investigații. Conferința națională cu participare internațională „Știința în nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective”. Bălți, 25-26 septembrie 2015., Bălți, 2015 p. 228-231.
41. Covalciuc I. Reflecții asupra evoluției istorice a reglementărilor normative privind activitatea specială de investigații. În Revista Națională de Drept. Nr. 11, noiembrie 2016. p. 53-58.
42. Covalciuc I. Activitatea specială de investigații în cadrul documentării infracțiunilor de corupție: riscuri și oportunități. Premise de perfecționare a legislației naționale și de ajustare la standardele Uniunii Europene: Culegere de articole științifice. Chișinău, 2017, p. 157-173.
43. Covalciuc I. Actualitatea și importanța activității speciale de investigații în contextul ultimelor modificări legislative. În Buletinul Științific al USC Nr 2(4), 2016. p 176-186.
44. Covalciuc I., Rusu L. Realizarea dreptului la un proces penal contradictorial prin intermediul înaintării cererilor și plângerilor. În Conferința științifică internațională dedicată a 20 ani a învățământului economic la USARB „Aspecte ale dezvoltării potențialului economico-managerial în contextul realizării securității naționale”. Bălți, 6 iulie 2015., Bălți, 2015 p. 569-

571.

45. Croitor E. Argumentarea admisibilității înregistrărilor audio/video în procedura penală din perspectiva drepturilor fundamentale. În Revista Națională de Drept. Nr. 6, iunie 2006, p. 73-78.

46. Cușnir V., Moraru V. Activitatea operativă de investigații. Suporturi de curs. Institutul național al Justiției. Chișinău, 2008. 186 p.

47. Cușnir V., Țurcan I. Investigatorul sub acoperire și activitățile operative de investigație în dreptul procesual penal al României și a altor țări. În „Administrația statului Republica Moldova la 20 de ani de independență”, sesiune de comunicări științifice. Tipogr. „Elena-V.I.” Chișinău 2012, p. 558.

48. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.80 din 18.11.2016 de inadmisibilitate a sesizării nr.124g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (dispunerea și efectuarea măsurii speciale de investigații). În Monitorul Oficial 478-490/116 din 30.12.2016, p.40-41.

49. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.39 din 08.07.2016 de inadmisibilitate a sesizării nr.70g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (dispunerea și efectuarea măsurilor speciale de investigații). În Monitorul Oficial 430-440/107 din 16.12.2016, p.364-368.

50. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.67 din 12.10.2016 de inadmisibilitate a sesizării nr.84g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (dispunerea și efectuarea măsurii speciale de investigații: interceptarea și înregistrarea comunicărilor) //Monitorul Oficial 430-440/108 din 16.12.2016.

51. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-516/2016[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6368. Vizitat: 10.01.2017.

52. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-516/2016[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7304. Vizitat: 10.01.2017.

53. Decizia CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-1161/2016[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7456. Vizitat: 10.01.2017.

54. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-1029/2016[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6899. Vizitat: 10.01.2017.

55. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-130/2015[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3861. Vizitat: 10.01.2017.

56. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-738/2015[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/db_col_penal.php. Vizitat: 10.01.2017.

57. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-51/2014[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1334. Vizitat: 10.01.2017.

58. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-315/2017[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8120. Vizitat: 03.02.2018.
59. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-664/2010[on-line]. Disponibil: <http://weblex.md/item/print/id/33c2339c8f29ba8299ceee6c2493ca79>. Vizitat: 10.01.2017.
60. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-790/2015[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4959. Vizitat: 10.01.2017.
61. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-917/2014[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2673. Vizitat: 10.01.2017.
62. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-938/2016[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7353. Vizitat: 10.01.2017.
63. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-1108/2013[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1188. Vizitat: 11.01.2017.
64. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-1216/2015[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5451. Vizitat: 11.01.2017.
65. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-1223/2013[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1212. Vizitat: 11.01.2017.
66. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-1442/2016[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7051. Vizitat: 11.01.2017.
67. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1re-470/2012[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7051. Vizitat: 11.01.2017.
68. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1rh-1/2015[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3965. Vizitat: 11.01.2017.
69. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-767/13[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=536. Vizitat: 11.01.2017.
70. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1rh-4/2016[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6448. Vizitat: 11.01.2017.
71. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-324/2016[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5705. Vizitat: 11.01.2017.
72. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-22/2009[on-line]. Disponibil: <http://weblex.md/item/print/id/6be0ac8fbf644b2637eb2ca669efcfea>. Vizitat: 11.01.2017.
73. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-412/2014[on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1758. Vizitat: 11.01.2017.
74. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1ra-580/2010[on-line]. Disponibil: <http://weblex.md/item/print/id/6869c27ad0ad0315b5cf419b265945ee>. Vizitat: 11.01.2017.
75. Decizia Colegiului penal al CSJ RM în dosarul penal nr. 1re-156/2014[on-line]. Disponibil:

<http://weblex.md/item/print/id/6be0ac8fbf644b2637eb2ca669efcfea>. Vizitat: 11.01.2017.

76. Declarația Universală a Drepturilor Omului. Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 217 A (III) din 10.12.1948. În: Tratatate internaționale. Vol. I. Chișinău, 2001. p. 11-18.

77. Declarația cu privire la principiile fundamentale referitoare la victimele abuzului de putere adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 40/43 din 20.01.1985. [on-line]. Disponibil: http://ec.europa.eu/civiljustice/comp_crime_victim/comp_crime_victim_int_ro.htm. Vizitat: 29.09.2016.

78. Deleanu I., Drept constituțional și instituții politice, vol. 1, Editura Europa Noua, București, 1996, p.333.

79. Diaconescu O. Interceptarea, între informare și dezinformare. Ed. Globus. București, 1999. 196 p.

80. Diaconu V., Tehnicile speciale de supraveghere sau cercetare, procedee probatorii în NCPP. [on-line]. Disponibil: <https://www.juridice.ro/256935/tehnicele-speciale-de-supraveghere-sau-cercetare-procedee-probatorii-in-ncpp.html>. Vizitat: 23.08.2017.

81. Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Române, editura ARC, Gunivas, Chișinău 2007. 2240 p.

82. Dicționarul explicativ al limbii române. [on-line]. Disponibil: <http://m.dex.ro/?world>. Vizitat: 24.12.2017.

83. Didâc V., Căpățici M., Cușnir V., Moraru V., Tactica criminalistică. Activitatea operativă de investigații. Elan Poligraf. Chișinău, 2009. 344 p.

84. Dinu D. Apariția și evoluția interceptărilor. În Legea și viața, octombrie 2009, p. 18-22.

85. Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995, privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date. [on-line]. Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A31995L0046>. Vizitat: 23.12.2017.

86. Directiva 2002/58/CE privind prelucrarea datelor personale și protecția confidențialității în sectorul comunicațiilor publice. [on-line]. Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32002L0058>. Vizitat: 23.12.2017.

87. Directiva 2006/24/CE privind păstrarea datelor generale sau prelucrate în legătură cu furnizarea serviciilor de comunicare electronice, accesibile publicului. [on-line]. Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A62012CJ0293>. Vizitat: 23.12.2017.

88. Dolea I., Asigurarea drepturilor persoanei în probatoriul penal, Teză de doctor în drept, Ch., (368 p.) 2009.

89. Dolea I. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Comentariu Aplicativ. Ed.

Cartea Juridică. Chișinău, 2016. 1172 p.

90. Dolea I. Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat. Ed. Cartea Juridică, Chișinău 2009. 416 p.

91. Dolea I. Probele în procesul penal. Îndrumar pentru avocați. Ed. Tipografia Sirius. Chișinău, 2016. 55 p.

92. Dolea I., Roman D., Vizdoagă T., et al. Drept procesual penal. Ed. CARTIER JURIDIC. Chișinău, 2006. 960 p.

93. Dosarul penal nr. 2013970490. Judecătoria mun. Bălți.

94. Dosarul penal nr. 2015970142. Judecătoria mun. Bălți.

95. Dosarul penal nr. 2013040983. Judecătoria mun. Bălți.

96. Dosarul penal nr. 20150401559. Judecătoria mun. Bălți.

97. Dosarul penal nr. 2015790292. Judecătoria mun. Bălți.

98. Dosarul penal nr. 2016040811. Organul de urmărire penală al IP Bălți.

99. Dosarul penal nr. 2015041360. Organul de urmărire penală al IP Bălți.

100. Dosarul penal nr. 2015041490. Organul de urmărire penală al IP Bălți.

101. Dosarul penal nr. 2016041007. Organul de urmărire penală al IP Bălți.

102. Dosarul penal nr. 2014041413. Organul de urmărire penală al IP Bălți.

103. Dosarul penal nr. 2015790246. Organul de urmărire penală al DEUP a IGP al MAI RM.

104. Dosarul penal nr. 2016560051. Procuratura Generală a RM.

105. Dosarul penal nr. 2014515156. Organul de urmărire penală al CCTP INI IGP al MAI.

106. Fanu-Moca A., Nelegalitatea interceptărilor și înregistrărilor audio sau video efectuate în faza actelor premergătoare, în „Dreptul”, nr. 12/2012, p. 199.

107. Florescu D., Bucur D., Mrejeru T., Pantea M., Martinescu A., Manea V. Evaziunea fiscală. Ed. Universul Juridic. București, 2013. 436 p.

108. Gâlcă Vl. Infracțiuni în domeniul tehnologiilor avansate și specificul instruirii în vederea descoperirii și prevenirii lor. În Materialele conferinței științifico-practice internaționale „Perfecționarea continuă a cadrelor din Organele Afacerilor Interne și optimizarea procesului de instruire profesională”. Chișinău, 20-21 decembrie 2002. Ed. Știința, Chișinău, 2003, p. 189-192.

109. Gheorghiță M. Tezele generale ale tacticii criminalistice. Ed. ARC. Chișinău, 2004. 127 p.

110. Gheorghiță M. Tratat de metodică criminalistică. CEP USM. Chișinău, 2015. 531 p.

111. Golubenco Gh. Criminalistică. Obiect, sistem, istorie. Studiu monografic. Chișinău, 2008. 215 p.

112. Golubenco Gh., Colodrovschi V. Asistența tehnico-criminalistică a descoperirii infracțiunilor. Studiu științifico-practic. Chișinău, 2010. 235 p.

113. Gribincea V., Curtea Europeană a Drepturilor Omului, reglementări de bază și jurisprudența

în cauzele moldovenești, editura ARC, Chișinău 2007. 270 p.

114.Gribincea V., Grecu P., Hriptievschi N., Macrinici S. Executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului de către Republica Moldova 2013-2014. Chișinău 2015. 117 p.

115.Gribincea V. Executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului de către Republica Moldova 1997-2012. Chișinău 2012. Tipografia Imprint Plus. 196 p.

116.Hotărîrea CtEDO din 24 februarie 2015 în cauza Ciobanu contra Republicii Moldova. [on-line]. Disponibil: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/03/CIOBANU-RO.pdf>. Vizitat: 18.01.2017.

117.Hotărîrea CtEDO din 08 mai 2011 în cauza Ignatenco contra Republicii Moldova. [on-line]. Disponibil: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/03/IGNATENCO-RO.pdf>. Vizitat: 18.01.2017.

118.Hotărîrea CtEDO din 24 ianuarie 2005 în cauza Isaeva and vs Russia, cererea nr. 57947/00, nr. 57948/00 și nr. 57949/00, paragraful 213. [on-line]. Disponibil: <http://www.srji.org/resources/search/14/>. Vizitat: 18.01.2017.

119.Hotărîrea CtEDO din 22 februarie 2005 în cauza Khashiyev and Akaeyeva vs Russia, cererea nr. 57942/00 și 57945/00. [on-line]. Disponibil: hudoc.echr.coe.int/websearch/content/pdf/001-117188?TID=thkbhnilzk. Vizitat: 18.01.2017.

120.Hotărîrea CtEDO din 26 ianuarie 2006 în cauza Salman vs Turcia, cererea nr. 21986/93, paragraful 106. [on-line]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22%3A%2221986%2F93%22%7D>. Vizitat: 18.01.2017.

121.Hotărârea CtEDO din 25 septembrie 2001 în cauza PG și JH contra Marii Britanii. [on-line]. Disponibil: <http://jurisprudencedo.com/PG-si-JH-contra-Marea-Britanie-Supravegherea-persoanei-Conditiile-legii-interne.html>. Vizitat: 18.01.2017.

122.Hotărârea CtEDO din 02 august 1984 în cauza Malone contra Marii Britanii [on-line]. Disponibil:<http://jurisprudencedo.com/Malone-contra-Marea-Britanie-Supravegherea-persoanei-Conditiile-legii-interne.html>. Vizitat: 18.01.2017.

123.Hotărârea CtEDO din 17 iulie 2003 în cauza Miliniene contra Lituaniei. [on-line]. Disponibil: <https://cases.legal/en/act-echr1-87142.html>. Vizitat: 18.01.2017.

124.Hotărârea CtEDO din 17 iulie 2003 în cauza Perry contra Marii Britanii. [on-line]. Disponibil: <http://jurisprudencedo.com/Perry-c.-Marea-Britanie-Supraveghere-video.-Loc-public.-Viata-privata.html>. Vizitat: 18.01.2017.

125.Hotărârea CtEDO din 22 aprilie 2014 în cauza Tripăduș contra Republicii Moldova. [on-line]. Disponibil: <http://www.lhr.md/news/408.html>. Vizitat: 19.01.2017.

126.Hotărârea CtEDO din 23 mai 2017 în cauza Van Wesenbeeck contra Belgiei. [on-line]. Disponibil: <http://csj.md/index.php/despre-curtea-suprema-de-justitie/mass-media-si>

relatiile-cu-publicul/1020-van-wesenbeeck-v-belgia-articolul-6-confidentialitatea-identitatii-si-a-rapoartelor-intocmite-de-catre-agenti-sub-acoperire-refuzul-instantei-de-judecata-de-a-interoga-agentii-sub-acoperire-nicio-incalcare. Vizitat: 19.01.2017.

127. Hotărârea Curții Constituționale, nr.26 din 23.11.2010 asupra excepției de neconstituționalitate a prevederilor alin. (6) art. 63 din Codul de procedură penală. În Monitorul Oficial 235-240/27, 03.12.2010.

128. Hotărârea Curții Constituționale, nr.22 din 05.09.2013 pentru controlul constituționalității unor prevederi referitoare la imunitatea judecătorului (Sesizarea nr.32a/2012). În Monitorul Oficial 276-280/43 din 29.11.2013.

129. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.7 din 16.04.2015 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr.325 din 23 decembrie 2013 privind testarea integrității profesionale (Sesizarea nr.43a/2014). În Monitorul Oficial 115-123/11 din 15.05.2015, p.55-69.

130. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.25 din 13.10.2015 pentru controlul constituționalității unor prevederi ale Hotărârii Guvernului nr.79 din 23 ianuarie 2006 privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora (Sesizarea nr.30a/2015). În Monitorul Oficial 13-19/1, din 22.01.2016.

131. Hotărârea Curții Constituționale din 22 iulie 2016 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 125 lit. b) din Codul penal, a articolelor 7 alin. (7), 39 pct. 5), 313 alin. (6) din Codul de procedură penală și a unor prevederi din articolele 2 lit. d) și 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție. Monitorul Oficial nr.355-359/80 din 14.10.2016, p.9-19.

132. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova Cu privire la unele chestiuni ce vizează participarea procurorului la judecarea cauzei penale, nr. 12 din 24 decembrie 2012. [on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=43. Vizitat: 10.07.2017.

133. Hotărârea Plenului CSJ a RM din data de 24.12.2014, nr. 11 Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. În Buletinul CSJ a RM 5/2015, p.4-12.

134. Hotărârea Plenului CSJ a RM din data de 26.12.2011, nr.2 Cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației penale ce reglementează circulația substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor și a precursorilor. În *Buletinul CSJ a RM 1/2012*, p.4-11.

135. Ionășeanu E. V. Procedura începerii urmăririi penale. Ed. Militară. București, 1979, p. 203.

136. Ionescu C., Drept constituțional și instituții politice, vol. 1, Editura Lumina Lex, București, 1997.

- 137.Klemencic G. Analiza Legii Republicii Moldova privind activitatea operativă de investigații. Strasburg. 2006. 20 p.
- 138.Lașcu L. Investigatorul acoperit. Revista de Drept penal, nr. 3/2002, p. 69.
- 139.Lașcu L. Investigatorul acoperit – o nouă instituție introdusă prin legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului și a consumului ilicit de droguri. Dreptul, nr. 9/2002, p. 109-117.
- 140.Lazăr A. Metodologia investigării infracțiunilor din domeniul afacerilor. Teză de doctorat. Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, Facultatea de Drept, 2003.
- 141.Lazăr A. Supravegherea procurorului asupra actelor premergătoare. Activitatea informativ-investigativă a poliției judiciare și materializarea ei în mijloace de probă. Dreptul, nr. 1/2005, p. 179-210.
- 142.Lazăr A., Alămoreanu S. Expertiza criminalistică a documentelor. Aspecte tactice și tehnice. Ed. LUMINA LEX. București, 2008. 234 p.
- 143.Legea cu privire la statutul ofițerului de urmărire penală, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 10.11.2006.În Monitorul Oficial nr. 195-198/918 din 22.12.2006,p.10-14.
- 144.Legea cu privire la protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 16.05.2008.În Monitorul Oficial nr. 112-114/434 din 27.06.2008,p.7-11.
- 145.Legea cu privire la Procuratură, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 25.12.2008. Monitorul Oficial nr. 55-56 din 17.03.2009,p.7-23.
- 146.Legea cu privire la Procuratură, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 25.02.2016. Monitorul Oficial nr. 69-77/113 din 25.03.2016.
- 147.Legea cu privire la procuraturile specializate, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 07.07.20016. Monitorul Oficial nr. 245-246/519 din 30.07.2016, p.8-27.
- 148.Legea cu privire la activitatea poliției și statutul polițistului, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 27.12.2012. Monitorul Oficial nr. 42-47/145 din 01.03.2013,p.5-19.
- 149.Legea privind activitatea specială de investigații, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.03.2012. Monitorul Oficial nr. 113-118/373 din 08.06.2012,p.6-12.
- 150.Legea privind prevenirea și combaterea criminalității organizate, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 22.03.2012. Monitorul Oficial 103/343 din 29.05.2012
- 151.Legea privind testarea integrității profesionale, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 23.12.2013. Monitorul Oficial nr. 35-41/73 din 14.02.2014,p.9-13.
- 152.Legea privind evaluarea integrității instituționale, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 23.12.2013. Monitorul Oficial nr. 277-287/586 din 26.08.2016,p.44-52.
- 153.Legea nr.78 din 8 mai 2000, pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție. [on-line]. Disponibil: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?idt=

23044. Vizitat: 10.02.2017.

154. Legea nr. 508/2004 privind înființarea, organizarea și funcționarea în cadrul Ministerului Public a Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism. [online]. Disponibil: <http://lege5.ro/Gratuit/gu3dsnrr/legea-nr-508-2004-privind-infiintarea-organizarea-si-functionarea-in-cadrul-ministerului-public-a-directiei-de-investigare-a-infraciunilor-de-criminalitate-organizata-si-terorism>. Vizitat: 10.02.2017.

155. Lupașcu D. Noul Cod penal și noul Cod de procedură penală. Ed. Universul Juridic. București, 2014. 504 p.

156. Mateuț Gh. În legătură cu noua reglementare privind înregistrările audio sau video în probațiunea penală. Dreptul, nr. 8/1997, p. 68-79.

157. Mateuț Gh. Procedura penală. Partea specială. Vol. I. Ed. LUMINA LEX. București, 1997. 255p.

158. Mateuț Gh. Investigatorii sub acoperite. Utilizarea lor în timpul actelor premergătoare. Comentariu asupra noilor texte procedurale introduse în Codul de procedură penală prin Legea nr. 281/2003. Dreptul, nr. 1/2005, p. 154-178.

159. Mateuț Gh., Ștefăroi N., Petrescu V., et al. Traficul de ființe umane. Infractor, victimă, infracțiune. Asociația Magistraților Iași. Iași, 2005. 254 p.

160. Medeanu T. Criminalistica în acțiune. Omorul, terorismul, crima organizată. Volumul II. Ed. LUMINA LEX. București, 2006. 399 p.

161. Mîrzac V., Glavan B. Utilizarea mijloacelor tehnice în activitatea specială de investigații. Tipografia Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI. Chișinău, 2014. 152 p.

162. Moraru V. Reglementarea juridică a activității operative de investigații. În Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova, 2004, nr.7, pag.255.

163. Moraru V., Covalciuc I. Particularitățile exercitării controlului asupra măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror. Legea și Viața. decembrie 2016. p. 4-8.

164. Morărescu A., Principiul proporționalității în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului. Teză de doctor în drept. Chișinău 2015. 147 p.

165. Naghi G. Criminalistică. Fundamente. Curs universitar. Ed. Universul Juridic. București, 2014. 276 p.

166. Neagu I. Tratat de procedură penală, Ed. Pro, București, 1997. 732p.

167. Neagu I., Damaschin M. Tratat de procedură penală. Partea generală. În lumina noului Cod de procedură penală. Ed. Universul Juridic. București, 2014. 743 p.

168. Neagu I., Damaschin M.. Tratat de procedură penală. Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală. Ed. Universul Juridic. București, 2015. 676 p.

169. Notă informativă privind proiectul Legii privind activitatea specială de investigații. [on-

line].Disponibil:https://www.google.md/?gws_rd=ssl#q=not%C4%83+informativ%C4%83+lege+a+privind+activitatea+special%C4%83+de+investiga%C8%9Bii. Vizitat: 10.02.2017.

170.Oprea I., Pamfil C., Radu R., Zăstroiu V. Noul dicționar universal al limbii române. Ed. LITERA INTERNAȚIONAL. București, 2006.1676p.

171.Ordinul comun al Procurorului General, Ministrului Afacerilor Interne, Directorului Serviciului Vamal, Directorului CCCEC, nr. 121/254/286-0/95, din data de 18.07.2008 „Privind evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni”. Tipografia Centrală. Chișinău 2008. 248 p.

172.Osoianu T., Orândaș V. Procedură penală. Partea generală. Curs universitar. Chișinău, 2004. 256 p.

173.Osoianu T. Căile de atac în procesul penal. Îndrumar pentru avocați. Tipografia Sirius. Chișinău 2016. 47 p.

174.Osoianu T., Vidaicu M. Reținerea persoanei de către poliție. Concluziile unei cercetări. Editura Cartier. Chișinău 2015. 184 p.

175.Ostavciuc D. Aspecte procesual-penale și tactici criminalistice privind cercetarea traficului de copii. Teză de doctor în drept la specialitatea 554.03 – Drept procesual-penal,554.04 – Criminalistică, Chișinău, 2015. 215 p.

176. Ostavciuc D. Constatarea semnelor infracțiunii și pornirea urmăririi penale în cazuri de traficare a copiilor, pe baza informațiilor obținute din măsurile speciale de investigație. În Legea și viața, 2015, nr.4, pag. 10.

177.Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice. Adoptat prin Rezoluția Adunării Generale a ONU nr.2200 A (XXI) din 16 decembrie 1966, art.9 alin.4. În: Tratatate internaționale la care Republica Moldova este parte. Vol. I. Chișinău, 1998. p. 30-50.

178.Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale din 16 decembrie 1966. Adoptat prin Rezoluția Adunării Generale a ONU nr.2200 A (XXI) din 16.12.1966, art. 9 alin.4. În: Tratatate internaționale la care Republica Moldova este parte. Vol. I. Chișinău, 1998. p. 18-29.

179.Petre A. Interceptările și înregistrările audio și audio-video, mijloace de probă în procesul penal. Ed. C. H. BECK. București, 2008.256p.

180.Proiectul Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind implementarea *Convenției de cooperare polițienească* în europa de sud-est .[on-line]. Disponibil: [http://particip.gov.md/public/documente/119/anexe/ro_621_Acord-MD-RO-09.11.2012\(1\).doc](http://particip.gov.md/public/documente/119/anexe/ro_621_Acord-MD-RO-09.11.2012(1).doc). Vizitat: 10.01.2018.

181.Proiect de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative.[on-line]. Disponibil:http://particip.gov.md/public/documente/131/anexe/ro_4066_Nota-informativa-

ASIactual.pdf. Vizitat: 21.07.2017.

182.Proiectul Legii cu privire la activitatea speciala de investigatie.[on-line]. Disponibil: www.justice.gov.md/.../Proiecte%20de%20acte%20normativ. Vizitat: 21.07.2017.

183.Pruteanu I. Livrarea controlată. Noțiuni, sarcini și rolul ei în activitatea operativă de investigații. În Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire și de combatere”, 18-19 aprilie 2003. Chișinău, 2003, p. 358-359.

184.Raport de expertiză la proiectul Legii privind activitatea specială de investigații.[on-line]. Disponibil: <http://capc.md/ro/expertise/avize/nr-475.html>. Vizitat: 21.07.2017.

185.Recomandarea REC 2000 (19) a Comitetului Miniștrilor către Statele-membre privind rolul Procuraturii în sistemul de justiție penală. Adoptată de către Comitetul Miniștrilor la 06.10.2000 la cea de-a 724 reuniune a Delegaților Miniștrilor. [on-line]. Disponibil: www.csm1909.ro/csm/linkuri/03_05_2006_4189_ro.doc. Vizitat: 21.07.2017.

186.Recomandarea CSJ nr. 38, din data de 24.03.2013, „Cu privire la acțiunile procesuale care pot fi efectuate din momentul sesizării sau autosesizării organului competent pînă la declanșarea urmăririi penale. [on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=60. Vizitat: 21.07.2017.

187.Roman D. Abolirea sau limitarea supravegherii exercitată de către procuror? Revista Națională de Drept. Nr. 12, decembrie, 2002, p. 12-14.

188.Roman D., Vizdoagă T., Cerbu A., Ursu Se. Organizarea și activitatea organelor de ocrotire a normelor de drept în Republica Moldova. Cartdidact. Chișinău, 2004. 219 p.

189.Rusu V., Gavajuc S., Gheorghies A., et alin. Dicționar de drept procesual penal. Ed. PONTOS. Chișinău, 2012. 248 p.

190.Rusu V., Covalciuc I. Unele reflecții asupra sistemului și conținutului principiilor activității speciale de investigații. Revista Națională de Drept. Nr. 8, august 2015, p. 51-54.

191.Rusu V., Covalciuc I. Reflecții asupra instituției investigatorului sub acoperire conform prevederilor Legii Republicii Moldova „Privind activitatea specială de investigații” nr. 59 din 29.03.2012. Conferința națională cu participare internațională „Știința în nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective”. Ediția a doua. Bălți, 29-30 septembrie 2016, p. 270-273.Bălți, 2015,p.270-273.

192.Secția cercetări din cadrul CtEDO. Securitatea națională și practica CtEDO. CE/CtEDO 2013. 60 p.

193. Sedlețchi Iu., Mariș M. Tipurile activităților operative de investigare Revista Națională de Drept, 2007, nr.3, pag.2.

194.Serbinov I., Catana E., Chirtoacă E., Bularu S., Munteanu A., Holban Vl. Ghidul

- acuzatorului de stat. Ed. CARTIER. Chișinău, 2005. 136 p.
195. Siserman S. Clasarea și renunțarea la urmărire în reglementarea noului cod de procedură penală. „Administrația statului Republica Moldova la 20 de ani de independență”, sesiune de comunicări științifice. Tipogr. „Elena-V.I.” Chișinău 2012, p. 552.
196. Sobițețchi R. Unele elemente care definesc caracteristica criminalistică a contrabandei cu droguri, armament și valori culturale. Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători „Republica Moldova în contextul geopolitic contemporan și perspectivele integrării europene”. Chișinău, 16 aprilie, 2010. Ed. PONTOS. Chișinău, 2010, p. 319-329.
197. Stancu E. Tratat de criminalistică. Ediția a IV-a. Ed. Universul Juridic. București, 2007. 742 p.
198. Starasciuc R. Cooperarea polițienească internațională – o metodă de ridicare a nivelului de pregătire profesională a colaboratorilor MAI. Materialele conferinței științifico-practice internaționale „perfecționarea continuă a cadrelor din Organele Afacerilor Interne și optimizarea procesului de instruire profesională”. Chișinău, 20-21 decembrie 2002. Ed. Știința, Chișinău, 2003, p. 98-99.
199. Străinu E., Topor S. Spionajul electronic. Ed. Deliana. București, 2002.
200. Suian M. Unele aspecte privind folosirea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor. Penalmente Relevant nr. 2 / 2016 / iulie - decembrie / Ed. Solomon p. 10.
201. Ștefănescu B. Garanțiile juridice ale respectării legii procesual-penale în activitatea de judecată. Ed. HAMANGIU. București, 2007. 299 p.
202. Șterbeț V., Avram M., Popovici T., Gurschi C., Tomuleț C. Ghidul judecătorului de instrucție. Agenția pentru Susținerea Învățământului Juridic și a Organelor de drept „Ex Lege”. Ed. Cartier Juridic. Chișinău, 2007. 664 p.
203. Tanoviceanu I. Tratat de drept și procedură penală. Ed. A doua a Cursului de drept și procedură penală. Tip. Curierul judiciar. București 1927. 850 p.
204. Theodoru Gr. Tratat de Drept procesual penal. Ediția a 3-a. Ed. Hamangiu. București, 2013. 896 p.
205. Troneci V. Interpol - poliție fără frontiere. Ed. TEHNICĂ. București, 2001. 158 p.
206. Tudoran M. Teoria și practica interceptărilor și înregistrărilor audio sau video judiciare. Abordare duală actualele și noile Cod penal și Cod de procedură penală. Biblioteca Profesioniștilor. Ed. Universul Juridic. București, 2012. 407 p.
207. Tulbure A. Limitele delegării procurorului în cursul urmăririi penale. Dreptul, nr. 9/1996, p. 91.
208. Udrioiu M. Procedură penală. Partea specială. editura C.H. Beck, București 2015. 728 p.
209. Udrioiu M., Slăvoiu R., Predescu O. Tehnici speciale de investigație în justiția penală. Ed. C.

- H. BECK. București, 2009.240p.
- 210.Udroiu M. et. al. Codul de procedură penală, Comentariu pe articole, editura C.H. Beck, București 2015. 1690 p.
211. Udroiu M. et al. Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Vol I. Editura C. H. Beck, București, 2015. 828 p.
- 212.Ursu N. Reformarea Procuraturii Republicii Moldova în contextul armonizării legislației Republicii Moldova cu cea europeană. Avocatul Poporului, nr. 1-3, 2014, p. 1-3.
- 213.Vasiliu A. Teoria generală a actelor de procedură penală. Ed. ALL BECK. București, 2003.
- 214.Voica D. Investigatorii sub acoperire. Dreptul, nr. 5/2005, p, 8.
- 215.Voicu C. Criminalitatea în afacerilor. București, 1997.I.G.P. București,1997,204p.
- 216.Volonciu N. Tratat de procedură penală. Parte generală. Volumul I. Ed. Paideia. București, 1993.521p.
- 217.Volonciu N. Tratat de procedură penală. Parte specială. Volumul II. Ed. Paideia. București, 1994. 517 p.
- 218.Volonciu N. Tratat de procedură penală, parte specială vol. II. Ediție revizuită și adăug. Editura PAIDEIA. București. 1997. 504 p.
- 219.Volonciu V. et al. Noul Cod de procedură penală comentat, ediția 2-a, revizuită și adăugită, editura Hamangiu 2015. 1542 p.
- 220.Zubco V., Avram M., Gheorghiță M. Protecția drepturilor omului la aplicarea măsurilor procesuale de constrângere. Ed. ARC. Chișinău, 2006.372 p.
- 221.Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика. Учебник для вузов. Изд. ИНФРА-М. М., 1999. 990 с.
- 222.Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика. Учебник для вузов. Под редакцией Р. С. Белкина. М., 2001.990 с.
- 223.Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика. Учебник для вузов. 4-е издание. Изд. НОРМА. М., 2016. 927 с.
- 224.Агутин А. В. Мировоззренческие идеи в уголовно-процессуальном доказывании. Автореферат диссертации доктора юридических наук. Нижний Новгород, 2005. 52 с.
- 225.Бабаев О. С. Концептуальные основы и тенденции развития криминалистической тактики. Изд. ПЕНАТЫ. М., 1999. 179 с.
- 226.Басков В. И., Коробейников Б. В. Курс прокурорского надзора. Изд. ЗЕРЦАЛО. М., 2001.449 с.
- 227.Бахта А.С., Вагин О.А., Чечетин А.Е. Вопросы оперативно-розыскной деятельности в решениях Конституционного Суда Российской Федерации: Научно-практическое пособие. - Хабаровск: Дальневосточный юридический институт МВД России, 2012. 64 с.

- 228.Белкин Р. С., Лившиц Е. М. Тактика следственных действий. М., 1997.176 с.
- 229.Бозров В. Результатам ОРД - статус доказательств. В Законность, 2004 № 12, с. 23.
- 230.Виноградов О. Прокуратура в системе органов государственной власти. В Законность, 1997, №4, с. 17.
- 231.Галустьян О. А., Прокурорский надзор: Учебник для вузов. М., 2004. 399 с.
- 232.Галкин К. С. Оперативно-розыскное обеспечение раскрытия и расследования бандитизма. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. М., 2006. 22 с .
- 233.Голубовский Ю. В. Оперативно-розыскная деятельность. Словарь-справочник. М.,-СПб, 2001. 383 с.
- 234.Горяинов К. К., Овчинский В. С., Шумилов А. Ю. Оперативно-розыскная деятельность. Учебник. Изд. ИНФРА-М. М., 2001.794 с.
- 235.Горяинов К. К., Кваша Ю. Ф., Сурков К. В. Федеральный закон об оперативно-розыскной деятельности. Комментарий. М., 1997. 576 с.
- 236.Гребельский Д. В. Правовая основа оперативно-розыскной деятельности советской милиции // Социалистическая Законность. 1974, №3. с. 55.
- 237.Григорьев В. Н., Победкин А. В., Яшин В. Н., Гаврилин Ю. В. Справочник следователя. М., 2008.747 р.
- 238.Данышина Л. И. Возбуждение уголовного дела и предварительное расследование в уголовном процессе России. Учебное пособие. Изд. ЭКЗАМЕН. М., 2003. 190 с.
- 239.Драпкин Л. Я. Разрешение проблемных ситуаций в процессе расследования. Свердловск, 1985.71 с.
- 240.Драпкин Л. Я., Карагодин В. Н. Криминалистика. Учебник. Изд. ПРОСПЕКТ. М., 2007. 663 с.
- 241.Доля Е.А., Использование в доказывании результатов оперативно-розыскной деятельности, Изд.СПАРК. М.,1996, 111 с.
- 242.Дубоносов Е. С. Основы оперативно-розыскной деятельности. Курс лекций. Под редакцией Г. К. Сенилова. М., 2002.184 с.
243. Дубровин С. Значение криминалистической диагностики при проведении отдельных следственных действий и розыскной работы следователя Закон и право, 2003 г., N 2, стр.36.
- 244.Елинский В. И. Основы методологии теории оперативно-розыскной деятельности. Монография. Издатель Шумилова И. И. М., 2001, с. 31-32.
- 245.Захарцев С. И. Оперативно-розыскные мероприятия. Издательство Р. Асланова «Юридический Центр Пресс», СПб, 2004. 328 с.
- 246.Земскова А. В. Правовые проблемы использования результатов оперативно-

- розыскной деятельности в уголовно-процессуальном доказывании. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. М., 1997. 20 с.
- 247.Зубов И. Н, Николюк В. В. Федеральный закон об оперативно-розыскной деятельности. Научно-практический комментарий. / М., 1999. 200 с.
- 248.Калдыбай У. М. Прокурорский надзор за исполнением законов в уголовно-процессуальной деятельности органов предварительного расследования Кыргызстана. Диссертация кандидата юридических наук. М., 2005. 251 с.
- 249.Карамышев Д. А. Организационно-правовой механизм обеспечения допустимости доказательств в досудебном производстве. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. М., 2009. 21с.
- 250.Кваша Ю. Ф., Сурков К. В. Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел: Общая часть. Введение в курс оперативно-розыскной деятельности. СПб, 1997.188 с.
- 251.Ковалев М. А. Прокурорский надзор за обеспечением прав личности. М., 1981. 167 с.
- 252.Ковтун В. Н. Судебный контроль в уголовном судопроизводстве России: понятие, сущность, формы. Автореферат диссертации доктора юридических наук. Нижний Новгород, 2002. 59 с.
- 253.Козусев А. Надзор за исполнением законов в оперативно-розыскной деятельности. // Законность, 1997, №2, с. 19.
- 254.Козусев А. Ф. Проблемы правового регулирования прокурорского надзора, судебного и ведомственного контроля за исполнением законов в оперативно-розыскной деятельности. М., 2002. 91 с.
- 255.Кукреш Л. Проблемы применения оперативно-розыскных данных в доказывании. Судовы веснік, 2005 г., N 2. с. 45.
- 256.Курышов И. С. Прокурорский надзор за исполнением законов субъектами, осуществляющими оперативно-розыскную деятельность, дознание и предварительное следствие в органах внутренних дел. Диссертация на соискание степени кандидата юридических наук. Рязань, 2005. 301 с.
- 257.Ломов В. С. Следственно-розыскная милиция РСФСР (1920-1921 гг.). В книге: История органов внутренних дел и борьба с преступностью. // Труды Высшей следственной школы. Выпуск 11, Волгоград, 1976, с. 4.
- 258.Ломовский В. Д. О понятии и значении прокурорского надзора в современных условиях. // Закон и право, 2001, №2, с. 25.
- 259.Лопухина Н. Г. Прокурорский надзор как одна из важнейших гарантий обеспечения конституционного права личности на тайну телефонных переговоров. // Закон и право. М., 2001, №6, с. 8.

- 260.Макарь И. Организационно-тактические основы предупреждения и раскрытия преступлений оперативными аппаратами органов внутренних дел. Учебное пособие по специальному курсу для студентов юридического факультета по судебно-следственной специализации. Молдавский Государственный Университет. Кишинев, 1991. 105 с.
- 261.Малыгин С. С., Николук И. И., Кальницкий В. В., Чечетин А. Е., Федеральный закон об оперативно-розыскной деятельностью Научно-практический комментарий. Екатеринбург, 1997. 202 с.
- 262.Махмудов И. Т. Теоретические основы и научно-практические проблемы прокурорского надзора за исполнением законов в оперативно-розыскной деятельности. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. М., 2008. 250 с.
- 263.Михайлов В. А., Самоделкин С. М. Прокурорский надзор за исполнением законов органами, осуществляющими оперативно-розыскную деятельность. Учебное пособие. Волгоград, 1995. 68 с.
- 264.Михайлов В. И. Контролируемая поставка как оперативно-розыскная операция. Учебно-практическое пособие. Издатель Шумилова И. И. М., 1999. 94 с.
- 265.Михайлов В. И., Федоров А. В. Таможенные преступления: уголовно-правовой анализ и общие вопросы оперативно-розыскной деятельности. СПб, 1999. 324 с.
- 266.Модельный Уголовно-процессуальный кодекс для государств-участников СНГ. Рекомендательный законодательный акт. М., 1996. 373 р.
- 267.Мулукаев Р. С., Полубинский В. И. Сказ о сыске. / Советская милиция. 1990, №5, с. 44.
- 268.Назаров А. Д. Провокации в оперативно-розыскной деятельности. - М : Юрлитинформ, 2010.152 с.
- 269.Невинный И. Прокуратура занялась главбухами вплотную. // Московский бухгалтер. 2006, №14, с. 4.
- 270.Овчинский С. С. Оперативно-розыскная информация. Изд. ИНФРА-М. М., 2000. 366 с.
- 271.Осипкин В. Н. Теоретические и организационно-методические проблемы прокурорского надзора за оперативно-розыскной деятельностью. Диссертация кандидата юридических наук. М., 1998.199 с.
- 272.Осипкин В. Н. Прокурорский надзор за оперативно-розыскной деятельностью. Учебное пособие. СПб, 2001. 213 с.
- 273.Петрухин И. Л. Прокурорский надзор и судебная власть. Учебное пособие. М., 2001. с. 88.
274. Пивоварчик А. К вопросу о соотношении понятия «доказательство» и фактических

данных, получаемых в ходе осуществления оперативно-розыскных мероприятий Судовы веснік, 2006 г., N 2, с.59.

275. Погорецкий Н., Шумилов Н. К вопросу о правоотношениях в оперативно-розыскной деятельности Закон и жизнь, 2007 г., № 11, с.28.

276. Поляков М. П. Уголовно-процессуальная интерпретация результатов оперативно-розыскной деятельности. Автореферат диссертации доктора юридических наук. Нижний Новгород, 2002. 54 с.

277. Поляков М., Рыжов Р. О модели правового института использования результатов оперативно-розыскной деятельности в уголовном процессе Уголовное право, 2005 г., №1, с. 88.

278. Пономарев П. Г. Комментарий к Федеральному закону «Об оперативно-розыскной деятельности». Изд. Новый Юрист. М., 1997. 576 с.

279. Ривман Д. В. Сущность, задачи, принципы оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел. СПб, 1999. 251 с.

280. Рыбкин В. Практика уголовного сыска – приемы и методы. // Практика уголовного сыска. Научно-практический сборник. / Составитель А. Ваксян. Под редакцией А. И. Алексеева. М., 1999. 175 с.

281. Рохлин В. Оперативно-розыскная деятельность и уголовное судопроизводство Законность, 2004 г., N 9, с.36.

282. Саакян А. Г. Оперативно-правовой механизм использования результатов оперативно-розыскной деятельности в отечественном досудебном производстве. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2010. 212 с.

283. Савицкий В. М. Очерк теории прокурорского надзора в уголовном судопроизводстве. Монография. Изд. НАУКА. М., 1975. 154 с.

284. Скуратов Ю. Н. Концептуальные вопросы развития прокуратуры в период правовой реформы в Российской Федерации. // Законность, 1997, №3, с. 7.

285. Смирнов М. П. Оперативно-розыскная деятельность полиции зарубежных стран. М., 2001. 240 с.

286. Строгович М. С., Алексеева Л. Б., Ларин А. М. Советский уголовно-процессуальный закон и проблемы его эффективности. Изд. Наука. М., 1979. 319 с.

287. Ульянов В. Г. Государственное обвинение в российском уголовном судопроизводстве (процессуальные и криминалистические аспекты). Автореферат диссертации доктора юридических наук. Краснодар, 2002. 58 с.

288. Хомколов В. П. Организация управления оперативно-розыскной деятельностью. Изд. Закон и Право. М., 1999. с. 48-49.

- 289.Шумилов А. Ю. Юридические основы оперативно-розыскных мероприятий. Учебное пособие. М., 1999. 129 с.
- 290.Шумилов А. Ю. Краткая сыскная энциклопедия: Деятельность оперативно-розыскная, контрразведывательная, частная сыскная (детективная). М., 2000. 274 с.
- 291.Шумилов А. Ю. Курс основ оперативно-розыскной деятельности. Учебник для вузов. 2-е издание, дополненное и переработанное. М., 2007. 368 с.
- 292.Шумилов А. Ю. Курс основ оперативно-розыскной деятельности. Учебник. Издательский Дом Шумиловой И. И. М., 2008. 264 с.
293. Яблоков Н. П. Криминалистика. Учебник. Изд. БЕК. М., 1997. 687 с.
294. Case of Bannikova v. Russia 18757/06. [on-line]. Disponibil: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["18757/06"\],"itemid":\["001-101589"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{). Vizitat: 23.07.2017.
295. Case of Bykov v. Russia 4378/02. [on-line]. Disponibil: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["4378/02"\],"itemid":\["001-91704"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{). Vizitat: 23.07.2017.
296. Case of Ciprian Vlăduț and Ioan Florin Pop v. Romania 43490/07 44304/07. [on-line]. Disponibil: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["23200/10"\],"itemid":\["001-113289"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{). Vizitat: 23.07.2017.
297. Case of Jalloh v. Germany 54810/00. [on-line]. Disponibil: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["54810/00"\],"itemid":\["001-76307"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{). Vizitat: 23.07.2017.
298. Case of Maestri v. Italy, 39748/98. [on-line]. Disponibil: file:///D:/Downloads/001-61638.pdf. Vizitat: 23.07.2017.
299. Case of Morari v. The Republic of Moldova 65311/09. [on-line]. Disponibil: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-161369"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{). Vizitat: 23.07.2017.
300. Case of Ramanauskas v. Lithuania 74420/01. [on-line]. Disponibil: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["74420/01"\],"itemid":\["001-84935"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{). Vizitat: 24.07.2017.
301. Case of Sunday Times v. the United Kingdom (no. 1), 26 April 1979. [on-line]. Disponibil: <http://swarb.co.uk/the-sunday-times-v-the-united-kingdom-no-1-echr-26-apr-1979/>. Vizitat: 24.07.2017.
302. Case of Veselov and others v. Russia 23200/10 24009/07 556/10. [on-line]. Disponibil: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["23200/10"\],"itemid":\["001-113289"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{). Vizitat: 24.07.2017.
303. Code de procédure pénale. Version consolidée au 1 janvier 2017. [on-line]. Disponibil:

- <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006071154>. Vizitat: 01.08.2017.
- 304.Codice di Procedura Penale italiano. [on-line]. Disponibil: http://www.cittametropolitana.mi.it/export/sites/default/polizia_provinciale/documenti/codice_di_procedura_penale.pdf. Vizitat: 01.08.2017.
- 305.Código de Procedimiento Penal de Brasil. [on-line]. Disponibil: <https://www.iberred.org/sites/default/files/codigo-de-procedimiento-penal-de-brasil.pdf>. Vizitat: 01.08.2017.
- 306.Código Procesal Penal de Nicaragua. [on-line]. Disponibil: https://www.iberred.org/sites/default/files/codigo_procesal_penal_de_nicaragua.pdf. Vizitat: 01.08.2017.
- 307.Código Procesal Penal República Dominicana. [on-line]. Disponibil: <https://www.iberred.org/sites/default/files/codigo-procesal-penalrep.-dominicana3.pdf>. Vizitat: 01.08.2017.
- 308.F.B.I. Manual of Investigative Operations and Guidelines (MIOG). 228 p. [on-line]. Disponibil: <https://vault.fbi.gov/miog/manual-of-investigative-operations-and-guidelines-miog-part-01-07-of-10>. Vizitat: 10.09.2017.
- 309.Lee G. Drug Informants: Motives, Methods and Management, în FBI Law Enforcement Bulletin, Septembrie 1993. [on-line]. Disponibil: <https://www.thefreelibrary.com/Drug+informants%3A+motives,+methods,+and+management.-a014538650>. Vizitat: 10.09.2017.
- 310.Ley de Enjuiciamiento Criminal de España. [on-line]. Disponibil: <https://www.iberred.org/sites/default/files/ley-de-enjuiciamiento-criminal-de-espana.pdf>. Vizitat: 10.09.2017.
- 311.McBride J. Human rights and criminal procedure. Council of Europe Publishing. 2009. 405 p.
- 312.Norlan J. R. Black's Law Dictionary. St. Paul, Minn., West Publishing Co., 1990,p. 1670.
- 313.Office of the Inspector General of the U.S.A. - The Federal Bureau of Investigation's Compliance with the Attorney General's Investigative Guidelines. 301p. [on-line]. Disponibil: <https://oig.justice.gov/special/0509/final.pdf>. Vizitat: 10.09.2017.
- 314.Recommendation Rec(2005)10 of the Committee of Ministers to Member States on "Special Investigation Techniques" in Relation to Serious Crimes Including Acts of Terrorism . [on-line]. Disponibil: <http://www.refworld.org/docid/43f5c6094.html>. Vizitat: 10.09.2017.
- 315.Recommendation Rec (2005)10 of the Committee of Ministers to member states on special investigation techniques in relation to serious crimes including acts of terrorism explanatory report.[online].Disponibil:<https://translate.google.md/translate?hl=ru&sl=en&u=http://www.legislationline.org/documents/id/9000&prev=search>. Vizitat: 10.09.2017.
- 316.The German Code of Criminal Procedure stop. [on-line]. Disponibil: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/. Vizitat: 10.09.2017.

317. United States v. Cervantes-Pacheco, 826 F.2d 310 (5th Cir. 1987), par. 29. [on-line]. Disponibil: <http://openjurist.org/826/f2d/310/united-states-v-cervantes-pacheco-e>. Vizitat: 10.09.2017.

318. United States v. Edenfield, 995 F.2d 197 (11th Cir. 1993), par. 3. [on-line]. Disponibil: <http://openjurist.org/995/f2d/197/united-states-v-m-edenfield-c>. Vizitat: 10.09.2017.

319. Valkeneer Ch. L'execution des operations undercover. În Revue de droit penal et de criminologie, septembre, 1992, p. 332.

ANEXE

Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

MD – 3121, Bălți, str. Pușkin, nr. 38

tel. (+373) 231-52-460; 231-52-324;

fax: (+373) 231-52-439

www.usarb.md

Facultatea de Drept și Științe Sociale
Ministerul Educației
al Republicii Moldova
UNIVERSITATEA DE STAT
„ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI

Министерство Просвещения
Республики Молдова
БЭЛЦКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
УНИВЕРСИТЕТ ИМ. АЛЕКУ РУССО

ADEVERINȚĂ

Prin prezenta se adeverește că rezultatele cercetărilor efectuate în cadrul tezei de doctorat a domnului COVALCIUC Ion, intitulată „*Măsuri speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal*” sunt folosite în procesul de studii al studenților de la Facultatea de Drept și Științe Sociale a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți în calitate de material științific suplimentar pentru prelegeri și dezbateri în cadrul seminariilor.

Decan al
Facultății de Drept și Științe Sociale,
Conf. univ., dr.

Vitalie Rusu

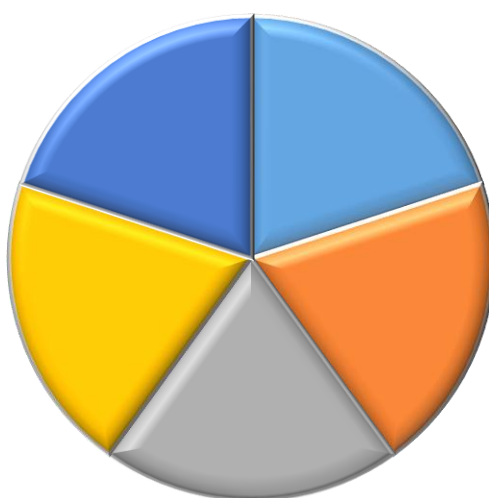
06.03.2017

tel. (+373) 231-52-327

tel. (+373) 231-52-456

ANEXA-1

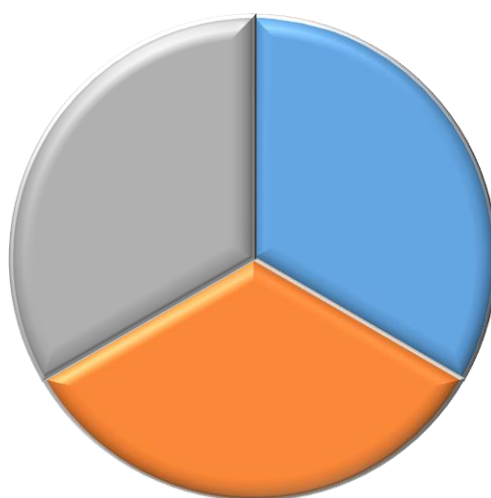
Măsurile speciale de investigații care pot avea ca obiect de documentare mișcarea or discuțiile persoanei, dar sunt considerate de către legiuitor diferite ca grad de intruziune

- urmărirea vizuală
- interceptarea și înregistrarea imaginilor
- cercetarea domiciliului
- supravegherea domiciliului
- documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice

ANEXA-2

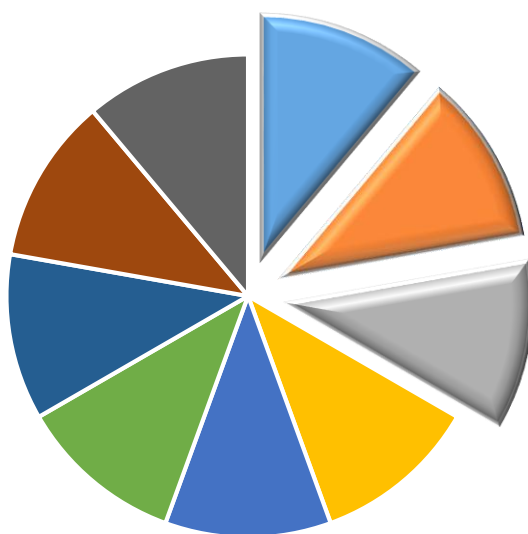
Măsuri speciale de investigații, și procedee probatorii care au ca obiect de documentare inclusiv datele despre utilizatorii anumitor servicii de comunicații.

- identificarea abonatului, proprietarului sau a utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori a unui punct de acces la un sistem informatic
- ridicarea informației privind convorbirile telefonice
- colectarea informației de la furnizorii de comunicații electronice

ANEXA-3

Acțiunile ce pot fi documentate prin achiziția de control și prin controlul transmiterii sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite, precum și cele care nu pot fi docu

cumpărarea   înmânarea   predarea
transportarea   păstrarea   luarea
restituirea   schimbul   primirea

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, Covalciuc Ion, declar pe proprie răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că în caz contrar urmează să suport consecințele, în conformitate cu legislația în vigoare.

Covalciuc Ion

25.05.2018

CV-ul AUTORULUI

Nume, prenume: Ion Covalciuc
Data și locul nașterii: 27.07.1975, r-nul
Florești, s. Mărășești
Telefon : +37323136867
E-mail: ioncov@mail.ru

STUDII

1990 absolvent al școlii medii incomplete de cultură generală din s. Cubolta, r. Sângerei

1993 absolvent al Colegiului de Bază de Medicină din mun. Chișinău

2001 absolvent a Universității de Stat din Moldova, Facultatea Drept, specialitatea drept public

2014 absolvent al Universității Libere Internaționale din Moldova ciclul II masterat – Științe penale și Criminalistică

2013 – prezent doctorand Universitatea Liberă Internațională din Moldova

DOMENIILE DE INTERES ȘTIINȚIFIC Drept procesual penal

ACTIVITĂȚI PROFESIONALE

2001-2002	ajutor interimar al procurorului sect. Cantemir
2002-2003	anchetator al procuraturii sect. Cantemir
2003-2004	anchetator pe cauze excepționale în cadrul Procuraturii Generale
2004-2011	procuror în procuratura mun. Bălți
2011-2018	procuror, adjunct al procurorului mun. Bălți
2018 -	procuror-șef al procuraturii r-lui Glodeni

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE ȘI ȘTIINȚIFICO-METODICE PUBLICATE

8 lucrări științifice

CUNOAȘTEREA LIMBILOR

Limba română – avansat
Limba rusă – avansat
Limba franceză – mediu
Limba engleză – începător